

*Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés*

38

Era Iliada

Homèr

PRESENTACION

Era Iliada explique es 51 dies de setge ara ciutat de Tròia. Ei amassa damb era Odissea, publicada en aguesta colleccion, hè quauqui mes, era òbra mès importanta dera literatura grèga antica. E, sense dobte es dues òbres mès antiquas traduïdes per Nogués. Siguec escrita en sègle VIII abans de Crist.

Era Iliada ei originariament un poema creat entà èster recitat. Nogués a optat pera pròsa. Granes traduccions d'Era Iliada en diferents lengües an estat hètes en pròsa.

A considerar es valoracions de Ignacio García Malo (1760-1812), prumèr traductor dera Iliada ath castelhan: «ei impossible de trasladar a cap d'idioma modèrn era valor des expressions grègues, que pinten d'un solet traç lo qu'exigís moltes paraules ena lengua des demès pòbles». E qualifique Era Iliada coma «òbra, sense dobte, mès dificila de traduïr, que cap auta». Ignacio Garcia Malo valore que maugrat es dificultats vai era pena auer-la traduït pr'amor que «non i a cap auta traduccion ath nòste idioma, mentres qu'en d'auti se n'an hèt moltes e pr'amor que jamès se proposèc de hèr un poèma coma eth de Homèr, se non sonque dar ua idèa dera Iliada, en çò que pòt era nòsta lengua e pr'amor que quan d'auti veirà es defèctes d'aguesta traduccion, dilhèu s'animaràn a corregir-les e a publicar-ne ua auta que mos descorbisque aguesta maravilhosa beresa». Arguments d' Ignacio Garcia Malo aplicables, naturaument, ara bona traduccion de Nogués.

Era traduccion de Nogués la hè a compdar dera traduccion castelhana de Luís Segalà Estalella, membre dera Seccion Filologica der IEC e catedratic de grec ena Universitat de Barcelona.

Era prumèra traduccion ath catalan ei de 1874 per Magí Verdaguer e era darrèra ei de 2019 per Pau Sabaté. En madeish 2019 apareish era traduccion, en catalan, en pròsa de Monserrat Ros. Entre tant se coneishen mès de 10 traduccions diferents ath catalan. Lluís Segalà tanben traduïc eth Cant I ath catalan.

Analizem un petit bocin en bères ues des traduccions realizades as lengües mès pròximas ara nòsta, que mos permeterà de veir era qualitat dera traduccion ar occitan. (quauqu'ues son aportades per Ignacio Garcia Malo en discors preliminar ara sua traduccion)

Original: «E', çç cyaneisin ep' ophrysi neuse Cronion:
Ambrosiè d' arà chetè eperrosanto anactos

Cratos ap athanatio, megan d'elelixen
Olympon»

Madama Dacier: «En même temps fit un signe de ses noirs sourcils : les sacrès cheveux furent agités sur la tête immortelle du Dieu, & il ebranla tout l'Olympe.

Mr. Bitaubé: «Il incline à ces mots son front auguste. Sa divine chevelure s'agite sur sa tête immortelle; tout l'Olympe s'emeut & tremble.»

Ignacio Garcia Malo: «Dixo asi; y el Saturnio mover hace
Sus formidables cejas. Los cabellos
Que ambrosía destilan se estremecen
En la inmortal cabeza del Tonante,
Y hace tiembla el Olympo en este instante.»

Luis Segalà 1908: «Dijo el Saturnio, y bajó las negras cejas en señal de asentimiento; los divinos cabellos se agitaron en la cabeza del soberano inmortal, y á su influjo estremeciósse el dilatado Olimpo.»

Lluís Segalà 1930: «Digué, i el Cronió assentí amb les negres celles : els divinals cabells del sobirà es dreçaren en el cap immortal, i féu trontollar tot l'Olimp.»

Antoni Nogués 2021: «Atau parlèc eth Saturn, e abaishèc es neres celhes en senhau d'assentiment; es divini peus s'agitèren en cap deth sobeiran immortal, e dauant dera sua influéncia s'estrementic eth dilatat Olimp.»

«...feu trontollar l'Olimp», «...estremeciose el Olimpo», «...tembló el Olimpo», «...l'Olimpe trembla», «...ebranla l'Olimpe», «...estrementic er Olimp»... riquesa literària.

Non coneishem cap auta traduccion ar occitan, però mos cride era atencion era valoracion de Simone Weil ena òbra «Eth gèni d'Òc: reflexions sus era civilizacion occitana medievau» qu'entre 1940 e 1942 escriuec ues reflexions sus era civilizacion occitana medievau, que recuelh en aguesta òbra pòstuma. Simone Weil ditz sus Occitània: «Ua civilizacion mediterranèa qu'aurie podut èster, damb eth temps, un miracle; que se non l'auessen aucit, aurie assolit un grad de libertat espiritau e de feconditat tan elevada coma era Grècia antica».

Weil compare Era *Iliada* damb era *Canso de la Crosada*. E asseure que i a ua diferéncia literària importanta, però an era madeisha intencion: expressar era emocion d'ua civilizacion maselada. Roma aucic Grècia; e França aucic Occitània.

Nogués mos apròpe a tot açò: a Grècia, ara Iliada, a Homèr e ar esperit d'ua civilizacion que manten parallelismes damb era nòsta.

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

ERA ILIADA

Homèr

CANT I

Pèsta. Colèra

Canta, ò divessa, era colèra deth Pelida Aquilles; colèra funèsta que costèc infiniti malastres as aquèus e precipitèc entar Orco fòrça amnes valeroses d'eròis, que les hec presa de gossets e peishèu des audèths (se complie era voluntat de Zèus) dès que se separèren discutint Atrida, rei d'òmes, e eth divin Aquilles.

Quin des dius prebotgèc entre eri era batalha entà que lutèssen? Eth hilh de Zèus e de Latona. Emmaliciat damb eth rei, suscitèc ena armada ua pèsta maligna, e es òmes perien per çò der otratge qu'Atrida li costèsse ath sacerdot Crises. Aguest, desirant redimir ara sua hilha, s'auie presentat dauant des naus de vela aquèes damb un immens rescat e es infules der arquèr Apòllo, que penjauen d'un daurat scèptre, ena man; e a toti es aquèus, e mès que mès as dus Atridas, capitans de pòbles, les suplicaue atau:

“Atridas e es auti aquèus de beròies armadures! Qu'es dius, que possedissen olimpics palais, vos permeten esbauçar era ciutat de Priam e entornar erosament ena pàtria. Botatz en libertat ara mia hilha e recebetz eth rescat, en tot venerar ath hilh de Zèus, er arquèr d'Apòllo”.

Toti es aquèus aprovèren a crits que se respectèsse ath sacerdot e s'admetesse er esplendid rescat; mès Atrida Agammenon, que non l'agradèc er acòrd, lo manèc ath caralh damb un lenguatge menaçaire:

“Que non te trapa jo, ancian, apròp des naus, ja sigue pr'amor que demores era tua partida, ja pr'amor que tornes dempús; donques que dilhèu non te serviràn d'arren eth scèptre e es infules de diu. Ad aquera non la vau a deishar anar; mèsalèu l'arrivarà era vielhesa ena mia casa, en Argos, luenh dera sua pàtria, treballant en telèr e compartint eth mèn jaç. Mès, vè-te'n; non m'irrites, s'ei que te'n vos anar san e en bona santat”.

Atau parlèc. Er ancian sentec temor e aubedic eth manament. Sense badar bocar se n'anèc pera vòra der sorrolhós mar; e tant que s'aluenhaue, li dirigie fòrça prècs ath sobeiran Apòllo, hilh de Latona, aquera de polida cabeladura:

“Escota-me, tu qu'amies arc d'argent, protegisses a Crisa e ara divina Cila, e govèrnes en Tenedos poderosament! Ò Esminti! Se bèth còp ornè eth tòn graciós temple o usclè en aunor tòn abondoses cueishes de taures o de crabes, autreja-me aguest vòt: Que paguen es danaus es mies lèrmes damb es tues flèches!”

Aguesta siguec era sua pregària. L'entenec Febo Apòllo, e irritat en sòn còr, baishèc des cims der Olimp damb er arc e eth barrat carcais ena espatla; es flèches ressonèren sus era espatla der anujat diu, quan comencèc a botjar-se. Que se tiraue ara net. Se seiguec luenh des naus, lancèc ua flècha, e er arc d'argent hec un terrible shisclèt. Ara prumeria

eth diu tiraue contra es muls e contra es agils gossets; mès dempús dirigic es sues flèches mortifères contra es òmes, e de contunh usclauen fôrça lenhèrs de cadavres.

Pendent nau dies volèren sus era armada es flèches deth diu. En detzau dia, Aquilles convoquèc ath pòble a ua assemblada: que l'ac auie botat en sòn còr Juno, era divessa des blanqui braci, que s'interessau pes danaus, que les vedie morir. Acodiren aguesti e, un còp amassadi, Aquilles, eth des pès leugèrs, se lheuèc e didec:

“Atrida! Me pensi que mos calerà anar entà darrèr, caminant un aute còp perdudi, se mos podem escapar dera mòrt; pr'amor que se non, era pèsta e era guèrra amassades acabaràn damb es aquèus. Mès, tè, consultem a un endonviaire, sacerdot o interpret de sòmis (tanben eth sòmi vie de Zèus) pr'amor que mos digue se per qué s'irritèc tant Febo Apòllo; s'ei que se planh per tòrt de bèth vòt o ecatòmba, e se, usclant en sòn aunor greish d'anhèths e de crabes escuelhudes, volerà hèr enlà de nosati era pèsta”.

Dempús d'auer parlat atau, se seiguec. Se lheuèc Calcas Testorida, eth melhor des augurs (coneishie eth present, eth futur e eth passat, e auie guidat es naus aquèes enquia Ilion mejançant er art d'endonviar que l'auie dat Febo Apòllo), e damb bontat les arenguèc dident:

“Ò, Aquilles, estimat de Zèus! Me manes explicar era colèra de diu, der arquèr Apòllo. Plan, donc, parlarè; mès abans declara e jura qu'ès prèst a defener-me de paraula e d'òbra, donques que cranhi irritar a un baron que gaudís de gran poder entre es aquèus e ei aubedit pes eri. Un rei qu'ei mès poderós qu'un inferior que s'anuge contra eth: e s'en madeish dia refrene era ira, se sauve tota era sua rancura enquia qu'artenh executar-la en pièch d'aqueth. Ditz tu se me salvaràs”.

Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Hè-mos veir, sense cap de pòur, era prediccion que sabes; donques que, per Apòllo, estimat de Zèus, que tu, ò Calcas, invòques tostemp que reveles es oracles as danaus!, degun d'eri botarà sus tu es sues pesades mans, ath cant des concaves naus, tant que jo visca e veiga era lum aciu ena tèrra, encara que parlèsses d'Agammenon qu'aué se vante d'èster eth mès poderós de toti es aquèus”.

Alavetz s'encoratgèc e didec er insigne endonviaire: “que non ei planhós eth diu per tòrt de cap vòt o ecatòmba, senon per tòrt der otratge qu'Agammenon l'a inferit ath sacerdot, que non l'entornèc era hilha ne admetec eth rescat. Plan per aquerò er Arquèr mos causèc maus e encara mo'n causarà d'auti. E non desliurarà as danaus dera odiosa pèsta enquia que li sigue restituïda a sa pair, sense prèmi ne rescat, era gojata de uelhs viui, e enquia que hescam un sacrifici ena Crisa d'ua sagrada ecatòmba. Quan atau l'ajam padegat, reneisherà era nòsta esperança.”

En díder aguestes paraules se seiguec. Se lheuèc de seguit eth poderós eròi Agammenon Atrida, afligit, damb es neres entralhes plies de colèra e es uelhs semblables ath reludent huec; e tachant era esquiuua vista en Calcas, exclamèc:

“Qu’endónvii es maus! Jamès m’as anonciat arren agradiu. Tostemp te complades profetizant malastres e jamès dideres ne executères ua causa bona. E ara, vaticinant dauant des danaus, afirmes qu’er Arquèr les mane desgràcies, pr’amor que jo non volí adméter er esplendid rescat dera joena Criseida, que desiraua tier ena mia casa. Que m’estimi mès ada era, plan, qu’a Clitemnestra, era mia legitima esposa, pr’amor que non l’ei inferiora ne ena portadura, ne en naturau, ne en intelligéncia, ne en adretia. Mès, totun aquerò, sò d’acòrd d’entornar-la, s’ei qu’aquerò ei çò de milhor; que voi qu’eth pòble se sauve, non que perisque. Mès premanitz-me lèu ua auta recompensa, pr’amor de qué non siga jo eth solet aquèu que se demore sense auer-la; donques qu’aquerò non semblarie digne. Guardatz toti se com se m’en va des mans aquera que m’auie corresponut”.

Li repliquèc eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs: “Plan gloriós Atrida, eth mès cobejós de toti! Com te pòden autrejar ua auta recompensa es magnanims aquèus? Non m’en sai de qué i age en cap lòc causes dera cominautad, pr’amor qu’aqueres deth sacatge des ciutats son ja repartides, e non ei convenient obligar as òmes de nauèth a que les arremassen. Autreja-li ara aguesta gojata ath diu, e es aquèus te pagaram eth triple o eth quadruple, se Zèus mos permet cuélher era ben muralhada ciutat de Troia.”

Li didec, en tot responer-li, eth rei Agammenon: “Encara que sigues valent, deïforme Aquilles, non amagues eth tòu pensament, pr’amor que ne poiràs burlar-me ne persuadir-me. Dilhèu vòs, entà salvar era tua recompensa, que me demora sense era mia, e plan per aquerò me conselhes que l’entorna? Pr’amor que, s’es magnanims aquèus me n’autregen ua auta d’acòrd damb eth mèn desir entà que sigue equivalenta... E se non me l’autregessen, jo madeish m’apoderarè dera sua o dera d’Ajax, o me harè a vier era d’Ulisses, e montarà en colèra aqueth que m’aprèssa. Mès sus aquerò ja ne parlaram un aute dia. Ara, au, botem ua nera nau en mar divin, arremassem as remèrs avients, embarquem victimes entà ua desgràcia e ara madeisha Criseida, era des polides caròles, e que sigue capitan quinsevolh des caps: Ajax, Idomenèu, eth divin Ulisses o tu, Pelida, eth mès poderós des òmes, entà que padegues ar Arquèr damb sacrificis”.

En tot guardar-lo damb mala encolia, exclamèc Aquilles, eth des pès leugèrs: “ A, imprudent e cobejós! Com pòt èster prèst a aubedir es tues ordes ne tansevolh un aquèu, entà entamenar era marcha o entà combàter valerosament damb d’auti òmes? Que non sò vengut a lutar contra es bellicosos troians, donques que non m’an hèt arren (non se heren a vier jamès ne es mies vaques ne es mènsh shivaus, ne destruiren jamès era cuelheta ena fertila Ptia, creadora d’òmes, pr’amor que moltes ombriues montanhes e eth rambalhós mar mos desseparen), senon que te seguírem a tu, plan gran insolent, entà dar-te eth gust de poder-vos resvenjar des troians a Menelau e a tu, cara de pet. Non taches era atencion en aquerò, ne te’n hès d’aquerò, e encara me menaces de trèir-me era recompensa que per çò des mies granes fatigues m’autregeren es aquèus. Jamès eth butin que obtengui egale ath tòu quan aguesti entren a sac en ua populosa ciutat: encara qu’era part mès pesanta dera impetuosa guèrra la sostien es mies mans, era tua recompensa, en hèr-se eth repartiment, ei fòrça màger; e jo entorni enes mies naus en tot auer-la petita, mès agradiua, après auer-me fatigat en combat. Ara partirè entà Ptia,

pr'amor que çò de milhor ei entornar ena pàtria enes concaves naus: non pensi demorar-me aciu sense aunor entà proporcionar-te guanhs e riquesa”.

Responec eth rei d'òmes Agammenon: “Hug, donc, s'eth tòn in atau t'ahisque; non te demani que te demores aciu per jo; que n'a d'auti ath mèn costat que m'aunoraràn e mès que mès eth propici Zèus. Que m'ès mès odiós que cap aute rei, escolan de Zèus, pr'amor que tostemp t'an agradat es peleges, lutes e bregues. S'era tua fòrça ei grana ei pr'amor qu'un diu te la dada. Vè-te'n entara pàtria, en tot hèr-te a vier es naus e es companhs, e regna sus es mirmidons; que m'ei parièr que sigues irritat, non m'en hèsqui d'aquerò, mès te vau a hèr ua menaçà: donques que Fedo Apòllo me trè a Criseida, la manarè ena mia nau damb es mèns amics; e en tot filar-me jo madeish entara tua tenda, me harè a vier a Briseida, era des polides caròles, era tua recompensa, pr'amor de qué te'n sàpies guaire mès poderós sò, encara que dígues qu'ès parièr a jo e te vòs comparar damb jo”.

Atau parlèc. S'aclapèc eth Pelida, e laguens deth pelut pièch eth sòn còr pensèc dues causes: o, desgainant era espada qu'amiaue ath costat, daurir-se pas e aucir ar Atrida, o padegar era sua colèra e reprimir era sua ràbia. Tant que taus pensaments èren ena sua ment e en sòn còr e desgainaue era gran espada, venguec Minerva deth Cèu: la manèc Juno, era divessa des blanqui braci, qu'estimaue coraument a ambdús e se preocupaua per eri. Se botèc darrèr deth Pelida e lo tirassèc dera abondosa cabeladura, en tot apareisher-se ada eth solet; des auti, arrés la vedie. Aquilles, estonat, se virèc de seguit e arreconeishec a Palas Minerva, qu'es sòns uelhs ludien d'ua manèra terribla. E parlant damb era prononcièc aquestes paraules:

“Per qué, hilha de Zèus, qu'amie era egida, as vengut un aute còp? Dilhèu entà presenciar er otratge que m'inferís Agammenon, hilh d'Atrèu? Donques te vau a díder çò que me pensi que va a passar: per çò dera sua indolència perderà lèu era vida.”

Li didec Minerva, era divessa des uelhs ludents: “Que vengui deth cèu entà padegar era tua colèra, s'aubedisses; e me mane Juno, era divessa des blanqui braci, que vos estime coraument a ambdús e se preocupe per vosati. Au, dèisha de repotegar, non desgaines era espada e injuria-lo de paraula dera manèra que volgues. Çò que vau a díder se complirà: per çò d'aquest otratge se t'aufriràn bèth dia triples e esplendids presents. Tè-te e aubedis-mos”.

Responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Me cau, o divessa, hèr çò que me manes encara qu'eth mèn còr sigue fòrça irritat. Obrar d'aquesta sòrta qu'ei çò de milhor. Aqueth qu'aubedís as dius, ei fòrça assistit per eri”.

Atau parlèc. E botada era robusta man en argentat punh, engainèc era enòrma espada e non desaubedic era orde de Minerva. Era divessa entornèc en Olimp, en palai que demore Zèus, qu'amie ara egida, entre es autes divinitats.

Eth hilh de Pelèu, sense deishar de cornèr era sua ira, mespredèc de nauèth ar Atrida damb injurioses votzes: “Borracho, qu'as era cara de pet e eth còr de cèrvi! Jamès

gausèras cuélher es armes damb era gent deth pòble entà combàter, ne botar-te en emboscada damb es mèns valents aquèus: ambdues causes te semblen era mòrt. Qu'ei, plan que òc, fòrça melhor agarrar as hemnes en vast campament des aquèus, ad aqueth que te contradigue. Rei avalador deth tòn pòble, pr'amor que manes a òmes abjecti...; en aute cas, Atrida, aguest que serie eth tòn darrèr viatge, e te vau a díder ua auta causa que sus era prestarè un gran jurament: òc, per aguest scèptre que ja non produirà huelhes ne rams, donques que deishèc eth tronc ena montanha; ne reverdirà, pr'amor qu'eth bronze li treigues es huelhes e era crosca, e ara l'agarren es aquèus qu'administren justícia e sauven es leis de Zèus (gran serà entà tu aguest jurament). Bèth dia toti es aquèus traparàn mens a Aquilles, e tu, encara que t'afligisques, non les poiràs ajudar quan quèiguen e perisquen a mans de Hectòr, aucidor d'òmes. Alavetz crebaràs eth tòn còr, empenaït de non auer aunorat ath melhor des aquèus".

Atau s'exprimic eth Pelida; e lançant en solèr eth scèptre tachonat damb claus d'aur, cuehlec sèti. Er Atrida, en aute costat, s'anaue enforismant. Mès se lheuèc Nestòr, doç ena forma de parlar, eloqüent orador des pilis, que dera sua boca es paraules gessien mèns doces qu'era mèu (auie vist perir a dues generacions d'òmes de votz articulada que neisheren e s'elevèren, damb eth, ena divina Pilos e regnaue sus era tresau), e benevòl les arenguèc en tot díder:

“Ò, dius! Quina gran pena entara tèrra aquèa! Se n'alegrarien Priam e es sòns hilhs, e se n'alegrarien es auti troians en sòn còr s'entenessen es paraules que discutitz vosati, es prumèrs des danaus madeish en conselh qu'en combat. Mès deishatz-vos convéncer, pr'amor qu'ambdús ètz mèns joeni que jo. En d'auti tempsi tractè damb òmes encara mèns esforçadi que vosati, e jamès me mespredèren. Que non è vist encara ne veirè òmes coma Peritòo, Driant pastor de pòbles, Cenèu, Exadi, Polifèm, madeish qu'un diu, e Tesèu Egida que semblaue un immortau. Sigueren aguesti es mèns fòrts des òmes; qu'èren plan fòrts e combateren damb d'auti tanben plan fòrts: damb es sauvatgi Centauri, qu'exterminèren d'ua manèra estupenda. E jo siguí ena sua companhia (en auer acodit des de Pilos, de luenh, d'aguesta desseparada tèrra, pr'amor qu'eri madeishi me cridèren), e combatí segontes es mies fòrces. Damb aguesti òmes non lutarie degun des mortaus qu'aué pòblen era tèrra; totun aquerò, seguien es mèns conselhs e escotauen es mies paraules. Prestatz-me tanben vosati aubediéncia qu'ei çò melhor que podetz hèr. Ne tu, encara que sigues valent, li treigues era gojata, senon que l'ac dèishes, donques que l'ac balhèren coma recompensa es magnanims aquèus; ne tu, Pelida, volgues lutar d'egal a egal damb eth rei, pr'amor que jamès cap sobeiran que tenguesse scèptre e qu'ada eth Zèus balhesse glòria possedic un aunor coma eth sòn. Se tu es mèns fòrt, ei pr'amor qu'ua divessa t'amainadèc; mèns aguest ei mèns poderós, donques que regne sus mèns gran nombre d'òmes. Atrida, padega era tua colèra; jo se prègui que dèishes de cornèr era tua ira contra Aquilles, qu'ei entà toti es aquèus un fòrt mur en pernicios combat”.

Li responec eth rei Agammenon: “Òc, ancian, qu'ei avient tot aquerò qu'acabes de díder. Mès aguest òme vò de passar a toti es auti; vò dominar a toti, governar a toti, dar

ordes a toti, mès quauquarrés, me pensi, se remirà a aubedir. S'es sempiternaus dius lo heren belicós, li permeten ath delà proferir injúries?"

En tot interromper-lo, exclamèc eth divin Aquilles: "Que me poirien cridar covard e vil se siguesse vertat aquerò que dides; mana a d'auti, non me balhes ordes, pr'amor que jo non pensi aubedir-te. Te vau a díder ua auta causa que te calaràs ena memòria: non lutarè damb aguestes mans pera gojata ne damb tu, ne damb degun, pr'amor qu'a tot darrèr me treiguetz çò que m'auetz autrejat; mès de tot çò d'aute qu'è ena rapida nau nera, arren poiríetz hèr-vos a vier cuelhent-lo contra era mia volontat. E se non, au, saja de hè'c, entà qu'aguesti se n'encueden tanben; pr'amor qu'era tua nera sang correrie ath torn dera mia lança".

Dempús de pelejar atau damb opausades rasons, se lheuèren e dissolveren eth conselh que se celebraue près des naus aquèes. Eth hilh de Pelèu se n'anèc entàs sues tendes e entàs sòns ben proporcionadi vaishèths damb Patrocle e d'auti amics. Er Atrida botèc en mar ua nau velèra, alistèc vint remaires, carguèc es victimes dera ecatòmba entath diu, e amiant a Criseida, era des beròies caròles, l'embarquèc tanben; siguec capitan er engenhós Ulisses.

Tanlèu s'aueren embarcat, comencèren a navegar pera liquida planhèra. Er Atrida manèc qu'es òmes se purifiquèssen, e eri heren lustracions, en tot lançar en mar es impuretats, e sacrificuèren ena plaja ecatòmbes perfèctes de taures e de crabes en aunor d'Apòllo. Eth bugàs deth greish arribaue enquiath cèu, en tot entornejar-se ath torn deth hum.

En taus causes se tengueie era armada. Agammenon non desbrenbèc era menaça qu'ena pelega l'auie hèt a Aquilles e li didec a Taltibi e Euribates, es sòns eralds e diligents servidors: "Anatz ena tenda deth Pelida Aquilles, e cuelhent dera man a Briseida, era de beròies caròles, amiatz-la aciu; e se non vo l'autregesse, vierè jo damb d'auti entà cuelher-la e encara li serà mès dur".

En tot parlar-les atau damb votz cridaira, les didec adiu. Es eralds se n'anèren en contra dera sua volontat pera vòra der estèrle mar, arribèren enes tendes e naus des mirmidons, e trapèren ath rei près dera sua tenda e dera sua nau nera. Aquilles, en veder-les, non s'alegrèc. Eri se trebolèren e hènt ua reveréncia, s'arturèren sense díder ne preguntar arren. Mès er eròi ac comprenec tot e didec:

"Salut, eralds, messatgèrs de Zèus e des òmes! Apressatz-vos, pr'amor qu'entà jo non n'ètz vosati es colpables, senon Agammenon que vos mane a cercar ara joena Briseida. Va, Patrocle, d'alègre linhatge! Trè ara gojata e autreja-la entà que se la hèsquen a vier. Sigatz, es dus, testimonis dauant des benauradi dius, dauant des òmes mortaus e dauant d'aguest rei crudèu, se bèth còp an es auti besonh de jo entà desliurar-se de funèsti malastres. Pr'amor qu'eth a eth còr possedit de ràbia e non sap pensar en futur e en passat ath còp, damb era fin de qué es aquèes se sauven combatent ath cant des naus".

D'aguesta sòrta parlèc. Patrocle, aubedint ath sòn amic, treigec dera tenda a Briseida, era des beròies caròles, e l'autregèc entà que se la hessen a vier. Partiren es eralds entàs naus aquèes, e era hemna anaue damb eri de mala encolia. Aquilles s'estarnèc en somics, s'aluenhèc des companhs, e en tot sèir-se ara vòra der escumós mar damb es uelhs tachadi en immens mar e damb es mans estenudes, li dirigic a sa mair fòrça prècs: "Mair! Donques que m'amainadères de cuerta vida, er olimpic Zèus capinaut m'aurie d'aunorar e non ac hèc de cap manèra. Eth poderós Agammenon Atrida m'a otrajtat, donques qu'a era mia recompensa qu'eth madeish me panèc."

Atau parlèc plorant. L'entenec era venerabla mair deth hons deth mar estant, a on se trapaue ath cant deth pair ancian, e ara imprevista emergic, coma era broma, des escumoses ondades, se seiguec ath costat d'aqueth, que ploraue, l'amorassèc damb era man e li parlèc d'aguesta sòrta:

"Hilh, per qué plores? Quina pena t'a arribat ena amna? Parla, non m'amagues çò que penses, pr'amor que mo'n sapiam es dus".

Alendant prigondament, responec Aquilles, eth des pès leugèrs: "Que ja te'n sabes. Entà qué dider-te aquerò que ja coneishes? Qu'anèrem entà Tebas, era ciutat sagrada de Eetion; la saquegèrem, e eth butin que mos hérem a vier se lo repartiren equitablament es aquèus, en tot separar entar Atrida a Criseida, era des beròies caròles. Dempús Crises, sacerdot der arquèr Apòllo, en tot voler redimir ara sua hilha, se presentèc dauant des naus aquèes damb un immens rescat e es infules der arquèr Apòllo, que penjauen deth daurat scèptre, ena man; e les preguèc a toti es aquèus, e mès que mès as dus Atridas, capitans de pòbles. Toti es aquèus aprovèren a votzes que se respectèsse ath sacerdot e s'admetesse er esplendid rescat; mès er Atrida Agammenon, que non l'agradèc er acòrd, lo manèc ath caralh damb un lenguatge menaçaire. Er ancian se n'anèc irritat, e Apòllo, en tot accedir as sòns prècs, pr'amor que se l'estimaue fòrça, lancèc contra es aquèus funesta flècha: que se morien es òmes uns darrèr des auti, e es flèches deth diu volauen pertot eth vast campament des aquèus. Un sabent endonviaire mos expliquèc era vaticinacion der Arquèr, e jo siguí eth prumèr de conselhar que se padeguèsse ath diu. Er Atrida s'aluguèc de ràbia, e, en tot l'heuar-se me lancèc ua menaça que ja s'a complit. Ad aquera, es aquèus de uelhs ludents l'amien entà Crisa ena nau velèra damb presents entath diu; e ara hilha de Brises, que m'autregeren es aquèus, uns eralds se l'an hèt a vier ara madeish dera mia tenda. Tu, se pòs, ajuda ath tòn brave hilh; vè-te'n en Olimp e demana a Zèus, se bèth còp li heres a vier consolament ath sòn còr damb paraules o damb òbres. Fòrça viatges, en tot trapar-mos en palai deth mèn pair, entení que te vantaues d'auer evitat, tu soleta entre es immortaus, un vergonhós malastre a Saturn, qu'amolone es ombriues bromes, quan lo voleren estacar d'auti dius olimpics, Juno, Neptun e Palas Minerva. Tu, o divessa, acodires e lo desliurères des ligams, cridant ar espaciós Olimp ath des cent mans qu'es dius criden Briarèu e toti es òmes Egeon, qu'ei superior en fòrça ath sòn madeish pair, e se seiguec alavetz ath cant de Zèus, content dera sua glòria; lo cranheren es benauradi dius e deishèren de long eth sòn prepaus. Rebremba-l'ac, sè-te ath sòn costat e abraça es sòns jolhs: dilhèu decidisque favorir as treucris e embarrar as aquèus que seràn aucidi entre es popes des naus, prècs deth mar,

entà que toti gaudisquen deth sòn rei e comprene eth poderós Agammenon Atrida era falta qu'a cometut en non aunorar ath milhor des aquèus”.

Li responec Tetis, vessant lèrmes: “Ai, hilh mèn! Per qué te sò elevat, s'en mala ora t'amainadè! Pro que siguesses enes naus sense plors ne pena, donques qu'era tua vida a d'èster cuerta, non de longa durada! Ara qu'ès, ath còp, de brèu vida e eth mès malerós de toti. Damb destin funèst t'amainadè jo en palai. Jo madeisha vierè en nheuath Olimp e li parlarè a Zèus, que se complatz en lançar arrais, a veir se se dèishe convèncer. Tu demora-te enes naus tot doç, sauva era colèra contra es aquèus e absten-te de combàter. Ager venguec Zèus en Ocean, en país des bravi etiòps, pr'amor d'assistir a ua taulejada e toti es dius lo seguiren. En dotze dies tornarà en Olimp. Alavetz acodirè ena casa de Zèus, sustentada en bronze; l'abraçarè es jolhs e demori que lo poirè convèncer”.

Dites aquestes paraules partic, deishant a Aquilles damb eth còr irritat per çò dera hemna de polida cintura que violentament e contra era sua voluntat l'auien agarrat.

Mentretant, Ulisses arriba en Crisa damb es victimes, entara sacra ecatòmba. Quan arribèren en prigond pòrt, baishèren es veles, en tot salvar-les ena nau nera; Abaishèren mejançant còrdes eth pau enquiara proa; e amièren eth vaishèth, a fòrça de rems, en ancoratge. Lancèren es ancores e estaquèren es amarres, sautèren ena plaja, desbarquèren as victimes dera ecatòmba entar arquèr Apòllo, e Criseida gessec dera nau que trauesse eth mar. Er engenhós Ulisses amièc ara gojata en autar, e en tot botar-la en mans de sa pair, didec:

“Ò, Crises! Me mane eth rei d'òmes Agammenon pr'amor d'autrejar-te era hilha e aufrir-li en favor des danaus ua sagrada ecatòmba a Apòllo, entà padegar ad aquest diu que tan deplorables maus a costat as aquèus”.

Atau parlèc, e botèc enes sues mans ara hilha estimada, que recebec damb alegria. Ara seguida, ordenèren era sagrada ecatòmba ath torn deth ben bastit autar, se lauèren es mans e cuelheren haria damb sau. E Crises preguèc en votz nauta e damb es mans quilhades:

“Escota-me, tu qu'amies er arc d'argent, protegisses a Crisa e ara divina Cila e regnes en Tenedos poderosament! M'escotères quan te supliquè, e entà aunorar-me, sarrères durament ara armada aquèa; ara, donc, complís eth vòt entà jo: aluenha ja des danaus era abominabla pèsta!”

Aquesta siguec era sua pregària, e Febo Apòllo l'escotèc. Hèta era pregària e escampilhada era haria damb sau, cuelheren es victimes peth cap, que botèren entà darrèr, e les esgorgèren e espelèren; ara seguida les talhèren es cueishes, dempús de caperar-les damb ua capa dobla de greish e de carn crua a trocets, er ancian les botèc sus era lenha alugada e les esposquèc damb vin nere. Apròp d'eth, uns joeni amiau enes sues mans rostidoires de cinc puntes. Usclades es cueishes, tastèren es entralhes; e esbocinant tot çò d'aute, lo trauessèren damb broquetes, lo rostiren suenhosament e lo retirèren deth huec. Acabada era faena e prèsta era taulejada, mingèren e ad arrés li

manquèc era sua respectiua part. Quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de béuer, es joeni aumpliren es vaishères e distribuiren eth vin a toti es presents dempús d'auer aufrít en copes es primícies. E pendent eth dia es aquèus padeguèren ath diu damb eth cant, en tot entonar un polit pean ar arquèr Apòllo que les escotaue damb eth còr compladut.

Quan eth solei se coguèc e arribèc era net, dormiren jos er amarratge deth vaishèth. Mès, tanlèu campèc era hilha deth maitin, era Auròra de roiençs dits, se heren ena mar entà entornar en espaciós campament aquèu, e er arquèr Apòllo les manèc prospèr vent. Issèren eth pau, desvolopèren es veles, que holèc eth vent, e es porporades ondades ressonauen ath torn dera quilha tant qu'era nau corrie en tot seguir eth sòn rumb. Un còp arribadi en vast campament des aquèus, treigueren era nera nau en tèrra fèrma e la botèren naut de tot sus eth sable, en tot tier-la damb grani troncs. E dempús s'espargèren pes tendes e vaishèths.

Eth hilh de Pelèu e descendent de Zèus, Aquilles, eth des pès leugèrs, segueie irritat damb es naus de vela, e non anaue as amassades a on es barons cuelhen fama, ne cooperaue ena guèrra; senon que consumie eth sòn còr, en tot estar-se enes vaishèths, e trapaue mens eth rambalh e eth combat.

Quan, dempús d'aqueth dia, campèc era dotzau auròra, es sempitèrns dius tornèren en Olimp damb Zèus ath cap. Tetis non desbrenbèc alavetz er encargue deth sòn hilh: en tot gèsser d'entre es ondades deth mar, pugèc plan d'ora entath gran cèu e en Olimp, e trapèc ath gran vident Saturn seigut a despart des auti dius en mèns naut des cims deth monte. S'acomodèc ath sòn costat, abracèc es sòns jolhs damb era man quèrra, li toquèc era barba damb era dreta e li hec aguesta suplica ath sobeiran Zèus Saturn:

“Pair Zèus! Se bèth còp te siguí utila entre es immortaus damb paraules o òbres, autrejame aguest vòt: Aunora ath mèn hilh, er eròi de mèns brèu vida, donques qu'eth rei d'òmes Agammenon l'a otratjat, en tot panar-li era recompensa qu'encara retie. Resvenja-lo tu, generòs Zèus Olímpic, autrejant-les era victòria as teucrí enquia qu'es aquèus balhen satisfaccion ath mèn hilh e l'aumplisquen d'aunors”.

D'aguesta manèra parlèc. Zèus, qu'amolone es bromes, non responec arren, sauvant silenci pendent ua bona estona. Mès Tetis, que segueie coma quan abracèc es sòns jolhs, li supliquèc de nauèth:

“Promet-m'ac clarament, en tot assentir, o remis-m'ac (donques qu'en tu non a cabença eth temor), entà que m'en sàpia se guaire mespredada sò entre totes es divinitats.”

Zèus, qu'amolone es bromes, responec plan aclapat: “Funèstes accions! Pr'amor que haràs que m'ennemiga damb Juno quan m'ataque damb injurioses paraules. Sense cap de motiu me pelege tostemp dauant des immortaus dius, donques que ditz qu'enes batalhes afavorisqui tostemp as treucrí. Mès ara ve-te'n, non sigue que Juno se n'encuede de quauquarren, que ja m'ocuparè jo de qué aquerò se complisque. E s'ac vòs, te harè damb eth cap eth senhau d'assentiment entà qu'ages confiança. Aguest qu'ei eth signe

mès segur, irrevocable e vertadèr entàs immortaus; e non dèishe de hèr-se tot aquerò qu'assentisqui damb eth cap”.

Atau parlèc eth Saturn, e abaishèc es neres celhes en senhau d'assentiment; es divini peus s'agitèren en cap deth sobeiran immortau, e dauant dera sua influéncia s'estrementic eth dilatat Olimp.

Dempús de deliberar atau, se separèren: era sautèc en prigond mar dèc eth resplendent Olimp, e Zèus entornèc en sòn palai. Es dius se lheuèren en veir a sa Pair, e arrés demorèc qu'arribèsse, senon que toti gesseren ath sòn encontre. Se seiguec Zèus en sòn tron; e Juno, que, per çò d'auè'c vist, non ignoraue que Tetis, era des argentadi pès, hilha der ancian deth mar, parlèsse damb eth, li hec de seguit injurioses paraules a Zèus Saturn:

“Quina des divinitats, ò maliciós, a parlat damb tu? Tostemp t'ei agradiu, quan ès luenh de jo, pensar e resòlver quauquarren clandestinament, e jamès t'as dignat dider-me ua soleta paraula de çò qu'acòrdes”.

Responec eth pair des òmes e des dius: “Juno, non demores conéisher totes es mies decisions, donques que te serà de mau hèr enquia e tot estant era mia esposa. Çò que se posque díder, degun diu ne òme ac saberà abans que tu, mès aquerò que volgues resòlver sense compdar damb es dius, non ac demanes ne sages d'endonvià'c”.

Responec Juno venerabla, era des grani uelhs: “Plan terrible Saturn, quines paraules prononcières! Que non serà molt çò que t'è demanat o volgut endonviar, pr'amor que plan tranquil medites quan vòs. Mès ara eth mèn còr mesfide fòrça de qué t'age sedusit Tetis, era des argentadi pès, hilha der ancian deth mar. En hèr-se dia se seiguec prèc de tu e abracèc es tòns jolhs, e me pensi que l'auràs prometut, en tot assentir, aunar a Aquilles e costar gran mortalatge ath cant des naus aquèes.”

Responec Zèus, qu'amolone es bromes: “A, malerosa! Tostemp sospeches e de tu non m'amagui. Arren, totun, poiràs arténher sense aluenhar-te deth mèn còr, qu'aquerò encara te serà mès dur. S'ei cèrt çò que sospeches, atau m'a d'èster agradiu. Mès, sè-te en silenci; hè cabau des mies paraules: Non sigue que non te servisquen toti es dius que i a en Olimp, s'en tot apressar-me, boti es mies invictes mans en tu.”

Atau parlèc. Juno venerabla, era des grani uelhs, cranhec; e en tot amortesir eth coratge, se seiguec en silenci. S'emmalicièren en palai de Zèus es dius celestiaus. E Vulcan, er illustre artisan comencèc a ahiscar-les entà padegar a sa mair Juno, era des blanqui braci:

“Funèst e insuportable serà çò qu'arribe, se vosati discutitz atau sus es mortaus e prebotjatz sarabat entre es dius; ne tansevolh ena taulejada se traparà cap plaser, donques que prevau çò de peyor. Jo conselhi ara mia mair, encara qu'era ja age judici, que mòstre deferéncia ath pair estimat, pr'amor de qu'aguest non la torne a pelejar e trebolar-mos era hèsta. Pr'amor que s'er Olimp fulminant mos vò trèir deth sèti... mos

depassa fòrça en poder. Mès vanta-lo damb paraules coraus e lèu er Olimp mos serà propici.”

D’aguesta sòrta parlèc, e cuelhent ua copa dobla, l’aufric ara sua mair, en tot díder: “Patís, mair mia, e tiè’c tot encara que sigues afligida; que non te veiguen a tu, estimada, es mènhs uelhs, engorrotida, sense que jo posca ajudar-te, donques qu’ei de mau hèr contrabalançar ar Olimp. Ja un aute còp que te volí deféner, m’agarrèc deth pè e me hec enlà des divins lumedans. Qu’anè rodant tot eth dia e ena còga deth solei queiguí en Lemnos. Encara me restaue un shinhau de vida e es sintis me cuelheren a penes auí queigut”.

Atau parlèc. Arric Juno, era divessa des blancs braci; e encara arridolenta, cuelhec era copa dobla qu’eth sòn hilh li presentaue. Vulcan se metec a abocar eth doç nectar entàs autes divinitats, en tot trèir-lo dera vaishèra; e ua arridalha inamorçabla se lheuèc entre es benauradi dius en veir damb quina afogadura les mestraue en palai.

Tot eth dia, enquiara còga, celebrèren eth hestau; e ad arrés li manquèc era sua part respectiua, ne manquèc era beròia citara que tocaue Apòllo, ne es Muses que damb era sua polida votz cantauen alternant.

Mès, quan era ludenta lum deth solei arribèc ena còga, es dius vengueren a recuelher-se enes sòns respectius palais qu’auie bastit Vulcan, er illustre coish d’ambdús pès damb grana intelligéncia. Zèus olimpic, fulminant, se filèc entath lhet qu’acostumaue a dormir quan eth doç dromilhon lo vencie. Pugèc e s’ajacèc; e ath sòn costat descansèc Juno, era deth tron daurat.

CANT II

Saunei, pròva, Beòcia o catalòg des naus

Es autes divinitats e es òmes que combaten en cars, dormiren tota era net; mès Zèus, non tastèc es doçors deth saunei, pr'amor qu'era sua ment cercaue era manèra d'aunorar a Aquilles e causar gran mortalatge ath cant des naus aquèes. Fin finau, en creir que çò de milhor serie manar-li un perniciós sòmi ar Atrida Agammenon, prononcièc aguestes alades paraules:

“Tè, perniciós Sòmi, fila-te entàs velères naus aquèes, cala-te ena tenda d'Agammenon Atrida, e ditz-li suenhosament çò que te vau a encargar. Mana-li qu'arme as aquèus de longa cabeladura e trèigue totes es tropes: ara que poirie tornar entà Troia, era ciutat d'amples carrèrs, pr'amor qu'es immortaus que possedissen olimpics palais ja non son de ua auta opinion, donques que les a convençut Juno damb es sòns prècs, e ua sòrta de malastres menace as troians.”

Atau parlèc. Partic eth Sòmi en entèner eth manament, arribèc de seguit enes velères naus aquèes e, en trapar adormit a Agammenon ena tenda (ath torn der eròi s'auie esparjut eth Sòmi immortau) se botèc sus era tèsta deth madeish, e cuelhec era figura de Nestòr, hilh de Nelèu, qu'ère er ancian que mès aunoraue. Atau transfigurad, didec eth divin Sòmi:

“Dormisses, hilh deth bellicós Atrèu, dondaire de shivaus? Non li cau dormir pendent tota era net eth prince qu'ada eth se l'an fidat guerrèrs e qu'ath sòn cargue se trafen tantes causes. Para atencion, donques que vengui coma messatgèr de Zèus; eth quau, encara que de luenh, s'interèsse fòrça per tu e tie pietat de tu. Que te mane armar as aquèus de longa cabeladura e trèir tota era tropa: ara poiràs cuélher Troia, era ciutat d'amples carrèrs, pr'amor qu'es immortaus que possedissen olimpics palais ja non son de ua auta opinion, donques que les a convençut Juno damb es sòns prècs, e ua sòrta de malastres menace as troians per voluntat de Zèus. Sagera es mies paraules ena tua memoria, entà que non les desbrembes quan eth doç saunei t'abandone”.

Atau parlèc, se n'anèc e deishèc a Agammenon resolvent en sòn esperit çò que non s'auie de complir. Se pensaue qu'anaue a conquistar era ciutat de Troia aqueth madeish dia. Insensat! Non sabie se qué tramaue Zèus, qu'auie de costar nau maus e plors as troians e as danaus mejançant terribles lutes. Quan se desvelhèc, era votz divina ressonaue encara ath sòn entorn. S'incorporèc, e en auer-se seigut, se vestic era tunica fina, polida, naua; se botèc eth gran mantèl, caucèc es sòns pès damb beròies sandales e pengèc dera espatla era espada tachonada de claus d'argent. Cuelhec er imperible scèptre de sa pair e se filèc de cap as naus des aquèus, d'armadures bronzinades.

Pujaue era divina Auròra en vast Olimp entà anonciar-li eth dia a Zèus e as auti dius, quan Agammenon ordenèc qu'es eralds de votz sonora convoquèssen ena assemblada as aquèus de longa cabeladura. Se les convoquèc, e aguesti s'amassèren de seguit.

Mès se celebrèc abans un conselh de magnanimes personalitats ath cant dera nau deth rei Nestòr, naturau de Pilos. Agammenon les cridèc pr'amor de hèr-les ua discrèta consulta:

“Escotatz, amics! Que dormia pendent era net immortau, quan se m'apressèc un Sòmi divin plan semblable ar illustre Nestòr ena forma, estatura e anament. Se botèc sus era mia tèsta e didec aguestes paraules: “Dormisses, hilh deth bellicós Atrèu, dondaire de shivaus? Non li cau dormir pendent tota era net eth prince qu'ada eth se l'an fidat es guerrèrs e qu'ath sòn cargue se trapen tantes causes. Para atencion, donques que vengui coma messatgèr de Zèus, eth quau, enquia e tot de luenh estant, s'interèsse fòrça per tu e a pietat de tu. Te mane armar as aquèus de longa cabeladura e trèir tota era tropa: ara poiràs conquistar Tròia, era ciutat d'amples carrèrs, pr'amor qu'es immortaus que possedissen olimpics palais ja non son de ua auta opinion, per çò d'auer-les convençut Juno damb es sòns prècs, e ua sòrta de malastres menace a troians per voluntat de Zèus. Sagera es mies paraules ena tua memòria”. Se n'anèc volant, e eth doç sòn m'abandonèc. Au, anem a veir se com poiram arténher qu'es aquèus cuelhen es armes. Entà provar-les coma cau, les conselharè que hugen enes naus de molti bancs; e vosati, en tot parlar-les es uns per un costat e es auti per aute, sajatz de detier-les.”

En auer-se exprimit damb aguesti tèrmes, se seiguec. Ara seguida se lheuèc Nestòr, qu'ère rei dera sablosa Pilos, e benevòl les arenguèc dident:

“Amics, capitans e princes des aquèus! Se bèth aute aquèu mos condèsse eth sòmi, mos pensariem qu'ère faus e maufidariem encara mès; mès que l'a auut aqueth que se vante d'èster eth mès poderós des aquèus. Au, donc, vam a veir se com poiram arténher qu'es aquèus cuelhen es armes”.

Dites aguestes paraules, gessec deth conselh. Es reis qu'amien scèptre se lheuèren, en tot aubedir ath pastor d'òmes, e era gent deth pòble acodic ara prèssa. Coma dera henerecla d'ua arròca gessen de contunh eishames abondosi d'abelhes que vòlen arrasimades sus es flors primaveraus e ues vòlen en aquest costat e es autes en opausat, atau es nombroses familhes de guerrèrs marchauen en escabòts, pera baisha ribèra, des naus e tendes entara assemblada. Era Fama, messatgèra de Zèus, enventida, les ahiscaue entà qu'acodissen, e eri s'anauen amassant. S'agitèc era assemblada, gemeguèc era terra e se formèc un rambalh tant qu'es òmes cuelhien sèti. Nau eralds hègen votzes entà que carèssen e escotèssen as reis, escolans de Zèus. Se seigueren fin finau, encara que damb dificultat, e s'amudiren a penes ocupèren es sètis. Alavetz se lheuèc eth rei Agammenon, cuelhent ena man eth scèptre que Vulcan auie hèt entath sobeiran Zèus Saturn (aguest lo balhèc ath messatgèr Argicida. Mercuri lo regalèc ar excellent cavalièr Penelop, que, ath sòn torn, l'autregèc a Atrèu, pastor d'òmes; Atrèu en morir lo leguèc a Tiestes, ric en bestiar, e Tiestes l'ac deishèc a Agammenon entà que regnèsse en fòrça

isles e en tot eth país d'Argos), e emparant-se eth rei sus eth scèptre les parlèc atau as aquèus:

“Amics, eròis danaus, ministres de Mart! En un grèu malastre m'enrodèc Zèus. Crudèu! Me prometec e m'assegurèc que non partiria sense esbauçar era ben muralhada Ilion, e tot a estat ua funèsta enganha; donques qu'ara me mane entornar en Argos, sense glòria, dempús d'auer perdut a tants òmes. Que li deu èster grat atau ath prepotent Zèus, qu'a esbauçat es fortalèses de moltes ciutats e encara n'esbauçarà d'autres, pr'amor qu'eth sòn poder ei immens. Que serà vergonhós entà nosati se s'en saben es òmes deth deman. Ua armada aquèa tau e tan grana hè ua guèrra vana e ineficaça. Combàter contra un numèro mendre d'òmes e non saber encara quan acabarà era batalha! Pr'amor que s'aquèus e troians, jurant era patz, mos volèssèm compdar, e amassadi guairi troians i a enes sòns larèrs e agropadi nosati en decades, cada ua d'aguestes alistèsse a un troian entà qu'aboquèsse eth vin, fòrça decades se demorarien sense abocador. Autant depassen en nombre es aquèus as troians que demoren en Ilion! Mès qu'an arribat ena sua ajuda òmes de fòrça ciutats, que saben blandir era lança, me hèn enlà deth mèn prepaus e non me permeten, coma voleria, cuélher era populosa ciutat de Troia. Nau ans deth gran Zèus s'an passat ja; er hustatge des naus s'a pòirit e es còrdes son ja des.hètes; es nòstes esposas e es nòsti hilhets mos demoren enes palais; e encara non auem acabat era empresa que venguèrem a hèr. Va, actuem toti coma vos vau a díder. Hugem enes naus entara nòsta pàtria, donques que ja non cuelheram Troia, era d'amples carrèrs”.

Atau parlèc; e a toti es que non auien vengut en conselh se les esmoigues eth còr en pièch. S'agitèc era assemblada coma es granes ondades qu'en mar Icarì lhèuen eth Euro e eth Noto en tot quèir impetuoses des bromes amolonades peth pair Zèus. Atau coma eth Zefir botge damb violenta bohada es camps de horment e se bote sus es tavelhes, dera madeisha manèra se botgèc tota era assemblada. Damb grani crits e lheuand bromes de povàs, corren entàs vaishèths; s'ahisquen entre eri entà tirassar-les entath mar divin; netegen es canaus; trèn es supòrts e era cridadissa des que se dispausen a tornar ena pàtria arribe enquiath cèu.

E s'aurie hèt alavetz, abans de çò dispausat peth destin, eth retorn des aquèus, se Juno non l'auesse dit a Minerva:

“Ò, dius! Hilha de Zèus, qu'amie era egida! Indomdada divinitat! Hugeràn es aquèus entàs sues cases, entara sua tèrra per ample dors deth mar, e li deisharàn coma trofèu a Priam e as troians era aquèa Helena, que per era tanti aquèus periren en Troia, luenh dera sua pàtria? Vè-te'n de seguit entara armada des aquèus, de bronzinoses armadures, artura damb doces paraules a cada guerrèr e non dèishes que boten en mar es vaishèths.”

D'aguesta sòrta parlèc. Minerva, era divessa des ludents uelhs, non siguec desaubedienta.. Baishant damb rapid vòl des cims der Olimp, arribèc lèu enes naus aquèes e trapèc a Ulisses, madeish que Zèus en prudència, que s'estaue quiet e sense tocar era nera nau de molti bancs pr'amor dera pena qu'amiaue en còr e amna. E en tot calar-se ath sòn costat, li didec Minerva, era des uelhs ludents:

“Hilh de Laertes, de joen linhatge! Ulisses, abondós en recorsi! Hugeratz entàs vòstes cases, ena tèrra pàtria, embarcadi enes naus de molti bancs, e deisharatz coma trofèu as troians era aquèa Helena, que per era tanti aquèus periren en Troia, luenh dera sua pàtria? Vè-te'n de seguit entara armada des aquèus e non pares: artura damb doces paraules a cada guèrrer e non permetes que boten en mar es vaishèths”.

Aquerò didec. Ulisses arreconeishec era votz dera divessa; lancèc eth mantèl, que recuelhec er erald Euribates de Itaca, que l'acompanhaue; correc entar Atrida Agammenon, pr'amor que li balhèsse er imperible scèptre pairau; e damb aguest ena man, se filèc entàs naus des aquèus, de bronzinoses armadures.

Quan trapaue a un rei o a un capitan important, se posau e l'arturaue damb doces paraules:

“Illustre! Que non hè damb tu tremolar coma un covard. Artura-te e hè qu'es auti s'arturen tanben. Encara non coneishes clarament era intencion der Atrida: ara mos met a pròva, e lèu castigarà as aquèus. En conselh non toti comprenèrem çò que didec. Non sigue que, en tot irritar-se, mauctraque as aquèus; era colèra des reis, escolans de Zèus, ei terribla, donques qu'era sua dignitat provie deth generós Zèus e aguest les estime.”

Quan trapaue a un òme deth pòble cridant, li fotie damb eth scèptre e lo repotegae d'aguesta sòrta:

“Malerós” Tè-te, e escota as que son mès valents; tu, feble e inapte entara guèrra, non ès estimat ne en combat ne en conselh. Aciu non toti es aquèus podem èster reis; que non ei cap ben era sobeiranetat de molti; qu'un solet sigue eth prince, un solet eth rei: aqueth qu'eth hilh der astut Saturn li balhèc scèptre e leis entà que regne sus nosati.”

Atau, Ulisses, actuant coma cap suprèm, s'impausau ara armada; e eri se pressauen a tornar des sues tendes e naus entara assemblada, damb grana cridadissa, quan es ondades deth rambalhós mar bramen ath long dera plaja e eth mar ressona.

Toti se seigueren e s'estèren quiets en sòn sèti, exceptat de Tersites, que, sense botar fren ara lengua, hège tapatge. Aguest se'n sabie de fòrça paraules grossières entà discutir temerariament, non d'ua manèra digna, damb es reis; e tot aquerò qu'eth volesse, hè'c ridicul entàs aquèus. Que siguec er òme mès lèg qu'arribèc en Troia, pr'amor qu'ère guèrch e coish d'un pè; es sues espatles giboses se contreiguien sus eth pièch, e auie eth cap agudent e caperat de clara cabeladura. Qu'auie en òdi d'ua manèra especiau a Aquilles e a Ulisses, qu'insultaue; e alavetz, damb votzes estridentes insultaue ath divin Agammenon. E encara qu'es aquèus s'indignèssen e s'irritèssen contra eth, les seguie escridassant ath mès poder:

“Atrida! De qué te planhes o qué te cau? Es tues tendes son claufides de bronze e as moltes e escuelhudes hemnes qu'es aquèus t'aufrim abans qu'ad arrés quan cuelhem bèra ciutat. Te hè manca, dilhèu, er aur qu'un troian te hèsque a vier d'Ilion entà redimir ath hilh que jo o bèth aute aquèu ajam hèt presoèr? O, dilhèu, ua gojata que damb era gaudisques der amor que tu solet ages en propietat? Non ei just que, en tot èster eth

cap, còstes tanti maus as aquèus. Ò, covards, òmes sense dignitat, aquèes mèsalèu qu'aquèus! Tornem enes naus entara pàtria e deishem-lo aqui, en Troia, entà que s'avale eth butin e sàpie se li servís o non era nòsta ajuda; donques qu'a ofensat a Aquilles, baron plan superior, en tot panar-li era recompensa qu'encara retie. Pòca colèra sent Aquilles en sòn còr e ei grana era sua indolència; se non siguesse atau, Atrida, aguest que serie eth tòn darrèr otratge”.

Taus paraules diguec Tersites, escridassant a Agammenon, pastor d'òmes. Eth divin Ulisses se posèc ath sòn costat e en tot guardar-lo damb ròstre seriós, lo repoteguèc durament:

“Tersites blagaire! Encara que sigues un orador fecond, cara-te e non volgues discutir damb es reis. Non me pensí que i age un òme pejor que tu entre guairi an vengut en Iliion damb es Atridas. Per tant, non bades boca contra es reis, ne les injúries, ne penses ena tornada. Que non sabem encara damb certitud se com acabarà aquerò ne s'era tornada des aquèus serà erosa o malerosa. Mès tu mesprèdes ar Atrida Agammenon, pr'amor qu'es eròis danaus li balhen fòrça causes; plan per aquerò l'escarnisses. Çò que vau a díder se complirà: se torni a trapar-te delirant coma ara, qu'Ulisses non saue eth sòn cap sus es espatles ne sigue cridat pair de Telemac se, en tot agarrar-te, non te trèigui eth vestit (eth mantèl e era tunica que capèren es tues vergonhes) e non te mani plorós dera assemblada entàs velères naus dempús de castigar-te damb fòrtes foetades”.

Atau parlèc, e damb eth scèptre li fotèc un còp ena espatla e ena equia. Tersites s'inclinèc, tant qu'ua gròssa lèrma queiguie des sòn uelhs e ua sagnosa herida campaue ena sua esquia per dejós deth daurat scèptre. Se seiguec, trebolat e adolorit; guardèc a toti damb mina de simple, e se shuguèc es lèrmes. Eri, encara qu'afligidi, arriren damb plaser e non manquèc qui li didesse ath sòn vesin:

“Ò dius! Fòrça causes bones hec Ulisses, ja sigue balhant conselhs sanitosi, ja premanint era guèrra; mès aquerò ei çò de millhor qu'a hèt entre es aquèus: hèr carar ar insolent blagaire, qu'era sua animositat gausada non lo possarà en futur a escridassar damb injurioses paraules as reis.”

D'aguesta manèra parlaue era multitud. Se lheuèc Ulisses, assolador de ciutats, damb eth scèptre ena man (Minerva, era des ludents uelhs, que, transfigurada en erald, ère ath sòn costat, ordenèc silenci pr'amor de qué toti es aquèus, dès prumèrs enquias darrèrs, entenessen eth discors e meditèssen es conselhs), e benevòl les arenguèc, dident:

“Atrida! Es aquèus, ò rei, te vòlen caperar d'ignominies dauant de toti es mortaus de vòtz articulada e non complissen çò que te prometeren en vier dera Argolida, elevaira de shivaus: que non partiries sense esbauçar era ben muralhada Iliion. Coma se siguessen mainatges o veudes se planhen es uns damb es auti e desiren entornar entà casa. E ei, de vertat, penible qu'ajam de tornar afligidi. Qu'ei vertat que toti se despacienten dempús d'un mes separadí dera hemna quan ven era sua nau arturada pes borrasques ivernaus e peth mar rambalhós; e nosati hè ja nau ans, damb eth present, qu'em aci. Non me'n hèsqui, donc, de qué es aquèus se despacienten ath cant des sues

concaves naus; mès serie un malastre auer estat aciú tant de temps e entornar sense auer arthenhut eth nòste prepaus. Tietz paciència, amics, e demoratz un shinhau mès, pr'amor de qué non mo'n sabem se siguec vertadera era prediccion de Calcas. Que l'auem ben sagerada ena memòria, e toti vosati, es que non auetz estat agarradi pes Parcas, n'ètz testimònis de çò que se passèc en Aulide quan s'amassèren es naus aquèes que tanti maus les auien d'amiar as troians e a Priam. En sagradi autars immolàuem ecatòmbes perfèctes entàs immortaus, ath cant d'ua hònt e ara ombra d'un beròi platanèr qu'ath sòn pè rajaue aigua cristallina. Aquiu se mos aufric un gran eveniment. Un horrible dragon de ròia esquia, qu'eth madeish Olimp treigues ara lum, sautèc de dejós der autar entath platanèr. Ena arrama mès nauta d'aguest se trapauen es hihets nauèth neishudi d'un audèth, que temerosi s'arraulien dejós des huelhes; n'auie ueit, e damb era mair que les jasilhèc, nau. Eth dragon s'avalèc as auderèts, que piulauen planhosament; era mair revolotejaue en tot queishar-se, e aqueth se virèc e la cuelhec dera ala, mentre era cridaue. Dempús qu'eth dragon s'auèc avalat ar audèth e as auderets, eth diu que lo hec aparéisher hec damb eth un prodigi: eth hih der astut Saturn lo transformèc en pèira, e nosati, quiets, admiràuem çò que se passauè. D'aguesta sòrta, es granes e prodigioses accions des dius interromperen es ecatòmbes. E de seguit Calcas, en tot vaticinar, exclamèc: "Per qué amuditz, aquèus de longa cabeladura? Eth generós Zèus ei qui mos mòstre aguest prodigi gran, tardiu, de luenhant compliment, mès qu'era sua glòria jamès perirà. Dera madeisha manèra qu'eth dragon s'avalèc es auderets der audèth e ar audèth madeish, qu'èren ueit, e damb era mair que les vedec néisher, nau, atau nosati lutaram aquiu madeish nombre d'ans, e ath detzau cuelheram era ciutat d'amples carrèrs. Tau siguec çò que didèc e tot se va complint. Au, aquèus de beròies armadures, demoratz-vos toti enquia que conquistem era gran ciutat de Priam!"

Atau parlèc. Es aquèus, damb agudents crits que hègen ressonar orriblament es naus, applaudiren eth discors deth divin Ulisses. E Nestòr, cavalièr gereni, les arenguèc dident:

"Ò dius! Que parlatz coma mainatges petiti que non son avedadi as trabalhs bellics. Qué i a des nòsti convengudi e juraments? Se n'anèren, donc, en hum, es conselhs, es afogadures des guerrèrs, es pactes consagradi damb libacions de vin pur e es sarrades de mans qu'en eres mos fidàuem? Mos entretiem en discutir damb paraules e sense motius, e en tan long espaci de temps non auem pogut trapar un miei eficaç entà arténher eth nòste objectiu. Atrida, tu, coma totemp, ordena damb fèrma decision as aquèus en dur combat e dèisha que se consumisquen un o dus, qu'en desacòrd dera rèsta d'aquèus desiren, encara que non realizaràn eth sòn prepaus, tornar entà Argos abans de saber se siguec o non faussa era promesa de Zèus, qu'amie era egida. Pr'amor que jo vos asseguri qu'eth poderós Saturn se mos mostrèc propici, lampejant peth costat dret e hènt-mos senhaus favorables, eth dia qu'es aquèus s'embarquèren enes naus leugères entà amiar as troians entara mòrt e eth destin. Arrés, donc, s'a de pressar a tornar ena sua casa, enquia qu'age dormit damb era hemna d'un troian e age resvenjat era hujuda e es gemiments de Helena. E se bèth un desirèsse tant era tornada, que tòque era nera nau, de molti bancs, entà que dauant de toti sigue mòrt e complisque eth sòn destin. Ò rei! Non dèishes de pensar tu madeish e seguís tanben es conselhs que nosati te balham. Que

non ei mespredós çò que te vau a díder: arremassa as tòns òmes, ò Agammenon, per tribús e familhes, entà qu'ua tribú ajude ara auta e ua familia a ua auta. S'atau òbresses e t'aubedissen es aquèus, lèu te'n saberàs de quini capitans e quini soldats son covards e quini valents, pr'amor que lutaràn de forma desparièra e te'n saberàs de se non pòs conquistar era ciutat pera volontat des dius o pera covardia des tòns òmes e era sua impericia ena guèrra.”

Responec eth rei Agammenon: “De nauèth, ò ancian, depasses ena assemblada as aquèus. Pro que, pair Zèus, Minerva, Apòllo!, auessa entre es aquèus a dètz conselhèrs semblables; alavetz era ciutat deth rei Priam serie lèu cuelhuda e esbauçada pes nòstes mans. Mès Zèus, qu'amie era egida, me mane penes, en tot embolhar-me en inutiles discussions e peleges. Aquilles e jo mos pelegèrem per rasons contràries per tòrt d'ua gojata, e siguí eth prumèr en irritar-me; s'ambdús actuéssem d'acòrd, non se tardarie ne un solet moment era roïna des troians. Ara, anatz a minjar entà que pogam dempús començar eth combat; que cada un ahile era lança, premanisque er escut, balhe pas as shivaus de pès leugèrs e examine eth car, en tot premanir-se entara luta; donques que pendent tot eth dia er òrre Mart mos harà a temptar. Ne un brèu repaus a d'auer, enquia qu'era net obligue as valents guerrèrs a separar-se. Era correja der escut que protegís ath combatent, se banharà de sudor ar entorn deth pièch; eth braç se fatigarà damb eth maneament dera lança, e sudaràn es shivaus arrossegant es ornadi cars. E aqueth que se demore de bon voler enes concaves naus, luenh dera batalha, se jo les veigui, non se desliurarà des gossets e des audèths rapaci.”

Atau parlèc. Es aquèus prebotjauen gran sarabat, coma quan es ondades, botjades peth Noto, baten un naut cingle que s'auance sus eth mar e non lo dèishen mentre bohen es vents en contràries direccions. Dempús, en lheuar-se, se dispersèren pes naus, aluguèren lum enes tendes, preneren eth minjar e heren sacrificis, qui a un qui a un aute des etèrns dius, entà que les desliuren de morir ena batalha. Agammenon, rei d'òmes, immolèc un gròs buèu de cinc ans ar arrogant Saturn, en tot auer cridat ena sua tenda as principaus caps des aquèus: a Nestòr e ath rei Idomenèu, dempús a Ajaces e ath hilh de Tidèu, e en siesau lòc a Ulisses, madeish en prudècia que Zèus. De manèra espontanèa se presentèc Menelau, valent ena luta, donques que se'n sabie de çò que sa frair anaue premanint. Se placèren toti ar entorn deth buèu e cuelheren haria damb sau. E calat ath miei, eth poderós Agammenon preguèc e didec:

“Zèus plan gloriós, qu'amolones es ombriues bromes e demores en etèr! Que non se cògue eth solei ne arribe era escura net, abans de qué aja esbauçat eth palai de Priam, en tot autrejar-lo as ahlames, uscla es pòrtes, trinca damb era mia lança era coirassa de Hectòr en sòn madeish pièch, e veiga a molti des sòns companhs capenjós en povàs e nhacant era tèrra!”

Aquerò didec; mès Saturn non accedic e, acceptant es sacrificis, les premanic ua non envejable faena. Hèta era pregària e escampilhada era haria damb sau, agarrèren as victimas peth cap que tirèren entà darrèr, e les esgorgèren e espelèren; talhèren es cueishes en tot caperar-les damb doble de greish e de carn crua a trocets, e les usclèren

damb lenha sense huelhes e trauessant es entralhes damb es rostidores, les botèren en huec. Usclades es cueishes, tastèren es entralhes, e en tot esbocinar era rèsta, ac cueelheren damb ponchons, ac rostiren suenhosament e ac retirèren deth huec. Acabada era faena e premanit eth hestau, mingèren e ad arrés li manquèc era sua respectiua part. E quan acabèren de minjar e de bèuer, Nestòr, cavalièr gereni, comencèc a dider-les:

“Atrida plan gloriós, rei d’òmes Agammenon! Non mos entretegam en parlar, ne alonguem pendent mès temps era empresa qu’un diu bote enes nòstes mans. Va! Es eralds des aquèus, de bronzinades armadures, que pregonen qu’era armada s’amasse près des vaishèths, e nosati caminem amassa per espaciós campament pr’amor de prebotjar çò de mès lèu possible un viu combat.”

Aguestes sigueren es sues paraules; e Agammenon, rei de reis, non desaubedic. De seguit ordenèc qu’es eralds de votz sonora cridèssen ara batalha as aquèus de longa cabeladura; se hec era crida e eri s’amassèren de seguit. Er Atrida e es reis, escolans de Zèus, hègen formar as guerrèrs, e les acompanhaue Minerva, era des uelhs ludents, amiant era preciosa immortau egida que non envièlhís e que d’era pengent cent bordons dauradi, ben hargadi e deth valor de cent buèus cada un. Damb era ena man, se botjaue era divessa entre es aquèus, les ahiscaue entà que gessessen en camp e botaue fòrça enes sòns còrs entà que lutèssen e combatèssen sense pòsa. Lèu les siguec mès agradiu lutar qu’entornar entara pàtria enes concaves naus.

Coma s’aubire de luenh eth resplendor d’un incendi, quan eth voraç huec s’esparg pera vasta seuva en cim d’un monte, atau era ludentor des armadures de bronze d’aqueri que se metien en marcha arribaue ath cèu a traucers der etèr.

Dera madeisha manèra qu’es leugèrs audèths (auques, grues, o cigues de còth long) se boten en nombroses volades e piulant ena pradèra Asio, d’aguesta manèra es nombroses armades gessien des naus e tendes entara planhura e era tèrra ressonaue orriblament jos es pès des guerrèrs e des shivaus. E aqueri qu’en florit prat der Escamandre s’auien amassat sigueren innombrables; autants coma es huelhes e flors que neishen ena primauèra.

Coma eishames abondosi de mosques qu’ena sason dera primauèra vòlen agropades per estable deth pastor, quan era lèit aumplís es pòts; en tan gran nombre s’amassèren ena planhèra es aquèus de longa cabeladura, desirosi d’acabar damb es teucris.

Les botauen es capitans en orde de batalha aisidament, coma es pastors separen es crabes de granes vegades quan se barregen enes peishèus; e ath miei campaue eth poderós Agammenon, semblable en cap e enes uelhs a Zèus, que gaudís lançant arrais, en cinturón a Mart e en pièch a Neptun. Dera madeisha manèra qu’en ramat de vaques eth bueu mès excellent ei eth taure que subergés entre es vaques, madeish hec Zèus qu’Agammenon siguesse aqueth dia insigne e illustre entre molti eròis.

Didetz-me ara, Muses que posseditz palais olimpics e coma divesses ac vedetz e coneishetz tot, tant que nosati entenem solet era fama e arren de certan sabem, quini

èren es capitans e princes des danaus. Ara multitud que non poiria mentar-la ne compdar-la, encara qu'auessa dètz boques, dètz lengües, votz infatigabla e còr de bronze: solet es Muses olimpiques, hilhes de Zèus, qu'amie era egida, poirien d'ider guairi vengueren en Ilion. Mès mentarè as capitans e a totes es naus.

Dirigien as beòcis Penelèu, Leite, Arcelisau, Protoenor e Cloni. Es que cultivauen es camps de Hiria, Aulida peirenca, Esquene, Escolle, Eteòne fragosa, Tespia, Grea e era vasta Micalese; es que demorauen en Harma, Ilesi e Eritras; es que s'estauen en Eleon, Hila, Peteon, Ocalèa, Medeon, ciutat ben bastida, Copas, Eutresis e Tisba, abundosa en palomes; es que demorauen en Coronèa, Haliart herbosa, Platèa e Glisant; es que possedien era ben bastida ciutat de Hipotebas, era sagrada Onqueste, deliciós bòsc de Neptun; e es ciutats d'Arna abundosa en arradims, Midèa, Nisa divina e Antedon fronterèra: toti agesti arribèren en cinquanta naus. En cada ua s'auien embarcat cent vint beòcis.

D'aqueri qu'abitauen en Aspledon e Orcomene Minièu, èren capitans Ascalafe e Ialmene, hilhs de Mart e d'Astioque, que les auie amainadat en palai d'Actòr Azida. Astioque, qu'ère verge pudorosa, pugèc en estatge superior, e eth terrible diu se junhèc damb era clandestinament. Trenta concaves naus en orde les seguien.

Manauen as focensi Esquedi e Espistròf, hilhs deth magnanim Ifite Naubolida. Es de Ciparise, Piton peiregosa, Crisa divina, Daulide e Panopèu; es qu'abiten en Anemoria, Hiampòlis e era ribèra deth divin Zefir; es que possedien era ciutat de Lilèua en hòns deth mentat arriu, toti agesti auien arribat en quaranta neres naus. Es capitans ordenauen alavetz es hilades des focensi, qu'enes batalhes combatien ena quèrra des beòcis.

Capitanejaue as locrensi, que demorauen en Cine, Opunte, Caliar, Besa, Escarfa, Augias amena, Tarfa e Troni, ara vòra deth Boagri, eth leugèr Ajax d'Oilèu, mendre, fòrça mendre qu'Ajax Telamoni: qu'ère baish de còs, amiaue coirassa de lin e en manejanment dera lança depassaua a toti es elens e aquèus. Lo seguien quaranta naus neres, qu'en eres auien vengut es locrensi, que s'estan mès enlà dera sagrada Eubèa.

Es abanti d'Eubea, que demorauen en Calcis, Eretria, Histiea en arradims abundosa, Cerinte maritima, Dio, ciutat excèlsa, Cariste e Estira èren capitanejadi peth magnanim Elefenor Calcodontiada, descendent de Mart. Damb agest capitán arribèren es leugèrs abanti que se deishauen créisher era cabeladura ena part deth darrèr dera tèsta: qu'èren bellicosos e desirauen tostemp trincar damb es sues lances de herèisho es coirasses enes pitraus des enemics. Lo seguien quaranta naus neres.

Es qu'abitauen ena ben bastida ciutat d'Atenes e formauen eth pòble deth magnanim Erectèu, que Minerva, hilha de Zèus, elevèc (l'auie amainadat ena fertila tèrra) e botèc en sòn ric temple d'Atenes a on es joeni atenensi aufrissen cada an sacrificis propiciatòris de taures e d'anhèths ara divessa, auien coma capitán a Menestèu, hilh de Petèu. Cap òme dera tèrra sabie coma aqueth botar en orde de batalha, autant as que

combatien en cars coma as fantassins armadi d'escuts; solet Nestòr competie damb eth, pr'amor qu'ère mèss ancian. Cinquanta neres naus lo seguien.

Aiax auie partit de Salamina damb dotze naus, que placèc prèss des falanges atenenses.

Es abitants d'Argos, Tirinte muralhada, Hermiona e Asina plaçades en prigond golf, Tresena, Eiuones e Epidaure en vides abondosa, e es joeni aquèus d'Egina e Masete, èren manadi per Diomedes, valent ena luta; Estenele, hilh deth famós Capanèu, e Euriau, egal a un diu, qu'auie per pair ath rei Mecistèu Talaionida. Qu'ère cap suprèm Diomedes, valent ena luta. Ueitanta neres naus les seguien.

Es que possedien era ben bastida ciutat de Micena, era opulenta Corint e era ben bastida Cleones; es que cultivauen era tèrra en Ornias, Aretirea deleitosa e Sicion, a on ancianament regnèc Adraste; es que demorauen en Hiperesia e Gonoesa excèlsa, e es qu'abitauen en Pelene, Egie, er Egiale tot e era espaciosa Helice: toti aguesti auien arribat en cent naus jos es ordes deth rei Agammenon Atrida. Molt e valents òmes amièc aguest prince qu'alavetz vestie eth ludent bronze, content de subergèsser entre es eròis per çò deth son valor e per manar a màger nombre d'òmes.

Es dera prigonda e cavernosa Lacedemonia que demorauen en Faris, Esparta e Mesa abondosa en palomes; viuien en Brisias o Augias amena; possedien es ciutats d'Amiclas e Helos maritima, e abitauen en Laa e Etile: toti aguesti arribèren en seishanta naus jos eth comandament deth frair d'Agammenon, de Menelau, valent en combat e s'armauen en tot formar ua unitat a despart. Menelau, ahiscat peth sòn pròpri ardor, les encoratjaue a combàter e desiraue en sòn còr resvenjar era hujuda e gemiments de Helena.

Es que cultivauen es camps en Pilos, Arena deliciosa, Trio, canalet der Alfèu, e la ben bastida Epi, e es qu'abitauen en Ciparisa, Anfigenia, Ptelèu, Helos e Dorie (a on es Muses, en gèsser-li peth camin a Tamiris eth traci, lo priveren deth cant quan tornaue dera casa d'Eurite er ecalèu; pr'amor que se vantèc de qué gesserie vencedor, encara que cantèssen es pròpies Muses, hilhes de Zèus, qu'amie era egida, e eres, irritades, l'avuglèren, lo privèren deth divin cant e li heren desbrembar er art de tocar era citara), èren manadi per Nestòr, cavalièr gereni, e auien arribat en nauanta concaves naus.

Es que demorauen en Arcadia ath pè deth monte de Silene e apròp dera hòssa d'Epitie, país de bellicosos guerrèrs; es de Fenèu, Orcomene abondós en oelhes, Ripa, Estratia e Enispe ventosa; e es que possedien es ciutats de Tegea, Mantinea deliciosa, Estinfale e Parrasia: toti aguesti arribèren jos eth comandament deth rei Agapenor, hilh d'Ancèu, en seishanta naus. En cada ua d'aguestes s'embarquèren fòrça arcadis entrenadi ena guèrra. Eth madeish Agammenon les autregèc es naus de molti bancs, entà que trauessèssen eth vinós mar; donques qu'eri non se'n sabien des causes deth mar.

Es qu'abitauen en Brupasi e ena rèsta dera divina Elide, des de Hirmina e Mirsine era frontièra per un costat e era ròca Olenia e Alisi per aute, auien quate capitans e cada un d'eri manauè dètz naus equipades per molti epèus. De dues divisions n'èren respectiuament caps Anfimac e Talpi, hilh aqueth de Cteate e aguest d'Eurite e arrèhilhs

d'Actòr; dera tresau, eth fòrt Diores Amarincida, e dera quatau, eth deiforme Polixen, hilh deth rei Agastenes Augedia.

Es de Duliqui e des sagrades isles Equines, plaçades en aute costat deth mar dauant de Elide, èren comandadi per Meges Filida, egal a Mart, qu'engendrèc eth cavalièr Filèu, estimat per Zèus, quan per çò d'auer-se enemistat damb sa pair emigrèc entà Duliqui. Quaranta neres naus lo seguien.

Ulisses manauè as magnanims cefalènis. Es d'Itaca e eth sòn luxuriant Nerite; es que cultivauen es camps de Crocilea e dera escalabrosa Egilipe; es que demorauen en Zacint; es que s'estauen en Samos e enes sòns entorns; es qu'èren en continent e es qu'ocupauen era arriba opausada: toti eri aubedien a Ulisses, egal a Zèus en prudéncia. Dotze naus de ròies proes les seguien.

Toant, hilh d'Andremon, governauè as etòls qu'abitauen en Pleuron, Olene, Pilene, Calcis maritima e Caligon peiregosa. Que ja non existien es hilhs deth magnanim Enèu, ne aguest; auie mòrt tanben eth ròi Meleagre, se l'autregeren a Toant toti es poders entà que regnèsse sus es etòls. Quaranta naus neres lo seguien.

Manauè as cretensi Idomenèu, famós pera sua lança. Es que demorauen en Cnose, Gortina muralhada, Licte, Milet, blanca Licaste, Fest e Riti, ciutats populosas, e es qu'ocupauen era isla de Creta damb es sues cent ciutats: toti èren governadi per Idomenèu, famós pera sua lança, que damb Meriones, egal ar omicida Mart, compartie eth comandament. Lo seguien ueitanta naus neres.

Tlepoleme Heraclida, valent e naut de còs, amièc en nau vaishèths as herotges rodís que viuien, dividi en tres pòbles, en Lind, Ialise e Camir era blanca. D'aquesti ère capitan Tlepoleme, famós pera sua lança, qu'ada eth Astioquia concebèc deth fòrt Hercules quan er eròi se la hec a vier d'Efira, dera arriba deth Saleente, dempús d'auer assolat moltes ciutats defenudes per nòbles joeni. Quan Tlepoleme, elevat en magnific palai, arribèc ena sua joenessa, aucic ar ancian oncle mairau deth sòn pair, a Licimni, hilh de Mart; e coma qu'es auti hilhs e arrèhilhs deth fòrt Hercules lo menacèren, bastic naus, arremassèc a fòrça gent e hugec per mar. Errant e patint penalitats podèc arribar en Rodas, e aqui s'establic damb es sòns, que formèren tres tribús. Se heren estimar de Zèus, que regne sus es dius e es òmes e eth Saturn les balhèc abondosa riquesa.

Nirèu amièc des de Simatres naus ben proporcionades; Nirèu, hilh d'Aglaia e deth rei Carop; Nirèu eth mès beròi des danaus que vengueren en Troia, exceptat der eximi Pelida, mès qu'ère timid e manauè a pòca gent.

Es que demorauen en Nisir, Crapate, Case, Cos, ciutat d'Euripil, e es isles Calidnes, auien coma capitans a Fidipe e Antife, hilhs deth rei Tesal Heraclida. Trenta concaves naus en orde les seguien.

Es qu'ocupauen er Argos maritim, es que demorauen en Ale, Alope e Traquina e es que possedien era Ptia e era Helade de polides hemnes, e se cridauen mirmidons, heleni e aquèus, auien coma capitan a Aquilles e auien arribat en cinquanta naus. Mès aguesti

non èren alavetz en orrible combat, pr'amor qu'arrés les auie amiat ena batalha: eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, non gessie des naus, anujat per çò dera joena Briseida, de beròia cabeladura, qu'ada era hec captiva en Lirnese, quan dempús de grani trabalhs esbaucèc aguesta ciutat e es muralhes de Tebas, en tot aucir as bellicosos Mines e Epistroke, hilhs deth rei Even Selepiada. Aclapat per aquerò, s'autrejaue ar òci; mès que lèu se lheuàrie.

Es qu'abitauen en Filace, Pirase florida, qu'ei un lòc consagrat a Ceres; Iton, elevaira de oelhes; Antron maritima e Ptelèu erbosa, sigueren comandadi per aguerrit Protesilau, mentre viuec, pr'amor que ja alavetz l'auie en sòn sen era nera tèrra: l'aucic un dardan quan sautèc dera nau fòrça abans qu'es auti aquèus, e en Filace se demorèren era sua desolada esposa e era casa a miei acabar. Totun, non èren mancadi aqueri de capitan, encara que trapauen mens ath qu'auien abans, pr'amor que les ordenaue entath combat Podarces, decendent de Mart, hilh der opulent Ificles Filacida e frair mendre der animós Protesilau. Aguest qu'ère màger e mès valent. Es sòns òmes, donc, non èren sense capitan; mès lo trapauen mens, donques qu'auie estat fòrça valent. Quaranta neres naus lo seguien.

Es que demorauen en Feras plaçada ara vòra deth lac Bebeis, Beba, Glafiras e Iaolc ben bastida, auien arribat en onze naus jos eth comandament d'Eumele, hilh estimat d'Admet e d'Alcestes, divina entre es hemnes, qu'ère era mès beròia des hilhes de Pelias.

Es que cultivauen es camps de Metona e Taumacia e es que possedien es ciutats de Melbea e Olizon esquiuà, aueren coma capitan a Filoctetes, abil arquèr, e arribèren en sèt naus: en cada ua d'eres s'embarquèren cinquanta remaires fòrça adreits en combàter valerosament damb er arc. Mès Filoctetes se trapauè, patint terribles dolors, ena divina isla de Lemnos, a on lo deishèren es aquèus quan siguec mossegat per un verinós reptil. Aquiu s'estaue afligit; mès lèu enes naus s'auien de breubar es aquèus deth rei Filoctetes. Que non èren mancadi eri de capitan, encara que trapauen mens ath sòn cap, donques que les ordenaue entath combat Medont, hilh bastard d'Oilèu, assolador de ciutats, que d'eth l'amainadèc Rena.

Des de Trica, Itoma de trincat solèr, e Ecalia, ciutat d'Eurite er ecalèu, èren capitans dus hilhs d'Esculapi e excellents mètges: Podaliri e Macaon.. Trenta concaves naus en orde les seguien.

Es que possedissen era ciutat d'Ormeni, era hònt Hiperea, Asteri e es nheuadi cimalhs deth Titan, èren manadi per Euripil, hilh illustre d'Evemon. Quaranta neres naus lo seguien.

As d'Argisa, Girtona, Orta, Elon e era blanca ciutat d'Olooson, les manauè er intrepid Polipetes, hilh de Pirotoò e arrèhilh de Zèus immortau (l'auie amainadat era illustra Hipodamia eth madeish dia que Peritoò, en tot castigar as irsutis Centaures, les hec enlà deth Pelion e les obliguèc a retirar-se entàs etiquis). Damb eth compartie eth

comandament Leontèu, descendent de Mart, hilh der animós Coron Cenida. Quaranta neres naus les seguien.

Gunèu amièc des de Cife en vint-e-dues naus as inieni e as intrepids perebi; aqueri demorauen ena hereda Dodona e aguesti cultivauen es camps ena arriba deth beròi Titaresi que vèsse es sues cristallines aigües en Penèu d'argentadi remolins; mès non se barrege damb eth, senon que flote sus eth coma er òli, pr'amor qu'ei un arriuèc d'aigua dera Estigia que s'invòque enes terribles juraments.

As magneti les governaue Protò, hilh de Tentredon. Es qu'abitauen ena arriba deth Penèu e en esquiu Pelion, auien, donc, coma capitan, ath leugèr Protò. Quaranta naus neres lo seguien.

Taus eren es capitans e princes des danaus. Ditz-me, Musa, quin siguec eth principau des barons e quini es mès excellents shivaus d'aqueri qu'arribèren damb es Atridas. Entre eth cavalam subergessien es ègües deth Feretiada, que guidaue Eumele: qu'èren lleugèrs coma es audèths, deth madeish peu, e dera madeisha edat e nautada; les elevèc Apòllo, eth der arc d'argent, en Perèa, e amiauen damb eres eth terror de Mart. Des guerrèrs eth mès valent siguec Ajax Telamoni mentre durèc era colèra d'Aquilles, pr'amor qu'aguest lo depassaue fòrça; e tanben èren es melhors shivaus es qu'amiauen ar eximi Pelida. Mès Aquilles s'estaue alavetz enes naus que traùessen eth mar, per çò d'èster emmaliciat damb Agammenon Atrida, pastor d'òmes; era sua gent se divertie ena plaja lançant discs, javelines o flèches; es shivaus minjauen lòtus e api palunós prè des cars des capitans que s'estauen embarradi enes tendes, e es guerrèrs, trapant mens ath sòn capitan, estimat de Mart, passejauen peth campament e non lutauen.

Ja es auti auançauen a manèra d'incendi que s'escampilhe per tot eth parçan, e coma era tèrra gemegue quan Zèus, que se complatz en lançar arrais, airós, la foete en Arimos, a on diden que i é era jaça de Tifoèu; dera madeisha manèra gemegaue dejós des qu'anauen caminant e trauessauen damb pas rapid era planhèra.

Les balhèc as teucri era trista notícia Iris, era des pès leugèrs coma eth vent, a qui Zèus, qu'amie era egida, envièc coma messatgèra. Toti eri, joeni e vielhs, s'auien amassat enes lumedans deth palai de Priam e deliberauen. Iris, era des pès leugèrs, se les presentèc cuelhent era figura e votz de Polites, hilh de Priam; eth quau, en tot fidar ena sua agilitat, se seiguie coma tor de gaita des teucri en cimalh deth tumulus der ancian Esietes e observaue quan es aquèus partien des naus entà combàter. Atau transfigurada, didec Iris, era des pès leugèrs:

“Ò ancian! T'agraden es discursi interminables coma quan auíem patz, e ua guèrra testuda s'a prebotjat. Qu'è presenciat fòrça batalhes, mès jamès vedí ua armada tan grana coma aguesta que vie a lutar contra era ciutat, formada per tanti òmes coma son es huelhes des arbes o eth sable. Hectòr! Te recomani tu per tu qu'actues d'aguesta sòrta: Coma ena gran ciutat de Priam i a fòrça auxiliars e non parlen ua madeisha lengua, òmes de païsi tan diuèrsi, que cada un mane ad aqueri que n'ei prince e capitanège as sòns conciadans, dempús de meter-les en orde de batalha.”

Atau s'exprimic; e Hectòr, arreconeishent era votz dera divessa, dissolec era assemblada. S'esdeguèc a cuélher es armes, se dauriren totes es pòrtes, gessec era armada d'infantaria e des que combatien en cars, e se produxic un gran ramalh.

Que i a ena planhèra, dauant dera ciutat, un excèls tucò isolat des auti e accessible per toti es costats, qu'ada eth es òmes criden Batiea, e es immortaus hòssa dera leugèra Mirina: aqui u siguec a on es troians e es sòns auxiliars se meteren en orde de batalha.

As troians les manaue eth gran Hectòr Priamida, de tremolant casco. Damb eth s'armauen es tropes mès abondoses e valentes, qu'usclauen en desir de brandir es sues lances.

Des dardanis n'ère capitan Enèes, valent hilh d'Anquises que d'eth l'amainadèc era divina Venus, dempús de qué era divessa se junhec damb eth mortau en un bòsc der Ida. Damb Enèes compartien eth comandament dus hilhs d'Antenor: Arquelòc e Acamant, adreits en tota sòrta de peleja.

Es rics teucric qu'abitauen en Zelea, ath pè der Ida, e beuien era aigua deth cabalós Esep, èren governadi per Pandar, hilh illustre de Licaon, qu'ada eth Apòllo en persona l'autregèc er arc.

Es que possedien es ciutats d'Adrastea, Apese, Pitiea e eth naut monte de Terea, èren jos es ordes d'Adrast e Anfí, de coirassa de lin: ambdús eren hilhs de Merope Percosi, eth quau coneishie coma arrés er art endonviaire e non volie qu'es sòns hilhs anèssen ena omicida guèrra; mès eri non l'aubediren, ahiscadi peth destin que les arrossegaue entara nera mòrt.

Es que demorauen en Percote, ena arriba deth Practi, e es que s'estaueu en Seseo, Abide e era divina Arisbe, èren manadi per Asie Hirtacida, prince d'òmes, qu'afogadi e corporents shivaus amièren dès Arisbe, dera arriba der arriu Seleente.

Hipotòo governaue es tribús des valerosi pelasgui qu'abitauen ena fertil Larisa. Les manaue eth e Pilèu, descendent de Mart, hilhs deth pelasgue Lete Teutamida.

As tracis que viuen enes arribes deth ramalhós Helespon, les governaueu Acamant e er eròi Piròo.

Eufeme, hilh de Trecene Ceada, escolan de Zèus, ère eth capitan des bellicosos cicons.

Pirecmes amièc as peonis, de corvadi arcs, des dera luenhana Amidon, dera arriba der ample arriu Axi, qu'es sues netes aigües s'espargen pera tèrra.

As paflagons, que vien deth país des eneti, a on s'elevan es mules sauvatges, les manaue Pilemedes, de còr viril: aqueri possedien era ciutat de Citor, cultivauen es camps de Sesam e abitauen magnifiques cases ara vòra deth Parteni, en Cromma, Egiale e es nauti montes Eritins.

Es halizons èren governadi per Odie e Epistròf e venguïen de luenh: d'Alibe, a on i a mines d'argent.

As misi les governauen Cromis e er augur Enom, que non se podec desliurar, a maugrat des auguris, dera nera mòrt; pr'amor que moric a mans deth Eacida, eth des pès leugèrs, en arriu a on aguest aucic tanben a d'auti teucris.

Forcis e eth deiforme Ascani capitanejauen as frigis, qu'auïen vengut dera luenhana Ascania e desirauen entrar en batalha.

As meonis les governauen Mestles e Antife, hilhs de Telemenes, qu'amainadèc era laguna Gigea. Taus èren es caps des meonis, neishudi ath pè deth Tmole.

Nastes ère ath cap des caris de barbar lenguatge. Es qu'ocupauen era ciutat de Milet, er esquiu Ptir, es arribes deth Meandre e es nauti cims de Micala auïen coma capitans a Nastes e Anfímac, distinguidi hilhs de Nomion. Nastes e Anfímac, qu'anaue ath combat caperat d'aur coma ua puncèla. Insensat! Non per aquerò se desliurèc dera trista mòrt, pr'amor que peric en arriu a mans der Eacida, der aguerrit Aquilles, eth des pès leugèrs; e aguest s'apoderèc der aur.

Sarpedon e er insigne Glauc manauen as que procedien dera luenhana Licia, dera arriba deth gorgolhós Ianto.

CANT III

Juraments. Des dera muralha. Combat singular d'Alexandre e Menelau

Botadi en orde de batalha damb es sòns respectius caps, es teucris auançauen sorrisciant e cridant coma audèths (atau dèishen anar es sues votzes es grues en cèu, quan, entà hùger deth hered e des ploges torrenciaus, vòlen gronhant sus eth corrent der Ocean e amien entara roïna e entara mòrt as pigmèus, en tot hèr-les des der aire crua guèrra) e es aquèus partien silenciosi, alendant valor e prèsti a ajudar-se mutuaument.

Atau coma eth Note vèsse enes cims d'un monte era broma tan pòc agradiua ath pastor e mès favorabla qu'era net entath lairon, e solet se ve er espaci qu'artenh ua tirada de pèira, atau, tanben, un espès povàs se quilhaue jos es pès d'aqueri que se botauen en marcha e trauessauen ara prèssa era planhèra.

Quan es dues armades s'aueren apressat era ua ara auta, campèc ena prumèra ringlèra des teucris Alexandre, semblable a un diu, damb ua pèth de leopard enes espatles, eth corbat arc e era espada; e brandint dues lances de bronzinada punta, desfisaue as mès valents aquèus entà que tenguessen damb eth un terrible combat.

Menelau, estimat de Mart, lo vedec vier damb pas orgulhós dauant dera sua tropa, e tau qu'eth leon ahaimat qu'a trapat un gran còs de cèrvi cornut o de craba de montanha, s'alègre e se l'avale, encara que l'acacen gossets e robusti gojats; atau Menelau se vantèc de veir damb es sòns pròpris uelhs ath deiforme Alexandre (s'imaginèc que poirie castigar ath culpable) e en un virament de uelhs sautèc deth car en solèr sense deishar es armes.

Mès Alexandre, semblable a un diu, tan lèu aubirèc a Menelau entre es combatents deth dauant, sentec que se li caperaue eth còr, e entà desliurar-se dera mòrt, arreculèc entath grop des sòns amics. Tau qu'aqueth que desnishe a un dragon ena espessor d'un monte, se lance rapidament entà darrèr, li tremolen es carns e s'aluenhe damb eth pallitge pintat enes sues caròles, atau eth deiforme Alexandre cranhent ath hilh d'Atrèu, desapareishec en revolum des orgulhosi teucris.

Ac vedec Hectòr e lo repoteguèc damb injurioses paraules: "Miserable Paris, eth de mès beròia figura, hemnassièr, seductor! Pro que non siguesses entre eth numèro des neishudi o auesses mòrt celibatari. Jo qu'ac voleria atau e valerie mès non èster era vergonha e er opròbi des tòns. Es aquèus de longa cabeladura se n'arriren d'auer-te considerat coma un valent campion per çò dera tua beròia figura, quan non i a en tòn pièch ne fòrça ne valor. E en èster coma ès, amassères as tòns amics, trauessères es mars damb naus leugères, visitères a estrangèrs, e te heres a vier de tèrra luenhana ua hemna polida, esposa e cunhada d'òmes bellicosos, qu'ei ua gran plaga entà ta pair, entara ciutat e entà tot eth pòble, causa de gòi entàs tòns enemics e ua vergonha entà tu madeish? Qu'ei que non demores a Menelau, estimat de Mart? Coneisherics ath baron que d'eth

as ara tua beròia esposa e non te valerien era citara, es dons de Venus, era cabeladura e era beresa, quan rodesses peth povàs. Es troians son fòrça timids; se non sigesse atau, que ja series revestit d'ua tunica de pèires per çò des maus qu'as costat”.

Li responec eth deiforme Alexandre: “Hectòr. Que me repotegues damb rason e non mès de çò qu'ei just; mès eth tòn còr ei inflexible coma era destrau que daurís un tronc e multiplique era fòrça d'aqueth que la manege damb assopliment entà talhar hustes de vaishèth: tant intrepida ei era animositat que s'embarre en tòn pièch. Non me repotegues es amables dons dera daurada Venus, que non son mespredables es eximis presents des dius e arrés les pòt alistar ath sòn gust. E s'ara vòs que lute e que combata, artura as auti teucri e a toti es aquèus, e deishatz-mos ath miei a Menelau, estimat de Mart, e a jo entà que lutem per Helena e es sues riqueses: aqueth que vence, per èster mès valent, que se hèsque a seguir ena sua casa hemna e riqueses; e dempús de jurar patz e amistat, seguitz vosati ena fertila Troia e tornen aqueri ena Argolide, elevadoira de shivaus, e ena Acaia, de beròies hemnes”.

Atau parlèc. L'entenec Hectòr damb immens plaser, e corrent entath centre d'ambdúes armades damb era lança agarrada peth miei, arturèc as falanges troianes, que de seguit se demorèren quietes. Es aquèus, de longa cabeladura, li lançauen flèches, dards e pèires. Mès Agammenon, rei d'òmes, les cridèc damb fòrta votz:

“Arturatz-vos, aquèus; non lancetz, joeni aquèus; pr'amor que Hectòr, de tremolant casco, vos vò díder bèra causa.”

Atau s'exprimic. Deishèren de combàter e lèu se demorèren en silenci. E Hectòr, en tot plaçar-se entre es uns e es auti, didec:

“Escotatz des mèns pòts, teucri e aquèus, de beròies armadures, er aufriment d'Alexandre que per eth se suscitèc era peleja. Prepause que teucri e aquèus deishem es polides armes en fertil solèr, e eth e Menelau, estimat de Mart, luten ath miei per Helena e per totes es sues riqueses: aqueth que vence, pèr èster mès valent, se harà a vier ena sua casa hemna e riqueses, e era rèsta juraram patz e amistat”.

Atau parlèc. Toti amudiren e restèren silenciosi. E Menelau, valent ena peleja, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Ara, escotatz-me tanben a jo. Qu'è eth còr trauessat de dolor, e me pensi que ja, aquèus e teucri, vos auetz de separar, pr'amor que patíretz fòrça maus per çò dera mia peleja qu'originèc Alexandre. Aqueth de nosati qu'age ath còp eth destin e era mòrt, que perisque; e es auti deseparatz-vos çò de mès lèu possible. Hètz-vos a vier un anhèth blanc e ua anhèra nera entara Tèrra e eth Solei; nosati mo'n haram a vier un aute entà Zèus. Amiatz aciu a Priam entà qu'en persona avale es juraments, pr'amor qu'es hilhs son orgulhosi e sense paraula: non sigue que quauquarrés comete ua transgression e trinque es juraments prestadi en tot invocar a Zèus. Era amna des joeni qu'ei volubla, e eth vielh, quan intervie en bèra causa, tie en compde eth passat e eth futur pr'amor de qué se hèsque çò mès convenient entà ambdues parts”.

Atau parlèc. Gaudiren aquèus e teucri damb era esperança de qué anaue a acabar era calamitosa guèrra. Posèren es shivaus enes ringlères, baishèren des cars, e deishant era armadura en solèr se calèren plan prèes es uns des auti. Un cuert espaci i auie entre ambdues armades.

Hectòr manèc a dus eralds ena ciutat, pr'amor de qué li hessen a vier de seguit es victimas e cridessen a Priam. Eth rei Agammenon, dera sua part, manèc a Taltibi entà qu'anèsse enes concaves naus a cercar un anhèth. Er erald non desaubedic ath divin Agammenon.

Alavetz era messatgèra Iris venguec ara cèrca de Helena, era des blanqui braci, cuehent era figura dera sua cunhada Laodice, hemna deth rei Elicaon Antenorida, qu'ère era mès beròia des hilhs de Priam. La trapèc en palai teishent ua grana tela dobla, porporada, qu'en era entreteishie fòrça trabalhs qu'es teucri, adondaires de shivaus, e es aquèus, de bronzinades armadures, auien patit per era ena marciau batalha. Se posèc Iris, era des pès leugèrs, ath cant de Helena, e atau li parlèc:

“Vene, ninfa estimada, a presenciar es admirables hèts des teucri, adondaires de shivaus, e des aquèus, de bronzinades armadures. Aqueri qu'abans, avari deth funèst combat amiauen pera planhèra ath dolorós Mart es uns contra es auti, se seigueren (pr'amor qu'era batalha s'a suspenut) e s'estan silenciosi, emparadi enes sòns escuts, damb es longues lances clauades en solèr. Alexandre e Menelau, estimat de Mart, lutaràn per tu damb fòrça lances, e aqueth que vence te cridarà era sua estimada esposa.”

Quan atau auec parlat, li bohèc en còr eth doç desir deth sòn anterior marit, dera sua ciutat e des sòns pairs. E Helena gessec en un virament de uelhs dera sua cramba, caperada damb un blanc vel, vessant trendes lèrmes; sense vier soleta, donques que l'acompanhauen dues puncèles. Etra, hilha de Pitèu, e Climene, era des grani uelhs. Lèu arribèren enes pòrtes Escèes.

Aquiu i èren Priam, Pantò, Timetes, Lamp, Cliti, Hicetaon, descendent de Mart, e es prudents Ucalegont e Antenor, ancians deth pòble; es quaus per çò dera sua vielhesa non combatien, mès qu'èren boni arengaires, semblables as cigales, que, botades enes arbes dera seuva, dèishen enténer era sua agudenta votz. Taus procèrs troians èren ena tor. Quan vederen a Helena, que veguie entada eri, se dideren es uns as auti, en tot parlar baish, aguestes alades paraules:

“Que non ei reprehensible qu'es troians e es aquèus, de beròies armadures, patisquen fòrça maus per ua hemna coma aguesta, qu'eth sòn ròstre tant se retire as des divesses immortaus. Mès, totun aquerò, que se'n vage entàs naus, abans de qué se convertisque en ua plaga entà nosati e entàs nòsti hilhs”.

D'aguesta sòrta s'exprimien. Priam cridèc a Helena e li didec: “Vene, hilha estimada; sè-te ath mèn costat entà que veigues ath tòn anterior marit e as sòns parents e amics (pr'amor qu'a tu non te considèri colpabla, senon as dius que prebotgèren contra nosati era dolorosa guèrra des aquèus) e ditz-me se com se cride aguest gran baron, qui ei

aguest aquèu galhard e naut de còs. Que n'a d'auti de màger estatura, mès jamès es mèn uelhs vederen un òme tan beròi e venerable. Se retire a un rei”.

Responec Helena, divina entre es hemnes: “Que m’inspires, soèr estimat, respècte e temor. Pro qu’era mòrt m’auesse estat agradiua quan venguí damb eth tònhilh, deishant ath còp qu’eth talamus, as mèn frairs, ara mia estimada hilha e as mies amables amigues! Mès que non se passèc atau, e ara me consumisqui en tot plorar. Vau a respòner ara tua pregunta: Aguest qu’ei eth plan poderós Agammenon Atrida, brave rei e valent combatent, que siguec cunhat d’aguesta desvergonhada s’ei que tot non a estat un sòmi”.

Atau parlèc. Er ancian lo contemplèc damb admiracion e exclamèc: “Atrida eròs, neishut damb sòrt, afortunat! Que son fòrça es aquèus que t’aubedissen. En d’auti tempsi siguí ena Frigia, abondosa en vinhes, e vedí a fòrça des sòn naturaus (es pòbles d’Otrèu e de Migdon, parièr a un diu) que damb agils shivaus, ena arriba deth Sangari, me trapaua entre eri per èster eth sòn aliat, eth dia qu’arribèren es fòrtes amazònes. Mès que non èren tantes coma es aquèus de uelhs viui”.

Tachant era vista en Ulisses, er ancian tornèc a preguntar: “Au, ditz-me tanben, hilha estimada, se qui ei aqueth, mendre d’estatura qu’Agammenon Atrida, encara que mès ample d’espatles e de pièch. Qu’a deishat en fertil solèr es armes e recor es ringlères d’òmes coma un mardan. Se retire a un velut mardan que trauèsse un gran ramat de blanques oelhes”.

Li responec Helena, hilha de Zèus: “Aqueth qu’ei eth hilh de Laertes, er engenhós Ulisses, que s’elevèc ena aspra Itaca; tant adreit en tramar enganhes de tota sòrta, coma en balhar prudents conselhs.”

Eth senat Artènor repliquèc de seguit: “Hemna, qu’ei fòrça vertat aquerò que dides. Ulisses venguec per tu, coma embaishador, damb Menelau, estimat de Mart; jo les ostage e les complimentè en mèn palai e me’n podí saber deth caractèr e des prudents conselhs d’ambdús. Entre es troians amassadi, de pès, subergessie Menelau per çò des sues amples espatles; seigudi, qu’ère Ulisses eth mès majestuós. Quan escambiauen rasons e conselhs entà toti nosati, Menelau parlaue de prèssa, pòc, mès molt clarament: pr’amor que non ère blagaire, ne, en tot èster eth mès joen, se separaua der ahèr; er engenhós Ulisses, dempús de l’heuar-se, s’estaue de pès damb eth cap clin e es uelhs tachadi en solèr, non botjaue eth scèptre qu’amiaue immobil ena sua man, e semblaue un ignorant: que l’auries cuelhut per un irascible o per un estupid. Tanlèu coma gessien deth sòn pièch es paraules pronunciades damb votz sonora, coma quèn en iuèrn es flòcs de nhèu, degun mortau aurie discutit damb Ulisses. E alavetz ja non admirauen tant era figura der eròi.”

Guardant per tresau còp a Ajax, didec er ancian: “Qui ei aguest aute, galhard e naut, que destaque entre es aquèus peth sòn cap e amples espatles?”

Responec Helena, era de longa cabeladura, divina entre es hemnes: “Aguest qu’ei eth gran Ajax, figura eraldica des aquèus. En aute costat i é Idomenèu, coma un diu, entre es cretensi; qu’ei enrodat pes capitans dera sua tropa. Fòrça còps Menelau, estimat de Mart, l’ostatgèc en nòste palai quan venguie de Creta. Veigui as auti aquèus, de uelhs viui, e me serie aisit d’arreconeisher-les e nomentar-les; mès que non veigui a dus capitans d’òmes, Castor, dondaire de shivaus, e Polux, excellent lutador, frairs carnaus que me balhèc era mia mair. Dilhèu non an vengut dera alègra Macedonia? O arribèren enes naus que traùessen eth mar, e non vòlen combàter pr’amor de non hèr-se participants deth mèn dasaunor e molti opròbris?”

D’aguesta sòrta parlèc. Ada eri era fertila tèrra les auie ja en sòn sen, en Lacedemonia, ena sua madeisha pàtria.

Es eralds trauessèren era ciutat damb es victimes entàs divini juraments, es dus anhèths e er encoratjador vin, fruit dera tèrra, embarrat en un oire de pèth de craba. Er erald Idèu amiaue ath delà ua reludenta vaishèra e copes d’aur, e en tot apressar-se ar ancian, lo convidèc dident:

“Lhèua-te, hilh de Laomedont! Es procèrs des teucris, dondaires de shivaus, e eth des aquèus, de bronzinades armadures, te demanen que baishes ena planhèra e sanciones es fidèus juraments; pr’amor qu’Alexandre e Menelau, estimat de Mart, combateràn damb longues lances pera esposa: hemna e riqueses seràn d’aqueth que vence; e dempús de pactar amistat damb fidèus juraments, nosati seguiram abitant era fertila Troia, e aqueri tornaràn entà Argos, elevaire de shivaus, e entà Acaia de beròies hemnes”.

Atau parlèc. S’estrementic er ancian e ordenèc as amics qu’atelèssen es shivaus. L’aubediren de seguit. Pugèc Priam e cuelhec es retnes; ath sòn costat, en magnific car, se placèc Antenor. E ara seguida amièren as leugèrs shivaus entara planhèra a trauèrs des pòrtes Escèes.

Quan aueren arribat en camp, baishèren deth car e se filèren de cap ar espaci que i auie entre es teucris e es aquèus. Se lheuèc de seguit eth rei d’òmes Agammenon, en tot lhear-se tanben er engenhós Ulisses; e es eralds illustres amassèren as victimes que s’auien d’immolar entàs sagrats juraments, barregèren vins ena vaishèra e balhèren lauamans as reis. Er Atrida, damb era daga qu’amiaue ath cant dera espada, braquèc peu deth cap des anhèths, e es eralds lo repartiren as procèrs teucris e aquèus. E, en tot plaçar-se er Atrida ath miei de toti, preguèc damb votz nauta damb es mans quilhades:

“Pair Zèus, que regnes des der Ida, plan gloriós, eth mès gran! Solei, que tot ac ves e tot ac entenes! Arrius! Tèrra! E vosati qu’en çò mès prigond castigatz as mòrts que sigueren perjuraies! Sigatz toti testimònis e sauvatz es fidèus juraments: S’Alexandre aucís a Menelau, que sigue sua Helena, damb totes es sues riqueses e nosati entornem enes naus que traùessen eth mar; mès s’eth ròi Menelau aucís a Alexandre, que mos entornen es troians a Helena e totes es sues riqueses, paguen era indemnizacion que sigue justa, entà qu’arribe en coneishement des òmes deth futur. E se, vençut Alexandre,

Priam e es sòns hilhs se remissen a pagar era indemnizacion, me demorarè a combàter per era, enquia que s'acabe era guèrra.”

Didec, talhèc eth còth as anhèths e les botèc palpitants, mès sense vida, en solèr; eth crudèu bronze les auie trèt eth vigor. Aupliren es copes ena vaishèra, e vessant eth vin pregauen as sempitèrtaus dius. E quauqui uns des aquèus e des teucrí exclamèren:

“Zèus plan gloriós!, eth mès gran! Dius immortaus! Es que prumèr qu'actuen contra çò jurat, que veiguen vessar-se en tèrra, coma aguest vin, es sòns cervèths e es des sòns hilhs, e qu'es sues esposas quèiguen en poder d'estranhs.”

D'aguesta manèra parlauen, mès eth Saturn non ratifiquèc eth vòt. E Priam Dardanida les didec:

“Escotatz-me, teucrí e aquèus, de beròies armadures! Jo tornarè ena ventosa Ilión, pr'amor que non poiria veir damb es mèns uelhs ath mèn hilh combatent damb Menelau, estimat de Mart. Zèus e es auti dius immortaus saben entà quin d'eri a eth destin premanida era mòrt.”

Didec, e eth baron, parièr a un diu, botèc es anhèths en car, pugec en eth e cuelhec es retnes; ath sòn costat, en magnific car, se calèc Antenor. E ara seguida entornèren entà Ilión.

Hectòr, hilh de Priam, e eth divin Ulisses mesurèren eth camp, e en tot hèr ara sòrt en un casco de bronze, lo botjauen entà decidir qui serie eth prumèr en lançar era bronzinada lança. Es òmes pregauen e lheuauen es mans entàs dius. E quauqui uns des aquèus e des teucrí exclamèren:

“Pair Zèus, que regnes des der Ida, plan gloriòs, eth mès gran! Autreja que qui tanti maus mos costèc as uns e as auti, morisque e baishe ena casa de Pluton, e nosati gaudim dera jurada amistat.”

Atau parlauen. Eth gran Hectòr, de tremolant casco, agitaue era sòrt virant era guardada entà darrèr: lèu sautèc era de Paris. Se seigueren es guerrèrs, sense trincar es rengs, a on cada un auie es fòrts shivaus e es hargades armes. Eth divin Alexandre, espòs de Helena, era de beròia cabeladura, vestic ua magnifica armadura; se botèc enes comes elegantes cambèras ajustades damb botons d'argent; protegic eth pièch damb coirassa deth sòn frair Licaon, que se l'ajustaue pro ben; pengèc dera espatla ua espada de bronze ornada damb claus d'argent; embracèc eth gran e fòrt escut; caperèc era robusta tèsta damb un polit casco, qu'eth sòn terrible plumachon de peus de shivau ondejaue naut, e agarrèc ua fornida lança que podesse manejar era sua man. Dera madeisha manèra vestic es armes er aguerrit Menelau.

Quan aueren acabat d'armar-se separadi dera multitud, campèren en lòc que i auie entre ambdúes armades, se guardèren d'ua manèra terribla; e atau es teucrí, dondaires de shivaus, coma es aquèus, de beròies armadures, se quedèren estonadi en contemplar-les. Se trapèren aqueri ath miei deth camp, e se posèren en tot brandir es lances e

mostrar er òdi que reciprocament s'auien. Alexandre lancèt prumèr era longa lança e rebotèt en escut lis der Atrida, sense que lo trinquèsse eth bronze: era punta se retortilhèt en tumar en fòrt escut. E Menelau Atrida, en tot premanir-se a atacar damb era sua, preguèt ath pair Zèus:

“Zèus sobeiran! Permet-me castigar ath divin Alexandre que m’ofensèt prumèr, e hèr-lo perir enes mies mans, entà qu’es òmes deth futur cranhen otrapjar ad aqueth que les ostatgèc e les aufric era sua amistat”.

Didec, e brandint era longa lança, acertèt a tumar en escut lis deth Priamida. Era gran lança traussèt er espès escut, se clauèt ena ornada coirassa e estarnèt era tunica ena part deth vrente. S’inclinèt eth troian e evitèt era nera mòrt. Er Atrida desgainèt alavetz era espada ornada de claus argentadi; mès en herir ar enemic sus eth casco, li què dera man, trincada en tres o quate tròci. Alende er eròi, e lheuand es uelhs entar ample cèu, exclame:

“Pair Zèus que non i a un aute diu mès funèst que tu! Demoraua castigar era perfidia d’Alexandre, e era espada s’a trincat enes mies mans, era lança resulte inutila e non arthenhi a vencer-lo.”

Ditz, e escometent a Paris, lo cueilh peth casco ornat damb espessi peus de shivau e l’arrossègue entàs aquèus de beròies armadures, miei estofat pera brodada correja que, estacada per dejós dera barba entà assegurar eth casco, li sarraue eth delicat còth. E se l’aurie hèt a vier, arthenhent immensa glòria, s’en aqueth moment non l’auesse avertit Venus, hilha de Zèus, que trinquèt era correja hèta deth cuèr d’un buèu esgorjat: eth casco uet seguic ara robusta man, e er eròi lo volategèc e lo lancèt entàs aquèus, de beròies armadures, e es sòns fidèus companhs lo recuelheren. De nauèth assautèt Menelau a Paris entà aucir-lo damb era bronzinada lança; mès Venus agarrèt ath sòn hilh damb grana facilitat, per èster divessa, e l’amièc, enrodat en densa broma, entath flairós e perhumat talamus. Dempùs anèt a cridar a Helena en tot trapar-la ena nauta tor damb moltes troianes; tirèt delicadament deth sòn vel perhumat, e cueilhent era figura d’ua anciana teisheira qu’aquiu en Lacedemonia li premanie a Helena polides lans e ère fòrça estimada d’aguesta, didec era divessa Venus:

“Vene. Te cride Alexandre entà qu’entornes ena tua casa. Se trape, ludent pera sua beresa e vestits, en tornejat lhet dera cramba noviau. Non dideries que ven de combàter, senon que va entath balh o que repause d’ua nauèra dança.”

En aguesti tèrmes parlèt. Helena sentec qu’en pièch li bategae eth còr; mès en veir eth plan polit còth, es beròis pitraus e es reludents uelhs dera divessa, s’estonèt e didec:

“Crudèu! Per qué me vòs enganhar? Dilhèu m’amiaràs mès enlà, en quinsevolh populosa ciutat dera Frigia o dera Meonia amena a on quauque òme dotat de paraula te sigue estimat? Vies damb enganhes pr’amor que Menelau a vençut a Alexandre, e vò que jo, era odiosa, torne ena sua casa? Ve-te’n, sè-te ath cant de Paris, dèisha eth camin des divesses, non t’amien es tòns pès entar Olimp; e plora, e velha per eth, enquia que te

hèsque era sua esposa o era sua esclaua. Non vierè aquíu, que serie vergonhós!, a compartir eth sòn lhet; totes es troianes m'ac vituperarien e ja son molti es dolors que trebolen eth mèn còr”.

Era divessa Venus li responec emmaliciada: “Non m'irrites, malerosa! Non se passe que, anujant-me, t'abandona; que t'aja en òdi de manèra tant extraordinària coma enquia aquest moment t'è estimat; bota funèsti òdis entre teucrí e aquèus e tu perisques de mala mòrt.”

Atau parlèc. Helena, hilha de Zèus, cuelhec pòur; e caperant-se damb eth blanc e long vel, gessec en silenci darrèr dera divessa, sense que cap des troianes se n'encuedèsse.

Tanlèu coma arribèren en magnific palai d'Alexandre, es esclaves tornèren enes sòns ahèrs, e era divina entre es hemnes se n'anèc de dret entara cramba noviau de naut tet. Era alègra Venus placèc ua cagira dauant d'Alexandre; se seiguec Helena, hilha de Zèus, qu'amie era egida, e deishant de uelh ath sòn espós, lo repoteguec damb aquestes paraules:

“Que vies dera luta... e auries pogut perir a mans deth valent baron que siguec eth mèn anterior marit! Te vantaues d'èster superior a Menelau, estimat de Mart, en fòrça, punhs, e en manejamet dera lança; ahisca-lo, donc, un aute còp, a un singular combat. Mès non te conselhi qu'ac dèishes de cornèr, e que non volgues lutar temeràriament damb eth ròi Menelau; non sigue que de seguit perisques, herit pera sua lança.”

Responec Paris: “Hemna non m'escriidasses damb amargants repotecs. Aué a vençut Menelau, damb era ajuda de Minerva; un aute dia lo vencerè jo, donques que tanben nosati auem dius que mos protegissen. Mès, tè, ajacem-mos e tornem a èster amics. Jamès era passion s'apoderèc deth mèn esperit damb tanta fòrça coma ara; ne autanplan quan, dempús de panar-te, partírem dera agradiua Lacedemonia enes naus que traùessen eth mar e arribèrem ena isla de Cranae, a on me junhec damb tu un amorós consòrci; damb tau afogament t'estimi en aquest moment e tan doç ei eth mèn desir que s'apodèrè de jo.”

Didec, e se n'anèc entath talamus; era esposa lo seguic e ambdús s'ajacèren en tornejat lhet.

Er Atrida se revoltaue entre era multitud, coma ua fèra, en tot cercar ath deiforme Alexandre. Mès cap troian ne aliat illustre l'ac podec mostrar a Menelau, estimat de Mart; que non per amistat l'ac aurien amagat, pr'amor qu'a toti se les auie hèt tant odiós coma era nera mòrt. E Agammenon, rei d'òmes, les didec:

“Escotatz, troians, dardans e aliats! Qu'ei evident qu'era victòria siguec entà Menelau, estimat de Mart; autrejatz-mos ara aquèa Helena damb es sues riqueses e pagatz ua indemnizacion, era que sigue justa, pr'amor de qu'arribe en coneishement des futurs òmes.”.

Atau parlèc er Atrida, e es auti aplaudiren.

CANT IV

Violacion des juraments. Agammenon passe revista as tropes.

Seigudi en daurat pasiment ath cant de Zèus, es dius celebrauen conselh. Era venerabla Hebe abocaue nectar, e eri recebien successiuament era copa d'aur e contemplauen era ciutat de Troia. Lèu eth Saturn sagèc d'insultar a Juno damb mordentes paraules; e parlant fingidament, didec:

“Dues son es divesses que protegissen a Menelau, Juno argiva e Minerva alalcomena; mès seigudes a distància, n'an pro de guardar-lo; tant qu'era alègra Venus acompanhe de contunh ar aute e lo desliure des Parcas, e ara l'a sauvat quan eth madeish se pensaua perir. Mès coma qu'era victòria siguec entà Menelau, estimat de Mart, deliberem sus es sues futures consequéncias; s'ei convenient prebotjar de nauèth eth funèst combat e era terribla luta, o reconciliar a ambdús pòbles. Se toti siguéssem d'acòrd, era ciutat deth rei Priam seguirie poblada e Menelau se harie a vier ara aquèa Helena.”

Atau s'exprimic. Minerva e Juno, qu'auien es sètis amassa e pensauen en costar maus as teucris, se mosseguèren es pòts. Minerva, encara qu'airosa contra sa pair e cuelhuda de herotja colèra, sauvèc silenci e non didec arren; mès Juno non podec tier-se, e exclamèc:

“Plan crudèu Saturn! Quines paraules prononcières! Vòs que sigue en bades e ineficax eth mèn trabalh e era sudor que me costèc? Es mèns shivaus se fatiguèren, quan amassaua ara armada contra Priam e es sòns hilhs. Hè çò que volgues, mès non toti es dius ac vam a aprovar.”

Li responec fòrça indignat Zèus, qu'amolone es bromes: “Malerosa! Quines grèus ofenses te còsten Priam e es sòns hilhs entà que de contunh desires esbauçar era ben bastida ciutat d'Ilion? S'en tot traessar es pòrtes des nauts murs, te mingesses cru a Priam, as sòns hilhs e as auti troians, dilhèu era tua colèra se padegarie. Hè çò que volgues; non sigue que d'aguesta discussion arribe ua grana peleja entre nosati. Ua auta causa te vau a díder que calaràs ena tua memoria: quan jo aja un desir veement d'esbauçar quauqua ciutat a on demoren amics tòns, non arrecules era mia ira e dèishame actuar; pr'amor qu'aguesta te l'autregi espontanèament, encara que contra es desirs dera mia amna. Des ciutats qu'es òmes terrestres abiten dejós deth solei e deth cèu estelat, era sagrada Troia qu'ei era preferida deth mèn còr, amassa damb Priam e eth sòn pòble armat damb lances de herèisho. Eth mèn autar jamès siguec mancat de libacions e victimes, que taus son es aunors que mos deuen.”

Responec era venerabla Juno, era des grani uelhs: “Tres son es ciutats que mès estimi: Argos, Esparta e Micena, era des carrèrs amples; esbauça-les quan ac desire eth tòn còr, e non les defenerè, ne tansevolh m'i opausarè: E se m'opausèssa e non permetessa esbauçar-les arren artenheria, donques qu'eth tòn poder ei plan superior. Mès que cau qu'eth mèn trabalh non sigue inutil. Tanben jo sò ua divinitat, eth nòste linhatge qu'ei

eth madeish e er astut Saturn m'engendrèc era mès venerabla, per çò dera mia origina e per amiar eth nòm d'esposa tua, de tu que regnes sus toti es immortaus. Transigim, jo damb tu e tu damb jo, e era rèsta de dius mos seguiràn. Mana prèst a Minerva que vage en camp dera terribla batalha des teucris e des aquèus, e que sage de qué es teucris comencen a ofensar, contra çò jurat, as orgulhosi aquèus.”

Atau parlèc. Non desaubedic eth pair des òmes e des dius, e en tot dirigir-se a Minerva, prononcièc aquestes paraules:

“Vè-te'n lèu entath camp des teucris e des aquèus, e saja de qué es teucris comencen a ofensar, contra çò jurat, as orgulhosi aquèus”.

Damb aquestes paraules l'ahisquèc a hèr çò qu'era madeisha desiraue; e Minerva baishèc en rapid vòl des cims der Olimp. Coma ua ludenta estela que, enviada coma senhau peth hilh der astut Saturn as navegants o as individús d'ua grana armada, dèishe anar nombrosi bualhs, dera madeisha manèra Palas Minerva se lancèc ena tèrra e queigüec ath miei deth camp. S'estonèren toti es que la vederen, atau es teucris, dondaires de shivaus, coma es aquèus de beròies armadures e non manquèc qui li didesse ath sòn vesin:

“O començarà de nauèth eth funèst combat e era terrible luta, o Zèus, arbitre dera guèrra umana, meterà amistat entre es dus pòbles.”

D'aguesta sòrta parlauen quauqui uns des aquèus e des teucris. Era divessa, transfigurada en baron (se retiraue a Laodoc Antenorida, valent combatent), entrèc ena armada teucra en tot cercar ath deiforme Pandar. Trapèc fin finau ar eximi e fòrt hilh de Licaon ath miei des ringlères d'òmes valents escudadi, que damb eth arribèren ena arriba der Esepe; e en tot arturar-se ath sòn costat, li didec aquestes paraules alades:

“Me voleràs aubedir, hilh valent de Licaon? Gausaràs disparar ua rapida flècha contra Menelau? Traparies era glòria entre es teucris e t'ac arregrairien toti, e sustot eth prince Alexandre. Agust t'autrejarie esplendids presents, se vedesse qu'ath bellicós Menelau lo pujauen en trist lenhèr, mòrt per ua des tues flèches. Au, lança-li ua flècha ar illustre Menelau, e promet sacrificar a Apòllo Lici, celèbre peth sòn arc, ua ecatòmba perfècta d'anhèths primogenits quan entornes ena tua pàtria, era sagrada ciutat de Zelea”.

Atau parlèc Minerva. Er insensat se deishèc convéncer, e agarrèc de seguit eth sòn polit arc, hèt damb es còrnes d'un lasciu moton sauvatge, qu'eth sigüec ara demora e lo heric en pièch quan sautaue d'un malh: er animau queigüec d'esquia ena ròca, e es sòns còrnes de setze pams sigueren ajustadi e polidi per adreit artisan e ornadi damb anèths d'aur. Pandar estirèc er arc, en tot baishar-lo e inclinar-lo entath solèr, e es sòns valents amics lo caperèren damb es sòns escuts, entà qu'es bellicosi aquèus non l'escometèssen abans que Menelau, er aguerrit hilh d'Atrèu, sigüesse herit. Destapèc eth carcais e treigüec ua flècha naua, alada, costadora de grani dolors; adaptèc ara còrda der arc era amarganta flècha, e li hec vòt a Apòllo Lici de sacrificar-li ua ecatòmba perfècta d'anhèths primogenits quan entornèsse ena sua pàtria, era sagrada ciutat de Zelea. E

cuelhent ath còp es plumes e eth bovin nèrvi, estirèc entath sòn pièch e apressèc era punta deth hèr ar arc, Armat atau, carrinlèc eth gran arc circular, croishic era còrda e gessec era ponchuda flècha desirosa de volar sus era multitud.

Que non se desbrenbèren de tu, ò Menelau, es erosi e immortaus dius e mès que mès era hilha de Zèus, que regne enes batalhes; era quau, en tot calar-se dauant, desvièc era amarganta flècha: la separèc deth còs dera madeisha manèra qu'era mair esfórie ua mosca deth sòn mainatge que dormís doçament, entath lòc a on es anèths d'aur someten eth cinturón e era coirassa ère dobla. Era amarganta flècha traussèc eth sarrat cinturón, òbra d'artesan; se clauèc ena magnifica coirassa e trincant era placa qu'amiaue er eròi entà protegir eth còs contra es flèches e que lo defenec fòrça, li hec ua escarraunhada ena pèth e de seguit gessec dera herida era nera sang.

Dera madeisha manèra qu'ua hemna meònia o caria tinte en ròi er ivòri qu'a d'ornar eth fren d'un shivau, fòrça cavalièrs desiren amiar-lo e aquera lo sauve ena sua casa entà un rei pr'amor de qué li sigue ornament entath shivau e motiu d'alegria entath cavalièr, atau, ò Menelau, se tintèren de sang es tues ben formades cames, e es polidi cauilhars.

S'estreptic eth rei d'òmes Agammenon, en veir era nera sang que gessie dera herida. S'estreptic tanben Menelau, estimat de Mart; mès coma que vedesse que quedauen dehòra eth nèrvi e es plumes, se remetec eth coratge en sòn pièch. E eth rei Agammenon, cuelhent-li era man a Menelau, didec entre prigondes alendades mentre gemegauen es companhs:

“Frair estimat! Entara tua mòrt hi eth jurament quan te botè dauant de toti pr'amor de que lutèsses pes aquèus, tu solet, damb es troians. Atau t'an herit: cauishigant es juraments de fidelitat. Mès que non seràn inutills eth pacte, era sang des anèths, es libacions de vin pur e era sarrada de mans que fidàuem. S'er Olimp non les castigue ara, qu'ac harà mès tard, e pagaràn tot çò que heren damb ua gran pena: damb es sòns pròpris caps, es sues hemnes e es sòns hilhs. Pro que se'n sap era mia intelligéncia e ac pressentís eth mèn còr: arribarà eth dia que perirà era sagrada Ilion, Priam e eth sòn pòble armat damb lances de herèisho; er eminent Zèus Saturn, que demore en etèr, irritat per aquesta enganha, agitarà contra eri era sua egida espaventosa. Tot aquerò se passarà tu per tu. Mès serà grana era mia pena, ò Menelau, se morisses e arribes ath cap dera tua vida e aja de tornar damb opròbri ena arida Argos; pr'amor qu'es aquèus se'n brenbaràn de seguit dera sua tèrra pàtria, deisharam coma trofèu en poder de Priam e des troians ara aquèa Helena, e es sòns uassi se poiriràn en Troia per çò d'ua empresa que non s'a amiat a tèrme. E quauqui uns des troians orgulhosi exclamaràn sautant sus era hòssa deth gloriós Menelau: *Atau hèsqe Agammenon totes es sues resvenges coma aquesta; pr'amor que se hec a vier inutilament ua armada aquèa e tornèc ena sua pàtria damb es naus uedes, deishant aqui ath valent Menelau.* E quan díguen aquerò, que m'uscle era ampla tèrra.”

Entara tua tranquillitat, responec eth ròi Menelau: “Tie coratge e non espaurisques as aquèus. Era agudenta flècha non m'a herit mortalement, donques que me protegic per dehòra eth hargat cinturón e per laguens era faisha e era placa que harguèc eth bronzèr”.

Responec eth rei Agammenon. “Pro que sigue atau!, estimat Menelau! Un mètge examinarà era herida e l’aplicarà drògues entà padegar es terribles dolors.”

Didec, e de seguit balhèc aguesta orde ath divin erald Taltibi: “Taltibi! Crida lèu a Macaon, eth hilh der insigne mètge Esculapi, entà qu’examine ar aguerrit Menelau, hilh d’Atrèu, que l’a clauat ua flècha un adreit arquèr troian o lici; glòria entada eth e lèrmes entà nosati”.

Taus sigueren es sues paraules, e er erald en entener-lo non lo desaubedic. Partic entre es aquèus, de bronzinoses armadures, cerquèc damb era vista ar eròi Macaon e lo trapèc ath miei des fòrtes ringlères d’òmes escudadi que l’auien seguit des de Trica, elevadoira de shivaus. E en tot arturar-se près d’eth, li dirigic aguestes alades paraules:

“Vene, hilh d’Esculapi! Te cride eth rei Agammenon entà qu’examines ar aguerrit Menelau, capitan des aquèus, que l’a clauat ua flècha un abil arquèr troian o lici; glòria entada eth, lèrmes entà nosati”.

Atau parlèc, e Macaon sentec qu’en pièch se l’esmoiguie era amna. Trauessèren, entre era gent, er espaciós campament des aquèus, e en arribar en lòc a on auie estat herit Menelau (aguest campauè coma un diu entre es principaus capitans que se trapauen ath sòn entorn), Macaon arrinquèc era flècha deth sarrat cinturon; mès en tirassar d’era, se trinquèren es plumes, e alavetz desliguèc eth beròi cinturon e treiguet era faisha e era placa que li hec eth bronzèr. Tanlèu coma vedec era herida costada pera crudèu flècha, shurlèc era sang e apliquèc drògues sedatives que l’auie dat Quiron ath sòn pair coma pròva d’amistat.

Mentre s’ocupauen en guarir a Menelau, valent ena luta, arribèren es fòrces des escudadi teucris; se vestiren aqueri era armadura e ja sonque pensèren en lutar.

Alavetz non auries vist qu’eth divin Agammenon dormisse, padeguèsse e refusèsse eth combat; donques qu’anaue ara pressa entara batalha, a on es barons arthenen glòria. Deishèc es shivaus e eth car de bronzinadi ornaments, (Eurimedont, hilh de Ptolomèu Piraida, se quedèc a cèrta distància des afogadi shivaus), l’encarguèc ath guida des shivaus que non s’aluenhesse per s’un cas eth cansament s’apoderèsse des sòns membres tant qu’exercie eth comandament sus aquera multitud d’òmes, e comencèc a recórrer a pè es files de guerrèrs. As danaus, d’agils shivaus, que se premanien entara batalha, les encoratjauè dident:

“Aquèus! “Que non quèigue eth vòste impetuós valor. Eth pair Zèus non protegirà as perfids; coma qu’an estat es prumèrs en mancar a çò jurat, es sues trendes carns seràn peishèus de voltors e nosati mos haram a vier enes naus as sues esposas e hilhs que cuelham era ciutat”.

Ad aqueri que les vedie reticents a partir entar odiós combat, les escridassauè damb airades votzes:

“Aquèus, que solet damb er arc sabetz combàter, òmes vituperables! Non vos hè vergonha? Per qué vos trapi estonadi coma cèrvis que, en auer corrut per espaciós camp, s’arturen quan cap fòrça les rèste en sòn pitrau? Atau vos estatz vosati: estonadi e sense lutar. Demoratz, dilhèu, qu’es teucrí arriben ena plaja a on auem es naus de polides popes, pr’amor de veir se Saturn, esten era sua man sus vosati?”

D’aguesta sòrta revisaue, coma gran generau, es files de guerrèrs. Caminant entre era multitud, arribèc en lòc a on es cretensi vestien es armes damb er aguerrit Idomenèu. Agust, semblable a un sanglar per çò dera sua bravesa, se trapaue enes prumèrs rengs, e Meriones encoratjaue as soldats des darrèrs falanges. En veder-les, eth rei d’òmes Agammenon s’alegrèc e li didec a Idomenèu damb suaus votzes:

”Idomenèu! T’aunori d’ua manèra especiau entre es danaus, d’agils shivaus, atau ena guèrra coma en quinsevolh auta empresa, coma ena taulejada, quan es illustres aquèus beuen eth nere vin d’aunor barrejat enes vaishères. As auti aquèus de longa cabeladura se les balhe era sua part; mès tu qu’as totemp era copa plea, coma jo, e beues tot çò que vòs. Cor ara entara batalha e mòstra era bravesa que te vantes.”

Li responec Idomenèu, capitan des cretensi: “Atrida, totemp è d’èster eth tòn amic fidèu, coma te prometí e assegurè que seria. Mès encoratja as auti aquèus, de longa cabeladura, pr’amor de qué çò de mès lèu possible lutem contra es teucrí, donques qu’aguesti an trincat eth convengut. Era mòrt e tota sòrta de malastres les demoren, per auer estat eri es prumèrs en mancar a çò jurat.”

Atau s’exprimic, e er Atrida damb eth còr alègre passèc entà dauant. Caminant entre era multitud arribèc en lòc a on èren es Aiaces. Agust s’armauen, e ua broma de soldats les seguien. Quan era broma, possada peth zèfir, auance sus eth mar e se la ve ena luenhor nera coma era pega e prenhs de tronada, e eth cabrer s’estrementís en veder-la des d’ua nautada, e arremassant eth bestiar l’amie entà ua tuta; dera madeisha manèra anauen entath perilhós combat, damb es Aiaces, es denses e escuras falanges de joeni illustres, quilhades es lances e es escuts. En veder-les, eth rei Agammenon s’alegrèc, e didec aguestes paraules:

“Aiaces, princes des aquèus de bronzinades armadures! A vosati (que non serie avient encoratjar-vos) arren vos encargui, pr’amor que ja ahiscatz ara armada tà que lute valerosament. Pro que, pair Zèus, Minerva, Apòllo!, i auesse era madeisha animositat en toti es pitraus, pr’amor que lèu era ciutat deth rei Priam serie cuelhuda e esbauçada pes nòstes mans”.

Quan atau auec parlat, les deishèc e anèc de cap a uns auti. Trapèc a Nestòr, eloqüent orador des pilis, en tot ordenar as sòns e encoratjar-les a lutar, amassa damb eth gran Pelagont, Alastòr, Cromi, eth poderós Hemon e Biant, pastor d’òmes. Botaue ath dauant, damb es respectius cars e shivaus, ad aqueri que combatien des d’eri; darrer, a un gran grop de valents soldats d’infanteria qu’ena batalha formauen coma un mur, e ath miei, as covards entà qu’encara que non volessen les calesse combàter. E balhant

intruccions as prumèrs, les encargaue que tenguessen es shivaus e non costèssen confusion entre era multitud:

“Qu’arrés, fidant ena sua adretia damb es shivaus o en sòn valor, volgue lutar solet e dehòra des files damb es teucrí; e tanpòc qu’arrés arrecule; pr’amor que serietz mèss aisidament vençudi. Eth que quèigue deth car e puge ath de un aute, que lute damb era lança, qu’ei çò de milhor. Damb tau prudéncia e coratge en pièch, esbaucèren es ancians fòrça ciutats e muralhes.”

D’aguesta manèra er ancian, adreit de hège fòrça temps entara guèrra, les arengaue. En veder-lo, eth rei Agammenon s’alegrèc, e li didec aquestes alades paraules:

“Ò ancian! Atau coma sauves era animositat en tòn pièch, pro qu’auesses agiles es comes e totes es tues fòrces! Mèss era vielhesa t’aclape, pr’amor que non respècte ad arrés. Pro que un aute carguèsse damb era e tu siguesses comptat en nombre des joeni.”

Li responec Nestòr, cavalièr gereni: “Atrida! Tanben jo voleria èster coma quan aucí ath divin Ereutalion. Mèss jamèss es divinitats ac autregeren tot as òmes: s’alavetz èra joen, ja entà jo a arribat era vielhesa. Totun aquerò, acompanharè as que combaten en cars entà conselhar-les damb paraules, donques qu’aguesta ei era mission des ancians. Es lances les brandiràn es joeni, que son mèss fòrts e pòden fidar enes sues fòrces.”

Atau parlèc, e er Atrida damb eth còr content passèc entà dauant. Trapèc ar excellent cavalièr Menestèu, hilh de Petèu, de pès entre es atenensi entrenadi ena guèrra. Qu’ère près d’eri er engenhós Ulisses, e a pòca distància es fòrces des cefalenis, que, en non auer entenut eth crit de guèrra (donques qu’atau es falanges des teucrí, dondaires de shivaus, es des aquèus, se botauen alavetz en movement) demorauen que ua auta columna aquèa barrèsse eth pas as troians e comencèss era batalha. En veder-les, eth rei Agammenon les repoteguèc damb aquestes alades paraules:

“Hilh deth rei Petèu, escolan de Zèus, e tu, expèrt en males arts, astut! Per qué, temerosi, refusatz pelejar e demoratz que d’auti comencen era ofensiuu? Aurietz d’èster ath dauant e córrer entara arderosa batalha quan es aquèus balhen ua taulejada as sòss illustres. Alavetz vos agrade minjar carn rostida e bèuer sense mesura copes de doç vin, e ara veirietz damb plaser que dètz columnes aquèes lutèssen dauant de vosati damb eth crudèu bronze.”

En tot acarar-li era esquiuu vista, exclamèc er engenhós Ulisses: “Atrida, quines paraules s’escapèren des tòss pòss! Per qué dides qu’èm reticents d’anar en combat? Quan es aquèus excitem ath herotge Mart contra er enemic, veiràs, se vòs e t’impòrte, se com eth pair estimat de Telemac penetre entre es prumèss files des teucrí, dondaires de shivaus. De bades e sense fundament ei eth tòn lenguatge”.

Quan eth rei Agammenon compreneu qu’er eròi s’irritaue, arric, e, hènt repè, didec:

“Laertiada, descendet de Zèus! Ulisses, fecond en recorsi! Que non a estat era mia intencion ne repotegar-te, ne dar-te ordess. Me’n sai des benevòss sentiments deth còr

qu'ei en tòn pièch, pr'amor qu'era tua manèra de pensar ei parièra ara mia. Mès vè-te'n, e se te didí quauquarren ofensiu, dempús apraiaram aguest ahèr. Que s'ac hèsque a vier tot eth vent”.

Dit aquerò, les deishèc aqui, e se n'anèc entà uns auti. Trapèc ath cortajós Diomedes, hilh de Tidèu, de pès entre es shivaus e es solids cars; e ath sòn costat a Estenele, hilh de Capanèu. En veir ad aqueth, eth rei Agammenon lo repoteguèc, en tot proferir aguestes alades paraules:

“Ai, hilh der aguerrit Tidèu, dondaire de shivaus! Per qué tremoles? Per qué guardes espaurit er espaci que mos dessepare des enemics? Que non solie Tidèu tremolar d'aguesta manèra, senon que, en tot auançar-se as sòns companhs, pelejaue damb er enemic. Atau ac diden es que lo vederen combàter, pr'amor que jo ne lo presenciè ne lo vedí, e diden que superaue a toti. Siguec en Micena, non entà lutar, senon coma òste, amassa damb eth divin Polinice, quan ambdús reclutauen tropes pr'amor d'atacar es sagrats murs de Tebas. Que mos demanèren fòrça que les autregèssem auxiliars illustres, e es ciutadans volien autrejar-les-ac e dauen eth sòn consentiment ad aquerò que se les demanaue; mès Zèus, damb funèsti senhaus, les hec cambiar era pensada. Entornèren aqueri dempús de caminar fòrça, arribèren en Asope, qu'era sua arriba ocupen joncs e prats, e es aquèus nomentèren embaishador a Tidèu pr'amor de qué anèsse entà Tebas. En palai deth fòrt Eteocles se trapauen molti cadmèus amassadi en taulejada; mès ne aqui, en tot èster convidat e solet entre tanti, se trebolèc er illustre cavalièr Tidèu: les desfisaue e vencie aisidament en tota sòrta de lutes. De tau sòrta lo protegie Minerva! Quan se n'anèc, irritadi es cadmèus, esperonaires de shivaus, botèren en emboscada a cinquanta joeni comandadi per dus caps: Meon Hemonida, que semblaue un immortal, e Polifont, intrepid hilh d'Autofòn. A toti les balhèc Tidèu ignominiósa mòrt mens a un, a Meon, que li permetec, acceptant indicacions divines, qu'entornèsse ena ciutat. Tau siguec Tidèu etòl, e eth hilh qu'engendrèc, l'ei inferior en combat e superior enes assemblades.”

Atau parlèc. Eth fòrt Diomedes entenec damb respècte eth repotec deth venerable rei e sauvèc silenci, mès eth hilh deth gloriós Capanèu li calec replicar-li:

“Atrida! Non mentisques, podent dèder era vertat. Mos vantam d'èster mès valents qu'es nòsti pairs, donques qu'auem conquistat Tebas, era des sèt pòrtes, damb ua armada mens nombrosa, que, fidant enes divines indicacions e ena ajuda de Zèus, amassèrem ath pè dera sua muralha, consagrada a Mart; mentre qu'aqueri periren per çò des sues lhocaries. Non mos consideres, donc, as nòsti pairs e a nosati digni de parièra estimacion.”

En tot guardar-lo damb eth ròstre esquiu, li responec eth fòrt Diomedes: “Cara, amic, aubedís eth mèn conselh. Jo non m'anugi perque Agammenon, pastor d'òmes, encoratge as aquèus, de beròies armadures, abans deth combat. Que serà sua era glòria, s'es aquèus vencen as teucris e cuelhen era sagrada Ilion; sua era gran pena, s'es aquèus son vençudi. Au, pensem solet en mostrar eth nòste impetuós valor.”

Didec, sautèc deth car en solèr sense deishar es armes, e tan terrible siguec eth resson deth bronzes sus eth sòn pièch, qu'aurie sentut pòur enquia e tot un òme fòrt.

Coma es ondades possades peth zefir se succedissen ena arriba sonora, e prumèr se quilhen en nauta mar, bramen en trincar-se ena plaja e enes malhs, pugen corbant-se naut de tot e escopissen era esgluma; atau es falanges de danaus marchauen successiuament e sense pòsa entath combat. Es capitans dauen ordres as sòns respectius, caradi (non auries dit que les seguien ad aqueri tanti òmes damb votz en pièch) e temerosi des sòns capitans. En toti ludien es hargades armes qu'anauen revestidi. Es teucrí auançauen tanben, e dera madeisha manèra que moltes oelhes beleguen de contunh en estable d'un òme opulent, quan en èster rebastades entenen era votz des anhèths; atau se lheuauè ua confusa cridadissa ena armada d'aqueri. Que non ère egal eth son ne era manèra de parlar de toti, e es lengües se barrejauen, pr'amor qu'es guerrèrs provenguien de desparièrs païsi. A uns les excitaue Mart; a d'auti, Minerva, era des ludents uelhs, e a ambdús pòbles, eth Terror, era Fuga e era Discòrdia, insadorable enes sòns furors e fraia e companha der omicida Mart, era quau ara prumeria apareish petita e dempús tòque damb eth cap en cèu mentre camine sus era tèrra. Alavetz era Discòrdia, penetrant entre era multitud, lancèc ath miei d'era eth combat funèst entà toti e s'augmentèc era afogadura des guerrèrs.

Quan es armades arribèren a amassar-se, tumèren entre eri es escut, es lances e eth valor des òmes armadi damb bronzinades coirasses, e en apressar-se es plombadi escuts se costèc un gran ramalh. Aquiu s'entenien ath còp es lamentacions des moribonds e es crits vantaires des aucidors, e era tèrra rajaue sang. Coma dus torrents neishudi en granes hònts se desbaucen pes montes, arremassen es ferventes aigües en prigond barranc dubèrt ena val e produsissen un sarabat qu'enten de luenh eth pastor ena montanha; atau ère era cridadissa e eth trabalh des qu'arribèren as mans.

Que siguec Antilòc que prumèr aucic a un teucrí, a Equipol Talisiada, que pelejaue valerosament dauant de tot: lo heric ena part deth plumalh deth casco, e era bronzinada lança, en tot clauar-se en sòn front, trauessèc eth uas, es tenèbres caperèren es uelhs deth guerrèr e aguest queiguec coma ua tor en dur combat. De seguic lo cuelhec deth pè eth rei Elefenor Calcodontiada, capitant des bravi abanti e l'arrossegaue entà botar-lo dehòra dera posita des flèches e trèir-li era armadura. Que non se tardèc guaire era sua temptativa. Lo vedec eth magnanim Agenor e en tot herir-lo damb era bronzinada lança en costat, qu'en baishar li quedèc descubèrt ath costat der escut, lo deishec sense fòrça enes membres. D'aguesta manèra perdec Elefenor era vida e sus eth sòn còs heren acarnassida luta teucrí e aquèus: coma lops s'escometien, e es uns as auti s'aucien.

Aiax Telamoni li lancèc un còp de lança a Simoise, hilh d'Antemion, que se trapaue ena flor dera joenessa. Sa mair l'auie amainadat ena arriba deth Simois, quan damb es sòns pairs baishèc d'Ida entà veir es oelhes: plan per aquerò lo cridèren Simoise. Mès que non les podèc pagar as sòns progenitors er elevatge ne siguec longa era sua vida, pr'amor que peric vençut pera lança deth magnanim Aiax: escometie eth teucrí quan Aiax lo heric en pièch ath cant dera popeta dreita, e era punta de bronze li gessec pera

esquia. Queigüec eth guerrèr en povàs coma eth regde albar neishut ara vòra d'ua espaciosa lacuna e coronat d'arrames que braque eth carretèr damb eth hèr ludent entà hèr es arròdes d'un beròi car, deishant qu'eth soc se seque ena arriba; dera madeisha manèra, Ajax, deth linhatge de Zèus, esbaucèc a Simoise Antemida. Anfide Priamida, que de hargada coirassa anaue vestit, lancèc a traucèr dera multitud eth sòn agudent dard contra Ajax e non lo toquèc; heric ena cueisha a Leuc, valent d'Ulisses, mentre arrossegauè un cadavre: deishèc ad aguest e eth guerrèr queigüec ath sòn costat. Ulisses, plan irritat per çò d'aguesta mòrt, traucèc es prumères ringlères caperat de ludent bronze, s'arturèc prèr der aucidor, e botjant eth ròstre pertot lancèc era sua reludenta lança. En veder-lo hugeren es teucrí. Que non sigüec en bades eth trait, pr'amor qu'era lança de bronze li traucèc es possi a Democoont, hilh bastard de Priam, qu'auie vengut d'Abide, país de velòces ègües: era escurina velèc es uelhs deth guerrèr, queigüec aguest damb tarrabast e es sues armes ressonèren. Se heren enlà es combatents deth dauant e er illustre Hectòr; e es aquèus heren granes votzes, retirèren es mòrts e auancèren un bon tròç. Mès Apòllo, qu'ac presenciaue des de Pergam, s'indignèc e damb fòrts crits ahisquèc as teucrí:

“Atacatz, teucrí, dondaires de shivaus! Non balhetz era batalha as aquèus, pr'amor qu'es sòns còssi non son de pèira ne de hèr entà que poguen resistir, se les heritz, damb eth talhant bronze; ne lute Aquilles, hilh de Tetis, era dera beròia cabeladura, que se quedèc enes naus e aquiü rome era dolorosa colèra.”

Atau parlaue eth terrible diu dera ciutadèla. Ath còp, era hilha de Zèus, era plan gloriosa Tritogenia, recorrie era armada aquèa e encoratjaue as qu'èren pòc afogadi.

Que sigüec alavetz quan eth fado lancèc es laci dera mòrt contra Diores Amarincida. Herit en cauillar dret pera ponchuda pèira que li lancèc Pirò Imbrasida, capitán des tracis, qu'auie arribat d'Eno (era insolenta pèira li trinquèc ambdús tendons e eth uas) queigüec d'esquia en povàs, e en tot expirar estenie es braci entàs sòn companhs, quan eth madeish Pirò acodic ara prèssa e li fotèc era lança en melic; s'espargèren es intestins e es tenèbres velèren es uelhs deth guerrèr.

Mentre Pirò escometie, Toant er etòl li clauèc era lança en pièch, per dessus dera popeta e eth bronze li traucèc eth paumon. Se l'apressèc Toant, l'arrinquèc deth pièch era lança e calant-li era agudenta espada en vrente li treigüec era vida. Mès que non li podec trèir era armadura, pr'amor que se vedec entornejat pes companhs deth mòrt, es tracis que dèishen créisher era cabeladura ena part nauta deth cap, que li clauèren es sues longues espades; e encara qu'ère corporent, vigorós e illustre, sigüec refusat e li calèc hèr repè. Atau queigüeren e s'amassèren en povàs eth capitán des traci e eth des epèus, de bronzinades armadures, e ath sòn entorn moriren fòrça d'auti.

E aqueth que, sense èster herit per flècha o lança, auesse recorrut eth camp amiat dera man e protegit des flèches per Palas Minerva, non aurie repotegat es hèts des armes; donques qu'aqueth dia, gran nombre de teucrí e d'aquèus tumèren, uns ath cant des auti, de capenjós en povàs.

CANT V

Autoritat de Diomedes

Alavetz Palas Minerva bohèc ath laguens de Diomedes Tidida valor e audàcia, entà que ludesse entre toti es aquèus e arthenesse immensa glòria, e hec gèsser deth sòn casco e deth sòn escut ua incessanta ahlama semblabla ar astre qu'ena tardor lutz e brilhe dempús de banhar-se en Ocean. Tau resplendor deishauen anar eth cap e es espatles der eròi, quan Minerva l'amièc en centre dera batalha, aqui a on ère màger eth nombre de guerrèrs que s'agitauen tumultuosament.

Que i auec en Troia un baron ric e irrepreensible, sacerdot de Vulcan, cridat Dares; e d'eth èren hilhs Fegèu e Idèu, adreits en tota sòrta de combats. Aguesti anauen en un madeish car; e en tot desseparar-se des sòns, tumèren damb Diomedes, que des de tèrra e de pès les demorèc. Quan se trapèren cara a cara, Fegèu lancèc, eth prumèr, era longa lança, que passèc per dessus dera espatla quèrra de Tidèu, sense herir-lo; lancèc aguest era sua e non siguec en bades, donques que l'ac clauèc ad aqueth en pièch, entre es popetes, e queiguec en solèr. Idèu sautèc en tèrra, abandonant eth magnific car, sense que gausesse defèner eth cadavre (non s'aurie desliurat dera nera mòrt), e Vulcan lo treiguec san, en tot enrodar-lo en ua espessa broma, pr'amor de qué er ancian pair non s'aclapèsse massa. Eth hilh deth magnanim Tidèu s'apoderèc des shivaus e les autregèc as sòns companhs entà que se les hessen a vier enes concaves naus. Quan es orgulhosi teucris vederen qu'un des hilhs de Dares hugie e er aute quedaue mòrt entre es cars, a toti se les esmoiguesc eth còr. E Minerva, era des ludents uelhs, cuelhec dera man ath furibond Mart e li parlèc atau:

“Mart, Mart, funèst entàs mortaus, tacat d'omicidis, esbauçador de muralhes! Deisharam que teucris e aquèus luten solets (siguen aguesti o aqueri qu'eth pair Zèus autrege era victòria) e mos retiraram, entà desliurar-mos dera colèra de Zèus?”

Dit aquerò, treiguec dera liça ath furibond Mart e lo hec sèir ena erbosa arriba der Escamandre. Es danaus heren húger as teucris, e cada un des sòns capitans aucic a un òme. Comencèc eth rei d'òmes Agammenon en tot hèr quèir deth car ar corporent Òdi, capitan des alizonts: en virar-se entà húger, li clauèc era espada ena esquia, entre es espatles e era punta gessec peth pitrau. Queiguec eth guerrèr damb tarrabastalh e es sues armes ressonèren.

Idomenèu li treiguec era vida a Feste, hilh de Bor eth meòni qu'auie arribat dera fertila Tarne, en tot introdusir-li era formidabla lança ena espatla dreita, quan pujaue en car: queiguec Feste, tenèbres orribles l'enrodèren e es servidors d'Idomenèu li treigueren era armadura.

Er Atrida Menelau aucic damb era agudenta espada a Escalamandre, hilh d'Estrofe, adreit en art dera caça. A tant excellent caçaire, era madeisha Diana l'auie ensenhat a

tirar a guaires fères s'estan enes seuves des montes. Mès que non li servic ne enquia e tot Diana, que se complatz en lançar flèches, ne er art de lançar-les que n'auie tant assopliment: li calec húger, e er Atrida Menelau, famós pera sua lança, li fotèc un còp de lança ena esquia, entre es espatles, que li trauessèc eth pitrau. Queiguec de bocadents e es sues armes ressonèren.

Meriones deishèc sense vida a Ferecle, hilh de Tecton Harmonida, que damb es sues mans fabricaue tota sòrta d'òbres d'engenh donques qu'ère plan estimat per Palas Minerva. Aguest, sense conèisher es oracles des dius, li bastic es naus ben proporcionades a Alexandre, es quaus sigueren era prumèra causa de toti es malastres e un gran mau entàs teucrí e entada eth madeish. Meriones, quan arthenèc ad aqueth, li clauèc era espada ena anca dreita; e era punta, passant per dejós deth uas e apròp dera veishiga, gessec en aute costat. Eth guerrèr queiguec de jolhs, gemegant, e era mòrt l'enrodèc.

Meges hec perir a Pedèu, hilh bastard d'Antenor, ath quau Teana, era divina, elevèc damb parièra sollicitud qu'as pròpris hilhs, pr'amor de complàder ath sòn espós. Eth hilh de Filèu, famós pera sua espada, li clauèc ena nuca era sua ponchuda lança, e eth hèr li braquèc era lengua e gessec pes dents deth guerrèr. Pedèu queiguec en povàs e mossegauèc eth hered bronze.

Euripil Evemonida aucic ath divin Hipsenor, hilh der animós Dolopion, qu'ère sacerdot d'Escamandre e eth pòble lo veneraue coma a un diu. Lo perseguie Euripid, hilh illustre d'Evemon; eth quau, botant era man ena espada, d'un còp li braquèc eth robust braç, que sagnós queiguec en solèr. Era porporada mòrt e eth fado crudèu velèren es uelhs deth troian.

Atau actuaue aguesti en dur combat. Per çò que hè ath hilh de Tidèu, non auries coneishut damb qui ère, ne se pertanhie as teucrí o as aquèus. Caminaue furiós pera planhèra coma un holat torrent qu'en sòn rapid cors esbauce pònts, e negant de pic (quan què en abondor era ploja de Zèus) es verds camps, sense que se posque arturar, ne pes restanques ne peth romegàs, en tot esbauçar molti trabalhs polidi des joeni; tau tarrabastalh prebotjaue eth hilh de Tidèu enes nombroses falanges teucres que, enquia e tot estant tan nombroses, non gausauen resistir-lo.

Tanlèu coma er illustre hilh de Licaon vedec que Diomedes corrie furiós pera planhèra e costaue tumult as falanges, estirèc er arc corbat e lo heric ena espatla dreita, a traùers deth uet dera armadura, mentre eth atacaue. Era crudèu flècha li trauessèc era espatla e era armadura se taquèc de sang. E er illustre hilh de Licaon, en encuedar-se'n, cridèc damb votz fòrta:

“Atacatz, teucrí magnanims, esperonaires de shivaus! Qu'ei herit eth mèis fòrt des aquèus e non me pensí que posque resistir guaire temps ara fòrta flècha, se siguec reaument Apòllo, hilh de Zèus, eth que me botgèc a vier aciu des d'era Licia.”

D'aguesta forma tan vantaira parlèc. Mès era rapida flècha non hec quèir a Diomedes; eth quau, arreculant entath car e entàs shivaus, li didec a Estenele, hilh de Capanèu:

“Cor, brave hilh de Capanèu, baisha deth car a trèir-me era flècha dera espatla”.

Atau parlèc. Estenele sautèc en tèrra, se l'apressèc e li treigüec era flècha dera espatla; era sang tumaue, en gèsser a gargolhs, contra es malhes dera armadura. E alavetz Diomedes, valent en combat, hec aguesta pregària:

“Escota-me, hilha de Zèus, qu'amie era egida! Indomdada divinitat! Se bèth còp ajudères benevòla ath mèn pair ena crudèu guèrra, sigues ara propícia damb jo, ò Minerva! e hè que se bote a posita de lança e recebe era mòrt dera mia man, aqueth que me heric e se vante dident que lèu deisharè de veir era lum deth solei”.

Tau sigüec eth sòn prèc. Palas Minerva l'escotèc, l'apraièc toti es membres e, mès que mès, es pès e es mans, e botant-lo ath sòn costat prononcièc aguestes alades paraules:

“Coratge, Diomedes, e luta damb es teucrí, pr'amor que ja li bohè ath tòn còs eth pairau valor deth cavalièr Tidèu, agitador der escut, e hi enlà era broma baisha que caperaue es tòns uelhs, entà qu'ena batalha coneishes as dius e as òmes. Se quauqu'un d'aqueri vie a temptar-te, non volgues combàter damb es immortaus, mès se venguesse ena luta Venus, hilha de Zèus, heris-la damb er agudent bronze”.

Dit aquerò, Minerva, era des ludents uelhs, se n'anèc. Eth hilh de Tidèu tornèc a calar-se entre es combatents deth dauant; e s'abans usclauè en desirs de lutar contra es troians, ara sentie que se li triplicauè eth coratge, coma un leon qu'eth pastor herís leugèrament en assautar ua pleta de lanudes oelhes e non l'aucís, senon que l'ahisque era fòrça: eth pastor dèishe de refusar-lo e entre en estable; es oelhes, en veder-se sense defensa, hugen enquia quèir lèu amolonades es ues sus es autes e era fèra ges dera pleta damb agil saut. Damb aguesta furia entrèc enes hilades troianes eth fòrt Diomedes.

Alavetz aucic a Astinò e a Hipirion, pastor d'òmes. Ath prumèr li metec era lança peth pièch; contra Hipirion desgainèc era espada, e d'un talh ena clavicula li separèc eth braç deth còth e dera espatla. Les deishèc e vengüec ar encontre d'Abant e Poliido, hilhs d'Euridamant, qu'ère de madura edat e interpretè de sòmis: quan vengueren ena guèrra, er ancian non les deuèc interpretar es sòmis, donques que periren a mans deth fòrt Diomedes, que les treigüec es armes. Se filèc dempús de cap a Janto e Toon, hilhs de Fenop (aguest les auie auut ena trista vielhesa que l'aclapaue e non engendrèc un aute hilh qu'eretèsse es sues riqueses), e a ambdús les treigüec era doça vida, en tot costar-li lèrmes e dolors ar ancian, que non les podèc veir tornar dera guèrra; e mès tard es parents se repartiren er eretatge.

De seguit arrenhèc Tidèu a Equemon e a Cromi, hilhs de Priam Dardanida, qu'anauen en madeish car. Coma un leon, que penetrant ena vacada esbocine eth cap d'un buèu o d'ua vedèra que peishie en prat, atau eth hilh de Tidèu les hec quèir violentament deth car, les treigüec era armadura e autregèc es shivaus as sòn companhs entà que se les hessen a vier enes naus.

Enèes avertic que Diomedes esbauçau es files des teucris, e anèc a cercar ath divin Pandar entre era liça e eth ramalh des lances. Trapèc fin finau ath fòrt e illustre hilh de Licaon; e en tot arturar-se ath sòn costat, li didec:

“Pandar! A on sauves er arc e es voladores flèches? Qué se passe damb era tua fama? Aciu que non as rivau e ena Licia arrés se vante d’auantatjar-te. Va, lhèua es mans entà Zèus e lança ua flècha contra aquest òme que trionfe e còste maus terribles as troians (de molti valents a trincat ja es sòns jolhs), s’ei que non age un diu emmaliciat damb es teucris per çò des sòns sacrificis, pr’amor qu’era colèra d’ua divinitat ei terribla.”

Li responec er illustre hilh de Licaon: “Enèes, conselhèr des teucris, de bronzinades armadures! Se retire totafèt ar aguerrit hilh de Tidèu: arreconeishi eth sòn escut, eth sòn casco de naut cimalh e traucs a manèra de uelhs e as sòn shivaus, mès que non posqui assegurar s’ei un diu. S’aguest guerrèr ei en realitat eth bellicós hilh de Tidèu, non se botge damb tau furia sense que quauqu’un des immortaus l’acompanhe, caperada era esquia damb ua broma, e desvie es rapides flèches que vòlen entada eth. Li lancè ua flècha que lo heric ena espatla dreita, en tot penetrar peth uet dera armadura; me pensè que l’auia ja manat entà Pluton, e, ça que la, non l’aucí; solide ei un diu irritat. Que non è aciú shivaus e cars que m’amien, encara qu’en palai de Licaon restèren onze cars beròis, fòrts, de nauèra construccion, caperadi damb cuèrs e damb es sòns respectius parelhs de shivaus que mingen blanca civada e uerdi. Licaon, er ancian guerrèr, entre es molti conselhs que me balhèc quan partí deth magnific palai, me recomanèc qu’en dur combat manèssa as teucris pujat en car; mès jo non me deishè convéncer (qu’aurie estat melhor seguir eth sòn conselh) e refusè hèr-me a vier es shivaus per pòur de qué, acostumadi a minjar ben, se trapèssen sense peishèus en ua ciutat assetjada. Les deishè, donc, e venguí coma fantassin en Ilión, fidant en arc qu’entad arren m’auie de servir. È tirat contra dus illustres, er Atrida e eth hilh de Tidèu; as dus les costè herides que d’eres gessie fòrça sang, e sonque arthení excitar-les mès. Damb mala sòrt despengè deth clau eth corbat arc eth dia que venguí damb es teucris ena amena Ilión pr’amor de complàder ath divin Hectòr. S’artenhi tornar e veir damb aguesti uelhs era mia pàtria, era mia hemna e era mia casa espaciosa e nauta, que me braque eth cap un enemig se non trinqui e lanci en ludent huec er arc, donques qu’era sua companhia m’ei inutila.”

Li repliquèc Enèes, capitan des teucris: “Non parles atau. Es causes non cambiaràn enquia que, montadi nosatí en car, escometam ad aquest òme e sagem era sòrt des armes. Puja en mèn car, tà que veigues quini son es shivaus de Tros e com saben madeish acaçar aquiú e delà dera planhèra que húger rapidament; eri mos amiaràn sans e en bona santat entara ciutat, se Zèus l’autrege de nauèth era victòria a Diomedes Tidida. Au, cueilh eth soriac e es lustrades retnes, e jo me botarè ath tòn costat entà combàter; o tie-te tu a lutar e jo me tierè as shivaus.”

Responec er illustre hilh de Licaon: “Enèes! Cuelh tu es retnes e guida es shivaus, pr’amor que tiraràn melhor deth car aubedint ath menaire que ja i son acostumadi, se mos hè húger eth hilh de Tidèu. Non sigue que, se non entenen era tua votz, s’espaurisquen e desboquen e non volguen trèir-mos dera luta, e eth hilh deth magnanim

Tidèu mos ataquè e mos aucisque e se hèsque a vier es shivaus. Guida, donc, eth car e es shivaus, e jo damb era agudenta lança demorarè era escometuda d'aqueth."

Atau parlèren; e pujadi en hargat car, guidèren animosament as fòrts shivaus de dret entath hilh de Tidèu. Se n'encuedèc Estenele, hilh de Capanèu, e li didec a Diomedes aguestes paraules:

"Diomedes Tidida, estimat deth mèn còr! Veigui que dus robusti barons, qu'era sua fòrça ei plan grana, vòlen combàter damb tu: er un, Pandar, ei adreit arquèr e se vante d'èster hilh de Licaon; er aute, Enèes, se vante d'auer estat engendrat peth magnanim Anquises e auer per mair a Venus. Au, pugem en car, hèm repè, e dèisha de retortilhar-te furiós entre es combatents deth dauant entà que non pèrdes era doça vida."

En tot guardar-lo damb ròstre dur, li responec eth fòrt Diomedes: "Non me parles de hùger, pr'amor que non ne vau a hèr cabau. Que serie impròpri de jo, hèr repè o acovardar-me. Es mies fòrces encara son intactes. Mesprèdi pujar en car, e tau coma sò vierè a trapar-les, pr'amor que Palas Minerva non me dèishe tremolar. Es sòn agils shivaus non les amiaràn luenh d'aciú s'ei que bèth d'eri se pòt escapar. I auta causa te vau a díder, qu'auràs ben presenta: s'era sabenta Minerva m'autrege era glòria d'aucir a ambdús, tie aguesti rapids shivaus, en tot estacar-les ena parabanda, e agarra es shivaus d'Enèes entà treir-les des teucrí e hèr-les a vier entàs aquèus de beròies armadures, pr'amor que pertanhen ara raça d'aqueri qu'eth gran profèta Zèus balhèc a Tros coma pagament deth sòn hilh Ganimeses, e son, per tant, es melhors de guairi viuen jos eth solei e jos era auròra. Anquises, rei d'òmes, artenhèc aquerir, mejançant panatòri, shivaus d'aguesta raça junhent ègües damb aquerir, sense que Laomedont se n'encuedèsse; ne neisherèn sies en palai, n'elevèc quate en sòn estable e li balhèc aguesti dus a Enèes, que bote en hujuda as sòn enemics. Se les agarrèssem, artenherièm gran glòria."

Atau conversauen aguesti dus. Lèu Enèes e Pandar, esperonant as rapids shivaus se les apressèren. E er illustre hilh de Licaon exclamèc prumèr:

"Còr fòrt, òme bellicós, hilh der illustre Tidèu! Donques qu'era velòça e damnatjosa flècha non te hec perir, vau a sajar de hè'c damb eth hèr dera lança".

Didec; e brandint era immensa arma, fotèc un còp en escut deth Tidida: era punta de bronze trauessèc era rodèla e arribèc molt apròp dera armadura. Er illustre hilh de Licaon cridèc de seguit:

"Qu'as eth costat trauessat e non me pensi que resistisques guaire temps. Qu'ei immensa era glòria que vies de dar-me".

Sense trebolar-se, li repliquèc Diomedes: "Errères eth còp, non as acertat; e me pensi que non deisharatz de combàter enquia qu'un de vosati quèigue e assadore de sang a Mart, er infatigable lutador".

Didec, e li lancèc era lança que, dirigida per Minerva entath nas ath costat deth uelh, li traussèc es blanqui dents: eth dur bronze braquèc era punta dera lengua e apareishec per dejós dera barba. Pandar queigued deth car, es sues ludentes e hargades armes ressonèren, s'espauriren es shivaus de leugèrs pès, e aqui acabèren era vida e eth valor deth guerrèr.

Sautèc Enèes deth car damb er escut e era longa pica; e cranhent qu'es aquèus li panèssen eth cadavre, lo defenie coma un leon que fide ena sua bravesa, se botèc dauant deth mòrt, a punt era lança e caperat damb eth lis escut, e estarnant-se en grani sorriscles se dispausaue a aucir ad aqueth que se l'apressèsse. Mès eth Tidida, agarrant ua gran pèira que dus des òmes actuaus non poirien amiar e qu'eth manejaue aisidament, heric a Enèes ena croishidèra der isquion damb eth femur que se cride *cotyla*; era aspra pèira trinquèc era *cotyla*, estarnèc es dus tendons e arrinquèc era pèth. Er eròi queigued de jolhs, apuèc era robusta man en solèr e era net escura caperèc es sòns uelhs.

E aqui aurie perit eth rei d'òmes Enèes, se non ac auesse avertit era sua mair Venus, hilha de Zèus, que l'auie concebut d'Anquises, pastor de buèus. Era divessa esteneç es sòns blanqui braci ath hilh estimat e lo caperèc damb un ludent mantèl, pr'amor de defener-lo des traits; non siguesse que quauqu'un des danaus, d'agils shivaus, clauant-li eth bronze en pièch, li treiguessèc era vida.

Mentre Venus treiguie a Enèes dera liça, eth hilh de Capanèu non desbrenbèc es ordes que li balhèc Diomedes, valent en combat: Tengued aqui, luenh dera batalha, es sòns fòrts shivaus, en tot estacar es brides ena parabanda, e apoderant-se des shivaus, de beròis crins, d'Enèes, les hec passar des teucris entàs aquèus de beròies armadures e les autregèc a Deipile, eth companh que mès estimaue per çò dera sua prudència, pr'amor de qué se les hesse a vier enes naus. Ara seguida pugèc en car, agarrèc es lustrades retnes e guidèc sollicit es shivaus entà Diomedes. Er eròi acaçaue damb eth crudèu bronze a Ciprina, en tot conèisher qu'ère ua divinitat febla, non d'aqueres que romen peth combat des òmes, coma Minerva o Belona, assoladora de ciutats. Tanlèu coma arribèc a artenher-la entre era multitud, eth hilh deth magnanim Tidèu, botant era ahilada pica, li hec ua escarraunhada ena trenda man dera divessa: era punta li traussèc eth pèplum divin, òbra des madeishes gràcies, e li trinquèc era pèth deth paumet dera man. Ragèc sang divina, o melhor dit, ragèc er *icor*; qu'aquerò ei çò qu'an es benauradi dius, pr'amor que non mingen pan ne beuen vin nere, e plan per aquerò manquen de sang e son cridadi immortaus. Era divessa, hèn un gran sorriscle, hec enlà ath hilh que Febo Apòllo recebec enes sòns braci e s'enrodèc ena espessa broma; non siguesse que quauqu'un des danaus, de leugèrs shivaus, clauant-li eth bronze en pièch, li treiguessèc era vida. E Diomedes, valent en combat, didec damb fòrça:

“Hilha de Zèus, hè-te enlà deth combat e dera luta. Non n'as pro enganant as febles hemnes? Me pensi que s'intervies ena batalha te costarà orror era guèrra, encara que sigues a grana distància d'a on sigue era batalha.

Atau s'exprimic. Era divessa arreculèc trebolada e afligida; Iris, de pès velòci coma eth vent, en tot tier-la dera man, la treigued deth rambalh quan ja eth dolor l'aclapaue e era

beròia pèth dera cara s'ennerie; e coma qu'aquera trapèsse ath furibond Mart seigut ara quèrra dera batalha, damb era lança e es velòci shivaus enrodadi en ua broma, s'ajulhèc e li demanèc, tu per tu, es shivaus de brides daurades:

“Estimat frair! Tie pietat de jo e da-me es brides entà que posca entornar en Olimp, ena casa des immortaus. Que me hè fòrça mau era herida que me costèc un òme, eth Tidida, que serie capable de lutar damb eth pair Zèus.”

Didec, e Mart li prestèc es shivaus de daurades brides. Venus pugèc en car, damb eth còr afligit; Iris se botèc ath sòn costat, e cuelhent es retnes ahisquèc damb eth soriac ad aqueri que contents lheuèren eth vòl. Lèu arribèren ena casa des dius, en naut Olimp; e era diligenta Iris, de pèus leugèrs coma eth vent, arturèc es shivaus, les desatelèc deth car e les botèc un peishèu divin. Era divessa Venus se refugièc ena hauda de sa mair Dione; que, en tot receber-la enes sòns braci e amorassar-la damb era man, li didec:

“Quin des dius celèstes, hilha estimada, de tau manèra te matractèc, coma s'auesses cometut bèra falta ena sua preséncia?”

Li responec de seguit era alègra Venus: “Me heric eth hilh de Tidèu, Diomedes supèrb, pr'amor que treiguia dera liça ath mèn hilh Enèes, estimat per jo mès que cap aute. Era terribla luta que ja non ei solet de teucris e aquèus, pr'amor qu'es danaus gausen combàter damb es immortaus.”

Responec Dione, divina entre es divesses: “Tie eth dolor, hilha mia, e tie-lo encara que sigues aclapada; pr'amor que molti des residents der Olimp auem auut de tolerar ofenses des òmes, as quaus les ahiscam entà costar-mos, es uns dius as auti, òrres maus. Les tolerèc Mart, quan Oto e eth fòrt Efiàltes, hilhs d'Alocèu, lo tengueren tretze mesi estacat damb fòrtes cadies en ua preson de bronze: aqui aurie perit eth diu insadorable de combat, s'era sua mairastra, s'era plan beòria Eribea, non l'ac auesse dit a Mercuri, que treigues furtiuament dera preson a Mart lèu inanimat, donques qu'es crudèus ligams l'aclapauen. Les tolerèc tanben Juno, quan eth vigorós hilh d'Anfitrion la heric en pièch dèstre damb ua flècha de tres puntes; un gran dolor tormentèc alavetz ara divessa. E les tolerèc tanben er illustre Pluton quan eth madeish hilh de Zèus, qu'amie era egida, lançant-li ena pòrta deth lufèrn ua rapida flècha, ada eth qu'ère entre es mòrts, l'autregèc ath dolor: damb eth còr afligit, trauessat de dolor (pr'amor qu'era flècha se l'auie clauat ena robusta espatla e aclapaue eth sòn coratge), vengues eth diu en palai de Zèus, en vast Olimp, e Peon lo guaric, coma cap mortau ac auesse hèt, en tot botar-li sus es herides drògues caumantes. Gausat! Temerari! Non s'estaue de cométer accions nefastes e entristie damb er arc as dius que demoren en Olimp. Ad aguest l'a ahiscat contra tu Minerva, era divessa des ludents uelhs. Insensat! Ignore eth hilh de Tidèu qu'aqueth que lute contra es immortaus, ne arribe a vielh ne es hilhs lo receben, en tot cridar-lo papà! e abraçar-li es jolhs, quan entorne deth combat e dera terribla luta. Encara qu'ei valent, que cranhe que non li gesque ar encontre quauquarrès mès fòrt qu'eth: non sigue que dempús era prudenta Egialea, hilha d'Adraste e esposa illustra de Diomedes, dondaire de shivaus, desvelhe damb es sòns plors as sirvents per çò de sènter era soletat deth sòn legitim espòs, eth mihor de toti es aquèus.”

Didec, e damb es mans apraièc era lesion; se guaric era herida e es grani dolors se caumèren. Minerva e Juno qu'ac presenciaven, sageren de repotegar a Zèus Saturn damb mordaces paraules; e era divessa des ludents uelhs comencèc a parlar d'aguesta manèra:

“Pair Zèus! T'emmaliciaràs damb jo per çò que vau a dider? Plan que òc, Ciprina volec persuadir a quauqua aquèa, de beròia tunica, tà que se n'anèsse damb es troians que tant estimadi li son; e, amorassant-la, bèth ornamen daurat li gratèc era delicada man”

D'aguesta manèra parlèc. Arric eth pair des òmes e des dius, e cridant ara daurada Venus, li didec:

“A tu, filha mia, non t'an estat assignades es accions belliques: tie-te as docí trabalhs des maridatges, e er impetuós Mart e Minerva tieràn compde d'aqueres.”

Atau conversauen es dius. Diomedes, valent en combat, tumèc damb Enèes, encara que comprenie qu'eth madeish Apòllo estenie era sua man sus eth; pr'amor que possat peth desir d'acabar damb er eròi e de trèir-li es magnifiques armes, ja non respectaue ne ath gran diu. Tres còps assautèc a Enèes damb era intencion d'aucir-lo; tres còps agitèc Apòllo eth refulgent escut. E quan, semblable a un diu, atacaue per quatau viatge, er arquèr Apòllo l'escrifassèc damb terribles votzes:

“Tidida, pensa-t'ac melhor e retira-te! Non volgues egalar-te as divinitats, donques que jamès sigueren semblables era raça des immortaus dius e era des òmes que van pera tèrra.”

Atau parlèc. Eth Tidida arreculèc un shinhau entà non her-se a vier era colèra der arquèr Apòllo; e eth diu, en trèir a Enèes deth combat, l'amièc entath temple qu'auie ena sagrada Pergam: qu'èren ath sòn laguens, Latona e Diana, que se complatz en lançar flèches, e guariren ar eròi e l'augmentèren eth vigor e era beresa deth còs. Mentre Apòllo, qu'amiaue un arc d'argent, formèc un simulacre d'Enèes e dera sua armadura; e ath sòn entorn, teucrí e divins aquèus tumauen es escuts de cuèr de buèu e es alats bloquèrs que les protegien es pièchs. E Febo Apòllo li didec alavetz ath furibond Mart:

“Mart, Mart, funèst entàs mortaus, tacat d'omicidis, esbauçador de muralhes! Vòs entrar ena liça e trèir ad aquest òme, ath Tidida, que serie capable de combàter enquia e tot damb eth pair Zèus? Prumèr heric a Ciprina ena man, e dempús, parièr a un diu, lutèc damb jo.”

Quan auec dit aquerò, se seiguec ena eminenta Pergam. Eth funèst Mart, cuelhent era figura der agil Acamant, capitan des tracis, ahisquèc as que militauen enes tropes troianes e encoratgèc as hilhs illustres de Priam:

“Hilhs deth rei Priam, escolan de Zèus! Enquia quan deisharatz qu'eth pòble perisque a mans des aquèus? Dilhèu enquia qu'er enemic arribe enes solides pòrtes des murs? Que jatz en tèrra un baron qu'aunoràuem coma ath divin Hectòr: Enèes, hilh deth magnanim Anquises. Au, treiguem deth tumult ath valent amic.”

Damb aquestes paraules les ahisquèc a toti entath valor e era fòrça. Ath còp, Sarpedon repotegaue atau ath divin Hectòr:

“Hectòr! Qué s’a passat damb eth valor qu’abans mostraues? Dideres que defeneries era ciutat sense tropes ne aliats, solet, damb es tòns frairs e parents. D’aguesti non ne veigui ne posqui desnishar-ne a degun: toti son en tot tremolar coma gossets ath torn d’un leon, mentre lutam sonque aqueri qu’èm auxiliars. Jo que ne sò un d’eri, vengut de fòrça luenh, dera Licia, plaçada ara vòra deth Janto plen de gorgs; aqui deishè ara mia estimada esposa, ath mèn trende mainatge e fòrça riqueses que desire eth que n’a de besonh. Mès, a maugrat d’aquerò e de non auer aciu arren que se posquen hèr a vier es aquèus, encoratgi as licis e desiri lutar damb aquest guerrèr; e tu ès arturat e ne tansevolh ahisques as auti òmes tà que resistisquen ar enemic e defenen as sues esposes. A veir se, s’auéssetz queigut en ua hilat de lin que tot ac enròde, arribaratz a èster presa e butin des enemics, e aquesti esbaucen era populosa ciutat. Que te cau tier-te en aquerò dia e net e te cau suplicar as capitans des auxiliars vengudi de tèrres luenhanes, que resistisquen fèrmament e non se hèsquen creditors de grèus censures.”

Atau parlèc Sarpedon. Es sues paraules li rosiguèren era amna a Hectòr, que sautèc deth car en solèr, sense deishar es armes; e brandint un parelh d’ahilades espades, recorrec era armada, l’encoratgèc a combàter e prebotgèc ua terribla batalha. Es teucris se virèren de cara as aquèus entà escometer-les, e es aquèus tengueren amolonadi era escometuda e non s’arrauliren. Coma en balajatge, quan era ròia Ceres dessepare eth gran dera palha damb era bohada deth vent, er aire se hè a vier eth borrihlon de povàs pes sagrades aires e es molons de palha blanquissen; dera madeisha manèra es aquèus se tornauen esblancossidi damb eth povàs e quilhauen entath cèu de bronze es shivaus de guairi venguien a trapar-se ena batalha. Es menaires amiauven as shivaus entath combat e es guerrèrs escometien de cara damb tota era fòrça des sòns braci. Eth furibond Mart caperèc eth camp d’espessa broma pr’amor d’ajudar as teucris e anaue pertot; complint atau er encargue que li hec Febo Apòllo, eth dera daurada espada, de qué ahisquèsse eth coratge d’aqueri, quan vedec que Minerva, era protectora des danaus, se n’anaue.

Eth diu treigüec a Enèes deth sumptuós temple; e bohand valor ath pastor d’òmes lo deishèc entre es sòns companhs, que s’alegrèren de veder-lo viu, san e revestit de valor, mès que non li preguntèren arren, pr’amor que non les ac permetie eth combat suscitath peth diu der arc d’argent, per Mart, funèst entàs mortaus, e pera Discòrdia, qu’eth sòn furor ei insadorable.

Ambdús Aiaces, Ulisses e Diomedes encoratjauen as danaus ena luta; e aquesti, en sòrta d’espaurir-se dauant dera fòrça e des votzes des teucris, les demorauen tan fèrms coma es bromes que Zèus dèishe quietes enes cims des montes pendent era cauma, quan dormissen eth Borèas e es auti vents fòrts que damb sonora bohada dissipen es grises bromasses; tan fèrmament demorauen es danaus as teucris, sense pensar ena hujuda. Er Atrida borie entre era multitud e encoratjaue a toti:

“Ò, amics! Sigatz òmes, mostratz qu’auetz un còr valent e avergonhatz-vos de semblar covards en dur combat! D’aqueri que senten aquest temor, que son mès es que se sauven qu’es que morissen; es que hugen, ne arthenen glòria ne s’ajuden entre eri.”

Didec, e lançant damb leugeresa eth dard, heric ath capitan Deicoont Pergadia, deth magnanim Enèes, qu’ada eth venerauen es troians coma ara descendéncia de Priam per çò dera sua valentia ena luta enes prumèras files. Eth rei Agammenon acertèc en foter-li un còp de lança en escut, que non arthenèc a detier eth dard, aquest lo trauessèc, e esbocinant-li eth cinturón, se clauèc ena part baisha deth vrente deth guerrèr. Deicoont queiguec damb tarrabast e es sues armes ressonèren.

Enèes aucic a dus hilhs de Diocles, Creton e Orsilòc, barons fòrça valents qu’eth sòn pair viuie ena ben bastida Feras, aprovedit de riqueses, e ère descendent d’Alfèu qu’adaiugüe eth país des pilis. Er Alfèu engendrèc a Orsilòc, que regnèc sus fòrça òmes; Orsilòc siguec pair deth magnanim Diocles, e d’aquest neisheren es dus bessons Creton e Orsilòc, adreits en tota sòrta de combats; es quaus, a penes arribadi ena joenessa, anèren en neres naus e ath costat des aquèus entà Troia, pr’amor de resvenjar as Atridas Agammenon e Menelau e aquiu era mòrt les caperèc damb eth sòn mantèl. Coma dus leons qu’elevadi per sa mair ena espessa seuva deth cim d’un monte, esbaucen es estables, en tot panar buèus e moltes oelhes, enquia qu’es òmes les aucissen en ahlit bronze; dera madeisha manèra, aqueri, que semblauen nauti avets, queigueren vençudi per Enèes.

En veder-les queigudi en solèr, cuehlec pietat Menelau, estimat de Mart, e de seguit, revestit de ludent bronze e brandint era lança, se dauric camin entre es prumèras files: Mart l’excitauè er in pr’amor de qué queiguesse a mans d’Enèes. Mès Antilòc, hilh deth magnanim Hectòr, que se n’encuedèc, partic darrèr deth pastor d’òmes cranhent que l’arribèsse quauquarren e les frustrèsse era empresa. Quan es dus guerrèrs, desirosi de lutar, brandien es agudentes lances entà escometer-se, se placèc Antilòc ath cant deth pastor d’òmes; Enèes, encara qu’ère luitaire valent, non gausèc demorar-les; e eri poderen hèr-se a vier es cadavres d’aqueri malerosi, botar-les en mans des sòns amics e tornar entà combàter en punt mès auançat.

Alavetz auciren a Pilemenes, parièr a Mart, capitan des valents plafagons qu’anauen armats damb escut: er Atrida Menelau, famós pera sua pica, li calèc era lança ath costat dera clavicula. Antilòc heric d’un còp de pèira en code ath valent escudèr Midon Atimniada, quan aquest agarraue es solipèdes shivaus (es reludentes retnes queigueren des sues mans en povàs), e en tot escometer-lo damb era espada li fotèc un talh enes possi. Midon, desirós, queiguec deth car: s’en.honsèc eth sòn cap damb eth còth e part des espatles en sable qu’aquiü ère abondós, e atau s’estèc pendent ua bona estona enquia qu’es shivaus, pernejant, lo lancèren en solèr; Antilòc s’apoderèc deth car, ahisquèc as shivaus, e se les hec a vier en campament aquèu.

Hectòr vedec as dus guerrèrs enes ringlères, les escometèc, en tot cridar, e lo seguiren es fòrtes falanges troianes que capitanejauen Mart e era venerabla Belona: aquesta

prebotjaue er horrible tumult dera peleja; Mart manejaue ua lança enòrma, e ja precedie a Hectòr, ja anaue ath sòn darrèr.

En veder-lo, s'estreumentic Diomedes, valent en combat. Tau qu'er expèrt viatjaire, dempús d'auer trauessat ua gran planhèra, se pose en arribar en un arriu de rapid corrent que desboque en mar, perceb eth mormolh des esglumoses aigües e torne rapidament entà darrèr, d'aguesta manèra arreculèc eth hilh de Tidèu, cridant as sòns:

“Ò, amics! Com mos podem admirar de qué eth divin Hectòr sigue adreit lancèr e audaç lutaire? Ath sòn costat que i a tostemp bèra divinitat entà desliurar-lo dera mòrt, e ara ei Mart, transfigurat en mortau, que l'acompanhe. Retiratz-vos, damb era cara virada entàs teucris, e non combatatz tu per tu damb es dius.”

D'aguesta manèra parlèc. Es teucris arribèren plan prèc d'eri, e Hectòr aucic a dus barons adreits ena luta qu'anauen en un madeish car: Menestes e Anquiale.

En veder-les queigudi en solèr, cuelhec pietat eth gran Aiax Telamoni; e, en tot arturar-se fòrça apròp der enemig, lancèc era pica reludenta contra Anfí, hilh de Selag, que demoraue en Peso, ère plan ric en bens e semiats, e auie vengut (possat peth fado) entà ajudar a Priam e as sòns hilhs. Aiax Telamoni acertèc a tocar-li eth cinturón, era longa pica se clauèc en baish vrente, e eth guerrèr queigüec damb tarrabast. Correc er illustre Aiax entà trèir-li es armes (es teucris heren plòir sus er erò agudents e reludents dards, que d'eri ne recebec fòrça er escut), e botant eth pè sus eth cadavre, l'arrinquèc era bronzinada lança; mès que non li podèc trèir des espatles era magnifica armadura pr'amor qu'ère aclapat pes balestades. Cranhèc veder-se embarrat laguens d'un fòrt cercle per orgulhosi teucris, qu'en gran nombre e damb valentia quilhauen es sues lances; e encara qu'ère corporent, vigorós e illustre, sigüec refusat e li calèc arrecular.

Atau se comportauen aguesti en dur combat. Eth fado poderós amièc contra Sarpedon, parièr a un diu, a Tlepoleme Heraclita, valent e de grana estatura. Quan ambdús eròis, hilh e arrèhilh de Zèus, qu'amolone es bromes, se traperen cara a cara, Tlepoleme sigüec eth primèr de parlar e didec:

“Sarpedon, prince des licis! Quin besonh n'as, sense èster entrainat entara guèrra, de vier a tremolar? Mentissen aqueri qu'afirmen qu'ès hilh de Zèus, qu'amie era egida, pr'amor que non te retires as barons engendrands en tempsi anteriors per aguest diu, coma diden que sigüec eth mèn valerós pair, eth forçut Hercules, de còr de leon; eth quau, en tot auer vengut a cercar es shivaus de Laomedont, damb es sues soletes naus e pòqui òmes, arrenhèc saquejar era ciutat e despoblar es sòns carrèrs. Mès qu'ès d'animositat apauquida e dèishes qu'es tropes perisquen, e non me pensi qu'era tua arribada dera Licia servisque entara defensa des troians per mès vigorós que sigues; donques qu'en èster vençut per jo, entraràs pes pòrtes der Orco.”

Li responec Sarpedon, capitan des licis: “Tlepoleme! Aqueth esbaucèc, plan, era sagrada Ilion per çò dera perfidia der illustre Laomedont, que paguèc damb injurioses paraules es sòns beneficis e non volec autrejar-li es shivaus que per eri auie vengut de

tan luenh. Mès jo te digui qu'era perdicion e era nera mòrt t'arribaràn dera mia man; e morint, herit pera mia lança, me balharàs glòria, e a Pluton, eth des famosi shivaus, era amna.”

Atau parlèc Sarpedon e Tlepoleme quilhèc era lança de herèisho. Es longues lances partiren ath còp des mans. Sarpedon heric a Tlepomene: era perilhosa punta li trauessèc eth còth, e es tenèbres dera net velèren es uelhs deth guerrèr. Tlepoleme clauèc era sua grana lança ena cama drete de Sarpedon: eth bronze penetrèc damb fòrça enquiath uas, mès encara Zèus desliurèc ath sòn hilh dera mòrt.

Es illustres companhs de Sarpedon, parièr a un diu, lo treigueren deth combat, damb era grana lança que, arrossegant, li hège fòrça mau; pr'amor que damb era pressa arrés les avertic ne pensèc en arrincar-la-se dera cama, entà que podesse pujar en car. Tanta ère era fatiga que lo suenhauen.

Ath sòn torn, es aquèus, de beròies armadures, se heren a vier deth camp a Tlepoleme. Eth divin Ulisses, d'amna tranquilla, lo vedec, sentec que se li lheuauèc eth còr, e pensèc ena sua ment e en sòn esperit s'auie de perseguir ath hilh de Zèus tonant o trèir-les era vida a molti licis. Que non l'auie autrejat eth fado aucir damb er agudent bronze ath valent hilh de Zèus, e plan per aquerò Minerva l'inspirèc qu'escometèsse as licis. Aucic alavetz a Cerane, Alastor, Cromi, Alcandre, Hali, Noemon e Pritanis, e enquia e tot mès licis aurie mòrt eth divin Ulisses, se non ac auesse vist eth gran Hectòr, de tremolant casco, que, caperat de ludent bronze, se dauric pas entre es combatents deth dauant e costèc terror as danaus. S'alegrèc dera sua arribada Arpedon, hilh de Zèus e deishèc anar aguestes planhoses paraules:

“Priamida! Non dèishes que jo, estirat en solèr, siga presa des danaus; ajuda-me e que pèrda era vida ena vòsta ciutat, donques que non vau a alegrar, en tornar ena mia casa e ena mia tèrra pàtria, ne ara mia esposa ne ath mèn trende mainatge.”

D'aguesta sòrta parlèc. Hectòr, de tremolant casco, passèc corrent, sense responer-li, pr'amor qu'usclauèc en desirs de refusar çò de mès lèu possible as aquèus e trèir-les era vida a molti guerrèrs. Es illustres companhs de Sarpedon, parièr a un diu, l'amièren entath pè d'ua beròia ausina consagrada a Zèus, qu'amie era egida. E eth valerós Pedagont eth sòn amic estimat, l'arrinquèc era lança de herèisho. Estabordit quedèc er eròi e escura broma caperèc es sòns uelhs; mès lèu tornèc ena sua normalitat, pr'amor qu'era bohada de Borèas lo remetec quan ja a penes podie alendar.

Es aquèus, en escometer-les Mart e Hectòr armat de bronze, ne tornauen entàs neres naus, ne refusauen er atac, senon que se retirauen tanlèu se'n saberem de qué aqueth diu se trapaue entre es teucrí.

Qui siguec eth prumèr, qui eth darrèr des qu'alavetz auciren Hectòr, hilh de Priam, e eth Mart de hèr? Teutrant, parièr a un diu; Orestes, esperonaire de shivaus; Treco, lancèr etòl; Enormau, Helen Enopida e Oresbi, de tremolanta mitra; que, plan ocupat en

suenhar es sòns bens, demoraue en Hila, ara vòra deth lac Cefisis, amassa damb d'audi beòcis que formauen un opulent pòble.

Quan Juno, era divessa des blanqui braci, vedec qu'es dus aucien a fòrça aquèus en dur combat, li didec a Minerva aguestes alades paraules:

“Ò dius! Hilha de Zèus, qu'amie era egida! Indomdada divinitat! Ueda serà era promesa que li hérem a Menelau de qué non partirie sense esbauçar era ben muralhada Ilion, se deisham qu'eth pernicios Mart dèishe anar es sòns furors. Va, pensem en prestar ar eròdi poderosa ajuda”.

Didec; e Minerva, era divessa des ludents uelhs, non desaubedic. Juno, divinitat venerabla, hilha deth gran Saturn, atelèc es shivaus damb es sues daurades brides, e Hebe botèc diligentament en fòrt èish, en ambdús costats deth car, er corvades arròdes de bronze qu'auien ueit arrais. Qu'ère d'aur era indestructibla bòla, de bronze es ajustades admirables jelhes, e d'argent es tornejadi cubs. Eth sèti descansaue sus bandes d'aur e de plata, e ua dobla parabanda enrodaue eth car. Per dauant gessie era argentada barra, qu'ena sua punta estaquèc era divessa ua joata d'aur damb brides d'aur tanben; e Juno, que desiraue eth combat e era luta, junhèc es shivaus de pès leugèrs.

Minerva, hilha de Zèus, qu'amie era egida, deishèc quèir en solèr era beròia tunica brodada qu'era madeisha auie teishut e hargat damb es sues pròpies mans; se vestic era armadura de Zèus, qu'amolone es bromes, e s'armèc entara luctuosa guèrra. Pengèc ena sua espatla era espaventosa egida ornada que corone eth terror: aquiui son era Discòrdia, era Fòrça e era Persecucion òrra; aquiui eth cap dera Gorgona, monstre crudèu e espaventós, prodigi de Zèus, qu'amie era egida. Caperèc eth sòn cap damb casco d'aur, de doble cimèrta e quate bonhes, apte entà resistir ara infantaria de cent ciutats. E pujant en flamant car, agarrèc era lança poderosa, longa, fòrta, que damb era era hilha deth poderós pair destruí ringlèrs sanceres d'eròis quan s'encolerís contra eri. Juno piquèc damb eth soriac as shivaus, e en tot daurir-se, per eres madeishs, croishint, es pòrtes deth Cèu que suenhen es Hores (ada eres ei fidat er espaciós cèu e er Olimp) entà remòir o plaçar dauant era densa broma. Per aquiui, a traucèrs des pòrtes, se filèren es shivaus docils ath soriac e trapèren a Saturn, seigut a despart des audi dius, en mèns naut des cims der Olimp. Juno, era divessa des blanqui braci, arturèc alavetz as shivaus, entà hèr-li aguesta pregunta ar illustre Zèus Saturn:

“Pair Zèus! Non t'indignes contra Mart en presenciari es sòns atròci hèts? Guairi e quini barons aquèus a hèt perir temeraria e injustament! Jo sò trista, e Ciprina e Apòllo s'alègren d'auer ahiscat ad aguest hòl que non se'n sap de cap lei. Pair Zèus, t'emmaliciaràs damb jo se hèsqi hùger a Mart deth combat en tot costar-li grèus herides?”

Li responec Zèus, qu'amolone es bromes: “Au, ahisca contra eth a Minerva, que govèrne enes batalhes, donques qu'ei era que li sòl costar es dolors mèns vius.”

Atau s'exprimic. Juno, era divessa des blanqui braci, l'aubedic e foetec as shivaus, que volèren gaujosi entre era tèrra e er estelat cèu. Tot er espaci qu'artenh a veir eth qu'ei seigut en naut cim, tache era sua guardada en vinós mar, lo sauten en un bot es shivaus, de sonores endilhades, des dius. Tanlèu coma ambdues divinitats arribèren en Troia, Juno arturèc eth car en lòc a on eth Simois e er Escamandre amassen es sues aigües; desatelèc es shivaus, les caperèc d'espessa broma, e eth Simois hec créisher era èrba entà que peishessen.

Es divesses comencèren a caminar, semblables en pas a timides palomes, impacientes per ajudar as aquèus. Quan arribèren en lòc a on ère eth fòrt Diomedes, dondaire de shivaus, damb es mèe e milhors capitans que se retirauen a carnassèrs leons o sanglars, qu'era sua fòrça ei grana, s'arturèren; e Juno, era divessa des blanqui braci, cuelhent er aspècte deth magnanim Estentor, qu'auie ua votz de bronze e cridaue coma cinquanta, exclamèc:

“Quina vergonha aquèus, òmes sense dignitat, admirables solet pera figura! Mentre eth divin Aquilles assistie enes batalhes, es teucris, espauridi pera sua formidabla pica, non passauen des pòrtes dardanes; e ara combaten luenh dera ciutat, ath costat des concaves naus.”

Damb taus paraules les ahisquèc a toti eth valor e era fòrça. Minerva, era divessa des ludents uelhs, venguec ara cèrca deth hilh de Tidèu e lo trapèc ath cant deth sòn car e des shivaus, en tot refrescar era herida que Pandar li costèc damb ua flècha. Era sudor lo shordauèc dejós dera armèla der escut qu'eth sòn pes sentie er eròi; e lheuand aguest damb era sua cansada man era correja, se shugaue era ennerida sang. Era divessa apuèc era dèstra ena joata des shivaus e didec:

“Pòt se retire a sa pair eth hilh de Tidèu! Qu'ère aguest de petita estatura, mèe bellicós. E encara que non lo deishèsse combàter ne senhalar-se (coma ena ocasió que, en auer anat coma embaishador en Tebas, se trapèc luenh des sòns entre ua multitud de cadmèus e li balhè era orde de qué hesse taulejades tranquil en palai) sauvaue tostemp eth sòn esperit valerós; e desfisant as joeni cadmèus, les vencie aisidament en tota sòrta de peleges. D'aguesta sòrta lo protegia! Ara qu'ei a tu qu'assistisqui e defeni, ahiscant-te a lutar coratjosament damb es teucris. Mèe, o ben er excessiu trabalh dera guèrra a fatigat es tòns membres, o te senhorege er inanimat terror. Non, tu que non ès eth hilh der aguerit Tidèu Enida.”

Li responec eth fòrt Diomedes: “Te coneishi, ò divessa, hilha de Zèus, qu'amie era egida. Plan per aquerò te parlarè damb plaser, sense amagar-te arren. Que non me senhorege er inanimat terror ne cap auta hloishèra; mèe me'n brembi encara des ordes que me balhères. Non me deishaves combàter damb es benauradi dius; mèe se Venus, hilha de Zèus, se presentèsse ena luta l'auria de herir damb er escut agudent. Plan, donc, ara arreculi e è manat qu'es aquèus se retiren aqui, pr'amor que compreni que Mart regne ena batalha.”

Responec Minerva, era divessa des uelhs ludents: “Diomedes Tidida, estimat deth mèn còr! Non cranhes a Mart ne a cap des immortaus; autant te vau a ajudar. Tè, dirigís as shivaus entà Mart, heris-lo d’apròp e non respèctes ath furibond diu, ad aguest lhòc voluble e neishut entà damnatjar, qu’a Juno e a jo mos prometec combàter contra es teucrí en favor des aquèus e ara s’està damb eri e se n’a desbrenbat des sues paraules”.

A penes auec prononciat aquestes paraules, cuelhec dera man a Estenele que sautèc diligent deth car. Pugèc era enventida divessa, en tot plaçar-se ath cant de Diomedes, e er èish dera ausina croishic pr’amor qu’amiaue a ua divessa terribla e a un baron plan fòrt. Palas Minerva, en agarrar eth soriac e es retnes, guidèc as solipèdes shivaus entà Mart; eth quau li treiguie era vida a gigant Perifant, illustre hilh d’Oquesi e eth mès valent des etols. A tau baron aucie Mart, tacat d’omicidís. E Minerva se botèc eth casco de Pluton pr’amor de qué eth furibond diu non l’arreconeishesse.

Quan Mart, funèst entàs mortaus, les vedec vier, en tot deishar ath gigantesc Perifant estirat aqui a on l’auie aucit, se filèc de cap ath divin Diomedes, dondaire de shivaus. Quan se trapèc a ua cuerta distància, Mart, que desiraue acabar damb Diomedes, li lancèc era bronzinada lança, per dessús dera joata e des retnes; mès Minerva, agarrant-la e aluenhant-la deth car hec qu’aqueth fotèsse eth còp en bades; ath sòn torn, Diomedes, valent en combat, escometèc a Mart damb era pica de bronze, e Palas Minerva, en tot afustar-la ena part baisha deth vrente deth diu, a on eth cinturon lo sarraue, lo heric, l’estarnèc era polida pèth e retirèc era arma. Eth fòrt Mart cridèc coma cridaríen nau o dètz mil òmes qu’arribèssen as mans ena guèrra. E tremolèren, espauridi, aquèus e teucrí. Tan fòrt bramèc Mart, insadorable de combat!

Coma er ombriu bugàs que se despen des bromes pera accion d’un impetuós vent ardent, atau li semblaue a Diomedes Tidida eth fòrt Mart quan, caperat de broma, se filaue entar ample cèu. Eth diu arribèc de seguit en naut Olimp, ostau des divinitats; se seiguec, damb eth còr aclapat, ath cant de Saturn Zèus; mostrèc era sang immortau que rajaue dera herida, e alendant dídec aquestes paraules:

“Pair Zèus! Non t’anuges en presenciar tant atròci hèts? Tostemp es dius auem patit maus orribles que reciprocament mos costam entà complàder as òmes; toti èm emmaliciadi damb tu, pr’amor qu’engendrères ua hilha hòla, funèsta, que solet se tie a accions dolentes. Toti es dius que son en Olimp t’aubedissen e te respècten; mès ada era non la ties damb paraules ne damb òbres, senon que l’ahisques, per çò d’èster tu eth pair d’aquesta hilha perniciososa qu’a botjat ar insolent Diomedes, hilh de Tidèu, a combàter, ena sua furia, damb es immortuas dius. Prumèr heric a Ciprina ena man, e dempús, coma se siguesse un diu, m’escometèc a jo. Se non m’auessen sauvat es mèn leugèrs pès, auria auut de patir orrors entre es espaventosi molons de cadavres, o quedar invalid, encara que viu, per çò des herides que me hec eth bronze.”

En tot guardar-lo damb esquiú ròstre, Zèus, qu’amolone es bromes, responec: “Inconstant! Non te planhes, seigut ath mèn costat, pr’amor que m’ès mès odiós que cap aute des dius der Olimp. Tostemp t’an agradat es peleges e lutes, e as un esperit supèrb, que jamès cedís, dera tua mair Juno, qu’a penes la posqui dominar damb es mies

paraules. Me pensi que tot aquerò que t'a arribat, ei per çò des sòns conselhs. Mès non permeterè qu'es dolors te tormenten, donques qu'ès deth mèn linhatge e entà jo t'amainadèc era tua mair. Se, en èster tan pervèrs, auesses neishut de bèth aute diu, harie temps que series en un abisme mès prigond qu'eth des hilhs d'Uran.”

Didec, e ordenèc a Peon que lo guarisse. Aguest lo guaric, en tot aplicar-li drògues caumantes; que non i auie en eth arren de mortau. Coma eth chuc calhe era blanca e liquida lèit quan se botge rapidament damb era; damb era madeisha rapiditat guaric aqueth ath furibond Mart, ath quau Hebe lauèc e botèc vestidures magnifiques. E eth diu se seiguec ath costat de Saturn Zèus, ufanós dera sua glòria.

Juno argiva e Minerva alalcomena, tornèren tanben en palai deth gran Zèus, quan aueren arrenhut que Mart, funèst entàs mortaus, s'auesse abstengut d'aucir.

CANT VI

Collòqui de Hectòr e Andromaca

Quedèren solets ena òrra batalha teucrí e aquèus, que se lançauen es uns as auti bronzinades lances; e era luta s'espargie, aciú e enlà dera planhèra, entre es corrents deth Simois e deth Janto.

Aiax Telamoni, mur de defensa des aquèus, trinquèc eth primèr era falanja troiana e hec aparéisher era auròra dera sauvacion entre es sòns, en tot herir de mòrt ath traci mèr intrepid, ath naut e valent Acamant, hilh d'Eusore. L'acertèc ena cimèrta deth casco ornat damb peus de shivau, era lança se li clauèc en front, era punta de bronze traussèc eth uas e es tenèbres caperèren es uelhs deth guerrèr.

Diomedes, valent en combat, aucic a Axil Teutramida, que, ric en bens, demoraue ena ben bastida Arisbe; e ère fòrça amic des òmes, pr'amor qu'ena sua casa, plaçada prèr deth camin, a toti balhaue ospitalitat. Mès degun d'eri venguec alavetz entà desliurar-lo dera lugubra mòrt, e Diomedes li treiguec era vida ada eth a ath sòn escudèr Celesi, qu'amiaue eth ramau des shivaus. Ambdús penetrèren en sen dera tèrra.

Eurial aucic a Drese e Ofelti, e venguec darrèr d'Esepe e Pedas, qu'era naiada Abarbarèa les auie concebut, en d'auti tempsi, der illustre Bucolion, hilh primogenit e bastard der illustre Laomedont (Bucolion peishie es oelhes e auec ua amorosa trobada damb era ninfa, que quedèc prenhs e amainadèc as dus bessons): eth Mecistiada acabèc damb eth valor d'ambdús, li treiguec eth vigor as sòns ben formadi membres e tanben les treiguec era armadura des espatles. Eth bellicós Polipetes deishèc sense vida a Astiale; Ulisses, damb era sua bronzinada lança, ath Pitides endonviaire; e Teucré, ar Aretaon divin.

Antilòc Nestorida aucic damb era reludenta pica a Ablere; Agammenon, rei d'òmes, a Elate, que demoraue ena eminenta Pedas, ara vòra deth Satniois, de beròi corrent. Er eròi Leite, a Filta tant que hugie; e Euripil, a Melanti.

Menelau, valent ena luta, agarrèc viu a Adraste, qu'es sòns shivaus, corrent espauridi pera planhèra, tumèren damb es arrames d'un tamarís, trinquèren eth car pera part deth timon, e se n'anèren entara ciutat damb aqueri que hugien espauridi. Er eròi queiguec en solèr de bocadents ath cant dera arròda; se l'apressèc Menelau Atrida damb era gran lança, e aqueth, abraçant es sòns jolhs, atau li suplicaue:

“Hè-me presoèr, Atrida, e receberàs un digne rescat. Eth mèn ric pair qu'a fòrça causes de valor: bronze, aur, hèr hargat; damb eres te pagarie un bon rescat se s'en sabesse de qué sò viu enes naus aquèes.”

Didec Adraste, e l'esmoigec eth còr. E l'anaue Menelau a botar enes mans der escudèr, entà que l'amièsse enes naues aquèes, quan Agammenon gessec ath sòn encontre e lo repoteguc dident:

“Ai, bontadós! Ai, Menelau! Per qué as pietat atau des òmes? Be ne heren de causes bones es troians en tòn palai! Que degun des que queiguen enes nòstes mans se desliure d'auer ua abominabla mòrt, ne tansevolh aqueth que sa mair l'amie en vrente, ne aguest s'a d'escapar! Que perisquen toti es d'Ilion, sense qu'agen sepultura ne dèishen memòria!”

Atau parlant, cambièc era pensada deth sòn frair damb aguesta exortacion. Refusèc Menelau ar eròi Adraste, que, herit en vrente peth rei Agammenon, queigec d'esquia. Er Atrida li botec eth pè en pièch e l'arrinquèc era lança. E Nestòr encoratjaue as aquèus, balhant granes votzes:

“Amics, eròis danaus, ministres de Mart! Qu'arrés se demore darrèr entà recuèlher butins e tornar, cargat d'eri, entàs naus; ara aucim òmes e dempús damb mès tranquillitat espoliaratz ena planhèra es cadavres de guairi morisquen”.

Damb taus paraules les encoratgèc a toti. E es teucri aurien tornat a entrar en Ilion, escometudi pes bellicosoi aquèus e aurien estat vençudi pera sua covardia, se Helen Priamida, eth milhor des augurs, non s'auesse presentat a Enèes e a Hectòr entà diderles:

“Enèes e Hectòr! Donques qu'eth pes dera batalha s'està sustot en vosati, entre es troians e licis, pr'amor qu'ètz es prumèrs en totes es accions, ja se tracte de combàter, ja de rasonar, posatz-vos aciu, recorretz es ringlères, e arturatz as guerrèrs abans que se filen entàs pòrtes, queiguen en tot hùger enes braci des hemnes e siguen motiu de gòl entàs enemics. Quan ajatz encoratjat a totes es falanges, nosati, encara que sigam abatudi, lutaram contra es danaus pr'amor qu'eth besonh mos prèsse. E tu, Hectòr, vè-te'n entara ciutat e ditz-li ara nòsta mair que cride as venerables matrones; que vage damb eres en temple dedicat a Minerva, era des ludents uelhs, ena acropòlis; que daurisque era pòrta dera sagrada encencha; que bote sus es jolhs dera divinitat, de beròia cabeladura, era tunica que sigue mès grana, mès beròia li semble e mès avalori de totes es que son en palai, e que li hèsque eth vòt de sacrificar en temple dotze vaques d'un an, non subjèctes encara ara joata, se, en tot tier pietat dera ciutat e des esposas e des mainatges des troians, hèsque enlà dera sagrada Ilion ath hilh de Tidèu, herotge guerrèr, qu'era sua bravesa còste era nòsta derròta e que jo sò qu'ei eth mès valent de toti es aquèus. Jamès cranhérem tant ne ath madeish Aquilles, prince des òmes, qu'ei, sivans diden, hilh d'ua divessa. Damb grana fúria se botge eth hilh de Tidèu e en valentia arrés l'egale.”

Didec; e Hectòr aubedic ath sòn frair. Sautèc deth car en solèr sense deishar es armes, e brandint dus ponchudes lances, correc era armada, l'encoratgèc a combàter e prebotgèc ua terribla luta. Es teucri virèren era cara e s'acarèren as aquèus; e aguesti arreculèren e deishèren d'aucir, en tot pensar que bèth diu aurie baishat der estelat cèu

entà ajudar ad aqueri; d'aguesta sòrta se virèren. E Hectòr encoratjaue as teucris dident en votz nauta:

“Valents troians, aliats vengudi de luenhanes tèrres! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor, mentre vau entà Ilion e les encargui as respectables nòbles e as nòstes esposas que preguen e aufrisquen ecatòmbes as dius”.

Dit aquerò, Hectòr, de tremolant casco, partic; e era nera pèth qu'ornaue eth bonhut escut coma darrèra franja, li tustaua en còth e enes talons.

Glauc, descendent de Hipolòc, e eth hilh de Tidèu, desirosi de combàter, venguèren a trapar-se en espaci qu'ère entre es dues armades. Quan sigueren cara a cara, Diomedes, valent ena luta, didec eth prumèr:

“Qui ès tu, guerrèr plan valent, des mortaus òmes? Jamès t'è vist enes batalhes, a on es barons aquerissen glòria, mès ara les vences a toti en audàcia quan gausas demorar era mia fòrta lança. Malerosi aqueri qu'es sòns hilhs s'opausen ath mèn furor! Mès se siguesses immortalau e auesses baishat deth cèu, que non voleria jo lutar damb dius celestiaus. Pòc viuèc eth fòrt Licurg, hilh de Driant, que lutaue damb es divitats celèstes: perseguic enes sagradi montes de Nisa as hilhuquères deth furiós Bacus, es quaus lancèren en solèr es longors quan vederen qu'er omicida Licurg les atacaue damb era agulhada; eth diu, espaurit, se lancèc en mar, e Tetis lo recebec ena sua hauda, espaurit e agitat per ua fòrta tremoladera qu'era menaça d'aqueth òme li costèc; mès es erosi dius s'anugèren contra Licurg, l'avuglèc eth Saturn, e era sua vida non siguec longa, donques que s'auie hèt odiós entà toti es immortaus. Damb es benauradi dius non voleria combàter; mès s'ès un des mortaus que minge fruits dera tèrra, aprèssa-te entà qu'arribes lèu lèu ara fin dera tua perdicion.”

Li responec er illustre hilh de Hipolòc: “Magnanim Tidida! Per qué me preguntes sus era mia origina? Coma era generacion des huelhes, atau ei era des òmes. Eth vent esparg es huelhes peth solèr, e era seuva, en tot reverdir, ne produsís d'outes quan arribe era primauèra: dera madeisha manèra, ua generacion umana perís e ua auta neish. Mès, donques que te'n vòs saber, te vau a díder quin ei eth mèn linhatge, fòrça coneishut per molti. Que i a ua ciutat cridada Efira en arnelh dera Argolide, elevadoira de shivaus, e en era viuie Sisif Eolida, que siguec eth mès astut des òmes. Sisif engendrèc a Glauc, e aguest ar illustre Belerofont, qu'es dius l'autregeren gentilesa e envejable valor. Mès Prete, qu'ère plan poderós entre es aquèus, pr'amor que Zèus les auie sometut jos eth sòn scèptre, lo hec era fin des sues maquinacions e lo hec enlà dera ciutat. Era divessa Antèa, hemna de Prete auie desirat damb holia junher-se d'amagat damb Belerofont; mès que non podèc convèncer ath prudent eròi, que sonque pensaue en causes aunèstes, e mentint li didec ath rei Prete:

“Prete! Moris-te o aucís a Belerofont que s'a volut júnher damb jo, sense que jo ac volessa.”

“Atau parlèc. Eth rei s’aluguèc de ràbia en entener-la; e encara que non aucic ad aqueth per çò deth religiós temor que sentec eth sòn còr, lo convidèc ena Licia; e en tot hèr en un diptic petit mortifèri senhaus, l’autregèc es perniciosi senhaus damb era orde de qué les mostrèsse ath sòn soèr pr’amor de qué aguest lo hesse perir. Belerofont, metent-se en camin jos eth faust patrocini des dius, arribèc ena vasta Licia e en corrent deth Janto: eth rei lo recebec damb amabilitat, en tot ostatic-lo pendent nau dies e manèc aucir autrestanti buèus; mès en campar per dètzeu viatge era Auròra de ròis dits, l’interroguèc e volec veir era nòta que l’amiaue deth sòn gendre Prete. E tanlèu auec era funèsta nòta, ordenèc a Belerofont que prumèr de tot aucisse ara ineluctabla Quimèra, èsser de natura non umana, senon divina, damb cap de leon, coa de dragon e de craba, qu’alendaue alugades e orribles ahlames; e aqueth l’aucic, ahiscat per divines indicacions. Dempús li calec lutar damb es famosi Solimos, e didec qu’aguest ère eth mès fòrt combat qu’auie tengut damb òmes. Mès tard les treiguesc era via as viriles Amazònes. E quan entornaue ena ciutat, eth rei, premanint ua auta dolorosa trama, li formèc un param damb es barons mès fòrts que trapèc ena espaciosa Licia; e degun d’aguesti tornèc ena sua casa, pr’amor qu’a toti les aucic er illustre Belerofont. Comprenc eth rei qu’er eròi ère descendent illustre de bèra divinitat, e lo retenguesc aqui, lo maridèc damb era sua hilha e compartic damb eth era reialesa; es licis, ath sòn torn, li separèren un beròi camp de fruitèrs e semiadi qu’ère superior as auti, entà que lo podesse cultivar. Tres hilhs amainadèc era esposa der aguerrit Belerofont: Isandre, Hipolòc e Laodamia; e aquesta, estimada peth providenciau Zèus, amainadèc ath deiforme Sarpedon, qu’amie armadura de bronze. Quan Belerofont se hec a vier er òdi de totes es divinitats, romaue solet pes camps d’Ale, rosigant era sua amna e desseparant-se des òmes; Mart, insadorable ena luta, hec morir a Isandre en un combat damb es famosi Solimos, e Diana, era que tie retnes d’aur, irritada, aucic ara sua hilha. A jo m’engendrèc Hipolòc (d’aguest, donc, sò hilh) e me manèc entà Troia, en tot recomanar-me plan molt que subergessessa entre toti e non desaunorèssa eth linhatge des mèns ancessors, que sigueren es òmes mès valents d’Efira e dera extensa Licia. Tau linhatge e tau sang m’aunori de tier.”

Atau parlèc. S’alegrèc Diomedes, valent en combat; e clauant era pica en fertil solèr, responec damb coraus paraules ath pastor d’òmes:

“Atau, donc, ès eth mèn ancian òste pairau, pr’amor qu’eth divin Enèu ostaticèc en sòn palai ar illustre Belerofont, l’auec damb eth pendent vint dies e ambdús s’obsequièren damb magnifics presents d’ospitalitat. Enèu balhèc un atrasent baudrièr tintat de pòrpra, e Belerofont ua copa dobla d’aur, que demorèc ena mia casa quan venguí. A Tidèu non lo rebrembi; que me deishèc fòrça mainatge en gèsser entà Tebas, a on peric era armada aquèa. Que sò, per tant, eth tòn estimat òste en centre d’Argos, e tu ne seràs de jo ena Licia quan venga en tòn pòble. A compdar d’ara non mos escometem damb era lança entre eth revolum de gent. Fòrça troians e aliats illustres me rèsten, entà aucir as que, per voluntat d’un diu, agarra ena corsa; e dera madeisha manèra a tu te rèsten fòrça aquèus, entà trèir-les era vida a toti es que posques. E ara escambiem-mos era armadura, pr’amor de qué se’n sàpien toti de qué mos vantam d’èster òstes pairaus.”

Dites aquestes paraules baishèren des cars e se sarrèren es mans en senhau d'amistat. Alavetz Zèus Saturn li hec pèrder era rason a Glauc; pr'amor qu'escambièc es sues armes damb es de Diomedes Tidida, es d'aur pes de bronze, es avalorades en cent buèus pes que s'avolarauen en nau.

En passar Hectòr pera ausina e pes pòrtes d'Escèes, acodiren ath mès córrer es esposas e es hilhs des troians e li preguntèren pes sòns hilhs, frairs, amics e esposi; e eth les encarguèc qu'anèssen a pregar as dius, pr'amor qu'entà fòrça d'eres èren imminenti es malastres.

Quan arribèc en magnific palai de Priam, aprofitat de ludents portaus (en eth i auie cinquanta crambes de polimentada pèira, seguides, a on dormien es hilhs de Priam damb es sues legitimes esposas; e dauant, laguens deth madeish pati, ues autas dotze bastidas parièr damb carrèus, contunhes e plafonades, a on s'ajaçauen es gendres de Priam e es sues castes esposas) li gessec ar encontre era sua amna mair qu'anaue ara cèrca de Laodice, era mès beròia des princeses; e cuelhent-li era man, li didec:

“Hilh! Per qué as vengut, deishant eth dur combat? Plan que òc es aquèus, aborrit nòm!, mos deuen assetjar, combatent ar entorn dera ciutat, e eth tòn còr t'a possat a vier damb era fin de lhear des dera acropòlis es mans de Zèus. Mès tè, te vau a portar vin doç coma era mèu entà que lo sacrificues ath pair Zèus e as auti immortaus, e posques tanben tu, se beues, reméter es tues fòrces. Eth vin augmente fòrça eth vigor der òme fatigat e tu n'ès, per çò de lutar pes tòns.”

Li responec eth gran Hectòr, de tremolant casco: “ Non me balhes vin doç coma era mèu, venerabla mair, non se passe que m'eventisques e me hèsques pèrder valor e fòrça. Que non gausi sacrificar eth nere vin en aonor de Zèus sense lauar-me es mans, ne ei licit pregar a Saturn, eth des ombriues bromes, quan un ei tacat de sang e de povàs. Mès tu arremassa as matrones, hè-te a vier perhums, e entrant en temple de Minerva, que regne enes batalhes, bota sus es jolhs dera divinitat, de beròia cabeladura, era tunica màger, era mès beròia e que mès t'agrade des que i a en palai; e hè-li eth vòt ara divessa de sacrificar en sòn temple a dotze vaques d'un an, non subjèctes encara ara joata, se, en tot cuèlher pietat dera ciutat e des esposas e mainatges des troians, hè enlà dera sagrada Iliion ath hilh de Tidèu, herotge guerrèr qu'era sua valentia còste era nòsta derròta. Endralha-te, donc, entath temple de Minerva, que regne enes batalhes, e jo vierè ena casa de Paris entà parlar-li, s'ei que me vò escotar. Qu'era tèrra se l'avale! L'elevèc er Olimp coma ua grana plaga entàs troians e eth magnanim Priam e es sòns hilhs. Me pensi que se lo vedessa baishar en Orco, era mia amna desbrembarie es anujoses penes.”

D'aguesta sòrta s'exprimic. Hecuba, en tornar en palai, cridèc as esclaves, e aquestes caminèren pera ciutat e amassèren as matrones; baishèc dempús en flagranta cramba a on se sauvauen es tuniques brodadas, òbra des hemnes que se hec a vier de Sidon eth deiforme Alexandre en madeish viatge que panèc a Helena, era des nòbles pairs; entà aufrir-li a Minerva era tunica màger e mès beròia per çò des sues brodades, que reludie coma ua estela, e se trapaue dejós de totes, e partic acompanhada de nombrosas matrones.

Quan arribèren ena acropòlis, les dauric era pòrta deth temple Teane, era des beròies caròles, hilha de Cisèu e esposa d'Antenor, dondaire de shivaus, ara quau auien aliatat es troians coma sacerdotessa de Minerva. Totes, damb lugubres planhs, lheuèren es mans ara divessa. Teane, era des beròies caròles, cuelhec era tunica, la botèc sus es jolhs de Minerva, era de beròia cabeladura, e pregant li didec atau ara hilha deth gran Zèus:

“Venerada Minerva, protectora dera ciutat, divina entre es divesses! Trinca-li era lança a Diomedes, autreja-mos que quèigue capenjós en solèr, dauant des pòrtes d'Escèes, e te sacrificaram en aguest temple dotze vaques d'un an, non subjèctes encara ara joata, se d'aguesta manèra cuelhes pietat dera ciutat e des esposas e mainatges des troians”.

Tau siguec era sua pregària, mès Palas Minerva non accedic. Mentre eres invocauen ara hilha deth gran Zèus, Hectòr se filèc de cap ath magnific palai qu'entà Alexandre l'auie bastit eth madeish damb es mès adreits paredèrs dera fertila Troia; aguesti li heren ua cramba noviau, ua sala e un pati, ena acropòlis, apròp des palais de Priam e de Hectòr. Aquiu entrèc Hectòr, estimat de Zèus, amiant ua lança d'onze codes, qu'era sua bronzinada e ludenta punta ère aganchada per un anèth d'aur. Ena cramba trapèc a Alexandre qu'apraiaue es magnifiques armes, escut e armadura, e provaue eth corbat arc; e ara argiva Helena, que, seiguda entre es esclaves, les entretinguie en delicadi labors. E en veir ad aqueth, lo repoteguèc damb injurioses paraules:

“Malerós! Que non està ben que sauves en còr aguesta rancura. Es òmes perissen en tot combàter ath pè des nauti murs dera ciutat; eth bellic clamor e era luta s'aluguèren per tòrt tòr, ath nòste entorn, e tu madeish repotegaries ad aqueth qu'abandonèsse era òrra luta. Au, lheua-te. Non se passe qu'era ciutat arribe a èster presa des voraces ahlames.”

Li responec eth deiforme Alexandre: “Hectòr! Que son justis e non excessius es tòns repotecs, e plan per aquerò te vau a respóner. Tè-te e escota-me. Que m'estaua aciu, non tant per èster airós e ressentit damb es troians, senon pr'amor que desiraua autrejar-me ath dolor. En aguest moment era mia esposa m'ahiscaue damb doces paraules a tornar ena luta; e tanben a jo me semble qu'ei çò de millor, pr'amor qu'era victòria a era sua alternatiua entàs guerrèrs. Va, donc, demora e me boti es armes marciaus; o vé-te'n e te seguisqui, e me pensi qu'artenherè a trapar-te.”

Atau parlèc. Hectòr, de tremolant casco, non responec arren. E Helena li parlèc damb doces paraules:

“Cunhat mèn, d'aguesta gosseta dolenta e abominabla! Pro que quan era mia mair m'amainadèc, un vent tempestuós m'auesse amaiat entath monte o entath rambalhós mar, entà hèr-me joguina des ondades, abans que taus hèts arribèssen! E donques qu'es dius determinèren costar aguesti maus, m'aurie d'auer arribat èster era esposa d'un baron mès fòrt, que li hège pena era indignacion e es repotecs des òmes. Aguest ne a fermetat d'amna ne l'aurà jamès, e me pensi que recuelherà eth degut fruit. Mès, entra, e sè-te en aguesta cagira, cunhat, pr'amor qu'era fatiga te sarre eth còr per jo, gosseta, e pera fàuta d'Alexandre; que Zèus mos balhèc tan mala sòrt pr'amor de qué servim entàs descendents de tèma entàs sòns cants.”

Li responec eth gran Hectòr, de tremolant casco: “Non m’aufrisques sèti, amabla Helena, pr’amor que non artenheràs convencer-me; que ja eth mèn còr desire ajudar as troians que me demoren damb impaciéncia. Ahisca ad aguest, e qu’eth madeish s’esdegue entà atrapar-me laguens dera ciutat, mentre me’n vau entà casa e veigui ara mia esposa estimada, ath mainatge e as vaillets. Que non sai se tornarè dera batalha, o s’es dius me haràn perir a mans des aquèus.”

Tanlèu auec dit aguestes paraules, Hectòr, de tremolant casco, partic. Arribèc de seguit en sòn palai qu’ère abondós de gent, mès non trapèc a Andromaca, era des blanqui braci, pr’amor que damb eth mainatge e era sirventa de beròia tunica s’estaue ena tor plorant e planhent-se. Hectòr, coma que non trapèc ara sua excellenta esposa, s’arturèc en lumedan e parlèc damb es esclaves:

“Ep, esclaves, didetz-me era vertat! A on a anat Andromaca, era de blanqui braci, des d’eth palai? A tier-les ua visita as mies fraies o as mies cunhades de beròies tuniques? O, dilhèu, a anat en temple de Minerva, a on es troianes, de polides trenes, padeguen ara terribla divessa?”

Li responec era fidèu encargada dera recodina: “Hectòr! Donques que mos manes dèder era vertat, non anèc a tier-les ua visita as tues fraies ne as tues cunhades, de beròies tuniques, ne en temple de Minerva, a on es troianes, de polides trenes, padeguen ara terribla divessa, senon que pugèc ena gran tor d’Ilion pr’amor que se pensèc qu’es teucri amiauen era peyor part e qu’ère grana era escometuda des aquèus. Partic entara muralha, enventida, coma hòla, e damb era venguec era hilhuquèra qu’amie ath mainatge.”

Atau parlèc era encargada dera recodina, e Hectòr, en tot gèsser ara prèssa dera casa, des.heiguec eth camin pes ben traçadi carrèrs. Tanlèu coma, dempús d’auer trauessat era gran ciutat, arribèc enes pòrtes d’Escèes (per aqui auie de gèsser en camp), correc ath sòn encontre era sua rica esposa Andromaca, hilha deth magnanim Eetion, que demoraue ath pè deth Placon en Tebas de Hipoplacia e ère rei des cilicis. Hilha d’aguest ère, donc, era esposa de Hectòr, de bronzinada armadura, qu’alavetz li gessec en camin. L’acompanhaue ua puncèla qu’amiaue enes braci ath trende mainatge, hilh estimat de Hectòr, beròi coma ua estela, que sa pair cridaue Escamandre e es auti Astianacte, pr’amor que solet per Hectòr se sauvaue Ilion. Vedec er eròti ath mainatge e arric ath sòn laguens. Andromaca, plorosa, se posèc ath sòn costat, e sarrant-li era man li didec:

“Maleròs! Eth tòn valor te perderà: non as pietat deth trende mainatge ne de jo, malerosa, que lèu serè veuda; pr’amor qu’es aquèus t’escometeràn toti ath còp e acabaràn damb era tua vida. Que serie preferible que, en perder-te, era tèrra se m’avalèsse, pr’amor que se morisses non i aurà consolacion entà jo, senon penes; que ja non è pair ne venerabla mair. Ath mèn pair l’aucic eth divin Aquilles quan cuelhec era populosa ciutat des cilicis, Tebas, era des nautes pòrtes: aucic a Eetion, e sense espoliarlo, per çò deth religiós temor que lo cuelhec ena amna, usclèc eth cadavre damb hargades armes e li bastic un tumulus, qu’ath sòn entorn plantèren albars es ninfes Oreades, hilhes de Zèus, qu’amie era egida. Es mèns sèt frairs que demoraue en palai, baishèren entar Orco eth madeish dia pr’amor qu’a toti les aucic eth divin Aquilles, eth

des pès leugèrs, entre es buèus de volubles pautes e es candides oelhes. Ara mia mair, que regnaue ath pè deth seuvós Placon, se la hec a vier aqueth damb eth butin e la botèc en libertat damb un immens rescac; mès Diana, que se complatz lançant flèches, la heric en palai deth mèn pair. Hectòr, ara tu qu'ès eth mèn pair, era mia venerabla mair e eth mèn frair; tu, eth mèn florissent espós. Va, donc, tie pietat, demora-te ena tor, non hèsques orfanèl a un mainatge ne veuda a ua hemna!, e bota era armada ath cant dera higuèra bòrda, que per aqui era ciutat ei accessibla e eth mur mès aisit d'escalar. Es mès valents (es dus Aiaces, eth famós Idomenèu, es Atridas e eth fòrt hilh de Tidèu amassa damb es sòns) ja pendent tres viatges s'an endrabat entad aqueth lòc pr'amor de sajar d'assautar-lo: quauquarrés que se'n sap des oraculs les ac didec, o ben era sua valentia les posse e les encoratge."

Responec eth gran Hectòr, de tremolant casco: "Tot aquerò me preocupe, hemna, mès encara mès m'avergonharia dauant des troians e des troianes d'atrasents peus, se coma un covard hugessa deth combat; e tanpòc eth mèn còr m'ahisque ad aquerò, donques que tostemp siguí valent e lutè en prumèra fila, mantient era immensa glòria deth mèn pair e de jo madeish. Pro qu'ac coneish era mia intelligéncia e n'a era presentida eth mèn còr: qu'arribarà eth dia que perisque era sagrada Ilion, Priam e eth sòn pòble armat damb lances de heréisho. Mès eth futur malastre des troians, dera madeisha Hecuba, deth rei Priam e de molti des mèn valents frairs que queiràn en povàs a mans des enemics, non m'impòrte tant coma era que patiràs tu quan quauqu'un des aquèus, de bronzinades armadures, se te hèsque a vier plorosa, en tot privar-te dera tua libertat, e dempús te calgue téisher tela en Argos, jos es ordes de ua auta hemna, ages d'anar a cercar aigua ena hònt Meseida i Hiperèa, fòrça emmaliciada pr'amor qu'era dura necessitat pesarà sus tu. E dilhèu bèth un exclame, en veder-te des.hèita en lèrmes: *Aguesta siguec era esposa de Hectòr, eth guerrèr que mès se senhalaue entre es teucris, dondaires de shivaus, quan lutauen ar entorn d'Ilion.* Aquerò dideràn, e senteràs ua naua pena en veder-te sense er òme que t'aurie pogut desliurar dera esclavitud. Mès qu'un molon de tèrra capère eth mèn cadavre, abans qu'entena es tues votzes o veiga eth tòn rapte."

Parlant atau, er illustre Hectòr estenec es sues mans entath sòn hilh, e aguest se reclinèc, cridant, ena hauda dera hilhuquèra de beròia cintura, per çò deth terror qu'er aspècte de sa pair li costau: que li hège pòur eth bronze e eth terrible plumalh de peus de shivau, que vedie ondejar dessus deth casco. Arric eth pair amorós e era venerabla mair. Hectòr se pressèc a deishar eth reludent casco en solèr, punèc e brecèc enes sues mans ath hilh estimat, e li preguèc atau a Zèus e as auti dius:

"Zèus e es auti dius! Autrejatze-me qu'aguest hilh mèn sigue, coma jo, illustre entre es teucris e molt valent; que regne poderosament en Ilion; que diguen d'eth quan torne dera batalha: *qu'ei plan mès valent que sa pair!* e que, cargat de sagnosi butins der enemich qu'age aucit, alègre era amna dera sua mair."

Dit aquerò, botèc eth mainatge enes braci dera esposa estimada, qu'en receber-lo en perhumat sen arrie damb eth ròstre banhat encara en lèrmes. Se n'encuedèc Hectòr, e damb pena, l'amorassèc damb era man e li didec:

“Esposa estimada! Que non s'aclape massa eth tòc, pr'amor qu'arrés me manarà entar Orco abans de qué ac dispausa atau eth fado; e dera sua sòrt, degun òme, sigue covard o valent, se pòt desliurar un còp ei neishut. Torna entà casa, tie-te as prètzhèts deth teishum e dera filosa, e ordena as esclaves que se tenguen ath trabalh; dera guèrra ja mo n'encargaram guairi barons auem neishut en Ilion, e jo eth prumèr”.

Dites aquestes paraules, er illustre Hectòr se botèc eth casco, ornat damb peus de shivau, e era esposa estimada entornèc entà casa, virant eth cap de quan en quan e vessant abondoses lèrmes. Lèu arribèc Andromaca en palai, plen de gent, de Hectòr, aucidor d'òmes; trapèc en eth a fòrça esclaves, e a totes les botgèc as lèrmes. Plorauen en palai a Hectòr encara viu, pr'amor que non demorauen que tornèsse deth combat desliurant-se des mans e deth valor des aquèus.

Paris non se demorèc naut de tot deth palai; pr'amor que tanlèu s'auèc vestit es hargades armes de bronze, trauessèc ara prèssa era ciutat en tot hèr veir es sòns pès leugèrs. Coma eth shivau avèdat a banhar-se en cristallint corrent der arriu, quan se ve estacat en estable, se minge eth uerdi deth pessebre e trincant eth ramau ges trotant pera planhèra, quilhe orgulhós eth cap, ondegem es crins sus eth sòn còth, e vantarièu dera sua fortaleza botge leugèr es jolhs en tot filar-se de cap ath lòc a on pèishen es shivaus; d'aquesta manèra, Paris, hilh de Priam, qu'era sua armadura ludie coma un solei, baishaue gaujós dera excèlsa Pergam amiat pes sòns agils pès. Eth deiforme Alexandre atrapèc a Hectòr quan entornaue deth lòc que s'auie passat eth collòqui damb era sua esposa, e li didec atau:

“Frair mèn estimat! Que te hi demorar fòrça e solide deus èster despacientat; donques que non vengui damb era rapiditat que me manèrs.”

Li responec Hectòr, de tremolant casco: “Frair estimat! Arrés que sigue just repotegarà era tua faena en combat, donques qu'ès valent. Mès a viatges te dèishes anar e non vòs lutar, e eth mèn còr s'afligís quan enteni mormolhar as troians que tanti trabalhs les cau suportar per tòrt tòc. Mès partim e dempús ja ac apraiaram tot, se Zèus mos permet aufrir en nòste palai era copa dera libertat as celèsti e etèrns dius, per çò d'auer hèt enlà de Troia as aquèus de beròies armadures.”

CANT VII

Combat singular de Hectòr e Aiax. Lheuament des cadavres.

Dites aquestes paraules, er illustre Hectòr e eth sòn frair Alexandre passèren es pòrtes, damb er in impacient de combàter e lutar. Dera madeisha manèra qu'un diu mane prospèr vent as navegants que lo desiren pr'amor que son cansadi de trincar es ondades, hènt anar es rems, e amien es membres cansadi per tòrt dera fatiga; atau, tan desiradi, apareisheran aqueri dauant des teucri.

Paris aucic a Menesti, que demoraue en Arna e ère hilh deth rei Areitò, famós peth sòn gran baston, e de Filomedusa, era des grani uelhs; e Hectòr damb era ponchuda lança li fotèc a Eionèu un còp ena cara, dejós deth casco de bronze, e lo deishèc sense fòrça enes membres. Glauc, hilh de Hipòlec e prince des lícis, li lancèc ena dura peleja un dard a Ifinò Dexiada quan pujaue en car de veloces ègües, e l'acertèc ena espatla: Ifinò queiguec en solèr e es sòns membres se relaxèren.

Quan Minerva, era divessa des ludents uelhs, vedec qu'aqueri aucien a fòrça aquèus en dur combat, baishant en velòç vòl des cims der Olimp, se filèc de cap ara sagrada Ilion. Mès, en encuedar-se'n Apòllo, des de Pergam, venguec entà opausar-se, pr'amor que desiraue qu'es teucri guanhèssen era batalha. Se trapèren ambdues divinitats ena ausina; e eth sobeiran Apòllo, hilh de Zèus, parlèc dident:

“Per qué, enventida de nauèth, ò hilha deth gran Zèus, vies der Olimp? Quina poderosa afeccion te botge? Dilhèu les vòs autrejar as aquèus era dobtosa victòria? Pr'amor que des teucri non auries pietat, encara que perissen. Se vòs èster d'acòrd damb eth mèn desir (e serie çò de milhor), arturem per aué eth combat e era luta; e dempús tornaràn a lutar enquia qu'artenhen arroïnar a Ilion, donques que voletz es divesses esbauçar aquesta ciutat.”

Li responec Minerva, era divessa des ludents uelhs: “Que sigue atau, Arquèr, damb aquest prepaus venguí der Olimp entath camp des teucri e des aquèus. Mès, de quina manèra as pensat arturar era batalha?”

Responec eth sobeiran Apòllo, hilh de Zèus: “Hèm que Hectòr, dondaire de shivaus, de còr fòrt, provoqe as danaus entà pelejar damb eth en terrible e singular combat; e emmaliciadi es aquèus, de beròies armadures, ahisquen a quauquarrés tà que mesure es sues armes damb eth divin Hectòr.”

Atau parlèc. E Minerva, era divessa des ludents uelhs, non s'opausèc. Helen, hilh estimat de Priam, comprenec de seguit çò que volien es dius que parlauen, e apressant-se entà Hectòr, li dirigic aquestes paraules:

“Hector, hilh de Priam, parièr en prudència a Zèus! Voleràs hèr çò que te diga, que sò eth tòt frair? Ordena qu'arturen era luta es teucri e toti es aquèus, e desfisa ath mès

valent d'aguesti a lutar damb tu en terrible combat, donques qu'encara non a decidit eth fado que morisques e arribes entath finau dera tua vida. È entenut qu'ac didien atau es dius etèrns”.

En aguesti tèrmes parlèc. L'escotèc Hectòr damb intens plaser, e corrent entath centre d'ambdues armades damb era lança agarrada peth miei, arturèc es falanges troianes, que demorèren quietes en un virament de uelhs. Agammenon arturèc as aquèus, de beròies armadures; e Minerva e Apòllo, eth der arc d'argent, transfiguradi en voltors, se botèren ena nauta ausina deth pair Zèus, qu'amie era egida, e gaudien contemplant as guerrèrs qu'es sues denses files apareishien eriçades d'escuts, cascos e lances. Coma eth Zefir, queiguent sus eth mar, quilhe es ondades, e eth mar s'ennerís, d'aguesta manèra se seigueren ena planhèra es ringlèras d'aquèus e teucri. E Hectòr, botat entre es uns e es auti, didec:

“Escotatz-me, teucri e aquèus, de beròies armadures, e vos diderè çò que me dicte eth mèn pièch! Er excéls Saturn non ratifiquèc es nòsti juraments, e seguirà en tot costar-mos maus as uns e as auti, enquia que cuelhatz era entorada de tors Iliion o perigatz ath cant des vòstes naus que traùessen eth mar. Entre vosati se trafen es mèns valents aquèus; aqueth qu'era sua animositat l'ahisque a combàter contra jo, que s'auance e serà campion damb eth divin Hectòr: prepausi aquerò que seguís e que Zèus ne sigue testimòni: s'aqueth damb era sua lança de bronze arrenh trèir-me era vida, que me espòlie des armes, que se les hèsqe a vier enes concaves naus, e qu'autrege eth mèn còs as mèns, entà qu'es troians e es sues esposas lo pugen en lenhèr; e se jo l'aucissa ada eth, per autrejar-me Apòllo tau glòria, me harè a vier es sues armes ena sagrada Iliion, les penjarè en temple der arquèr Apòllo, e manarè eth cadavre entàs naus, de molti bancs, entà qu'es aquèus, de longa cabeladura, li hèsqen es funeralhas e l'erigisquen un tumulus ara vòra der espaciós Helespont. E diderà quauqu'un des òmes futurs, trauessant eth vinós mar en un vaishèth damb molti bancs e rèms: *Aguest qu'ei eth tumulus d'un baron que lutaue valerosament e que siguec mòrt en edat remòta per illustre Hectòr. Atau parlarà, e era mia glòria serà etèrna.*”

D'aguesta manèra s'exprimic. Toti amudiren e quedèren silenciosi, donques que per vergonha non refusauen eth desfisament e per pòur non se decidien a acceptar-lo. Fin finau se lheuèc Menelau, damb eth còr plan sarrat, e les repoteguèc d'aguesta sòrta:

“Ai de jo, òmes orgulhosi; aquèus, que non aquèus! Gran e òrre serà eth nòste opròbi se non ges cap danau ar encontre de Hectòr. Pro que vos covertíssetz en aigua e en tèrra aqui madeish a on ètz seigudi, òmes sense còr e sense aunor. Que serè jo eth que s'arme e eth que lute damb aqueth, pr'amor qu'era victòria l'autregen de naut estant es immortaus dius.”

Dit aquerò, comencèc a botar-se era beròia armadura. Alavetz, ò Menelau, auries acabat era vida en mans de Hectòr, qu'era sua fòrça ei plan superiora, s'es reis aquèus non s'auessen pressat entà arturar-lo. Eth madeish Agammenon Atrida, eth deth gran poder, lo cuelhec dera man dreita exclamant:

“Be n’ès de hòl, Menelau, escolan de Zèus! Arren t’obligue a cométer tau lhocaria. Té-te, encara que sigues affligit, e non volgues lutar per despièch damb un òme mès fòrt que tu, damb Hectòr Priamida, qu’a toti les hè a cuélher pòur e qu’eth sòn encontre ena batalha, a on es barons aquerissen glòria, costaue orror ath madeish Aquilles que tant en bravesa te depasse. Amassa-te damb es tòns companhs, sè-te, e es aquèus haràn que se lheuè un campion tau, que, encara qu’aqueth sigue intrepid e incansable ena luta, damb plaser, me pensi, s’autrejarà ath repaus s’artenh escapar de tan fèr combat, de tan terribla luta.”

Didec; e er eròi cambièc era pensada deth sòn frair damb aguesta oportuna exortacion. Menelau aubedic, e es sòns servidors, alègres, li treigueren era armadura des espates. Alavetz se lheuèc Nestòr, e arenguèc as aquèus dident:

“Ò dius! Quin motiu tan gran de pena entara tèrra aquèa! Guaire gemegarie er ancian cavalièr Pelèu, illustre conselhèr e arengador des mirmidons, qu’en sòn palai se gaudie de preguntar-me damb bones paraules pera descendéncia de toti es aquèus! Se se’n sabesse de qué aguesti tremolen dauant de Hectòr, lheuarie es sues mans entàs immortaus pr’amor de qu’era sua amna, en tot separar-se deth còs, baishèsse en ostau de Pluton. Pro que, pair Zèus, Minerva, Apòllo!, siguessa jo tan joen coma quan, en tot trapar-se es pilis damb es bellicosos arcadis ath pè des muralhes de Fèa, apròp deth corrent deth Jardan, entrèren en combat ena arriba der impetuós Celadont. Entre es arcadis campauè en prumèra linha Ereutalion, baron parièr a un diu, qu’amiaue era armadura deth rei Areitò, que de fausnòm cridauen *eth macèr* atau es òmes coma es hemnes de beròia cintura, pr’amor que non lutaue damb er arc e era formidabla lança, senon que trincaue es falanges damb ferrada maça. Ath rei Areitò l’aucic Licurg, hènt a servir non era fòrça, senon era astúcia, en un camin estret, a on era ferrada maça non lo podie desliurar dera mòrt: Licurg se l’auancèc, li fotèc era lança ath miei deth còs, lo hec quèir d’esquia, e li treigec era armadura, present deth fòrt Mart, qu’amiaue enes batalhes. Quan Licurg envielhic en palai, l’autregèc aguesta armadura a Ereutalion, eth sòn estimat escudèr, entà que la tenguesse; e aguest, damb taus armes, desfisaue alavetz as mès valents. Toti èren espauridi e tremolant, e arrés gausaue acceptar eth desfiament; mès eth mèn valent còr me possèc a lutar damb aqueth presumtuós (qu’èra jo eth mès joen de toti) e combatí damb eth e Minerva m’autregèc glòria, pr’amor que podí aucir ad aqueth òme gegantesc e plan fòrt, qu’estirat en solèr ocupauè un gran espaci. Pro que me rejoyenissa tant e es mies fòrces sauvèssen era sua fortaleza. Guaire lèu, Hectòr, de tremolant casco, aurie eth combat! Ne tansevolh es qu’ètz es mès valents des aquèus, ne tansevolh vosati, ètz prèsti a hèr camp contra Hectòr!”

D’aguesta sòrta les repoteguèc er ancian, e nau, de còp, se lheuèren. Se lheuèc, fòrça abans qu’es auti, eth rei d’òmes Agammenon; dempús eth fòrt Diomedes Tidida; dempús, es dus Aiaces, revestidi d’impetuós coratge; ath sòn darrèr, Idomenèu e eth sòn escudèr Meriones, qu’egalaue ar omicida Mart; ara seguida Euripid, hilh illustre d’Evemon; e, fin finau, Andremonida e eth divin Ulisses: toti eri volien lutar damb er illustre Hectòr. E Nestòr, cavalièr gereni, les didec:

“Hètz-ac a sòrts, e aqueth que li tòque alegrarà as aquèus, de beròies armadures, e senterà gòi en sòn còr s’artenh escapar deth fèr combat, dera terribla luta.”

Aquerò siguec çò que prepausèc. Es nau escriueren ua placa damb es sòns respectius nòms, e ara seguida les meteren en casco d’Agammenon Atrida. Es guerrèrs pregauen e lheuauen es mans as dius. E quauqui uns exclamèren, guardant er ample cèu:

“Pair Zèus! Hètz que li quèigue era sòrt a Ajax, ath hilh de Tidèu, o ath madeish rei de Micena, rica en aur.”

Atau didien. Nestòr, cavalièr gereni, botjaue eth casco, enquia qu’ara fin gessec era placa qu’eri volien, era d’Ajax. Un erald l’amièc per concors e, començant pera dreita, la mostraue a cada un des nau aquèus, que, en non arreconeisher-la, remien que siguesse era sua; mès arribèc ath que l’auie mercat en lançar en casco, ar illustre Ajax, aguest estirèc era man, e aqueth s’arturèc e li mostrèc era contrasenha. Er eròi l’arreconeishec, damb gran gòi deth sòn còr, e lancant-la en solèr, as sòns pès, exclamèc:

“Ò amics! Qu’ei era mia placa, e m’alègri ath hons dera mia amna pr’amor que demori vèncer ath divin Hectòr. Au!, tant que me vestisqui era armadura bellica, pregatz ath sobeiran Zèus Saturn, mentaument, entà que non l’entenen es teucris; o en votz nauta, donques qu’ad arrés cranhem. Que non i aurà degun que, damb fòrça o astúcia, me hèsque hùger contra era mia voluntat; pr’amor que non me pensi que neishessa e m’ele vessa en Salamina, tant inabil entara luta.”

Taus sigueren es sues paraules. Eri preguèren ath sobeiran Zèus Saturn, e quauqui uns dideren guardant ar ample cèu:

“Pair Zèus, que regnes des der Ida, plan gloriós, eth suprèm! Autreja-li a Ajax era victòria e un ludent trionf; e s’estimes tanben a Hectòr e t’interèsses per eth, balhes a ambdús parièra fòrça e glòria.”

Atau parlauen. Se botèc Ajax era armadura de ludent bronze, e vestides es armes, partic tant encoratjat coma eth terrible Mart que se file de cap ath combat des òmes as quaus Saturn hè arribar as mans per ua rosegaira discòrdia. Tan terrible se lheuèc Ajax, avantmur des aquèus, qu’arrie damb seriós ròstre, caminaue a longues camalhardades e brandie era sua enòrma lança. Es aquèus s’alegrèren fòrça, tanlèu lo vederen, e ua violenta tremoladera s’apoderèc des teucris; ath madeish Hectòr li bateguèc eth sòn còr en pièch; que ja non podie mostrar temor ne retirar-se entara sua armada, donques que d’eth auie vengut era provocacion. Ajax se l’apressèc damb eth sòn escut coma ua tor, de bronze, de set pèths de buèu, qu’en d’auti tempsi l’auie hargat Tiqui, que demoraue en Hila e ère eth milhor des adobaires. Aguest formèc eth versatil escut damb sèt pèths de corporents buèus e botèc ath dessus, coma capa ueitau, ua huelha de bronze. Ajax Telamoni se posèc, damb era rodèla en pièch, plan près de Hectòr, e en tot menaçar-lo, li didec:

“Hectòr, ara t’en saberàs clarament, de solet a solet, quini guides pòden presentar es danaus, enquia e tot deishant de cornèr a Aquilles qu’esbauce es esquadrons e a era

animositat d'un leon. Mès er eròi, anujat damb Agammenon, pastor d'òmes, s'està enes convaves naus, que traùessen eth mar, e èm molti es capables de lutar damb tu. Mès que comence ja era luta e eth combat”.

Li responec eth gran Hectòr, de tremolant casco: “Aiax Telamoni, d'alègre linhatge, prince d'òmes! Non me hèsques a temptar coma se siguessa un aflaquit mainatge o ua hemna que non coneish es causes dera guèrra. Que sò adreit enes combats e enes chaples d'òmes; sai botjar a dreita e quèrra era seca pèth de buèu qu'amii entà lutar intrepidament, sai lançar-me ena luta quan se pelege enes cars avients, e sai deleitar a Mart en crudèu estadi dera guèrra. Mès a tu, en èster aqueth qu'ès, non te voi herir damb traïtesa senon cara a cara, s'ac posqui arténher.”

Didec, e brandint era enòrma lança, la lancèc e traussèc eth bronze que caperaue coma ueitau capa er escut d'Aiax, format per sèt cuèrs de buèu: era terribla punta trauquèc sies d'aguesti e en setau s'arturèc. Aiax, descendent de Zèus, fotèc ath sòn torn un patac en escut lis deth Priamida, e era asta, passant pera ludenta rodela, s'enhonsèc ena hargada coirassa e esbocinèc era tunica en baish vrente; s'inclinèc er eròi, e evitèc era nera mòrt. E en tot arrincar ambdús es longues lances des escuts, s'escometeren coma carnisèrs leons o sanglars sauvatges qu'era sua fòrça ei immensa. Eth Priamida heric damb era lança eth centre der escut d'Aiax, e eth bronze non lo podec trincar pr'amor qu'era punta se torcèc. Aiax, escometent, clauèc era sua ena rodela d'aqueth, e hec trantalhar ar eròi quan se premanie entar atac; era punta se dauric camin enquiath còth de Hectòr, e de seguit brotoèc nera sang. Mès non per aquerò deishèc de combàter Hectòr, de tremolant casco, senon que, en tot virar-se, agarrèc damb era sua robusta man ua pèira nera e damb puntes, qu'auie en camp; la lancèc, acertèc en bolhon centrau der escut d'Aiax, de sèt pèths de buèu, e hec ressonar eth bronze dera rodèla. Aiax, alavetz, agarrant ua pèira encara mès grana, la lancèc en tot hèr-la volatejar damb ua fòrça immensa. Era pèira torcèc eth cant inferior der escut de Hectòr, coma ac aurie pogut hèr ua pèira de mòla, e tumant damb es jolhs de Hectòr lo hec quèir d'esquia, agarrat ena rodèla; mès Apòllo de seguit lo botèc de pès. E ja s'auessen atacat d'apròp damb es espades, se non auessen acodit dus eralds, messatgèrs de Zèus e des òmes, qu'arribèren respectiuament des camps des treucris e deth des aquèus, de beròies armadures: Taltibi e Idèu, prudents ambdús. Aguesti interpausèren es sòns scèptres entre es champions, e Idèu, abil en autrejear sabents conselhs, prononcièc aquestes paraules:

“Hilhs estimadi! Non pelegetz ne combatatz mès; as dus vos estime Zèus, qu'amolone es bromes, e ambdús ètz bellicosos. Aquerò que ja ac sabem toti. Mès era net comence ja, e serà bon aubedir-la.”

Li responec Aiax Telamoni: “Idèu! Ordenatz a Hectòr qu'ac dispause, donques que siguec eth que desfisèc as mès valents. Que siguec eth prumèr en deishà'c; que jo aubedirè s'eth ac hè.”

Li didec eth gran Hectòr, de tremolant casco: “Aiax, donques qu'es dius t'an balhat corpulència, valor e sen, e en manejanent dera lança subergesses entre es aquèus, arturem per aué eth combat e era luta, e un aute dia tornaram a lutar enquia qu'ua

divinitat mos dessepare, dempús d'autrejar era victòria ad aqueth que volesse. He ja nets, e serà bon aubedir-la. Atau tu alegraràs enes naus a toti es aquèus, e mès que mès as tòns amics e companhs; e jo alegrarè ena grana ciutat deth rei Priam, as troians e as troianes, de beròies tuniques, que deuen èster enes temples entà pregar per jo. Au!, hescam-mos magnifics presents, entà qu'aquèus e troians diguen: *Combateren damb gran valentia, e se desseparèren amassadi pera amistat.*”

Quan auec dit aquerò, autregèc a Ajax ua espada ornada damb claus de plata, en tot aufrir-se-la damb era gaina e era ben hargada cencha; e Ajax li hec de present a Hectòr un atrasent baudièr tintat de porpra. Se separèren dempús, entornant er un entàs tropes aquèes e er aute entara armada des teucris. Aguesti s'alegrèren en veir a Hectòr viu, e que tornaue san e en bona santat, liure dera fòrça e des invictes mans d'Ajax, quan ja cranhien que non se sauvarie; e l'acompanhèren ena ciutat. Dera sua part, es aquèus, de beròies armadures, amièren a Ajax, orgulhós dera victòria, ena tenda deth divin Agammenon.

Tanlèu sigueren en era, Agammenon Atrida, rei d'òmes, sacrificuèc, ath poderós Saturn, un buèu de cinc ans. En auer-lo espelat e premanit, lo heren a tròci abilamente cuelhent damb ponchucs es tròci, les rostiren damb suenh e les retirèren deth huec. Acabada era faena e prèsta ja era taulejada, mingèren sense qu'arrés li manquésse era sua respectiua part; e eth poderós eròi Agammenon Atrida obsequièc a Ajax damb er ample lomb. Dempús de satisfèr eth desir de minjar e de béuer, er ancian Nestòr, qu'era sua opinion ère considerada tostemp coma era milhor, comencèc a balhar-les un conselh. E en tot arengar-les damb veeméncia, les didec:

“Atrida e es auti princes de toti es aquèus! Donques qu'an mòrt tanti aquèus, de longa cabeladura, qu'era sua sang espargèc eth crudèu Mart pera arriba der Escamandre de net corrent e qu'es sues amnes baishèren en Orco, qu'ei convenient qu'arturetz es combats; e deman, amassadi toti a punta de dia, amiam es cadavres en cars tiradi per buèus e mules, e les usclaram prè des vaishèths entà amiar es cendres as hilhs des defuntats quan entornem ena pàtria. Bastim dempús damb tèrra dera planhèra, amolonada ath torn deth lenhèr, un tumulus comun; bastim a compdar deth madeish ua muralha damb naves tors que siguen un refugi entàs naus e entà nosati madeishi; deishem pòrtes, que se barren damb ben ajustades hustes, entà que passen es cars, e hotgem ath pè deth mur un prigond fossat, qu'arture as òmes e as shivaus se bèth dia non podem tier era escometuda des orgulhosi teucris.”

Atau parlèc, e es auti reis aplaudiren. S'amassèren es teucris ena acropòlis de Ilion, prè deth palai de Priam; e era assemblada siguec agitada e turbulenta. Eth prudent Antenor comencèc a arengar-les d'aguesta sòrta:

“Escotatz-me, troians, dardani e aliats, e vos mostrarè çò qu'en mèn pièch me dicte eth còr!. Au!, restituim ara aquèa Helena damb totes es sues riqueses e qu'es Atridas se la hèsquen a vier. Ara combatem dempús de trincar era fe aufrida enes juraments, e non demori qu'artenhem era capitada enquia que hescam aquerò que prepausi.”

Didec, e se seiguec. Se lheuèc eth divin Alexandre, espós de Helena, era de beròia cabeladura, e en tot dirigir-se ad aqueth prononcièc aguestes alades paraules:

“Antenor! Non m’agrade çò que prepauses, e pories auer pensat quauquarren melhor. Se reaument parles seriosament, es madeishi dius t’an hèt a pèrder eth sen. E as troians, dondaires de shivaus, les vau a díder aquerò: *Paladinament ac declari, non restituirè era esposa; mès que voi entornar quinsevolh riquesa que me hi a vier d’Argos e enquia e tot d’autes qu’ahigirè dera mia casa.*”

Didec, e se seiguec. Se lheuèc Priam Dardanida, conselhèr parièr as dius, e les arenguèc damb benvolença dident:

"Escotatz-me troians, dardani e aliats e vos mostrarè aquerò qu’en mèn pièch me dicte eth còr! Sopatz ena ciutat coma tostemp; brembatz-vo’n dera garda, e susvelhatz toti; a punta de dia que vage Idèu entàs concaves naus, anóncie as aquèus, Agammenon e Menelau, era prepausa d’Alexandre, que per eth se suscitèc era guèrra, e que se hèsque aguesta prudenta consulta: Se vòlen que s’arture er òrre combat entà usclar es cadavres, e dempús tornaram a lutar enquia qu’ua divinitat mos dessepare e autrege era victòria a qui li plague”.

D’aguesta manèra parlèc; eri l’escotèren e l’aubediren, prenent eth sopar en camp sense trincar es files; e tanlèu comencèc a hèr dia, s’endralhèc Idèu entàs concaves naus e trapèc as danaus, ministres de Mart, amassadi en assemblada prèc deth vaishèth d’Agammenon. Er erald de votz sonora, botat ath miei, les didec:

“Atrida e es auti princes des aquèus! Me mane Priam e es illustres troians, que vos diga, e pro que vos sigue agradiua e acceptabla, era proposicion d’Alexandre, que per eth se suscitèc era guèrra. Aufrís balhar guaires riqueses se hec a vier en Ilion entàs concaves naus (atau auesse perit abans) e enquia e tot ahíger-ne d’autes dera sua casa; mès se remís a restituir era legitima esposa deth gloriós Menelau, a maugrat de qué es troians l’ac conselhen de hèr. M’an ordenat tanben que vos hèsca aguesta consulta: se voletz que s’arture er òrre combat entà usclar es cadavres, e dempús tornaram a lutar enquia qu’ua divinitat mos dessepare e autrege era victòria a qui li plague.”

Atau parlèc. Toti amudiren e quedèren silenciosi. Mès, fin finau, Diomedes, valent ena luta, didec:

“Non s’accèpten ne es riqueses d’Alexandre, ne tanpòc a Helena; pr’amor qu’ei clar, enquia e tot entath mès pèc, qu’era roïna ei sus es troians.”

Atau s’exprimic; e toti es aquèus aplaudiren, admiradi deth discors de Diomedes, dondaire de shivaus. E eth rei Agammenon li didec alavetz a Idèu:

“Idèu! Tu madeish entenes es paraules que te responen es aquèus; e aguestes paraules son deth mèn gust. Per çò que hè as cadavres non m’opausi a que siguen uscladi, pr’amor que s’a de hèr lèu entà satisfèr as que moriren, autrejant es sòns còssi as ahlames. Zèus tonant, espós de Juno, recebe eth jurament.”

Dit aquerò, lheuèc eth scèptre a toti es dius; e Idèu tornèc ena sagrada Troia, a on lo demorauen, amassadi en assemblada, troians e dardans. Er erald, botat ath miei, les didec era responsa. De seguit se premaniren es uns a recuèlher es cadavres e es auti a hèr-se a vier era lenha. Ath sòn torn, es aquèus gesserèn des naus, es uns entà recuèlher es cadavres e es auti entà talhar era lenha.

Ja eth solei herie damb es sòns arrais es camps, pujant entath cèu dèc eth placid corrent deth prigond ocean, quan aquèus e teucris se barregèren es uns damb es auti ena planhèra. Qu'ère dificil de reconèisher a cada baron; mès lauauen damb aigua es taques de sang des cadavres e, vessant arderoses lèrmes, les pujauen enes cars. Eth gran Priam non permetie qu'es teucris plorèssen: aguesti, en silenci e damb eth còr sarrat, amolonèren es cadavres sus eth lenhèr, les usclèren e tornèren ena sagrada Ilion. Dera madeisha manèra es aquèus, de beròies armadures, amolonèren es cadavres en lenhèr, les usclèren e tornèren enes concaves naus.

Quan encara non auie hèt dia, encara qu'era lum dera auba ja campaue, un grop escuelhut d'aquèus s'amassèc ar entorn deth lenhèr. Bastiren damb tèrra dera planhèra un tumulus comun; bastiren a compdar deth madeish ua muralha damb nautes tors, que servisse de refugi as naus e ada eri madeishi; deishèren pòrtes que se barrauen damb ajustades hustes, entà que podessen passar es cars, e hotgèren ath pè deth mur un gran fossat prigond e ample que defeneren damb estaques. D'aguesta manèra trabalhèren es aquèus, de longa cabeladura.

Es dius, seigudi ath costat de Zèus fulminant, contemplauen era grana òbra des aquèus, de bronzinades armadures; e Neptun, que secodís era tèrra, comencèc a dider-les:

“Pair Zèus! Quin des mortaus dera vasta tèrra consultarà damb es dius es sòns pensaments e projectes? Non ves qu'es aquèus, de longa cabeladura, an bastit dauant des naus un mur damb eth sòn fossat, sense aufrir as dius cap ecatòmba? Era fama d'aguest mur s'escampilharà tant coma era lum dera Auròra; e se desbrembarà eth que bastírem Febo Apòllo e jo, quan damb grana fatiga bastírem era ciutat entar eròdi Laomedont.”

Zèus, qu'amolone es bromes, responec indignat: “Ò dius! Tu, poderós batedor dera tèrra, quines paraules deishères anar! A un diu molt inferior en fòrça e coratge lo poirie espaurir tau pensament; mès que non a tu, qu'era fama s'estenerà autant coma era lum dera auròra. Va, quan es aquèus, de longa cabeladura, entornen damb es naus ena sua pàtria, esbauça eth mur, lança-lo sancer en mar, e bota sable un aute còp ena espaciosa plaja entà que desapareishe era gran muralha aquèa”.

Atau conversauen aguesti. Ena còga deth solei es aquèus auien ja era òbra acabada; sacrificuèren buèus e se meteren a sopar enes sues respectiues tendes, quan arribèren, vengudes de Lemmos, moltes naus cargades de vin que manaue Eunèu, hilh de Hipsipile e de Jason, pastor d'òmes. Eth hilh de Jason manaue a despart, entàs Atridas Agammenon e Menelau, mil mesures de vin. Es aquèus, de longa cabeladura, acodiren enes naus; cromperen vin, es uns damb bronze, d'auti damb ludent hèr, d'auti damb

pèths, d'auti damb vaques e d'auti damb esclaus; e premaniren un hestau esplendid. Pendent tota era net es aquèus, de longa cabeladura, gaudiren dera taulejada, e madeish heren ena ciutat es troians e es sòns aliats. Tota era net s'estèc eth propici Zèus pensant com les poirie hèr mau, enquia qu'ara fin tronèc d'ua forma orribla: eth palle temor s'apoderèc de toti, vessèren en tèrra eth vin des copes, e arrès gausèc a bèuer sense hèr abans libacions ath poderós Saturn. Dempús s'ajacèren e eth dromilhon les cuelhec a toti.

CANT VIII

Batalha interrompuda

Era Auròra, de safranat vel, s'espargie per tota era tèrra, quan Zèus, que se complatz en lançar arrais, amassèc ara assemblada des dius en mèns naut des cims der Olimp. E atau les parlèc, tant qu'eri atentiuament l'escotauen:

“Escotatz-me toti, dius e divesses, entà que vos manifèsta çò qu'en mèn pièch me dicte eth còr! Degun de vosati, sigue baron o hemna, gause transgredir eth mèn manament; mèsalèu, vos cau assentir a toti, pr'amor de que coma mèns lèu possible s'amie a tèrme çò que prepausi. Eth diu que sage de separar-se des auti e ajudar as teucris, o as danaus, se jo lo veigui tornarà vergonhosament pataquejat en Olimp; o, agarrant-lo, lo lançarè en tenebrós Tartar, plan luenh, en çò de mèns prigond deth lunfèrn dejós dera tèrra (es sues pòrtes son de hèr, e eth lumedan, de bronze, e era sua prigondor, des der Orco, coma deth cèu ara tèrra) e coneisherà de seguit guaire auantatge eth mèn poder ath des autes divinitats. E se voletz, hétz aguesta pròva, ò dius, entà que vos convençatz. Penjatz deth cèu ua cadia d'aur, agarratz-vos toti, dius e divesses, en era, e non poiratz arrossegat deth cèu ara tèrra a Zèus, arbitre suprèm, per mèns que vos esforcetz; mèns se jo me decidissa a tirar d'aquera, vos lheuaria damb era tèrra e eth mar, estacaria d'ua punta dera cadia en cim der Olimp, e tot demorarie en aire. Tan superior sò as dius e as òmes”.

Atau parlèc; e toti carèren, estonadi des sues paraules, donques que siguec fòrça era veeméncia que s'auie exprimit. A tot darrèr, Minerva, era divessa des uelhs ludents, didec:

“Pair nòste, Saturn, eth mèns excèls des sobeirans! Pro sabem qu'ei incontrastable eth tònd poder, mèns mos hè dò des bellicosos danaus, que moriràn, e se complirà eth sòn malerós destin. Mos abstieram d'intervier en combat, se mos ac ordenes; mèns suggeriram as aquèus conselhs salutosi, damb era fin de qué non perisquen toti, victimes dera tua colèra.”

Arrint, li responec Zèus, qu'amolone es bromes: “Padega-te, Tritogenia, hilha estimada. Que non parli damb benigna animositat, mèns damb tu voi èster complasent.”

Dit aquerò, junhèc es shivaus de pès de bronze e dauradi crins, que volauen leugèrs; se vestic era daurada tunica, cuelhec eth soriac d'aur e de fina labor, e pugèc en car. Foetèc as shivaus entà que partissen; e aguesti, gaujosi, comencèren eth vòl entre era tèrra e eth cèu estelat. Lèu arribèc en Ida, abondosa en hònts e elevadoira de fères, en Gargar, a on i auie un bòsc sagrat e un perhumat autar; aquiu eth pair des òmes e des dius arturèc as shivaus, les desatelèc deth car e les caperèc d'espessa broma. Se seiguec dempús en cimalh, vantat dera sua glòria, e se metec a contemplar era ciutat troiana e es naus aquèes.

Es aquèus, de longa cabeladura, esdejoèren ara prèssa enes sues tendes, e de seguit cuelheren es armes. Tamben es teucris s'armèren laguens dera ciutat; e, encara qu'èren mens, èren prèsti a combàter, obligadi pera crudèu necessitat de protegir as sòns hilhs e as sues hemnes: se dauriren totes es pòrtes, gessec era armada d'infantaria e es que lutauen en cars, e se costèc un gran rambalh.

Quan es dues armades s'amassèren, tumèren entre eri es escuts, es lances e eth valor des guerrèrs armadi de bronzinades coirasses, e en apressar-se es plombades rodèles se produic un gran tarrabastalh. Aquiu s'entenièn ath còp es planhs de moribonds e es crits alègres des aucidors, e era tèrra regolejaue sang.

A punta deth dia e mentre anaue aumentant era lum deth sagrat dia, es traits artenhien parièr as uns e as auti, e es òmes queiguien. Quan eth solei auec recorrut era mitat deth cèu, eth pair Zèus cuelhec era balança d'aur, botèc en era dues sòrts (era des teucris, dondaires de shivaus, e era des aquèus, de bronzinades armadures) entà saber a qui anaue destinada era dolorosa mòrt; cuelhec peth miei era balança, la despleguèc e auec mès pes eth dia fatau des aquèus. Era sòrt d'aguesti baishèc enquia arribar ena fertila tèrra, mentre qu'era des teucris pujaue entath cèu. Zèus, alavetz, tronèc fòrt des der Ida e manèc ua ardenta beluga as aquèus, que, en veder-la, s'estonèren, estrementidi de palle temor; que ja non gausen a estar-se en camp ne Idomenèu, ne Agammenon, ne es dus Aiaces, ministres de Mart; e solet se demore Nestòr gereni, des aquèus, contra era sua voluntat, per çò d'èster mauparat un des shivaus, ath quau eth divin Alexandre, espòs de Helena, era de beròia cabeladura, l'auie lançat ua flècha naut de tot deth cap, a on es crins comencen a créisher e es herides son mortaus. Eth shivau, en sénter eth dolor, s'encabre, e era flècha l'entre en cervèth; e redolant-se entà secodir eth bronze, espaurís as auti shivaus. Tant qu'er ancian se pressaue entà bracar damb era espada es correges deth shivau queigut, arriben a trauèrs dera multitud es velòci shivaus de Hectòr, en tot tirassar deth car qu'anaue tant audaç guerrèr. E er ancian aurie perdut aquiua era vida, se non se n'auesse encuedat Diomedes, valent ena luta; eth quau, cridant d'ua manèra orribla, li didec a Ulisses:

“Laertida, d'alègre linhatge! Ulisses fecund en recorsi! Entà on huges, confonut entre era gent e virant era esquia coma un covard? Que non te clauè bèth un era pica ena esquia, mentre huges ath mès córrer. Mès demora-te e hèm enlà der ancian ath herotge guerrèr.”

Atau didec, e eth pacient divin Ulisses passèc sense entener-lo, corrent entàs convaves naus des aquèus. Eth hilh de Tidèu, encara qu'ère solet, se dauric pas pes prumèras files e en tot arturar-se dauant deth car deth vielh Nelida, prononcièc aguestes alades paraules:

“Ò ancian! Es guerrèrs joeni t'assetgen e te trapes sense fòrces, aclapat pera anujosa senectud; eth tòn escudèr qu'a pòc vigor e es tòns shivaus son lents. Puja en mèn car entà que veigues quini son es shivaus de Tros que l'agarrè a Enès, eth que hè hùger as sòns enemics, e com saben madeish acaçar aquiua e delà ena planhèra, que hùger rapidament. Es tòns sirvents que se n'encueden des tòns; e nosati dirigim ad aguesti

entàs teucrí, dondaires de shivaus, pr'amor de qué Hectòr se'n sàpie dera fúria que botge era lança qu'era mia man brandís.”

Didec; e Nestòr, cavalièr gereni, non desaubedic. S'encarguèren des sues ègües es sòns escudèrs Estenele e Eurimedont; e en auer pujat ambdús eròis en car de Diomedes, Nestòr cuelhec es lustrades retnes e ahisquèc as shivaus, e lèu se trapèren près de Hectòr, que tumèc damb eri. Eth hilh de Tidèu li lancèc un dard, e encara que manquèc era balestada, heric en pièch, près dera popeta, a Eniopèu, hilh der animós Tebèu, que, coma menaire, portauè eth ramau: Eniopèu queiguec deth car, s'arturèren es shivaus e aqui acabèc era vida e eth valor deth guerrèr. Ua prigonda pena sentec eth còr de Hectòr per aguesta mòrt; mès, encara que pietós deth companh, lo deishèc en solèr e cerquèc a un aute menaire que siguesse gausat. Pòc de temps sigueren es shivaus sense menaire, pr'amor que Hectòr se trapèc damb er ardit Arqueptolem Ifitida, e en tot hèr-lo pujar, li botèc es retnes ena man.

Alavetz s'aurien costat grani tarrabastalhs e irreparables maus e es teucrí aurien estat embarradi en Ilión coma anhèths, se de pic non ac auesse avertit eth pair des òmes e des dius. Tronant d'ua manèra espaventosa, lancèc un ardent arrai entà que queiguesse en solèr dauant des shivaus de Diomedes; eth sofre alugat costèc ua terribla ahlama; es shivaus, espauridi, s'arrauliren dejós deth car; es lustrades retnes queigueren des mans de Nestòr, e aguest, damb pòur en sòn còr, li didec a Diomedes:

“Tidida! Vira es retnes des shivaus e hujam. Qu'ei que non ves qu'era proteccion de Zèus ja non t'acompanhe? Aué Zèus Saturn l'autrege era victòria ad aguest; un aute dia, se li platz, mo'la balharà a nosati. Cap òme, per fòrt que sigue, pòt empedir es prepausi de Zèus, pr'amor qu'eth diu ei fòrça mès poderós.”

Li responec Diomedes, valent ena luta: “Òc, ancian, qu'ei oportun çò que vies de díder, mès ua terribla pena m'arribe en còr e ena amna. Dilhèu digue Hectòr, arengant as teucrí: *Eth Tidida arribèc enes naus, botat en hujuda pera mia lança*. Atau se vantarà; e alavetz que m'uscle era vasta tèrra.”

Li repliquec Nestòr, cavalièr gereni: “Ai de jo! Qué dideres, hilh deth bellicós Tidèu! Se Hectòr te cridèsse covard e feble, non lo crederàn ne es troians, ne es dardans, ne es hemnes des teucrí magnanims, escudadi, qu'es sòns esposi florissents heres quèir tu en povàs.”

Dites aguestes paraules, virèc es retnes des solipèdes shivaus, e comencèren a húger entre era multitud. Es teucrí e Hectòr, hènt gran rambalh, hègen plòir sus eri es lances. E eth gran Hectòr, de tremolant casco, cridaue damb votz fòrta:

“Tidida! Es danaus, d'agils shivaus, te cedien era preferéncia en sèti e t'obsequiauen damb carn e copes de vin; ara te mespredaràn, donques que t'as tornat coma ua hemna. Au, timida puncèla; ja non escalaràs es nòstes tors, en tot vencer-me a jo, ne te haràs a vier as nòstes hemnes enes naus, pr'amor qu'abans t'aucirè jo.”

Tau didec. Eth Tidida ère trantalhant entre seguir hugent o virar es retnes des shivaus e tornar entà lutar. Tres còps li venguec eth dobte ena ment e en còr, e tres còps eth propici Zèus tronèc dèes es montes idèus entà anonciar as teucris que serie sua era inconstanta victòria en aqueth combat. E Hectòr les encoratjaue, en tot díder damb granes votzes:

“Troians, licis, dardans que combatetz còs a còs! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor. M’en sai que Saturn m’autrege, benevòl, era victòria e glòria immensa e mane entara perdicion as danaus; es quaus, ò pècs!, bastiren aguesti murs febles e mespredosi que non poiràn tier era mia escometuda, donques qu’es shivaus salvaràn aisidament eth hotjat fossat. Quan arriba enes concaves naus, brembatz-vo’n de hèr-me a vier eth huec voraç, pr’amor de que les uscla a aucisca ath sòn costat as aquèus estabordidi peth hum.”

Didec, e exortèc as sòns shivaus damb aquestes paraules: “Jantol, Podarg, Eton, divin Lamp! Ara m’auetz de pagar damb esquist suenh que damb eth, Andromaca, hilha deth magnanim Eetion vos aufrie eth horment deliciós e vos barrejaue vins entà que podéssetz, en béuer, satisfèr eth vòste apetís; abans qu’a jo, que me vanti d’èster eth sòn florissent espós. Seguitz era posita des armes, esforçatz-vos, entà veir se mos podem apoderar der escut de Nestòr, qu’era sua fama arribe enquiath cèu per çò d’èster d’aur, sense deishar de cornèr es brides, e li treiguem des espatles a Diomedes, dondaire de shivaus, era hargada coirassa que Vulcan li fabriquèc. Me pensi que s’artenhèssem es dues causes, es aquèus s’embarcarien aguesta madeisha net enes velères naus.”

Atau parlèc, en tot vantar-se. Era venerabla Juno, emmaliciada, s’agitèc en sòn tron, en tot hèr estrementir ar espaciós Olimp, e li didec ath gran diu Neptun:

“Ò dius! Poderós Neptun que bates era tèrra! Qu’ei que non a pietat eth tòncòr des danaus moribonds, que tanti e tan beròis presents te hègen a vier entà Helice e Egas? Decidis-te a autrejar-les era victòria. Se guairi protegim as danaus voléssem refusar as teucris e arturar ath gran vident Zèus, aguest s’engüejarie, seigut solet, aqui en Ida.”

Li responec fòrça indignat eth poderós diu que secodís era tèrra: “Quines paraules dideres audaça Juno? Jo non voleria qu’es auti dius lutéssem contra Saturn, donques que mos auantatge fòrça en poder.”

Atau conversauen aguesti. Guaire espaci i auie dèes es vaishèths enquiass murs fossadi, s’aumpli de cars e d’òmes damb escuts qu’aqui amassèc Hectòr Priamida, parièr ar impetuós Mart, quan Zèus l’autregèc era glòria. E er eròri aurie usclat es naus ben proporcionades, se non l’auesse suggerit era venerabla Juno a Agammenon qu’encoratgèsse lèu as aquèus. Venguec er Atrida enes tendes e enes naus aquèes damb eth gran porprat mantèl en robust braç, e pugèc ena gran nau nera d’Ulisses, qu’èr ath miei, entà que l’entenessen pes dus costats enquiass tendes d’Ajax Telamoni e d’Aquilles, es quaus auien botat es sòns vaishèths enes extrèms donques que fidauen en sòn valor e ena fòrça des sòns braci. E damb votz penetranta cridaue as danaus:

“Quina vergonha aquèus, òmes sense dignitat, admirables solet pera figura! Qué se passe damb era jactància que mos vantàuem per èster fòrça valents, e que didiètz presomptuosament en Lemnos, minjant abundosa carn de buèu de nauta cornamenta e beuent copes de vin, que cada un s’acarie ena batalha a cent e a dus cents troians? Ara que non podem ne damb un de solet, damb Hectòr, que lèu usclarà es nòstes naues. Pair Zèus! Heres patir tau malastre e privères d’ua glòria tan grana a bèth aute des poderosi reis? Quan arribè, non passè de long, ena nau de molti bancs, per cap des tòns beròis autars senon qu’en toti ahlamè eth greish e es cueishes de buèu, desirós d’assolar era ben muralhada Troia. Per tant, ò Zèus, complis-me aquest vòt: dèisha-mos escapar e evitar aquest perill e non permetes qu’es teucris aucisquen as aquèus”.

Atau s’exprimic. Eth pair, pietós en veder-lo vessar lèrmes, l’autregèc qu’eth sòn pòble se sauvèsse e non perisse; e de seguit manèc ua agla, eth milhor des audèths endonvaires qu’amiaue enes garres eth hilhet d’un veloç cèrvi e lo deishèc quèir ath pèder autar beròi de Zèus, a on es aquèus aufrien sacrificis ath diu, coma autor de toti es presagis. Quan es aquèus vederen qu’er audèth auie estat enviat per Zèus, escometèren as teucris e ja sonque pensèren en combàter.

Alavetz degun des danaus, encara qu’èren molti, se podèc vantar d’auer virat as sòns veloci shivaus entà passar eth fossat e resistir er atac, abans que Tidida. Que siguec aquest eth primèr qu’aucic a un guerrèr teucris, a Agelau Fradmonida, que, naut deth car, sajaue de húger: l’en.honsèc era pica ena esquia, entre es espatles, e era punta gessec peth pièch; Agelau queiguec deth car e es sues armes ressonèren.

Seguiren a Diomedes, es Atridas Agammenon e Menelau; es Aiaces, revestidi d’impetuós valor; Idomenèu e eth sòn servent Meriones, parièr ar omicida Mart; Euripil, hilh illustre d’Evemon; e en nauau lòc, Teucris, que, damb eth flexible arc ena man, s’amagaue darrèr der escut d’Ajax Telamoni. Aquest quilhaue era rodèla; e Teucris, virant eth ròstre entà toti es costats, li lancèc ua flècha a un troian que queiguec herit mortament, e còp sec tornaue a refugiar-se en Ajax (coma un mainatge ena sua mair), eth quau lo caperaue de nauèth damb eth ludent escut.

Qui siguec eth primèr, qui eth darrèr des qu’alavetz aucic er illustre Teucris? Orsilòc eth primèr, Ormene, Ofelestes, Detor, Cromi, Licofontes parièr a un diu, Amopaon Poliemonida e Melapine. A toti aquesti hec queir successiuament en solèr. Eth rei d’òmes Agammenon se vantèc de veir que Teucris esbauçauè es falanges troianes, disparant eth sòn arc; e, en tot botar-se ath sòn costat, li didec:

“Estimat Teucris Telamoni, prince d’òmes! Seguíis lançant flèches, per s’un cas arribes a èster era Auròra dera sauvacion des danaus e aures ath tòn pair Telamon, que t’elevèc quan ères mainatge e t’eduquèc ena sua casa, a maugrat dera tua condicion de bastard; donques qu’ei luenh d’aciu, capera-lo de glòria. Çò que vau a díder se complirà: Se Zèus, qu’amie era egida, e Minerva me permeten esbauçar era ben bastida ciutat d’Ilion, te botarè ena man, coma prèmi d’aunor, sonque inferior ath mèn, o ben un trespès, o ben dus shivaus damb eth sòn corresponent car o ben ua hemna que compartisque damb tu eth lhet”.

Li responec er illustre Teucre: “Plan gloriós Atrida! Per qué m’ahisques quan ja, sollicit, hèsqui tot çò que posqui? Dès que les refusèrem entà Ilion qu’aucisqui òmes, en tot hèr servir er arc. Ueit flèches de longa punta lancè, e totes se clauèren en còs de joeni plei de marciau furor; mès que non artenhi herir ad aguest gosset rabiós.”

Didec; e cuehent er arc, envièc ua auta flècha contra Hectòr damb era intencion de herir-lo. Tanpòc acertèc; mès eth dard se clauèc en pièch der insigne Gorgition, valerós hilh de Priam e dera beròia Castianira, neishuda en Esima, qu’eth sòn còs se retire ath d’ua divessa. Dera madeisha manèra qu’en un jardin incline eth passavèth era sua cama, en tot doblegar-se peth pes deth fruit o des aiguats primaveraus; atau inclinèc eth guerrèr eth cap qu’eth casco hège ponderós.

Teucre armèc de nauèth er arc, li lancèc ua auta flècha a Hectòr, damb er in de herir-lo; e tanben manquèc era balestada, per çò d’auer-la desviat Apòllo; mès heric en pièch près dera popeta a Arqueptolome, gausat menaire de Hectòr, quan se lançauè ena luta. Arqueptolome queigüec deth car, s’arturèren es shivaus, de pès leugèrs, e aqui s’acabèc era vida e eth valor deth guerrèr. Ua prigonda pena sentec eth còr de Hectòr per aguesta mòrt; mès, encara que dolut per çò deth companh, lo deishèc e manèc ath sòn pròpri frair Cebrión, qu’ère près, que cuehesse es retnes des shivaus. L’entenec Cebrión e non desaubedic. Hectòr sautèc deth ludent car en solèr, e cridant d’ua manèra espaventosa, cuehec ua pèira e se filèc de cap a Teucre damb er in de herir-lo. Teucre, ath sòn torn, treigüec ua flècha deth carcais, e ja tirassauè era còrda der arc, quan Hectòr, de tremolant casco, acertèc a tumar-lo damb era pèira ena espatla, a on era clavicula separe eth còth deth pièch e es herides son mortaus, e li trinquèc eth nèrvi: se li paralisèc eth braç, Teucre queigüec de jolhs e er arc li marchèc des mans. Ajax non abandonèc ath sòn frair queigut en solèr, senon que corrent entà defener-lo, lo tapèc damb er escut. Acodiren dus companhs, Mecistèu, hilh d’Equio, e eth divin Alastor, e cuehent a Teucre qu’alendaue fòrtament, se lo heren a vier enes concaves naus.

Er Olimp tornèc a ahiscar eth valor des teucris, que heren arrecular as aquèus dret de cap eth fossat prigond. Hectòr anaue damb es de dauant, en tot hèr veir era sua fòrça. Tau qu’eth gosset qu’acace damb agils pès a un sanglar o a un leon, lo mossègue, ja es cueishes, ja es anques e campe a veir se vire era cara; dera madeisha manèra persegueie Hectòr as aquèus, de longa cabeladura, en tot aucir ad aqueth que s’arreculaue, e eri hugien espauridi. Quan trauessèren era palissada e eth fossat, molti periren a mans des teucris; es auti non parèren enquia arribar enes naus e aqui s’encoratjauen es uns as auti, e damb es braci quilhadi pregauen a totes es divinitats. Hectòr hège virar pertot es shivaus de beròis crins, e es sòns uelhs semblauen es dera Gorgona o es de Mart, pèsta des òmes.

Juno, era divessa des blanqui braci, en veir as aquèus cuehec pietat d’eri, e li dirigic a Minerva aguestes alades paraules:

“Ò, dius! Hilha de Zèus, qu’amie era egida! Qu’ei que non vam a ajudar, encara que sigue tard, as aquèus moribonds? Perirà, en tot complir-se eth sòn malerós destin, per

çò dera valentia d'un solet òme, de Hectòr Priamida, que s'enforisme de manèra intolerabla e a costat ja grani malastres”.

Li responec Minerva, era divessa des uelhs ludents: “Que ja harie temps qu'aguest aurie perdut fòrça e era vida, mòrt ena sua pròpria pàtria pes aquèus; mès eth mèn pair amie ena sua ment funèsti prepausi, crudèu, tostemp injust, destrantalhaire des mèns plans!, e non se'n brembe de guairi còps è sauvat jo ath sòn hilh aclapat pes trabalhs que l'auie impausat Euristèu. Hercules clamaue ath cèu, plorant, e Zèus me manaue entà ajudar-lo. S'era mia ment auesse auut era presentida de çò d'ara, non s'aurie escapat eth hilh de Zèus des prigondi corrents der Estigia, quan aqueth li manèc qu'anèsse entar Orco, de fòrtes pòrtes, e treiguessè der Erebe ar òrre gosset de Pluton. Ara Zèus m'a en òdi e complís es desirs de Tetis, que punèc es sòns jolhs e li toquèc era barba, en tot suplicar-li qu'aunorèsse a Aquilles, destructor de ciutats. Mès junh es solipèdes shivaus tant que jo, entrant en palai de Zèus, m'armi entara guèrra; Que voi veir s'eth hilh de Priam, Hectòr, de tremolant casco, s'alegrarà quan arribem en camp de batalha. Quauqui uns des teucrí, queiguent ath costat des naus aquèes, assadorarà damb eth sòn greish e damb era sua carn a gossets e a audèths.”

Didec; e Juno, era divessa des blanqui braci, non desaubedic. Era venerabla divessa Juno, hilha deth gran Saturn, atelèc sollicita es shivaus de daurades garnisons. E Minerva, hilha de Zèus, qu'amie era egida, deishèc quèir en solèr era beròia tunica brodada qu'era madeish auie teishut e hargat damb es sues mans; se vestic era armadura de Zèus, qu'amolone es bromes, e s'armèc entara luctuosa guèrra. E pujant en flamant car era lança ponderosa, longa, fornida, que damb era, era hilha deth poderós pair destruís files sanceres d'eròis quan s'emmalicie contra eri. Juno foetèc as shivaus, e en tot daurir-se pas pera sua pròpria possada, carrinçant, es pòrtes deth cèu que suenhen es Ores, (ada eres ei fidat er espaciós cèu e er Olimp) entà remòir o plaçar dauant era espessa broma. Per aqui, a traucers des pòrtes, dirigiren aqueres divinitats es sòns shivaus, aubedient ath soriac.

Eth pair Zèus, tanlèu les vedec dèr er Ida, s'aluguèc en colèra; e còp sec cridèc a Iris, era des daurades ales, entà que li servisse de messatgèra:

“Va, vé-te'n ath mès córrer, Iris! Hè que tornen e non les dèishes arribar ena mia preséncia, pr'amor que cap benefici artenheràn de lutar damb jo. Çò que vau a díder se complirà: espauris-les es fòrts shivaus; les harè quèir deth car, que trincarè dempús, e ne en mens de dètz ans se guariràn des herides que les còste er arrai, entà que sàpie era des ludents uelhs qu'ei contra sa pair que combat. Damb Juno non m'anugi ne m'emmaliciei tant, donques que tostemp a volut opausar-se as mèns prepausi.”

De tau sòrta parlèc. Iris, era des pès leugèrs coma er auragan, se lheuèc entà amiar eth messatge; baishèc des montes Idèus; e artenhent as divesses ena entrada der Olimp, abondós en vals, hec que s'arturèssen e les transmetec era orde de Zèus:

“Entà on corretz? Per qué s'anuge eth còr en vòste pièch. Que non vò Saturn que s'ajude as aquèus. Vaquí çò que harà eth hilh de Saturn, se complís era sua menaç: Vos

esgambiarà es vòsti fòrts shivaus, vos harà quèir deth car, que trincarà dempús, e ne en mens de dètz ans vos guariratz des herides que vos còste er arrai; entà que coneishes tu, era des ludents uelhs, qu'ei damb eth tòn pair que combates. Damb Juno non s'anuge ne s'emmalicie tant, pr'amor que tostemp a solut opausar-se as sòns prepausi. Mès tu, temerària, gosseta desvergonhada, se reaument gausesses lheuar contra Zèus era formidabla lança..."

En auer dit aquestes paraules, partic Iris, era des pès leugèrs, e Juno li dirigic a Minerva aquestes paraules:

“Ò dius! Hilha de Zèus, qu'amie era egida! Ja non permeti que lutem contra Zèus per tòrt des mortaus. Que morisquen uns e visquen es auti, quinsevolh que siguen; e qu'aqueth sigue jutge, coma li correspon, e autrege as teucris e as danaus çò qu'eth sòn esperit volgue.”

Dit aquerò, tirèc es retnes des shivaus. Es Ores desjunheren es shivaus de beròis crins, les estaquèren enes pessebres divins e apuèren eth car en reludent mur. E es divesses, qu'auien eth còr sarrat, se seigueren en dauradi trons entre es autes divinitats.

Eth pair Zèus, pujant en car de beròies arròdes, guidèc as shivaus des der Ida enquiar Olimp e arribèc en ostau des dius; e aqui er illustre Neptun, que secodís era tèrra, desjunhec es shivaus, botèc eth car en sòn lòc e lo caperèc damb un vel de lin. Eth poderós Zèus cuehlec sèti en daurat tron e er immens Olimp tremolèc dejós des sòns pès. Minerva e Juno, seigudes a despàrt e a cèrta distància de Zèus, arren li dideren ne li preguntèren; mès eth comprenec ena sua ment çò que pensauen, e didec:

“Per qué ètz tant aclapades, Minerva e Juno? Que non vos auratz fatigat massa ena batalha, a on es barons aquerissen glòria, aucint teucris, que contra eri sentetz viuament rancura. Son taus era mia fòrça e es mies mans invictes, que non me harien cambiar de pensada toti es dius que son en Olimp. Mès vos tremolèren es vòsti beròis membres abans qu'arribéssetz a veir eth combat e es sòns terribles hèts. Vos diderè çò qu'en quinsevolh cas s'aurie passat: herides per arrai, non aurietz tornat en vòste car en Olimp, a on se trape er ostau des immortuas.”

Atau parlèc. Minerva e Juno, qu'auien es sèti ua ath costat dera auta, e pensauen costar maus as teucris, se mosseguèren es pòts. Minerva, encara qu'anujada damb eth sòn pair e cuelhuda de herotja colèra, sauvèc silenci e non badèc boca; mes a Juno era ira non li cabèc en pièch e exclamèc:

“Plan crudèu Saturn! Quines paraules prononcières! Pro sabem qu'ei incontrastable eth tòn poder; mès qu'auem pietat des bellicosos danaus, que moriràn, e se complirà eth sòn maleros destin. Mos abstieram d'actuar ena luta, se mos ac manes atau, mès suggeriram as aquèus conselhs salutosi entà que non perisquen toti victimes dera tua colèra.”

Responec Zèus, qu'amolone es bromes: “Eth pròplèu maitin veiràs, se vòs, Juno venerabla, era des grani uelhs, se com eth poderós Saturn hè grani rosegons ena armada des bellicosos aquèus. E er impetuós Hectòr non deisharà de lutar, enquia que se quilhe

ath cant des naus eth Pelida, eth des pès leugèrs, eth dia aqueth que lutaràn prè des vaishèths e en estret espaci per çò deth cadavre de Patrocle. Atau ac decretèc eth fado, e m'ei parièr que t'irrites. Encara que te'n vages enes confins dera tèrra e deth mar, a on s'estan Japet e Saturn, que non gaudissen des arrais deth solei ne des vents, e se trafen entornejadi peth prigond Tartar; encara que, erranta, arribes aqui, que m'ei parièr veder-te anujada; donques que non i a qui sigue mès desvergonhat que tu."

Atau parlèc; e Juno, era des blanqui braci, non respomec arren. Era ludenta lum deth solei se calèc en Ocean, en tot hèr-se a vier, sus era amna tèrra, era net escura. Contrarièc as teucri era desaparicion dera lum; mès entàs aquèus siguec agradiua e plan desirada, era tenebrosa net.

Er illustre Hectòr amassèc as teucri ena arriba deth rambalhós Janto, luenh des naus, en un lòc net a on eth solèr non ère caperat de cadavres. Aqueri baishèren des cars e escotèren a Hectòr, estimat de Zèus, qu'apressat ara sua lança d'onze codes, qu'era sua bronzinada punta ère aferrada per un anèth d'aur, atau les arengaue:

"Escotatz-me, troians, dardans e aliats! Eth dia d'aué demoraua tornar a veir ara ventosa Iliion dempús d'esbauçar es naus, acabar damb toti es aquèus, mès que mos auem demorat ena escurina e aquerò a sauvat as aquèus e as vaishèths qu'an ena plaja. Aubedim ara net ombriuua e tiem-mos a premanir eth sopar; desatelat des cars as shivaus de beròis crins, e manatz-les a pèisher; hètz-vos a vier dera ciutat buèus e grasses oelhes e des vòstes cases pan e vin, qu'alègre eth còr; apileratz abondosa lenha e aluguem fòrça huecs qu'usclent enquia que hèsque eth dia, e qu'eth sòn resplendor arribe entath cèu: non se passe qu'es aquèus, de longa cabeladura, sagen de húger aguesta net pera ampla superficia deth mar. Que non s'embarquen tranquils e sense èster shordadi; que bèth un s'age de guarir ena sua casa per un còp de lança o d'ua flècha recebuda en pujar enes naus, entà que cranhe aqueth que gause botjar era luctuosa guèrra as teucri, dondaires de shivaus. Es eralds, estimadi de Zèus, que vagen ena poblacion e pregonen qu'es adolescents e es ancians de peusblanqui s'amassen enes tors que sigueren bastides pes divinitats e qu'enròden era ciutat; qu'es timides hemnes aluguen grani huegarades enes sues respectives cases, e qu'era garda sigue contunha entà qu'es enemics non entren insidiosament ena ciutat mentre es sòn òmes siguen dehòra. Que se hèsque coma vos ac è manat, magnanims teucri. Aguestes son es paraules que convien en aquest moment, deman vos arengarè de nauèth, troians dondaires de shivaus. E demori, damb era proteccion de Zèus e des autes divinitats, que harè enlà, d'aciu, aquesti rabiosi gossets, amiadi peth fado enes neri vaishèths. Pendent era net hescam susvelhança nosati madeishi; e deman, en començar eth dia, agarraram es armes entà entrar en viu combat ath cant des naus aquèes. Veirè s'eth fòrt Diomedes Tidida me hè arrecular des vaishèths entath mur o se l'aucisqui damb eth bronze e me hèsqui a vier es sues sagnoses despolhes. Deman meterà a pròva eth sòn valor, se me demore quan l'escometa damb era lança; mès fidi que, tanlèu gesque eth solei, queirà herit entre es combatents des prumères files, e amassa damb eth, fòrça des sòn camarades. Desiraria que siguessa jo immortau, non auessa d'envielhir e gaudissa des

madeishi aunors que Minerva o Apòllo, madeish que desiraria qu'aguest dia siguesse funèst entàs aquèus.”

D'aguesta sòrta arenguèc Hectòr, e es teucri l'aclamèren. Desatelèren des cars as sudadi shivaus e les estaquèren damb correes; se heren a vier dera ciutat buèus e grasses oelhes, e des cases pan e vin, qu'alègre eth còr, e apilerèren abondosa lenha. Dempús l'aufriren ecatòmbes perfèctes as immortaus, e es vents amiauen dera planhèra entath cèu era doça flaira deth greish usclat; mès es benauradi dius non voleren acceptar era ofrenda, pr'amor que se les auie hèt odiosa era sagrada Ilion e Priam e eth sòn pòble armat damb lances de herèisho.

Atau, tant encoratjati, s'estèren tota era net en camp, a on alugauen nombrosi huecs. Coma en ua net tranquilla, campauen es radiant es esteles ath torn dera ludenta lua, e se desnishauen es promontòris, tucòs e vals, donques qu'en cèu s'auie daurit era vasta region eterèa, se vedien totes es esteles, e ath pastor se l'alegraue eth còr: en tan gran nombre èren es huegarades que, alugades pes teucri, usclauen dauant d'Ilion entre es naus e eth corrent deth Janto. Mil huecs usclauen ena planhèra, e en cada un d'eri s'amassauen cinquanta òmes ara lum dera ardenta ahlama. E es shivaus, peishent ath cant des cars uèrdi e blanca civada, demorauen era arribada dera Auròra, era de berò tron.

CANT IX

Embaishada a Aquilles. Supliques.

Atau es teucris sauvauen eth camp. Des aquèus s'auie senhorejat era grana Fuga, companha deth glaciau Terror, e es mès valents èren aclapadi per ua insofribla rancura. Dera madeisha manèra qu'esmò eth mar, abondós en peishi, es vents Borèas e Zefir, bohant ara imprevista dèrs era Tracia, e es neres ondades se quilhen e lancen entara arriba a fòrça augues; atau les bategaue eth còr as aquèus en pièch.

Er Atrida, aclapat eth còr per un gran dolor, anaue d'un costat en aute e manaue as eralds de votz sonora que convoquèssen assemblada, nominaument e en votz baisha, a toti es capitans, e tanben eth, les anaue cridant e trabalhaue damb es mès diligents. Es guerrèrs acodiren afligidi. Se lheuèc Agammenon, plorant, coma hònt prigonda que dèrs eth naut malh dèishe quèir es sues aigües ombriues; e alendant prigondament, parlèc as aquèus:

“Amics, capitans e princes des aquèus! Que m'a calat en un gran malastre Zèus: Crudèu! Me prometec e m'assegurèc que non partiria sense esbauçar era ben muralhada Ilion e tot a estat ua funèsta enganha; pr'amor qu'ara m'ordene tornar entà Argos, sense glòria, dempús d'auer perdut a tanti òmes. Atau li deu èster agradiu ath poderós Zèus qu'a esbauçat es forteses de moltes ciutats e encara n'esbauçarà d'autes, donques qu'eth sòn poder ei immens. Au, actuem toti coma vos vau a díder: Hugem enes naus entara nòsta pàtria, pr'amor que ja non cuelheram Troia, era des amples carrèrs.”

En taus tèrmes s'exprimic. Amudiren toti e s'estèren caradi. Que se tardèc fòrça temps eth silenci des afligidi aquèus, mès, a tot darrèr, Diomedes, valent en combat, didec:

“Atrida! Començarè en tot combater-te per çò dera tua imprudència, coma ei permetut de hè'c, ò rei, enes assemblades; mès non t'irrites. Hè pòc mespredéretz eth mèn valor contra es danaus, dident que sò covard e feble; qu'ac saben toti es aquèus autant vielhs coma joeni. Mès a tu eth hilh der astut Saturn de dues causes te n'a balhat ua: t'autregèc que siguesses aunèst coma degun peth scèptre, e te remic fòrça, qu'ei eth màger des poders. Malerós! Te penses qu'es aquèus son tan covards e febles coma dides? S'eth tòn còr te posse a tornar, vè-te'n: aciu dauant qu'as eth camin e prèrs deth mar ua grana quantitat de naus que te seguiren des de Micena; mès es auti aquèus, de longa cabeladura, se demoraràm enquia qu'ajam esbauçat Troia. E se tanben aguesti se'n vòlen anar, que hugen damb es vaishèths entara sua pàtria; e nosati dus, Estenel e jo, seguiram lutant enquia que l'arribe eth sòn finau a Ilion; donques que venguèrem jos era proteccion des dius”.

Atau parlèc; e toti es aquèus aplaudiren, admiradi deth discors de Diomedes, dondaire de shivaus. E eth cavalièr Nestòr se lheuèc e didec:

“Tidida! Lutes damb valor en combat e depasses en conselh as dera tua edat; cap aquèu gausarà vituperar ne contradíder eth tòn discors, mès que non as arribat enquiath finau. Qu’ès encara joen (per çò des tòns ans poiries èster eth mèn hilh mendre) e ça que la, dides causes discrètes as reis aquèus e les as parlat coma s’a de hèr. Mès jo, que me vanti d’èster mès vielh que tu, ac vau a manifestar e expausar tot; e arrés mespredarà es mies paraules, ne tansevolh eth rei Agammenon. Sense familia, sense lei e sense casa li cau víuer qui desire es òrres lutes intèrnes. Ara aubedim ara nera net: premanim eth sopar e es sentinèles que susvelhen era arriba deth hotjat fossat que cor ath pè deth mur. Les encargui de hè’c as joeni; e tu, ò Atrida, ordena que se hèsque, donques qu’ès eth rei suprèm. Aufris dempús ua taulejada as capitans, qu’aquerò ei çò que te convie e ei digne de tu. Es tues tendes son plies de vin qu’es naus aquèes amien de contunh de Tracia, qu’as tot çò qu’ei de besonh entà recéber ad aqueri, e govèrnes sus molti òmes. Un còp amassadi, seguiràs era opinion d’aqueth que te balhe melhor conselh; pr’amor qu’as aquèus les cau eth conselh d’un que sigue brave e prudent, en aguest moment qu’er enemic alugue tau nombre de huegarades ath cant des naus. Qui ac veirà damb alegria? Aquesta net se decidirà era roïna o era sauvacion dera armada.”

Tau didec, e eri l’escotèren e l’aubediren. En un virament de uelhs se pressèren a gèsser damb es armes, entà encarregar-se’n dera garda, Trasimedes Nestorida, pastor d’òmes; Ascafal e Ialmene, hilhs de Mart; Meriones, Afarèu, Deipir e eth divin Licomedes, hilh de Creont. Sèt èren es capitans, e cada un manau cent mossos aprovedidi de longues piques. Se placèren entre eth fossat e era muralha, aluguèren huec, e toti treigueren eth sòn pròpri sopar.

Er Atrida se hec a vier ena sua tenda as princes aquèus, e dempús dera amassada les autregèc ua esplendida taulejada. Eri estirèren era man dèstra ara parva qu’auien ath dauant, e quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de béuer, er ancian Nestòr, qu’era sua opinion ère considerada tostemp coma era melhor, comencèc a conselhar-les; e en tot arengar-les damb benvolença, les didec:

“Plan gloriós Atrida! Rei d’òmes Agammenon! Començarè per tu e acabarè en tu; donques que regnes sus molti òmes e Zèus t’a balhat eth scèptre e es leis entà que sigues pes subdits. Plan per aquerò te cau expausar era tua pensada e escotar era des auti e enquia e tot amiar-la a tèrme quan quinsevolh, seguint es impulsis dera sua amna, prepausa quauquarren bon; qu’ei atribucion tua executar aquerò que s’acòrde. Te vau a díder çò que considèri mès convenient e arrés aurà ua idia melhor qu’era qu’auí e seguisqui auent, ò hilh de Zèus, des de que, contra era mia opinion, te heres a vier ara joena Briseida, dera tenda der anujat Aquilles. Que calè es còrnes entà convencer-te, mès vencec eth tòn desir alugat e mespredères a un plan fòrt baron aunorat pes dius, en tot panar-li era recompensa qu’encara reties. Vam a veir s’ara podem padegar-lo damb agradius presents e doces paraules.”

Li responec eth rei d’òmes Agammenon: “Non as mentit, ancian, quan mentères es mies fautes. Qu’actué mau, non ac remisqui; que vau per molti eth baron que Zèus estime coraument; e ara eth diu, en voler aunorar a Aquilles, a costat era derròta des aquèus.

Mès, donques que l'ofensè, en tot deishar-me amiar pera funèsta passion, voi padegar-lo e l'aufrisqui era multitud d'esplendidi presents que vau a mentar: sèt trespès non botadi encara en huec, dètz talents d'aur, vint caudèrs ludents e dotze shivaus robusti, premiadi, qu'ena corsa artenheren era victòria. Que non serie praube ne mancarie de preciós aur aqueth qu'avesse es prèmis que taus shivaus artenheren. Li balharè tanben sèt hemnes de Lesbos, adreites entà hèr beròies labors, que jo madeish escuelhí quan conquistè era ben bastida Lesbos e qu'en beresa depassauen as autes. Damb eres l'autrejarè ara hilha de Brises que l'è panat, e jurarè solemnement que jamès entrè en sòn lhet ne jadí damb era, coma ei costum entre òmes e hemnes. Tot aquerò se li presentarà de seguit; mès s'es dius mos permeten esbauçar era gran ciutat de Priam, qu'entre en era quan es aquèus mos repartigam eth butin, que cargue abondosament d'aur e de bronze era sua nau e aliste as vint troianes que mès beròies siguen dempús dera aquèa Helena. E s'artenhem tornar enes fertils camps d'Argos d'Acaia, serà eth mèn gendre e aurà tanti aunors coma Orestes, eth mèn hilh mendre, que s'eleve damb moltes comoditats. Des tres hilhes que deishè ena ciutadèla ben bastida, Crisotemis, Laodice e Ifianasa, que se hèsque a vier era que volgue, sense dotar-la, ena casa de Pelèu; que jo la dotarè tant esplendidament coma arrés a dotat jamès a cap hilha: aufrisqui balhar-li sèt populoses ciutats (Cardamila, Enipe, era erbosa Hira, era divina Feras, Antea, era des beròis prats, era polida Epea e Pedasa, abondosa en vinhes), plaçades totes ath cant deth mar, enes confinhs dera sablosa Pilos, e poblades d'òmes rics en bestiar e en buèus, que l'aunorarán damb presents e coma a ua divinitat e pagaràn, governadi peth sòn scèptre, grani tributs. Tot aquerò haria jo, se depausèsse era sua colèra. Que se dèishe atrendir, pr'amor que per èster implacable e inexorable ei Pluton eth diu mès aborrit des mortaus; e que cedisque dauant de jo, que lo depassi en poder e en edat.”

Responec Nestòr, cavalièr gereni: “Plan gloriós Atrida! Rei d'òmes Agammenon! Que non son mespredables es presents que l'aufriesses ath rei Aquilles. Va, alistem a illustres barons tà que vagen ena tenda deth Pelida. E se vòs, jo madeish les designarè e eri aubediràn: Fenix, estimat de Zèus, que serà eth cap, eth gran Ajax e eth divin Ulisses, acompanhadi des eralds Odio e Euribates. Balhatz-mos aigua e impausatz silenci, pr'amor de pregar-li ath Saturn Zèus qu'age pietat de nosati.”

Atau parlèc, e eth sòn discors agradèc a toti. Es eralds balhèren lauamans as capitans, e de seguit es joeni, aumplint era vaishèra, distribuiren eth vin a toti es presents après auer-ne aufrít en copes es primicies. Dempús que lo tastèren e cada un beuec tot çò que volec, gesseren dera tenda d'Agammenon Atrida. E Nestòr, cavalièr gereni, tachant successiuament es uelhs en cadun des escuelhudi, les recomanaue, e d'ua manèra especiau a Ulisses, que sagessen de persuadir ar illustre Pelida.

Partiren aguesti pera arriba der rambalhós mar e li hègen fòrça prècs a Neptun, que cenh era tèrra, entà que les siguesse aisit d'amiar eth convencement ar orgulhós esperit der Eacida. Quan arribèren enes tendes e naus des mirmidons, trapèren ar eròi en tot deleitar-se damb ua beròia lira hargada, de pont d'argent, qu'agarrèc d'entre es butins quan esbaucèc era ciutat d'Eetion; damb era alegraue era sua amna, en tot cantar hètes

des òmes. Dauant, Patrocle, solet e carat, demoraue qu'er Eacida acabèsse de cantar. Entrèren aqueri, precedidi d'Ulisses, e se posèren dauant der eròi; Aquilles, estonat, se lheuèc deth sèti sense deishar era lira, e Patrocle en veder-les se lheuèc tanben. Aquilles, eth des pès leugèrs, les sarrèc era man e didec:

“Santat, amics qu'arribatz! Que deu èster gran eth besonh quan vietz vosati, qu'ètz entà jo, encara que siga irritat, es mès estimats de toti es aquèus.”

En díder aquerò, eth divin Aquilles les hec sèir en cagires aprovedides de porpradi tapisi e parlèc a Patrocle qu'ère près d'eth:

“Hilh de Meneti! Trè era vaishèra màger aumplis-la deth vin milhor e distribuís es copes, pr'amor que son jos eth mèn tet es òmes que me son mès estimadi.”

Atau didec, e Patrocle aubedic ath companh estimat. En un talhador qu'apressèc en huec botèc es lombs d'ua oelha e d'ua grassa craba, e era esquia d'un succulent sanglar. Automedont tengueie era carn; Aquilles, dempús de talhar-la e dividir-la, la clauaue enes rostidors; e eth hilh de Meneti, baron parièr a un diu, alugaue un gran huec; e dempús, usclada era lenha e amortada era ahlama, escampilhèc es brases, placèc es rostidors en tot assegurar-les damb pèires e amanic era carn damb era divina sau. Quan aquera siguec rostida e mestrada ena taula, Patrocle repartic pan en polidi petiti tistèrs; e Aquilles distribuic era carn, se seiguec dauant deth divin Ulisses, d'esquia ara paret, e ordenèc ath sòn amic que hesse era ofrenda as dius. Patrocle lancèc es primicies en huec. Estireren era dèstra entara parva qu'auien ath dauant, e quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de béuer, Aiax li hec un senhau a Fenix; e Ulisses, en encuedar-se'n, aumptic era sua copa e brindèc per Aquilles:

“Salut, Aquilles! De hestaus parièrs n'auem gaudit ena tenda der Atrida Agammenon, a on podíem minjar moltes e agradiues parves; es plasers dera deliciosa taulejada non mos halaguen, pr'amor que cranhem, ò escolan de Zèus, que mos arribe un gran malastre: que non sabem se poiram salvar o pèrder es naus de molti bancs, se tu non te revestisses de valor. Es orgulhosi troians e es sòns aliats vengudi de tèrres luenhanes, acampen ath costat deth mur e diden que, coma que non les poiram resistir, assautaràn es neres naus; eth Saturn Zèus lampege en tot hèr-les favorables senhaus, e Hectòr, vantat pera sua bravesa e fidant en Zèus, se mòstre furiós, non respècte ne as òmes ne as dius, ei cuelhut per ua crudèu ràbia e demane que campe lèu era divina Auròra, en tot assegurar qu'a de bracar es nòstes nautes popes, usclar es naus damb ardent huec, e aucir ath sòn costat as aquèus estabordidi peth hum. Massa cranh era mia amna qu'es dius complisquen es sues menaces e eth destin age dispausat que morigam en Troia, luenh dera Argolida, elevadoira de shivaus. Au, lhèua-te se desires, encara que tard, salvar as aquèus, que son assetjadi pes teucris. A tu madeish te harà dò se non ac hès, un còp arribat eth mau ja non se pòt apraiar; pensa, donc, se com desliuraràs as danaus de tan funèst dia. Amic, eth tòn pair Pelèu te daue agesti conselhs eth dia que des de Ptia te manèc a Agammenon; *Hilh mèn, era Fortalesa, Minerva e Juno te l'autrejaràn se vòlen; tu refrena en pièch eth naturau fogós (era benvolença qu'èi preferibla) e absteie des perniciosas discussions entà que sigues mès aunorat pes aquèus vielhs e joeni.*

Atau t'amonestaue er ancian e non te'n desbrembes. Cedís ja, e dèisha de cornèr era funèsta ràbia; pr'amor qu'Agammenon t'aufrís digni presents se renóncies ada era. E se vòs, escota e te referirè tot çò qu'Agammenon didec ena sua tenda que t'autrejarie: Sèt trespès non botadi encara en huec, dètz talents d'aur, vint caudèrs reludents e dotze shivaus robusti, premiadi, qu'artenheren era victòria ena corsa. Que non serie praube ne mancarie de preciós aur qui auesse es prèmis qu'aguesti shivaus d'Agammenon artenheren damb es sòns pès. Te balharà tanben sèt hemnes lesbeses, adreites en hèr delicades labors, qu'eth madeish alistèc quan cuelheres era ben bastida Lesbos e qu'en beresa depassen a totes es autes. Damb eres t'autrejarà ara hilha de Brises, que t'a panat, e jurarà solemnament que jamès a estat en sòn lhèt ne s'a ajaçat damb era, coma ei costum, ò rei, entre òmes e hemnes. Tot aquerò te serà autrejat de seguit; mès s'es dius mos permeten esbauçar era gran ciutat de Priam, entra en era quan es aquèus mos repartim eth butin, carga abondosament d'aur e bronze era tua nau e alista es vint troianes que mès beròies siguen dempús de Helena. E s'artenhem tornar enes fertils camps d'Argos d'Acaia, seràs eth sòn gendre e auràs tanti aunors coma Orestes, eth sòn hilh mendre, que s'eleve damb fòrça comoditats. Des tres hilhes que deishèc en palai ben bastit, Crisotemis, Laodice e Ifianasa, hè-te a vier era que volgues, sense dotar-la, ena casa de Pelèu, pr'amor qu'eth la dotarà esplendidament coma arrés age dotat jamès a cap auta hilha: t'aufrís autrejar-te sèt populoses ciutats, Cardamila, Enope, era erbosa Hira, era divina Feras, Antea, era des divertits prats, era polida Epea e Pedasa, abondosa en vinhes, plaçades totes ath cant deth mar, enes confinhs dera sablosa Pilos, e poblades d'òmes rics en bestiar e en buèus, que t'aunoraràn damb ofrendes coma a un diu, e pagaràn, governadi peth tòn scèptre, creishudi tributs. Tot aquerò harie se depausesses era tua colèra. E s'er Atrida e es sòns presents te son odiosi, cuelh pietat des aclapadi aquèus, que te veneraràn coma a un diu, e artenheràs entre eri immensa glòria. Ara poiràs aucir a Hectòr, qu'amiat pera sua funèsta ràbia s'apressarà fòrça a tu, donques que ditz que cap des danaus que se heren a vier es naus t'egale en valor.”

Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecund en recorsi! Que me cau manifestar-vos çò que pensi hèr entà que deishetz de shordar-me es uns per un costat e es auti peth costat opausat. Que m'ei tant odiós coma es pòrtes der Orco aqueth que pense ua causa e ne ditz ua auta. Vau a díder, donc, çò que me semble milhor. Me pensi que ne er Atrida Agammenon ne es danaus me poirà convéncer, donques que jamès s'arregrais eth hèt de combàter totemp e sense posa damb er enemic. Era madeisha recompensa obtie aqueth que se demore ena sua tenda, qu'eth que lute damb valentia; ena madeisha consideracion son tengudi es covards e es valents; e dera madeisha manèra se morís eth guiterós coma eth treballador. Cap auantatge m'a dat, patir tantes penes e expausar era mia vida en combat. Dera madeisha manèra qu'er audèth amie as desplomadi hilhets eth minjar que recuelh, en tot privar-se d'eth, atau jo passè longues ores sense dormir e dies sancers autrejat ara crudèu luta damb òmes que combatien pes sues esposas. Conquistè dotze ciutats per mar e onze per tèrra ena fertila region troiana; de totes treiguí abondosi e preciós butins que l'autregè ar Atrida, e aguest, que se demoraue enes velères naus, les recebec, ne repartic quauqui uns, e se sauvèc era rèsta. Mès es recompenses qu'Agammenon autregèc as reis e capitans

seguissen en poder d'aguesti; e a jo, solet entre es aquèus, me panèc era doça esposa e la retie encara: que gaudisque dormint damb era. Per qué es aquèus les a calut hèr era guèrra contra es teucris? Per qué er Atrida a amassat e amiat ara armada? Non ei per Helena, era de beròia cabeladura? Pr'amor que, dilhèu son es Atridas es solets òmes, de votz articulada, qu'estimen as sues esposas? Tot òme brave e senat estime e suenhe ara sua esposa, e jo apreciaua coraument ara mia, encara que l'auia aquerit mejançant era lança. Donques que me decebec, en tot agarrar-me des mans era recompensa, non sò per eth; lo coneishi e non me persuadirà. Que delibère damb tu, Ulisses, e damb es auti reis se com poirà desliurar es naus deth huec enemig. Que ja a hèt fòrça causes sense era mia ajuda, donques que bastic un mur, daurint un ample fossat que defen ua palissada mès ne damb tot aquerò pòt contier era valentia de Hectòr, aucidor d'òmes. Mentre combatí en favor des aquèus, jamès volec Hectòr qu'era luta se hesse luenh dera muralha; sonque arribaue enes pòrtes Escèes e ena ausina; e un còp que me demorè aqui, li costèc trabalh salvar-se dera mia escometuda. E donques que ja non desiri lutar contra eth divin Hectòr, deman, dempús d'aufrir es sacrificis a Zèus e as auti dius, avararè en mar es cargadi vaishèths, e veiràs, s'ei que vòs e t'interèsse, as mies naus regant eth Helespon, abondós en peishi, e en eres òmes que remaràn damb plaser; e s'eth gloriós Neptun m'autrege ua erosa navegacion, tath tresau dia arribarè ena fertil Ptia. En era deishè fòrça causes quan en mala ora venguí, e d'aciu me harè a vier aur, bronze, hemnes de beròia cintura e hèr ludent, que per sòrt me toquèren; pr'amor qu'eth rei Agammenon Atrida, en tot insultar-me, m'a trèt era recompensa qu'eth madesh m'auie autrejat. Didetz-l'ac publicament, se vos platz, entà qu'es aquèus s'indigenen, se damb era sua abituau imprudència sagèsse d'enganhar a bèth aute danau. Que non gausarie, per desvergonhat que siguesse, a guardar-me cara a cara; damb eth non deliberarè ne harè arren e se m'enganhèc e ofensèc, ja non m'enganharà mès damb es sues paraules, que n'age pro damb aquerò e que corre tranquil entara sua perdicion, donques qu'eth generós Zèus l'a trèt eth sen. Es sòns presents me son odiosi, e ne hèsqui cabau autant d'eth coma d'un peu. Encara que me balhèsse dètz o vint còps mès de ço que possedís o de ço qu'arribèsse a possedir, o tot aquerò que i a en Orcomene, o en Tebas d'Egipte, qu'es sues cases sauven riqueses (cent pòrtes dan pas ara ciutat e per cada ua d'eres passen cada dia dus cents òmes damb shivaus e cars) o autant coma son es sables o es grani de povàs, ne enquia e tot atau padegarie Agammenon eth mèn anuèg, s'abans non me pagaue era dolorosa ofensa. Non me maridarè damb era hilha d'Agammenon Atrida, encara que damb beresa egale ara daurada Venus e en labors competisque damb Minerva; ne enquia e tot atau, me maridarè damb era; qu'aliste a bèth aute aquèu que li convengue e sigue eth rei mès poderós. S'en tot salvar-me es dius, torni ena mia casa, eth madeish Pelèu me cercarà ua esposa. Que i a gran nombre d'aquèes ena Helade e en Ptia, hilhes de princes que govèrnen ciutats; era que jo volga, serà era mia hemna. Que me conselhe fòrça eth mèn còr omenenc que cuelha legitima esposa, digna conjonch mia e gaudisca aqui des riqueses aquerides per ancian Pelèu; pr'amor que non me pensi que s'ac valgue, ne guaire diden que s'embarraue ena ciutat populosa d'Ilion en temps de patz, abans qu'arribèssen es aquèus, ne guaire contie er empeirat temple der arquer Apòllo en Pite. Que se pòt agarrar buèus e grasses oelhes, se pòden aquerir es trespès e es bruni shivaus; mès que non ei possible agarrar ne cuélher era amna umana

entà que torne, un còp a passat era barralha que formen es dents. Era mia mair, era divessa Tetis, d'argentadi pès, ditz qu'eth fado a dispausat qu'era mia vida acabe d'ua d'aguestes dues manères: Se me demori a combàter ath torn dera ciutat troiana, non tornarè ena pàtria, mès era mia glòria serà immortau; se torni, perderè era gloriosa fama, mès era mia vida serà longa, pr'amor qu'era mòrt non me susprenerà tan lèu. Jo conselhi que toti s'embarquen e tornen enes sòns ostaus, pr'amor que ja non artenheratz arroïnar era excélsa Ilion: eth poderós Jupitèr estenec eth braç sus era e es sòns òmes son plei de confiança. Vosati amiatz era responsa as princes aquèus (donques qu'aguesta ei era mission des legats), pr'amor de qué cèrquen ua auta manèra de salvar es naus e as aquèus que i a ath sòn entorn, pr'amor qu'aqueth qu'en eth pensèren non pòt actuar mentre existisque eth mèn anuèg. E Fenix que se demore damb nosati, que s'ajace e deman tornarà damb jo ena pàtria tèrra, s'atau ac vò, pr'amor que non lo vau a hèr a vier ara fòrça.”

Acabec era sua parlòta, e toti amudiren, estonadi d'entener-lo; donques que siguec molta era veeméncia que s'exprimic. E er ancian cavalièr Fenix, que sentie gran temor pes naus aquèes, didec dempús d'ua estona e damb lèrmes enes uelhs:

“Se penses ena tornada, Aquilles, e te remisses totafèt a deféner, deth voraç huec, es velères naus, pr'amor qu'era ira nidèc en tòc còr, com poiria demorar-me solet e sense tu, hilh estimat? Er ancian cavalièr Pelèu volec que jo t'acompanhèssa quan te manèc des de Ptia entà Agammenon, encara un mainatge e sense experiéncia dera funèsta guèrra ne des assemblades a on es barons se hèn illustres; e m'ordenèc que t'ensenhèssa a parlar ben e a realizar granes hètes. Plan per aquerò, hilh estimat, non voleria veder-me abandonat de tu, encara qu'un diu en persona me promettesse trèir-me era vielhesa e deishar-me tan joen coma quan gessí dera Helade, de beròies hemnes, hugent des imprecacions d'Amintor Ormenida, eth mèn pair, que s'irritèc damb jo per çò d'ua concubina de beròia cabeladura, qu'estimaue damb anuèg dera sua esposa e mair mia. Aguesta me suplicaue de contunh, abraçant es mèns jolhs, que jadessa damb era concubina entà qu'aborrisse ar ancian. Que volí aubedir-la e ac hi. Eth mèn pair, que non se tardèc en saber-se'n, me maudidec diuèrsi còps, demanèc as òrres Furies que jamès podesse sèir-se enes mèns jolhs un hilh mèn, e eth Zèus deth lunfèrn e era terribla Proserpina ratifiquèren es sues imprecacions. Que siguí per aucir ath mèn pair damb er agudent bronze, mès bèth immortau padeguèc era mia colèra, en tot hèr-me a pensar ena fama e enes repotecs des òmes, damb era fin de qué non siguessa cridat parricida pes aquèus. Mès que ja non auia er in d'estar-me en palai damb eth mèn pair anujat. Es amics e parents me volien retier aqui e me hegen insistentes supliques: esgorgèren gran nombre de grasses oelhes e buèus de tornejadí pès e torçades còrnes; meteren ena ola molti porcèths sus era ahlama de Vulcan; se beuec bona part deth vin que i auie enes tenalhes der ancian; e pendent nau nets seguides dormiren aqueri ath mèn costat, en tot susvelhar-me per torns e tient alugadi dus fogairons, un en portau deth ben enrodat pati e un aute en vestibul dauant dera pòrta dera cramba. En arribar ena detzau tenebrosa net, gessí dera cramba trincant es hustes fòrtament amassades ara pòrta, sautè aisidament eth mur deth pati, sense qu'es susvelhants ne es sirventes se n'encuedessen, e hugent pera

espaciosa Helade, arribè ena fertil Ptia, mair de oelhes. Eth rei Pelèu m'acuelhec benevòl, m'estimèc coma li cau estimar un pair ath sòn hilh unigenit que l'arribè ena vielhesa, e vivint ena opulència, m'enriquic e me botèc ath cap d'un pòble nombrós, e d'alavetz ença me demorè en un airau dera Ptia, regnant sus es dolòpis. E t'elevè enquia hèr-te tau qu'ès, ò Aquilles, semblable as dius, damb corau afeccion; e tu ne tansevolh volies anar damb cap aute enes taulejades, ne minjar en palai, enquia que, seigut enes mèns jolhs t'assadoraues dera carn bracada a trocets e t'apressaua eth vin. Guaire viatges pendent era anujosa mainadesa me taquères era tunica en pièch damb eth vin que vomegaues! Que patí fòrça e trabalhè per tu, e en tot considerar qu'es dius non m'auien dat descendéncia, te cuelhí per hilh mèn entà que bèth dia me desliuresses deth crudèu malastre. Mès, Aquilles, padega eth tòn alugat in; que non conven qu'ages un còr desprietat, quan es madeishi dius se dèishen apaisar, a maugrat dera sua màger vertut, dignitat e poder. Damb sacrificis, vòts agradius, libacions e bugàs de greish usclat, les padeguen aqueri qu'an trincat era sua lei e pequèren. Pr'amor qu'es Supliques son hilhes deth grant Zèus, e encara qu'espeades, arropides e guèrches, sagen de vier darrèr d'Ate: aguesta qu'ei robusta, de pès leugèrs e plan per aquerò s'auance, e recurrent era tèrra, ofense as òmes: e aqueres reparen dempús eth mau costat. Aqueth que respècte as hilhes de Zèus quan se presenten, artenh gran profit e ei atengut per eres se bèth còp li cau invocar-les. Mès se quauquarrés non ne hè cabau d'eres, e s'entestadís a refusar-les, se filen entà Zèus e li demanen qu'Ate acompanhe totemp ad aqueth que, damb eth mau, patisque era pena. Autreja tu tanben as hilhes de Zèus, ò Aquilles, era deguda consideracion, que per era er esperit de d'auti valents s'amaisèc. E s'er Atrida non te brindèsse aguesti presents, ne te hesse d'auti aufriments entath futur, e sauvèsse era sua colèra contra tu, non t'exortarie a que, depausant era ira, ajudéssetz as aquèus, encara qu'ei gran eth besonh que se trafen. Mès t'autrege fòrça causes, te'n promet mès e te mane, entà que te prèguen en sòn nòm, excellents barons, alistant ena armada aquèa aqueri que li son mèns estimadi. Non mesprèdes es paraules d'aguesti, ne dèishes sense efècte era sua venguda, donques que non se te pòt repotegar qu'abans siguesses anujat. Toti auem entenut condar hètes des eròis ancians, e sabem que quan èren cuelhudi pera ràbia se podien padegar damb presents e èren exorables as prècs. M'en brembi de ço qu'arribèc un viatge, non recent, senon ancian e vo'lo vau a condar, amics mèns. Cureti e valents etòlis combatièn ar entorn de Calidon e s'aucien es uns as auti, defenent aqueri era sua berdia ciutat e desirant aguesti assolar-la mejançant es armes. Qu'auie prebotjat aguesta luta Diana, era deth tron daurat, anujada pr'amor qu'Enèu non l'aufric es sacrificis dera sèga en fertil camp: es auti dius se regalèren damb es ecatòmbes, e sonque ara hilha deth gran Zèus, deishèc aqueth d'aufrir-les, per desbrembe o per descuet, en tot cométer ua gran falta. Airosa era divinitat que se complatz en lançar flèches, hec campar a un sanglar, de blanqui dents, que costèc grani maus en camp d'Enèu, en tot desarraïsar grani arbes e lançar-les per tèrra quan ja damb era flor prometien eth fruit. Fin finau l'aucic Meandre, hilh d'Enèu, ajudat per caçaires e gossets de moltes ciutats (pr'amor que non ère possible vencer-lo damb pòca gent, tan corporent ère!, e ja a molti les auie hèt pujar en trist lenhèr) e era divessa suscitèc alavetz ua batalha entre es cureti e es magnanims aquèus per ço deth cap e era peluda pèth deth sanglar. Mentre Meleandre, estimat de Mart, combatec, les anèc mau as cureti, que non

podien, a maugrat d'èster tants, apressar-se as murs. Mès er eròi, irritat damb era sua mair Altèa, se deishèc dominar pera colèra que trebole era ment des mès senadi e se demorèc en palai damb era sua beròia esposa Cleopatra, hilha de Marpesa Evenina, era des polits pès, e d'Idas, eth mès fòrt des òmes qu'alavetz poblauen era tèrra. (Gausèc Idas armar er arc contra Apòllo, pr'amor de recuperar ara esposa qu'eth diu li panèsse; e d'alavetz ençà li botèren a Cleopatra, es sòns pairs, eth fausnòm d'Alcione, pr'amor qu'era venerabla mair, patint era trista sòrt d'Alcion, se des.hège en lèrmes mentre se la hège a vier er arquèr Apòllo). Retirat, donc, damb era sua esposa, s'avalauè Meleandre era acèrba colèra que l'auien costat es impressions dera sua mair; era quau, aclapada pera mòrt violenta d'un frair, pregauè as dius, e de jolhs, e damb eth vrente banhat en lèrmes, pataquejaue eth fertil solèr en tot invocar a Pluton e ara terribla Proserpina pr'amor qu'aucissen ath sòn hilh. Era Furia, que rome enes tenèbres e a un còr inexorable, l'entenec des der Erebe, e de seguit creishec eth rambalh e eth sarabat dauant des pòrtes dera ciutat, qu'es sues tors sigueren atacades e es etòli ancians manèren as illustres prèires des dius entà que li supliquèssen a Meleagre que gessesse a defener-les, en tot aufrir-li un ric present: a on eth solèr dera alègra Calidon siguesse mès fertil, alistarie eth madeish un polit camp de cinquanta boalhes, mitat vinha mitat tèrra de laurança. Se presentèc tanben en lumedan deth naut crambon er ancian cavalièr Enèu; e picant ena pòrta, li hec ath sòn hilh nombroses supliques. Li preguèren tanben es sues fraies e era sua venerabla mair. Mès eth se remie cada còp mès. Acodiren es sòns milhors e estimats amics, e tanpòc artenheren botjar eth sòn còr, ne convencer-lo entà que non demorèsse a gèsser dera cramba, era arribada des enemics. E es cureti escalèren es tors e comencèren a usclar era ciutat. Alavetz era esposa, de beròia cintura, ahisquec a Meleagre plorant e condant-li es malastres que patissen es òmes qu'era sua ciutat ei conquistada: qu'aucissen as barons, li didie, eth huec destruís era ciutat e son tiranisadi es mainatges e es hemnes d'estreta cintura. Meleagre, en enténer aquestes paraules, sentec que se l'esmoiguie eth còr; e deishant-se amiar peth sòn in, se vestic es reludentes armes e desliurèc deth funèst dia as etòli; mès que ja non l'autregeren es molti e beròis presents, a maugrat d'auer-les sauvat dera roïna. E ara tu, amic, non penses dera madeisha manèra, ne cap diu t'ahisque a obrar atau; que serà peyor qu'arrecules era ajuda entà quan es naus siguen usclades; vè-te'n, donc, a recuelher es presents, e es aquèus te veneraràn coma a un diu, pr'amor que s'intervenguesses ena omicida guèrra quan ja non t'aufrisquen presents, non artenheràs tant aunor encara que refuses as enemics."

Li responec Aquilles, leugèr de pès: "Fenix, ancian pair, escolan de Zèus! Entad arren me cau tau aunor, e demori que se Zèus vò, serè aunorat enes convaves naus mentre non manque er alend en mèn pièch e se botgen es mèns jolhs. Ua auta causa te vau a díder, que salvaràs ena tua memòria: non me treboles era amna damb plors e gemiments entà complàder ar eròi Atrida, que non auries d'estimar se desires qu'er amor que te profèssi non se contertisque en òdi; qu'ei milhor qu'afligisques coma jo ad aqueth que m'afligís. Exercís eth comandament damb jo e compartís es mèns aunors. Aquesti amiaràn era responsa, tu demora-te e ajaça-te en mofle lhet, e en trincar era auba decidiram se mos conven tornar as nòsti ostaus e demorar-mos aciu encara."

Didec, e ordenèc a Patrocle, en tot hèr-li damb es celhes un senhau, que premanisse ua mofla jaça entà Fenix, damb era fin de qué es auti pensessen en gèsser coma mès lèu melhor dera tenda. E Ajax Telamoni, parièr a un diu, parlèc dident:

“Laertida, deth linhatge de Zèus! Ulisses, fecund en recorsi! Anem-mo’n. Que non demori arténher eth nòste prepaus per aguesta via, e mos cau anonciar era responsa, encara que sigue desfavorabla, as danaus que son en tot demorar. Aquilles qu’a en sòn pièch un còr orgulhós e sauvatge. Crudèu! Que l’ei parièr era nòsta amistat, que damb era l’aunoràuem en campament mès qu’a cap aute. Despietet! Pera mòrt deth frair o deth hilh se receb ua compensacion; e un còp pagada, er aucidor se demore en pòble, e eth còr e era amna der ofensat se padeguen; e a tu t’an aumplit es dius eth pièch d’implacabla e herotja rancura per tòrt d’ua soleta joena. Sèt d’excellentes te n’aufrim aué e fòrça d’autes causes; que mos sigue eth tòn còr propici, e respècta eth tòn ostau, donques qu’èm jos eth tòn tet manadi pera armada aquèa, e desiram èster entà tu es mès apreciadi e es mès amics de toti es aquèus.”

Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Ajax Telamoni, d’alègre linhatge, prince d’òmes! Me pensi qu’as dit çò que sentes, mès eth mèn còr s’alugue d’ira quan me’n brembi deth mesprètz qu’Atrida me tractèc dauant des aquèus, coma se jo siguessa un miserable forastèr. Anatz-vo’n e publicatz era mia responsa: non me tierè ara crudenta guèrra enquia qu’eth hilh der aguerrit Priam, Hectòr divin, arribe aucint a aquèus enes tendes e naus des mirmidons e les uscle. Me pensi que Hectòr, encara que sigue enventit, s’abstierà de combàter tanlèu s’aprèsse ena mia tenda e ena mia nera nau.”

Atau Parlèc. Cada un preneç ua copa dobla; e hèta era libacion, es enviadi, damb Ulisses ath cap, tornèren entàs naus. Patrocle ordenèc as sòns companhs e as esclaves que premanissen de seguit ua mofla jaça entà Fenix, e eres, aubedint era orde, la premaniren damb pèths de oelha, tintat cobrelhet e fin linçò deth melhor lin. Aquiu repausèc eth vielh, en tot demorar ara divina Auròra. Aquilles dormic en çò de mès retirat dera tenda damb ua hemna que se hec a vier de Lesbos: damb Diomeda, hilha de Forbant, era de beròies caròles. E Patrocle s’ajacèc ath costat dera paret opausada, en tot auer ath sòn costat a Ifis, era de beròia cintura, que l’auie autrejat Aquilles quan cuelhec era excèlsa Escira, ciutat d’Enièu.

Quan es enviadi arribèren ena tenda der Atrida, es aquèus, de pès, les presentèren daurades copes e les hègen preguntes. E eth rei d’òmes Agammenon les interroguèc dident:

¡Ep! Ditz-me, celèbre Ulisses, glòria des aquèus. Vò desliurar es naus deth huec des enemics, o se remis pr’amor qu’eth sòn orgulhós còr se trape encara senhorejat pera colèra?”

Responec eth pacient e divin Ulisses: “Plan gloriós Atrida, rei d’òmes Agammenon! Que non vò aqueth depausar era sua colèra, senon qu’encara se l’alugue mès era ira. Te mesprède a tu e as tòns presents. Ditz que deliberes damb es aquèus se com poiràs salvar es naus e ath pòble aquèu, ditz en ton de menaça que botarà en mar es sòns

concavi vaishèths, de molti bancs, quan hèsque dia e conselhe qu'es auti s'embarquen e tornen enes sues cases, donques que ja non artenheratz arroïnar era excèlsa Ilion; eth poderós Zèus estenec eth braç sus era, e es sòns òmes son plei de confiança. Atau didec, coma ac pòden referir aguesti que vengueren damb jo: Aiax e es dus prudents eralds. Er ancian Felix s'ajacèc aqui per orde d'aqueh, entà que deman torne ena sua pàtria, s'atau ac vò, pr'amor que non se l'a de hèr a vier ara fòrça.”

Atau parlèc, e toti carèren estonadi des sues paraules, donques qu'ère fòrça grèu aquerò que venguie de díder. Se tardèc ua longa estona eth silenci des afligidi aquèus; mès, a tot darrèr, exclamèc Diomedes, valent en combat:

“Plan gloriós Atrida, rei d'òmes Agammenon! Non l'auies d'auer pregat ar illustre Pelida, ne aufrir-li innombrables presents; ja ère capinaut, e ara qu'as ahiscat era sua supèrbia. Mès deishem-lo ja, autant se se'n va, coma se se demore: tornarà a combàter quan eth còr qu'a en sòn pièch l'ac ordene, o un diu l'ahisque. Tè, actuem tau que vos vau a díder. Ajaçatz-vos dempús de satisfèr es desirs deth vòste còr minjant e beuent vin, pr'amor qu'aqerò balhe fòrça e vigor. E quan campe era beròia Auròra, de dauradi dits, hè que s'amassen ath cant des naus es òmes e es cars, arenga ara tropa, e luta en prumèra fila.”

Taus sigueren es sues paraules, que toti es reis aplaudiren, admiradi deth discors de Diomedes, dondaire de shivaus. E hètes es libacions, tornèren enes sues respectiues tendes, s'ajacèren e eth don deth saunei receberen.

CANT X

Dolonia

Es princes aquèus dormiren tota era net, vençudi per placid sòn, mès que non tastèc es sues doçors er Atrida Agammenon, pastor d'òmes, pr'amor qu'ena sua ment remenaue fòrça causes. Dera madeisha manèra qu'er espós de Juno, de beròia cabeladura, lampege quan premanís ua ploja torrenciau, ua peiregada o ua nheuada que capère es camps, o vò daurir en bèth lòc era boca immensa dera amara guèrra; atau, tan soent, s'escapauen deth pièch d'Agammenon es alendades, que gessien de çò mès prigond deth sòn còr, e li tremolauen es entralhes. Quan tachaue era guardada enes camps teucris, l'estonauen es nombrosi fogairons qu'usclauen dauant d'Ilion, es sons de flaütes e calamèles e eth sarabat dera gent; mès quan se viraue entàs naus e entara armada aquèa, se chinaue furiós es peus, lheuand es uelhs entà Zèus, que demore naut de tot, e eth sòn generós còr deishaue anar grani gemiments. A tot darrèr, en creir qu'era melhor decision serie acodir a Nestòr Nelida, eth mès illustre des òmes, pr'amor de veir s'entre es dus trapauen ua forma de desliurar deth malastre a toti es danaus, se lheuèc, se vestic era tunica, se caucèc es blanqui pès damb polides sandales, se botèc ua roienca pèth de leon, que l'arribaue enquiàs pès, e agarrèc era lança.

Tanben Menelau ère cuelhut pera pòur e non artenhie que lo cuelhesse era sòn enes sòns uelhs, en tot crànher que les arribèsse bèth mau as aquèus que per eth auien arribat en Troia, trauessant er ample mar, e prebotjant tant audaçà guèrra. Caperèc es sues amples espatles damb era tacada pèth d'un leopard, se botèc dempús eth casco de bronze, e agarrant damb era robusta man ua lança, anèc a cridar a Agammenon, que governaue poderosament sus toti es aquèus e ère venerat peth pòble coma un diu. Lo trapèc ath cant dera popa deth sòn vaishèth, en tot vestir era magnifica armadura. Que li siguec ad aguest agradiua era sua visita. E Menelau, valent en combat, parlèc eth primèr en tot díder:

“Per qué, estimat frair, cuelhes es armes? Dilhèu vòs persuadir a bèth companh tà que vage a explorar eth camp teucris? Cranhi qu'arrés s'aufrisque entà prestar aguest servici d'anar solet pendent era divina net a espiar ar enemic, donques qu'entad aquerò s'a besonh d'un còr gausat”.

Li responec eth rei Agammenon: “Ambdús, ò Menelau, escolan de Zèus, auem besonh d'un prudent conselh entà defèner e salvar as aquèus e as naus, pr'amor qu'era ment de Zèus a cambiat, e ara li son mès agradius es sacrificis de Hectòr. Jamès è vist ne entenut qu'un òme hesse en un solet dia tantes proeses coma a hèt Hectòr, estimat de Zèus, contra es aquèus, sense èster hilh d'un diu o d'ua divessa. Des sues gèstes s'en brembaràn es aquèus fòrça e pendent fòrça temps. Autant de mau a costat as aquèus! Ara, au!, endralha-te ath mès córrer entàs naus e crida a Aiax e a Idomenèu; mentretant jo anarè a cercar ath divin Nestòr e li demanarè que se lhèue, que vengue damb nosati

en sagrat esquadron des gardes e les balhe ordes. Que l'aubediràn mès qu'a cap aute, pr'amor que les mane eth sòn hilh amassa damb Meriones, servidor d'Idomenèu. As dus les auem fidat, d'ua manera especiau, aguest ahèr.

Didec alavetz Menelau, valent en combat: “De quina manèra vòs qu'ac hèsca? Me demorarè damb eri e te demorarè aqui, o è de tornar ath mès córrer quan les aja balhat era tua encomana?”

Responec eth rei d'òmes Agammenon: “Demora-te aqui; non se passe que dempús non pogam trapar-mos, pr'amor que son molti es caminòus que i a entre era armada. Lhèua era votz pes lòcs que vages passant e recomana èster ara demora, cridant a cadun peth sòn nòm pairau e vantant-les a toti. Non te hèsques veir supèrb. Trabalhem tanben nosati, pr'amor que quan neishérem Zèus mos condemnèc a patir taus malastres.”

Dit aquerò, li didec adiu ath sòn frair, ben instruit ja, e anèc a cercar a Nestòr, pastor d'òmes. Lo trapèc en sòn pabilhon, ath cant dera nera nau, ajaçat en mofle lhet. En un costat se vedien diuerses armes (er escut, dues lances, eth reludent casco) e era hargada motladura que damb era se cenhie er ancian totemp que, coma capitan dera sua gent, s'armaue entà anar entar omicida combat; donques qu'encara non se rendie ara trista vielhesa. S'incorporèc Nestòr, en tot apuar-se en code, lheuèc eth cap, e en tot dirigir-se ar Atrida l'interroguèc damb aguestes paraules:

“Qui ès tu que vie solet entre era armada e es naus, pendent era tenebrosa net, quan es auti mortaus dormissen? Dilhèu cèrques a bèth garda o companh? Parla. Non t'apresses sense respóner. Qué vòs?”

Li responec eth rei d'òmes Agammenon: “Nestòr Nelida, glòria illustra des aquèus! Arreconeish ar Atrida Agammenon, a qui diu envie e seguirà enviant sense pòsa mès trabalhs qu'ad arrés, mentre non li manque er alend ath mèn pièch e es mèn jolhs se botgen. Que vau romant; donques que, preocupat pera guèrra e pes malastres que patissen es aquèus, non artenhi qu'eth doç saunei me barre es uelhs. Que cranhi fòrça as danaus; era mia amna non ei tranquilla, senon fòrça inquieta; eth còr se m'arrinque deth pièch e tremolen es mèn robusti membres. Mès se vòs tier-te a bèra causa, donques que tanpòc pòs dormir, baishem a veir as sentinèles; non se passe que, vençudi pera sòn e peth trabalh, s'agen eclipsat, deishant abandonada era garda. Es enemics se trapen apròp e non sabem s'auràn decidit atacar-mos aguesta net.”

Responec Nestòr, cavalièr gereni: “Gloriós Atrida, rei d'òmes Agammenon! A Hectòr non li complirà eth generós Zèus toti e desirs, coma eth demore; e me pensi qu'encara aurà de patir mès trabalhs s'Aquilles trè deth sòn còr eth funèst anuèg. Vierè damb tu e desvelharam as auti: ath Tidida, famós pera sua lança; a Ulisses, ath velòç Ajax d'Oilèu e ar esforçat hilh de Filèu. Quauqu'un poirie anar a cridar ath deiforme Ajax Telamoni e ath rei Idomenèu, pr'amor qu'es sues naus non son apròp senon luenh. E repotegarè a Menelau encara que sigue amic e respectable e encara que tu t'anuges, e non cararè per

çò de qué dormisque e t'age deishat a tu eth trabalh. Que s'auie d'auer tengut a suplicar a toti es princes, donques que correm un gran perilh.”

Didec eth rei d'òmes Agammenon: “Ancian! D'auti còps t'ahisque entà que lo repotegesses, pr'amor que soent ei insolent e non vò trabalhar; non per guitèra e manca de talent, senon pr'amor que virant era sua guardada entà jo, demore era mia possada. Mès aué s'a lheuath fòrça mès abans que jo, se me presentèc e lo manè a cridar ad aqueri que vies de parlar. Anem e les traparam dauant des pòrtes, damb era garda; donques qu'ei aqui a on les didí que s'amassessen.”

Responec Nestòr, cavalièr gereni: “D'aguesta sòrta, degun des aquèus s'irritarà contra eth, ne lo desaubedirà, quan les exòrte o les ordene bèra causa.”

A penes auec prononciat aquestes paraules, abriguèc eth sòn pièch damb era tunica, se caucèc es blanqui pes damb beròies sandales, e se botèc un mantèl porpra, doble, ample, ornat damb lanuda tela. Cuelhec era fòrta lança, qu'era sua agudenta punta ère de bronze, e se filèc de cap as naus des aquèus, de bronzinades armadures. Eth prumèr que desvelhèc Nestòr, cavalièr gereni, siguec Ulisses que, en prudècia egalauè a Zèus. Lo desvelhèc cridant, era sua votz arribèc enes aures der eròi, e aquest gessec dera tenda e didec:

“Per qué vatz romant per aqui, entre es naus e era armada, solets, pendent era net immortal? Quin besonh urgent mos a arribat?”

Responec Nestòr, cavalièr gereni: “Laertida, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Non t'anuges, donques qu'ei fòrça grana era pena qu'afligís as aquèus. Seguis-mos e desvelharam ath que convengue, entà cuèlher un acòrd sus se mos cau hùger o combàter encara.”

Atau didec. Er engenhós Ulisses, entrant ena tenda, pengèc des sues espatles eth hargat escut e s'amassèc damb eri. Anèren a cercar a Diomedes Tidida, e lo trapèren dauant deth sòn pabilhon damb era armadura botada. Es sòns companhs dormien ath sòn entorn, damb es caps apuadi enes escuts e es lances clauades pera viròla en tèrra; eth bronze des puntes ludie de luenh coma un relampit deth pair Zèus. Er eròi repausauè sus ua pèth de taure sauvatge, en tot auer dejós deth cap un esplendid tapís. Nestòr, cavalièr gereni, se posèc ath sòn costat, lo botgèc damb eth pè entà que se desvelhesse, e lo pressauè, en tot repotegar-lo d'aguesta sòrta:

“Lhèua-te, hilh de Tidèu! Com ei que dormisses prigondament tota era net? Qu'ei que non sabes qu'es teucri acampen en un ticò dera planhèra, apròp des naus, e que solet un cuert espaci les dessepare de nosati?”

D'aguesta manèra parlèc. E aqueth, en tot rebrembar de seguit eth sòmi, didec aquestes alades paraules:

“Qu’ès incansable, ancian, e jamès dèishes de trabalhar. Dilhèu non i a d’auti aquèus mès joeni, que vagen pes camps e desvelhen as reis? Qu’un non pòt damb tu, ancian!”

Li responec Nestòr, cavalièr gereni: “Òc, hilh, qu’ei avient tot çò que vies de díder. Qu’è hilhs excellents e fòrça òmes que poirien vier a cridar-vos, qu’ei fòrça gran eth perilh que se trafen es aquèus: En talh deth raser se trafen ara era trista mòrt e era sauvacion de toti. Vè-te’n e crida ath velòç Ajax e ath hilh de Tidèu, donques qu’ès mès joen e as pietat de jo.”

Didec. Diomedes caperèc es sues espatles damb ua pèth de corporent e afogat leon, agarrèc era lança, anèc a desvelhar ad aqueri e se les hec a vier damb eth.

Quan arribèren en esquadron de gardes, non trapèren as sòns capitans dormidi, pr’amor que toti èren ara demora e sus es armes. Coma es gossets que susvelhen es oelhes d’un estable, e entenen vier deth monte, a traùers dera seuva, ua terribla fèra damb gran rambalh d’òmes e de gossets, se boten inquietes e ja non pòden dormir, atau eth doç saunei hugie des paupetes d’aqueri que hègen garda en tan mala net, pr’amor que guardauen tostemp entara planhèra e campauen a veir s’es teucris les atacauen. Er ancian les vedec, se n’alegrèc, e entà encoratjar-les deishèc anar aguestes alades paraules:

“Susvelhatz atau, hilhs mèns! Non se passe que bèth un se dèishe véncer pera sòn e l’autregem ar enemig era ocasió d’alegrar-se.

Didec, e trauessèc eth fossat. Lo seguiren es reis aquèus qu’auien estat cridadi entath conselh, e ath delà Meriones e er illustre hilh der ancian pr’amor qu’aqueri les convidèren entà deliberar. Passat eth fossat, se seiguiren en un loc net a on eth solèr non ère caperat de cadavres: aqui s’auie virat er impetuós Hectòr, dempús de costar grani maus as aquèus, quan era net les caperèc en sòn mantèl. Acomodadi en aqueth lòc, conversauen; e Nestòr, cavalièr gereni, comencèc a parlar, dident:

“Ò amics! Non i aurà arrés que, fidant ena sua animositat audaç, vage en campament des magnanims teucris? Dilhèu poirie hèr presoèr a quauque enemig que sigue prèd dera armada, o se’n poirie saber, en tot entèner bèth rumor, çò qu’es teucris an decidit: se desiren demorar-se aci, prèd des naus, o tornar entara ciutat quan agen vençut as aquèus. Se se’n sabesse d’aquerò e tornèsse san e en bona santat, serie grana era sua glòria jos eth cèu e entre toti es òmes, e aurie ua polida recompensa: cada capitán des que manen enes naus, l’autrejarie ua oelha damb eth sòn anhèth (present sense parier) e se l’admeterie ath delà en totes es taulejades e hestaus.”

D’aguesta sòrta parlèc. Amudiren toti e demorèren en silenci, enquia que Diomedes, valent en combat, didec:

“Nestòr! Eth mèn còr e era mia amna valerosa m’ahisquen a penetrar en camp des enemics qu’auem apròp, des teucris; mès se quauquarrés m’acompanhèsse, era mia confiança e era mia gojardaria serie màger. Quan van dus, un s’auance ar aute en avertir

çò que conven, quan s'està solet, encara que se pense, era intelligència ei mès lenta e era decision mès dificila.”

Taus sigueren es sues paraules, e molti voleren acompanhar a Diomedes. Ac volien es dus Aiaces, ministres de Mart; ac volec Meriones; ac desiraue eth hilh de Nestòr; s'aufric er Atrida Menelau, famós pera sua lança; e fin finau, tanben Ulisses se mostrèc prèst a penetrar ena armada teucra, pr'amor qu'eth còr qu'amiaue en sòn pièch aspiraue tostemp a executar audaces hètes. E eth rei d'òmes Agammenon didec alavetz:

“Diomedes Tidida, estimat deth mèn còr! Alista coma companh ath que volgues, ath mihor des presents; donques que son molti es que s'aufrissen. Non dèishes ath milhor e n'alistes a un de peyor, per çò de cap respècte qu'ages ena tua amna, ne per consideracion ath linhatge, ne per atier a que sigue un rei mès poderós.”

Parlèc d'aguesta sòrta, pr'amor que cranhie peth ròi Menelau. E Diomedes, valent ena luta, didec:

“Se m'ordenatz que siga jo madeish eth qu'aliste ath mèn companh, com non vau a pensar en divin Ulisses, qu'eth sòn còr e amna valerosa son tan prèsti entà tota sòrta de trabalhs, e ath que tant estime Palas Minerva? Damb eth tornariem aci encara que mos enrodèssen usclantes ahlames, pr'amor qu'era sua prudència ei grana.”

Li responec eth pacient divin Ulisses: “Tidida! Non me vantes massa ne me vituperes, donques que parles as aquèus de causes que non son coneishudes. Mès partim, qu'era net ei pro auançada e era auròra s'aprèsse; es esteles an caminat molt, e era net va ja enes dues parts dera jornada e solet un tèrç mos rèste.”

En tot díder aquerò, se vestiren es dus es terribles armes. Er intrepid Trasimedes li balhèc ath Tidida ua espada de dus talhs (era d'aguest s'auie quedat ena nau) e un escut; e li botèc un morrion de pèth de taure sense plumalh ne cimèra, que se cride *catetyx* e lo tien es joeni entà protegir eth cap. Meriones l'autregèc a Ulisses arc, carcais e espada, e li caperèc eth cap damb un casco de pèth que peth laguens s'agarraue damb fòrtes correges e per dehòra presentaue es blanqui dents d'un sanglar, engenhosament repartidi, e auie un plumalh de lan botat en centre. Aguest casco ère eth qu'Autolice auie panat en Eleon a Amintor Ormenida, traucant era paret dera sua casa, e que dempús balhèc en Escandia a Anfidamant de Citera; Anfidamant lo regalèc, coma present d'ospitalitat, a Mole; aguest lo cedic ath sòn hilh Meriones entà que lo tengesse, e alavetz caperèc era tèsta d'Ulisses.

Un còp revestidi des terribles armes, partiren e deishèren aqui a toti es princes. Palas Minerva les manèc ua agaça, e encara que non la poderen veir damb es sòns pròpris uelhs, pr'amor qu'era net ère escura, l'enteneren coacar ena drete deth camin. Ulisses s'alegrèc dera presentida e preguèc a Minerva:

“Escota-me, hilha de Zèus, qu'amie era egida! Tu que m'ajudes en toti es trabalhs e coneishes es mèns passi, sigues-me ara propícia coma jamès, ò Minerva, e hè que

pogam tornar enes naus caperadi de glòria per çò d'auer realizat ua grana gèsta qu'enquimère as teucrí.”

Diomedes, valent ena luta, preguèc dempús dident: “Ara escota-me tanben a jo, invençuda hiha de Zèus! Acompanha-me coma acompanhères ath mèn pair, eth divin Tidèu, quan venguec en Tebas en representacion des aquèus. Deishant as aquèus, de bronzinades armadures, ena arriba der Asope, arribèc un agradiu messatge entàs cadmeùs; e quan tornèc realizèc admirables gèstes damb era tua ajuda, excellenta divessa, pr'amor que, benevòla, l'ajudaues. Ara, ajuda-me a jo e balha-me eth tòn secur. E immolarè en aunor tòn ua vedèra d'un an, de front ample, sauvatja e non subjèta encara ara joata, dempús de vessar aur sus es sòns còrnes.”

Taus sigueren es sues respectiues pregàries, qu'entenec Palas Minerva. E dempús de pregar ara hilha deth gran Zèus, caminèren ena escurina dera net, coma dus leons, peth camp a on tanta canisseria s'auie hèt, cauishigant cadavres, armes, e ennerida sang.

Tanpòc Hectòr deishauè dormir as valents teucrí; donques que convoquèc as importants, a toti es capitans e princes des troians, e un còp amassadi les expausèc ua prudenta idia:

“Qui, per çò d'un gran prèmi, s'aufirà a amiar a tèrme eth trabalh que li vau a díder? Era recompensa que serà proporcionada. Li balharè un car e dus shivaus de naut còth, es milhors que siguen enes velères naus aquèes, ad aqueth qu'age era valentia d'apressar-se as naus (damb aquerò, ath còp, guanharà glòria) e se'n sàpie s'aguestes son sauvades encara, o es aquèus, vençudi pes nòstes mans, pensen ena hujuda e non vòlen velhar pr'amor qu'er aclapant cansament les rend.”

Tau siguec çò que prepausèc. Amudiren toti e se demorèren en silenci. Qu'auie entre es troians un tau Dolon, hilh det divin erald Eumedes, ric en aur e en bronze; qu'ère de lèg aspècte, mès de pès leugèrs, e eth solet hilh baron dera sua familha, damb cinc fraies. Agustè didec alavetz as teucrí e a Hectòr:

“Hectòr! Eth mèn còr e era mia amna valerosa m'ahisquen a apressar-me enes naus, e explorar eth camp. Au, quilha eth scèptre e jura que me balharàs es shivaus e eth car damb ornamentals de bronze qu'amien ar illustre Pelida. Que non te serà inutil eth mèn espionatge, ne es tues esperances se veirà frustrades; pr'amor que traussarè tota era armada enquia arribar ena nau d'Agammenon, qu'ei a on deuen auer-se amassat es capitans entà deliberar se hugeràn o seguiràn lutant.”

Atau s'exprimic. E Hectòr, cuelhent ena man eth scèptre, prestèc jurament: “Que sigue testimoni eth madeish Zèus tronadís, espós de Juno. Cap aute teucra serà amiat per aguesti shivaus, e tu gaudiràs d'eri entà tostemp.”

Damb taus paraules, jurant aquerò que non s'auie de complir, encoratgèc a Dolon. Agustè, sense pèrder un moment, pengèc ena espatla eth sòn corbat arc, se vestic ua pèth de lop, caperèc eth cap damb un morrion de pèth de panquèra, agarrèc un ponchuc dard, e gessent dera armada, se filèc de cap as naus, d'a on non auie de tornar entà dar-li

a Hectòr era notícia. Deishèc ath darrèr fòrça cars e òmes, e anaue caminant coratjós peth camin. E Ulisses, d'alègre linhatge, en veir que s'apressaue ada eri, li parlèc atau a Diomedes:

“Aguest òme, Diomedes, vie dera armada; mès sabi pas se vie d'espion entàs nòstes naus o se prepaue espoliar a bèth cadavre des que moriren. Deishem qu'auance un shinhau mès pera planhèra, e en tot lançar-mos sus eth, l'agarraram aisidament. E se mos depassèsse corrent, hè-lo enlà dera armada, en tot escometer-lo damb era lança, e perseguis-lo tostemp entàs naus, pr'amor de qué non s'amague ena ciutat.”

Dit aquerò, s'estirèren entre es mòrts, dehòra deth camin. Er ingenú Dolon, passèc damb pès leugèrs. Mès quan siguec ara distància que s'estenen es socs des mules (aguestes son milhor qu'es buèus entà tirar d'un arair en tèrra cultivada) Ulisses e Diomedes correrèn entà agarrar-lo. Dolon entenec bronit e s'arturèc, en tot pensar que quauqu'un des sòns amics, venguien dera armada teucra entà cridar-lo per orde de Hectòr. Mès tanlèu aqueri se trapèren a trait de lança o encara mès apròp, vedec qu'èren enemics e botèc era sua diligéncia enes leugèrs pès en tot hùger, tant qu'eri se botèren a acaçar-lo. Coma dus gossets d'agudents dents, adondadi entà caçar, assètgen en ua seuva ath cèrvi o ara lèbe que hug sorrisciant dauant sòn, atau, eth Tidida e Ulisses, assolaire de ciutats, perseguien sense pòsa a Dolon dempús qu'artenheren aluenhar-lo dera armada. Ja ena sua hujuda entàs naus anaue eth troian a tumar damb eth còs de garda, quan Minerva balhèc fòrces ath Tidida entà que cap des aquèus, de bronzinades armadures, se l'auancèsse e podesse vantar-se d'auer estat eth primèr en herir-lo e eth arribèsse dempús. Eth fòrt Diomedes escometèc a Dolon, damb era lança, e li cridèc:

“Tè-te, o t'artenherà era mia lança; e non me pensi que posques evitar guaire temps qu'era mia man te balhe ua mòrt terribla.”

Didec, e lancèc era lança; mès manquèc era balestada, e aguesta se clauèc en solèr dempús de volar per dessus dera espatla dreita de Dolon. Se posèc eth troian carrinçant (es dents li croishien laguens dera boca), tremolós e esblancossit de pòur; Ulisses e Diomedes se l'apressèren, panteishant, e l'agarrèren des mans, tant qu'eth ploraue e didie:

“Hètz-me presoèr e jo me redimirè. Que i a en casa bronze, aur e hèr hargat: damb aquerò vos pagarie eth mèn pair un immens rescat, se sabesse que sò viu enes naus aquèes.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Padega-te e non penses ena mòrt. Au, parla e ditz-me damb sinceritat: entà on anaues solet, separat dera tua armada e dret de cap as naus, en ua net tant escura, mentre dormissen es auti mortaus? Dilhèu Hectòr t'a eniat coma espion enes concaves naus? O dilhèu te deishères amiar pes impulsì deth tòn còr?”

Reponec Dolon, que li tremolauen es comes: “Hector me hec gèsser dehòra deth mèn sen damb moltes e perniciosas promesas: accedic a balhar-me es solipèdes shivaus e eth

car damb ornamentals de bronze der illustre Pelida, entà que, apressant-me pendent era rapida e escura net as enemics, me'n sabessa s'es velères naues son sauvades encara, o vosati, qu'auetz estat vençudi pes nòstes mans, pensatz ena hujuda e non voletz velhar perque eth cansament aclapant vos rend."

Didec arrint er engenhós Ulisses: "Qu'ei gran eth present que desiraue eth tòñ còr. Es shivaus der aguerrit Eacida! Qu'ei dificil qu'arrés les subjècte e sigue amiat per eri, dehòra d'Aquilles, qu'a ua mair immortau. Tè, parla e ditz-me damb sinceritat: a on, en vier, as deishat a Hectòr, pastor d'òmes? En quin lòc a es marciaus armes e es shivaus? Com se hèn es gardes e de quina manèra son dispausades es tendes des teucris? tanben qué ei çò que son en tot deliberar: se desiren demorar-se aciu près des naus, o tornaràn ena ciutat quan agen vençut as aquèus?"

Responec Dolon, hilh d'Eumedes: "De tot te vau a informar peth menut. Hectòr e es sòns conselhèrs delibèren luenh deth sarabat, ath costat dera hòssa d'Ilo; per çò des gardes que me preguntes, ò eròi, cap a estat designat entà que velhe pera armada ne susvelhe. Ath torn de cada huegarada es troians, ahiscadi pera necessitat, velhen e s'exòrten mutuaument ara vigilància. Mès es auxiliars, vengudi de tèrres luenhanes, dormissen e deïshen as troians eth suenh dera garda, pr'amor que non an aciu hilhs e hemnes."

Li tornèc a preguntar er engenhós Ulisses: "Agesti dormissen barrejadi entre es troians o separadament? Ditz-m'ac entà que me'n sàpia."

Responec Dolon, hilh d'Eumedes: "De tot te vau a informar peth menut. Entath mar son es caris, es peonis, armadi de corvadi arcs, e es lelegi, caucons e divins pelasgui. Eth costat de Timbra l'artenheren per sòrt es licis, es arrogants misis, es frigis, dondaires de shivaus, e es meonis, que luten en cars. Mès, per qué me hètz aguestes preguntes? Se desiratz calar-vos entre era armada teucra, es tracis nauèth vengudi son aqui, en aguesta part, damb eth sòn rei Reso, hilh d'Eionèu. Qu'è vist es sòns shivaus, que son plan beròis, de gran nautada, mès blancs qu'era nhèu e tan leugèrs coma eth vent. Eth sòn car qu'a polidi ornamentals d'aur e plata, e es sues armes son d'aur, magnifiques, admirables, e mès pròpies des immortaus dius que d'òmes mortaus. Mès amiatz-me ja entàs naus de leugèr caminar, o deishatz-me aciu, estacat damb fòrts laci, entà que anetz e verifiquetz se vos è parlat coma deua."

En tot guardar-lo damb es uelhs arroncilhadi, li repliquec eth fòrt Diomedes: "Non demores escapar d'aguesta, ò Dolon, encara qu'es tues notícies son importantes, pr'amor qu'as queigut enes nostes mans. Se te deishésem liure o siguésem d'acòrd en çò deth rescat, vieries de nauèth enes velères naus entà espiar o entà combàter contra nosati; e se pèrdes era vida pera mia man, non costaràs mès maus as aquèus."

Didec; e Dolon anaue coma suplicant, a tocar-li era barba damb era sua man robusta, quan Diomedes, damb un talh en còth, li trinquèc ambdús tendons; e eth cap queiguec en povàs, tant qu'eth troian parlaue encara. Li treigueren eth morrion de pèth de panquèra, era pèth de lop, eth flexible arc e era ingenta lança; eth divin Ulisses,

cuelhent-ac tot damb era man, ac quilhèc entà aufrir-l'ac a Minerva, que presidís as aquèus, e preguèc dident:

“Accepta aguesta ofrenda, ò divessa!. Que seràs tu era prumèra qu'invocaram entre es divinitats der Olimp. E ara guida-mos enquias shivaus e es tendes des tracis.”

Dites aguestes paraules, hec enlà d'eth es despolhes e les pengèc en un tamarís en tot caperar-les damb canes e frondoses arrames d'arbe, entà que siguessen un senhau visible e non passessen inavertits, en tornar pendent era rapida e escura net. Dempús, passèren tà dauant per dessus des armes e dera nera sang, e arribèren en esquadron des tracis que, rendudi de cansament, dormien plaçadi en tres ringlères, damb es armes en solèr e un parelh de shivaus ath costat de cada guerrèr. Rese descansaue en centre, e auie es leugèrs shivaus estacadi damb correges en un extrèm deth car. Ulisses lo vedec eth prumèr e l'ac mostrèc a Diomedes:

“Aguest qu'ei er òme, Diomedes, e aguesti es shivaus que mos parlèc Dolon, ath quau aucírem. Va, mòstra eth tòn impetuós valor non ages ocioses es armes. Desliga as shivaus, o ben aucís òmes e jo me tierè contra aqueri”.

Tau didec, e Minerva, era des ludents uelhs, bohèc valor a Diomedes que comencèc a aucir a dreita e quèrra: se succedien es òrres sorriscles des que dauen era vida as còps d'espada e era sua sang rogie era tèrra. Dera madeisha manèra qu'un leon escomet era vegada de crabes o de oelhes, qu'eth sòn pastor ei absent, atau eth hilh de Tidèu se lançaue contra es tracis, enquia que n'aucic a dotze. A toti aqueri que herie damb era espada, Ulisses, agarrant-les pes pès, les hège enlà deth camin; enta que dempús es shivaus de beròis crins podessen passar aisidament e non s'espaurissen de cauishigar cadavres, qu'ad aquerò non èren acostumadi. Arribèc eth hilh de Tidèu a on jadie eth rei, e siguec aguest eth tretzau que privèc dera doça vida, tant qu'alendaue; donques qu'aquera net eth hilh d'Enèu s'apareishie en desagradu sòmi a Rese, per orde de Minerva. Pendent aguest temps, eth pacient Ulisses desliguèc es solipèdes shivaus, les estaquèc a ambdús damb es retnes e les treigiec dera armada en tot foetejar-les damb er arc pr'amor que se l'auie desbrembat agarrar eth magnific soriac que i auie en hargat car. E de seguit fiulèc, hèn un senhau a Diomedes.

Mes aguest, en tot demorar-se encara, pensaue en qué poirie hèr que siguesse mès riscat: se se harie a vier eth car damb es hargades armes, ja tirassant deth timon, ja lheuand-lo entà naut; o se treirie era vida a tracis. Tant qu'ère en taus pensaments se presentèc Minerva e parlèc atau ath divin Diomedes:

"Pensa ja en tornar enes concaves naus, hilh deth magnanim Tidèu. Non se passe qu'ages de hùger, se bèth aute diu desvelhe as teucris.”

Atau parlèc. Diomedes, arreconeishent era votz dera divessa, montèc sense pòsa en shivau; Ulisses montèc en sòn, les ahisquèren damb er arc e ambdús volèren entàs velères naus aquèes.

Apòllo, qu'amie arc d'argent, ère ara demora dèrs que se n'encuedec de qué Minerva acompanhaue ath hilh de Tidèu; e indignat contra era, se calèc ena armada des teucris e desvelhèc a Hipocoont, valerós capitán traci e nebot de Rese. Coma que Hipocoont, rebrembant-se deth saunei, vedesse uet eth lòc qu'ocupauen es shivaus e as òmes orriblament heridi e bategant encara, comencèc a planher-se e a cridar peth sòn nòm ath sòn estimat companh. E lèu se formèc un gran rambalh entre es teucris, qu'acodien en massa e admirauen era poderosa aventura qu'auien hèt uns òmes, en tot tornar dempús enes sues concaves naus.

Quan ambdús eròis arribèren en lòc qu'auien aucit ar espion de Hectòr, Ulisses, estimat de Zèus, arturèc es velòci shivaus; e eth Tidida, baishant, cuelhec es sagnoses despolhes que botèc enes mans deth sòn amic, tornèc a montar e esperonèc as shivaus. Aguesti volèren gaujosi entàs concaves naus, donques que desirauen arribar en eres. Nestòr siguec eth primèr qu'entenec es cauishigades des shivaus, e didec:

“Amics, capitans e princes des aquèus! M'enganhi o deu èster vertat çò que vos vau a díder? Eth còr me mane parlar. Enteni cauishigades de shivaus de pès leugèrs. Pro qu'Ulisses e eth fòrt Diomedes amièssen deth camp troian solipèdes shivaus; mès plan cranhi qu'as mès valents aquèus le age arribat bèth malastre ena armada teucra.”

Encara non auie acabat de prononciar aguestes paraules, quan aqueri arribèren e baishèren des shivaus. Toti les saludauen alègrament damb era dèstra e damb afectuoses paraules. E Nestòr, cavalièr gereni, les preguntèc eth primèr:

“Va, ditz-me celèbre Ulisses, glòria insigna des aquèus! Com agarréretz aguesti shivaus: penetrant ena armada teucra, o recebet-les d'un diu que vos gessec en camin? Que son parièrs as arrais deth solei. Tostemp entri pes files des teucris, donques qu'encara que siga ancian non me demori enes naus, e jamès è vist ne avertit taus shivaus. Supausi que les auratz recebut de quauque diu que vos a gessut ar encontre, pr'amor qu'as dus vos estimen Zèus, qu'amolone es bromes, e era sua hilha Minerva, era des ludents uelhs.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Nestòr Nelida, glòria insigna des aquèus! Que li serie aisit a un diu, se volesse, autrejjar shivaus encara milhors qu'aguesti, pr'amor qu'eth sòn poder ei plan gran. Es shivaus que preguntes, ancian, arribèren nauèrament e son tracis: eth valent Diomedes aucic ath sòn patron e a dotze des sòns companhs, toti importants. E prèrs des naus aucírem ath tretzau, qu'ère un espion manat per Hectòr e per d'auti teucris illustri entà explorar aguest campament.”

D'aguesta sòrta parlèc; e plan gaujós, hec qu'es solipèdes shivaus passèssen eth fossat, e es aquèus les seguiren gaujosi. Quan sigueren ena beròia tenda deth Tidida, estaquèren as shivaus damb ues ben talhades correges ena manjadoira, a on es shivaus de Diomedes minjauen eth horment doç coma era mèu. Ulisses deishèc ena popa dera sua nau es sagnoses despolhes de Dolon, entà salvar-les enquia que hessen un sacrifici a Minerva. Es dus eròis entrèren en mar e se lauèren era abundosa sudor des sues cames, còth e espatles. Quan es ondades les aueren netejat era sudor deth còs e alegrat eth còr, se

botèren en ornades piles e se banhèren. Lauadi ja e onhudi damb òli, se seigueren ena taula; e en tot trèir d'ua vaishèra vin doç coma era mèu, lo libèren en aunor de Minerva.

CANT XI

Autoritat d'Agammenon

Era Auròra se lheuave deth lhet, deishant ath beròi Titon, entà amiar era lum as dius e as òmes, quan, manada per Zèus, se presentèc enes velères naus aquèes era crudèu Discòrdia damb eth senhau deth combat ena man. Pugèc era divessa ena gran nau nera d'Ulisses, qu'ère ath miei de totes, pr'amor de que l'entenessen enes dus costats enquias tendes d'Aiax Telamoni e d'Aquilles; qu'eri auien botat es sòns vaishèths enes extrèms, pr'amor que fidauen en sòn valor e ena fòrça des sòns braci. D'aquiu estant, hège aquera grani, agudents e òrres crits, e botaue molta fòrça enes còrs de toti, damb era fin de qué lutèssen e combatessen sense pòsa. E lèu les siguec mès agradiu lutar que tornar ena sua pàtria enes concaves naus.

Er Atrida lheuèc era votz en tot ordenar qu'es aquèus s'esdeguessen, e eth madeish se vestic era armadura de reludent bronze. Se botèc ar entorn des comes beròies cambères subjectades damb botons d'argent, e caperèc eth sòn pièch damb ua coirassa que Cinires l'auie autrejat coma present d'ospitalitat. Pr'amor qu'enquia en Chipre auie arribat era notícia de qué es aquèus s'embarcauen entà Troia, e Cinires, desirós de complàder ath rei, l'autregèc aguesta coirassa qu'auie dètz ornaments d'escur acèr, dotze d'aur e vint d'estanh, e tres dragons de cèra quilhadi entah còth e semblables ar iris que Saturn fixe enes bromes coma senhau entàs òmes dotadi de paraula. Dempús, eth rei se pengèc era espada ena espatla, qu'en era reludien dauradi claus, damb era sua gaina d'argent subjectada per betrèles d'aur. Se metec en braç dempús eth hargat escut, fòrt e beròi, dera nautada d'un òme, que presentaue dètz cercles de bronze ath sòn entorn, auie vint estampilhes de blanc estanh e en centre ua de nere acèr, e lo coronaue era Gorgona, de uelhs orribles e trebla guardada, damb eth Terror e era Fuga as costats. Era sua correja ère argentada, e sus era s'entortilhaue un dragon de cera de tres caps entrelaçadi, que neishien d'un solet còth. Caperèc de seguit eth sòn cap damb un casco de dobla cimèrta, quate bonhes e plumalh de crins de shivau que quan ondejaue naut de tot costaue pòur; e agarrèc dues fòrtes lances d'agudenta punta bronzinada, qu'eth sòn treslús arribaua enquiath cèu. E Minerva e Juno tronèren enes nautades pr'amor d'aunorar ath rei de Micena, rica en aur.

Cada un manèc alavetz ath sòn menaire pr'amor de qué auesse prèst eth car e es shivaus ath cant deth fossat; gesseran toti a pè e armadi, e se lheuèc un immens sarabat abans de qué era auròra despuntèsse. Dauant deth fossat s'ordenèren es fantassins, e ad aguesti les seguiren d'apròp es que lutauen en cars. Eth Saturn prebotgèc entre eri un funèst rambalh e deishèc quèir dèr er etèr ua sagnosa arrosada pr'amor qu'auie de precipitar entar Orco a nombroses e valeroses amnes.

Es teucris se botèren tanben en orde de batalha en un ticolet dera planhèra, ath torn deth gran Hectòr, der Illustre Polidamant, d'Enèes, aunorat coma un diu peth pòble troian, e

des tres Antenorides: Polibo, eth divin Agenor e eth joen Acamant, que se tiraue a un immortau. Hectòr, armat damb un escut lis, arribèc damb es prumèrs combatents. Tau qu'un astre funèst, qu'uns còps lutz en cèu e d'auti s'amague darrèr de grises bromes; atau Hectòr, jaampaue entre es deth dauant, ja se mostraue entre es deth darrèr, tostemp balhant ordes e ludent coma un relampit deth pair Zèus, qu'amie era egida.

Dera madeisha manèra qu'es segadors caminen en direccions opausades pes socs d'un camp de horment o de civada d'un òme opulent, e es manats d'espigues quèn espessi, atau teucrí e aquèus s'escometien e s'aucien sense pensar ena perniciosa hujuda. Atau ère era luta e s'atacauen coma lops. Que gaudie en tot veder-les era luctuosa Discòrdia, era soleta divinitat que se trapaue entre es combatents; pr'amor qu'es auti dius s'estauen quiets enes sòns palais bastidi enes vals der Olimp e acusauen a Saturn, diu des ombriues bromes, pr'amor que volie autrejar era victòria as treucrí. Mès eth pair non se tengue ad aquerò, e seigut a despart, gaujós dera sua glòria, contemplaue era ciutat troiana, es naus aquèes, era ludentor deth bronze, es qu'aucien e es que recebien era mòrt.

A punta de dia e tant qu'anaue augmentant era lum deth sagrat dia, es traits artenhien madeish as uns qu'as auti e es òmes queiguien. Quan arribèc era ora qu'eth lenhaire premanís er esdejoar ena espessor deth monte, pr'amor que ja a es braci cansadi de talhar grani arbes e eth sòn còr desire era agradia parva, es danaus, en tot exortar-se mutuament pes files e lutant damb bravesa, trinquèren es falanges teucres. Agammenon, que siguec eth prumèr en calar-se en eres, aucic a Bianor, pastor d'òmes, e ath sòn companh Oilèu, cavalièr adreit. Aguest auie baishat deth car entà tier er encontre, mès er Atrida li clauèc en front era agudenta pica, que traussèc eth casco (a maugrat d'èster de dur bronze) e eth uas, l'estrossegèc eth cervèth e hèc quèir ath guerrèr quan aguest atacaue. Dempús de trèir-les as dus era coirassa, Agammenon, rei d'òmes, les deishèc aqui, damb eth pièch en aire e anèc a aucir a Ison e a Antifon, hilhs bastard e legitim, respectiuament de Priam, qu'anauen en madeish car. Eth bastard menaue e er illustre Antifon combatie. En un aute temps, Aquilles, en tot auer-les atrapat en un bòsc deth Ida, mentre peishien es oelhes, les estaquèc damb trendes vimes; e dempús, pagat eth rescat, les botèc en libertat. Mès alavetz eth poderós Atrida Agammenon li fotèc a Ison era lança en pièch, sus era popeta, o lo heric damb era espada ena aurelha e lo hec quèir deth car. E en vier ath mès còrrer entà trèir-les es magnifiques armadures, les arreconeishec, donques que les auie vist enes velères naus quan Aquilles, eth des pès leugèrs, se les hec a vier der Ida. Tau qu'un leon penetre ena jaça d'ua agila cèrvia, se lance ath dessus des hilhets e en tot esbocinar-les damb es fòrts dents les trè era trenda vida, e era mair non les pòt ajudar, encara que sigue apròp, pr'amor que li vie era tremoladera, e traussèc estonada e sudorosa, seuves e espesses ausinères, hugent dera escometuda dera fèra, atau es teucrí non poderen desliurar ad aqueri dera mòrt, pr'amor qu'eri, ath sòn torn, hugien des aquèus.

Atrapèc dempús eth rei Agammenon a Pisandre e ar intrepid Hipolòc, hilhs der aguerrit Antimac (aguest cuelhut per aur e pes esplendids presents d'Alexandre, s'opousaue a que Helena siguesse tornada ath ròi Menelau): ambdús anauen en un car, e dès eth sòn

sèti sajuen de guidar es sòns velòci shivaus, donques qu’auien deishat quèir es lustrades retnes e èren estabordidi. Quan er Atrida les escometèc, coma se siguesse un leon, s’ajulhèren en car e li supliquèren atau:

“Hètz-mos presoèrs, hilh d’Atrèu, e receberàs un digne rescate. Qu’a fòrça causes de valor Antimac ena sua casa: bronze, aur, hèr hargat; e damb eres eth nòste pair te pagarie un immens rescate, se sabesse qu’èm vius enes naus aquèes.”

Damb tan doces paraules e plorant, li parlauen ath rei; mès que siguec amara era responsa que l’escotèren:

“Donques s’ètz hilhs der aguerrit Antimac, que conselhaue ena assemblada des troians aucir a Menelau e non deishar-lo tornar entre es aquèus, quan venguec coma embaishador damb eth deiforme Ulisses, ara pagaratz era insolenta injúria que mos costèt eth vòste pair.”

Didec, e lancèc deth car a Pisandre: li clauèc ua lança en pièch e lo hec quèir d’esquia. En un bot baishèc Hipolòc, e ja en tèrra, Agammenon li braquèc damb era espada es braci e eth cap, que lancèc, en tot hèr-les redolar entre es files. Er Atrida deishèc ad aguesti, e seguit de d’auti aquèus, de beròies armadures, anèc de dret entath lòc a on mès se vedien obligadi a hùger; es que combatien des d’eth car hègen perir damb eth bronze as enemics qu’atau lutauen, e a toti les enrodaue era broma de povàs qu’ena planhèra lheuauen damb es sues sonores cauishigades es shivaus. E eth rei Agammenon anaue tostemp dauant, aucint teucri e encoratjant as aquèus. Coma quan s’estarne un gran huec en bòsc, eth vent hè oscillar es ahlames e les escampilhe pertot, e es arbilhons cedissen ara violéncia deth huec e quèn damb es sues pròpies arraïcs, dera madeisha manèra queiguien es caps des teucri botadi en hujuda per Agammenon Atrida, e fòrça shivaus de naut còth arrossegauen damb rambalh peth camp es cars uets e trapauen mens as insignes menaires; mès aguesti, estiradi en solèr, èren ja mès apetissents entàs voltors qu’entàs sues pròpies esposas.

A Hectòr, Zèus lo treiguet des traits, deth povàs, dera tuaria, dera sang e deth tumult; e er Atrida anaue dauant, en tot exortar veementament as danas. Es teucri corrien pera planhèra, desirosi de refugiar-se ena ciutat, e ja auien deishat ath sòn darrèr eth sepulcre der ancian Ilo Dardanida e era higuèra bòrda; e er Atrida les atrapaue, cridant, damb es invictes mans plies de povàs e de sang. Aqueri qu’arribèren prumèr enes pòrtes Escèes e ena ausina, s’arturèren pr’amor de demorar as sòns companhs, que hugien pera planhèra coma vaques espaurides per un leon que, en tot presentar-se ena escurina dera net, balhe crudèu mòrt a ua d’eres, trincant-li eth cap damb es sòns fòrts dents e avalant era sang e es sues entalhes; dera madeisha manèra eth rei Agammenon Atrida persegueie as teucri, aucint ath que s’arreculaue e eri hugien espauridi. Er Atrida, tient era lança damb gran fúria, ne hec quèir a molti, ja de pièch, ja d’esquia, des sòns respectius cars. Mès quan li mancaue pòc entà arribar en naut mur dera ciutat, eth pair des òmes e des dius baishèc deth cèu damb eth relampit ena man, se seiguec en un des ticòs, e cridèc a Iris, era des daurades ales, entà que li servisse de messatgèra:

“Au, vè-te'n, rapida Iris! Ditz-li a Hectòr aquestes paraules: Mentre veigue qu'Agammenon, pastor d'òmes, se botge entre es combatents deth dauant e esbauce ringlères d'òmes, que se retire e que l'ordene ath pòble que lute damb es enemics ena sagnosa batalha. Mès, tanlèu aqueth, herit de lança o de flècha, puge en car, les balharè fòrces entà aucir enemics enquia qu'arriben enes naus de molti bancs, se cògue eth solei e comence era sagrada net.”

Didec, e era velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent, non deishèc d'aubedir-lo. Baishèc des montes Idèus entara sagrada Ilion, e trapant ath divin Hectòr, hilh deth bellicós Priam, de pès en fòrt car, s'arturèc ath sòn costat, e li parlèc d'aguesta manèra:

“Hectòr, hilh de Priam, qu'en prudència egales a Zèus! Eth pair Zèus me mane tà que diga çò que seguís: Mentre veigues qu'Agammenon, pastor d'òmes, se botge entre es combatents deth dauant e esbauce es sues files, retira-te dera luta e ordena ath pòble que lute damb es enemics ena sagnosa batalha. Mès, tanlèu aqueth, herit de lança o de flècha, puge en car, te balharà fòrces entà aucir enemics enquia qu'arribes enes naus de molti bancs, se cògue eth solei e comence era net.”

Quan Iris, era des pès leugèrs, auec dit aquerò, se n'anèc. Hectòr sautèc deth car en solèr sense deishar es armes, e brandint ahilades piques, recorrec era armada, l'encoratgèc a lutar e prebotgèc ua terribla luta. Es teucrí virèren era cara entàs aquèus entà escometer-les; es aquèus barrèren es files des falanges; se reprenech eth combat, e Agammenon ataquèc eth primèr, donques que desiraue auançar-se a toti ena batalha.

Didetz-me ara, Muses, que posseditz olimpics palais, quin troian siguec eth primèr que s'acarèc a Agammenon.

Que siguec Ifidamant Antenorida, valent e naut de còs, que s'auie elevat ena fertila Tracia, mair de oelhes. Qu'ère encara un mainatge quan eth sòn pairin mairau Cisèu, pair de Teane, era de beròies caròles, les acuelhec ena sua casa; e tanlèu arribèc ena edat dera joenessa, lo sauvèc ath sòn costat, en tot autrejar-li ara sua hilha en maridatge. Tanlèu maridat, Ifidamant li calec deishar eth lhet maridau entà anar a lutar contra es aquèus: arribèc per mar enquia Percot, deishèc aqui es dotze corvades naus que governaue e se filèc per tèrra de cap a Ilion. Tau ère eth que gessec ar encontre d'Agammenon Atrida. Quan es dus eròis se trapèren cara a cara, s'escometèren, e Atrida manquèc era balestada, pr'amor qu'era lança se li desvièc; Ifidamant fotèc damb era pica un còp ena cintura d'Agammenon, per dejós dera coirassa, e encara que possèc eth mange damb tota era fòrça deth sòn braç, non arthenèc trauessar eth hargat baudrièr, donques qu'era punta, en tumar contra era huelha d'argent se torcèc coma eth plomb. Alavetz eth poderós Agammenon s'agarrèc ara pica, e tirassant d'era damb era ràbia d'un leon, l'arrinquèc des mans d'Ifidament, ath quau heric en còth damb era espada, en tot deishar-lo sense fòrça. D'aguesta sòrta queiguec eth malerós entà dormir eth saunei de bronze, tant qu'ajudaue as troians, luenh dera sua joena e legitima esposa, qu'era sua gratitud non arribèc a conéisher dempús que l'auie dat tant: l'auie regalat cent buèus e prometut mil crabes e mil oelhes des moltes qu'es sòns pastors peishien. Er Atrida

Agammenon li treiguet era magnifica armadura e se la hec a vier, en tot daurir-se pas entre es aquèus.

Se n'encuedèc Coon, baron illustre e hilh primogenit d'Antenor, e ua densa broma de tristesa caperèc es sòns uelhs per çò dera mòrt deth sòn frair. Se botèc ath costat d'Agammenon sense qu'aguest se'n sabesse, li fotèc un còp de lança ath miei deth braç, en code, e l'ac traussèc damb era punta dera reludenta pica. S'estreumentic eth rei d'òmes Agammenon, mès totun aquerò non deishèc de lutar ne de combàter; senon qu'escometèc damb era impetuosa lança a Coon, que s'esdegaue a retirar, agarrant-lo peth pè, eth cadavre d'Ifidamant, eth sòn frair per part de pair, e cridant, demanaue ajuda as mès valents. Mentre arrossegauèc eth cadavre a traucers dera gent, caperant-lo damb er escut, Agammenon li clauèc era sua bronzinada lança; deishèc sense fòrça es sòns membres, e li braquèc eth cap ath dessús deth madeish Ifidamant. E es dus hilhs d'Antenor, en complir-se eth sòn destin, acabèren era sua vida a mans der Atrida e baishèren ena casa de Pluton.

Se calèc dempús Agammenon pes files de d'auti guerrèrs, e combatec damb era lança, era espada e damb granes pèires, mentre era sang cauda rajaue dera herida; mès, tanlèu aguesta se sequèc e era sang deishèc de córrer, uns dolors agudents aflaquiren es sues fòrces. Dera madeisha manèra qu'es grani dolors agudents que l'envien ara parturienta es Iliities, hilhes de Zèus, es quaus presidissen es jasilhes e s'encarguen des terribles dolors dera jasilha; atau èren es agudents dolors qu'aflaquiren es fòrces der Atrida. En un bot se calèc en car; damb eth còr aclapat ordenèc ath menaire que l'amièsse entàs concaves naus, e cridant fòrt les didec as danaus:

“Amics, capitans e princes des aquèus! Desseparatz des naus, que truaessen eth mar, eth funèst combat; pr'amor qu'a jo eth generós Zèus non me permet combàter pendent tot eth dia contra es teucris.”

Atau parlèc. Eth menaire foetèc as shivaus de beròis crins, en tot endralhar-les entàs concaves naus; eri volèren gaujosi damb eth pièch caperat d'esgluma, e entoradi per ua broma de povàs treigueren deth camp de batalha ath fatigat rei.

Hectòr, en veir qu'eth rei Agammenon se n'anaue, damb penetrants crits encoratgèc as troians e as licis:

“Troians, licis, dardans que lutatz còs a còs! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor. Eth guerrèr mès valent se n'a anat, e Zèus Saturn m'autrege ua grana victòria. Mès dirigitz as solipèdes shivaus entàs fòrts danaus e era glòria qu'artenheratz serà màger.”

Damb aquestes paraules les ahisquec a toti. Dera madeisha manèra qu'un caçaire ahisque as gossets de blanqui dents contra un sauvatge sanglar o contra un leon, atau Hectòr Priamida, parièr a Mart, funèst entàs mortaus, ahiscaue as magnanims teucris contra es aquèus. Plan encoratjat, se dauric pas entre es combatents deth dauant, e queiguet ena batalha coma ua tronada que ven de naut de tot e desordene eth gris mar.

Quin siguec eth prumèr, quin eth darrèr des qu'alavetz aucic Hectòr Priamida quan Zèus li balhèc era glòria?

Asèu, eth prumèr, e dempús Autonò, Opites, Dolope Clitida, Ofelti, Agelau, Esimne, Oro e eth valent Hiponò. A taus capitans Hectòr les aucic, e ath delà a fòrça òmes deth pòble. Tau coma eth Zefir agite e se hè a vier en furiós torbeg es bromes qu'eth velòç Noto arremasse, e se lhèuen granes ondades e era esgluma arribe naut de tot per ua bohada der erratic vent, d'aguesta manèra queiguien dauant de Hectòr fòrça caps d'òmes plebèus.

Alavetz s'aurien produsit grani estralhs, e es aquèus, en tot hùger s'aurien filat de cap as naus, s'Ulisses non auesse exortat a Diomedes Tidida:

“Tidida! Per qué non mostrem eth nòste impetuós valor? Au, vene, amic; bota-te ath mèn costat. Que serie vergonhós que Hectòr, de tremolant casco, s'apoderèsse des naus.”

Li responec eth fòrt Diomedes: “Jo me demorarè e resistirè encara que serà pòc eth profit qu'obtieram; pr'amor que Zèus, qu'amolone es bromes, vò autrejjar era victòria as teucris e non a nosati.”

Didec, e hec quèir deth car a Timbrèu, en tot clauar-li era pica ena popeta quèrra; tant qu'Ulisses herie ar escudèr deth madeish rei, a Molion, parièr a un diu. Les deishèren tanlèu sigueren dehòra de combat, e penetrant entre eth revolum de gent costèren confusion e terror, coma dus sauvatges sanglars qu'escometen gosses de caça. Atau, en auer tornat a combàter de nauèth, aucien as teucris; mentre es aquèus, que hugien de Hectòr, poderen alendar tranquillament.

Artenheren a dus òmes qu'èren es mèns valents deth sòn pòble e anauen en un madeish car, as hilhs deth percossin Merope: aquest se'n sabie coma arrés der art endonviaire, e non volie qu'es sòns hilhs anèssen ara guèrra; mèns eri non l'aubediren, possadi peth fado que les amaiaue entara nera mòrt. Diomedes Tidida, famós pera sua lança, les treiguec era vida e les despolhèc des sues magnifiques armadures. Ulisses aucic a Hipodom e a Hiperòc.

Alavetz eth Saturn, que dès er Ida contemplaue era batalha, egalèc eth combat qu'en eth, teucris e aquèus s'aucien. Eth hilh de Tidèu li fotèc un còp de lança ena anca ar erò Agastrofe Peonida, que coma que non auie apròp es shivaus non podèc hùger, e aquesta siguec era encausa deth sòn malastre: er escudèr auie eth car un shinhau mèns luenh, e eth se botjaue furiós entre es combatents deth dauant, enquia que perdec era vida. Vedec Hectòr a Ulisses e a Diomedes, les escometèc cridant, e lèu vengueren ath sòn darrèr es falanges troianes. En veder-lo, s'estrementic eth valerós Diomedes, e li didec a Ulisses, qu'ère ath sòn costat:

“Que vie contra nosati aguesta calamitat, er impetuós Hectòr. Va, demorem-lo de pès e lutem damb eth.”

Didec; e en tot afustar entath cap de Hectòr, brandic e lancèc era gran lança, que toquèc en punt naut deth casco; mès eth bronze refusèc ath bronze, e era punta non arribèc enquiath beròi ròstre pr'amor qu'ac empedic eth casco de tres plecs e traucs a manèra de uelhs, present de Febo Apòllo. Hectòr arreculèc un bon tròç, e penetrant entre era gent, queiguec de jolhs, apuèc era robusta man en solèr e era escura net caperèc es sòns uelhs. Mentre eth Tidida traussaue es prumèras files entà recuèlher era lança que s'auie clauat en solèr, Hectòr se remetèc, pugèc en un bot en car e amiant-lo entre era multitud, evitèc era nera mòrt. E eth fòrt Diomedes, que lo perseguie damb era lança ena man, exclamèc:

“Un aute còp t'as desliurat dera mòrt, gosset! Fòrça apròp aueres era perdicion, mès te sauvèc Febo Apòllo, a qui deues pregar quan gesses en camp abans d'enténer eth sarabat des dards. Jo acabarè damb tu se mès tard te trapi e m'ajude un diu. E ara perseguirè as auti que se boten ath mèn dauant”.

Didec; e comencèc a despolhar eth cadavre deth Peonida, famós pera sua lança. Alexandre, espós de Helena, era de beròia cabeladura, que s'emparaue en ua colomna deth sepulcre der ancian rei Ilo Dardamida, armèc era balèsta e l'afustèc ath hilh de Tidèu, pastor d'òmes. E mentre aguest li treiguie ath cadavre der valerós Agastrofe era hargada coirassa, er escut deth dejós dera esquia, e eth pesant casco, aqueth tirèc e non manquèc: era flècha li traussèc ar eròi er empenha deth pè dret e lo clauèc en solèr. Alexandre gessec dera sua amagadera, e damb grana e gaujosa arridalha se vantaue dident:

“Qu'ès herit; non manquèc era balestada. Pro que, en tot acertar-te en vrente t'auessa trèt era vida. Atau es teucrí aurién ua alendada enes sòns maus, donques que te cranhen coma cranhen ath leon es belegaires crabes.”

Sense trebolat-se li responec eth fòrt Diomedes: “Arquèr, insolent, sonque adreit en tier er arc, hemnassèr! Se cara a cara mos mesurèsem damb es armes non te servirie era balèsta ne es abondoses flèches. Ara te vantes sense cap motiu, donques que solet m'as gratat era empenha deth pè. Que me preocupe era herida coma se me l'auesse hèt ua hemna o un mainatge, donques que non hè guaire mau era flècha d'un òme vil e covard. De ua auta classa ei er agudent dard que jo lanci: per pòc que se cale dèishe inanimat ath que lo receb, e era hemna deth mòrt esbauce es sues caròles, es sòns hilhs demoren orfanèls, e eth cadavre se poirís roging damb era sua sang era tèrra e auent ath sòn entorn mès audèths rapinaires que hemnes.”

Atau didec; Ulisses, famós pera sua lança, acodic e se li botèc dauant. Diomedes se seiguec, s'arrinquèc deth pè era flècha agudenta e un gran dolor recorrec eth sòn còs. Alavetz pugèc en car e damb eth còr afligit ordenèc ath menaire que l'amièsse entàs concaves naus.

Ulisses, famós pera sua lança, se demorèc solet; cap aquèu s'estèc ath sòn costat, donques que toti èren cuelhudi peth terror. E gemegant, li parlaue ath sòn magnanim esperit atau:

“Ai de jo! Qué m’arribarà? Que non ei bon hùger, cranhent ara multitud, mès qu’ei peyor, se m’agarren, en demorar-me solet, pr’amor qu’as auti danaus eth Saturn les botèc en hujuda. Mès, per qué me hèn pensar eth còr en taus causes? Me’n sai de qué es covards hugen deth combat; e aqueth que destaque ena batalha li cau tier-se fèrm, ja sigue herit, ja herint a un aute.”

Tant que romaue eth cap d’aguesta sòrta, arribèren es tropes des escudadi teucrí, e en tot enrodar-lo, embarrèren eth sòn pròpri mau entre eri. Coma es gossets e es esdegats caçaires enròden e escometen a un sanglar que ges dera espessa seuva hèn veir enes sues maishères es blanqui ulhals, e encara qu’era fèra croishisque es dents e apareishe terribla resistissen fèrmament, atau es teucrí escometien a Ulisses, estimat de Zèus, per toti es costats. Mès eth, hec un bot e clauèc era agudenta pica ena espatla der illustre Deiopites; aucic dempús a Teon e a Eunome; li clauèc era lança en melic a Quersidamant que baishaue deth car e queigüec en povàs e cuelhec eth solèr damb es mans; e deishant-les a toti, li fotèc era lança a Carope Hipasida, frair carnau deth nòble Soco. Agust, que se retiraue a un diu, vengüec a defener-lo, e en arturar-se prèr d’Ulisses, li parlèc d’aguesta sòrta:

“Celèbre Ulisses, baron incansable en formar enganhes e en trabalhar! Aué o poiràs vantar-te d’auer aucit e despolhat des armes a ambdús Hipatidas, o perderàs era vida, herit pera mia lança.” En díder aquerò, li fotèc un còp en lis escut: era fòrta lança traüssèc era reludenta rodèla, se clauèc ena daurada coirassa e li lheuèc era peth deth costat; mès Palas Minerva non permetec qu’arribèsse enes entralhes der eròi. Compreneç Ulisses que per çò deth lòc era herida non ère mortau, e hèn repè, li didec a Soco aquestes paraules:

“A, malerós! Qu’ei gran eth malastre qu’a queigut sus tu. Artenheres que deishèssa de lutar contra es teucrí, mès jo te digui qu’era perdicion e era nera mòrt t’agarraràn aué, e vençut pera mia lança m’autrejaràs glòria, e a Pluton, eth des famosi shivaus, li balharàs era amna.”

Didec; e coma que Soco se virèc entà hùger, li clauèc era lança ena esquia, entre es espatles, e li traüssèc eth pièch. Eth guerrèr queigüec damb tarrabast, e eth divin Ulisses se vantèc dera sua hèta:

“Ò, Soco, hilh der aguerrit Hipase, dondaire de shivaus! Te suspreneç era mòrt abans de qué la podesses evitar. A malerós! A tu, un còp mòrt, ne eth pair ne era venerabla mair te barraràn es uelhs, senon que t’esbocinaràn es audèth rapinares en tot caperar-te damb es sues espesses ales; tant qu’ a jo, quan me morisca, es divins aquèus me haràn aunors funèbres.”

Dites aquestes paraules, arrinquèc deth sòn còs e deth bonhat escut era gran lança que Soco l’auie lançat; gessec era sang e s’afligic er eròi. Es magnanims teucrí, en veir era sang, s’exortèren mutuament entre era multitud e escometèren toti a Ulisses, e aquest arreculèc, cridant damb granes votzes as sòns companhs. Tres còps cridèc guaire ac pòt

hèr un baron a granes votzes; tres còps Menelau, estimat de Mart, l'entenec, e de seguit li didec a Ajax, qu'ère ath sòn costat:

“Ajax Telamoni, d'alègre linhatge, prince d'òmes! Qu'enteni era votz pacienta d'Ulisses, coma s'es teucrí, en auer-lo enrodat ena terribla luta, l'escometessen. Ajudem-lo, en tot daurir-mos pas entre era multitud, donques que çò de milhor ei hèr-li arribar ajuda. Cranhi que maugrat era sua valentia, l'arribe bèth malastre, solet entre es teucrí, e que dempús es danaus lo trapen mens fòrça”.

Atau parlant, partic e lo seguic Ajax, baron parièr a un diu. Lèu trapèren a Ulisses, estimat de Zèus, qu'es teucrí escometien per toti es costats coma es roiençs chacals enròden en monte e un cornut cèrvi herit pera flècha qu'un òme li lancèsse damb er arc (se sauvèc eth cèrvi, gràcies as sòns pès, e hugec tant qu'era sang siguec cauda e es jolhs agils; lo postrèc dempús era velòça sageta, e quan carnivòrs chacals l'esboderauen ena espessor deth monte, hec a vier er edart a un voraç leon que, espaurint as chacals s'avalèc ad aqueth); atau alavetz molti e robusti teucrí escometien ar aguerrit Ulisses; e er eròi, brandint era pica, hège enlà d'eth era crudèu mòrt. Mès arribèc Ajax damb eth sòn escut coma ua tor, se botèc ath costat d'Ulisses e es teucrí s'espauriren e hugeren ara desbandada. Eth guerrèr Menelau, agarrant dera man a Ulisses, lo treigec dera multitud tant qu'er escudèr apressaue eth car.

Ajax, escometent as teucrí, aucic a Doricle, hilh bastard de Priam, e heric a Pandoc, Lisandre, Pirase e Pilartes. Coma eth holat corrent qu'acreishec era ploja de Zèus, baishe pes montes entara planhèra, arrossègue fòrça pins e ausines seques, e lance en mar ua grana quantitat de tarcum; atau er illustre Ajax desordenaue e perseguie peth camp as enemics e esbauçauè shivaus e guerrèrs. Hectòr non se n'auie encuedat, pr'amor que lutaue ena quèrra dera batalha, près dera arriba der Escamandre: aqui u es caps queiguien en màger nombre, e ua immensa cridadissa s'entenie ath torn deth gran Nestòr e deth valerós Idomenèu. Entre toti se botjaue Hectòr, que, en tot hèr granes hètes damb era sua lança e damb era sua abiletat equèstra, destruie es falanges des joeni guerrèrs. E es aquèus non aurien arreculat encara, s'Alexandre, espós de Helena, era de beròia cabeladura, non auesse botat dehòra de combat a Macaon, quan destacaue ena luta, en tot herir-lo ena esquia damb ua sageta de tres puntes. Es aquèus, encara qu'alendèssen valor, cranhèren qu'era luta s'inclinèsse, e qu'aqueth siguesse mòrt. E de seguit parlèc Idomenèu ath divin Nestòr:

“Ò Nestòr Nelida, glòria illustra des aquèus! Va, puja en car, que se bote Macaon ath tòn costat, e dirigís de seguit entàs naus as solipèdes shivaus. Pr'amor qu'un mètge vau mès que molti òmes, per çò dera sua adretia en arrincar flèches e aplicar drògues caumantes.”

Didec; e Nestòr, cavalièr gereni, non deishèc d'aubedir-lo. Pugèc en car, e tanlèu coma Macaon, hilh der illustre mètge Esculapi, l'auèc seguit, piquèc damb eth soriac as shivaus e aguesti volèren de bon voler entàs concaves naus, donques que les shautaue tornar ada eres.

Cebrion, qu'acompanhaue a Hectòr en car, vedec qu'es teucrí èren derrotadi, e li didec ath frair:

“Hectòr! Mentre nosati cambatem damb es danaus en un extrèm dera batalha orribla, es auti teucrí son derrotadi e s'agiten en confús revolum òmes e shivaus. Ajax Telamoni qu'ei eth que les derròte; plan ben l'arreconeishi per çò der ample escut que capère es sues espatles. Endralhem entad aqueth lòc as shivaus deth car, donques qu'aquiu ei mès endrabada era luta, màger eth mortalatge de fantassins e des que combaten en cars, e immensa era cridadissa que se lhèue.”

En auer parlat atau, foetèc damb eth soriac as shivaus de berdís crins. Senteren aguesti eth patac e arrossegüeren ath mès córrer entre es teucrí e danaus eth leugèr car, cauishigant cadavres e escuts; er èish auie era part inferiora caperada de sang e es parabandes èren esposcades de gotes sagnoses qu'es bates des shivaus e es jelhes des arròdes deishauen anar. Hectòr, damb er in de penetrar e des.hèir aqueth grop d'òmes, prebotjaue un gran revolum entre es danaus, non deishauèra lança quieta, recorrie es files d'aqueri e lutaue damb era lança, era espada e granes pèires; sonque evitaue trapse damb Ajax Telamoni, pr'amor que Zèus s'irritaue contra eth, tostemp que combatie damb un guerrèr mès valent.

Eth pair Zèus, qu'a eth sòn tron enes nautades, li bohèc temor a Ajax e aguest se demorèc estonat, se metec ena espatla er escut format per sèt cuèrs de buèu, passegèc era sua guardada pera multitud, coma ua fèra, e hec repè en tot virar-se soent caminant a pas brac seguit. Dera madeisha manèra qu'es gossets e pastors hèn hùger deth boal a un tostat leon, e susvelhant pendent tota era net, lo dèishen arribar entàs grassis buèus; e eth leon avid de carn, ataquè furiós e non artenh arren, pr'amor que quèn sus eth multitud de flèches lançadas per robustes mans e alugades tèdes que li hèn pòur e quan comence a hèr dia, se'n va era fèra damb animositat aclapada; atau Ajax s'aluenhaue alavetz des teucrí, contrariat e damb eth còr trist, pr'amor que cranhie fòrça per çò des naus aquèes. Dera madeisha manèra qu'un lent saumet s'aprèsse en camp, en tot véncer era resisténcia des mainatges que trinquen enes sues espatles fòrça canes, penetre en eth e maumet es creishudi semiats; es gojats lo pataquègen; mès, coma qu'era sua fòrça ei petita, solet artenhèn hèr-lo enlà damb fòrça trabalh, dempús que ja s'a assadorat, atau es animosi troians e es sòns auxiliars vengudi de tèrres luenhanes perseguien ath gran Ajax, hilh de Telamon, e li pataquejauen er escut damb es lances. Ajax, a còps mostraue eth sòn impetuós valor, e escomentent-les arturaue es falanges des teucrí, dondaires de shivaus; d'auti còps, tornaue a hùger e botjant-se damb fúria entre es treucrí e es aquèus, artenhie qu'es enemics non se filèssen entàs naus. Es lances qu'audaces mans lançauen, se clauauen en gran escut o queiguien en solèr dauant der eròi, cobejoses dera sua sang.

Quan Euripil, illustre hilh d'Evernon, vedec qu'Ajax ère tant aclapat pes traits, se botèc ath sòn costat, lancèc era sua reludenta lança e se la clauèc en hitge, dejós deth diafragma, a Apisaon Fausida, pastor d'òmes, en tot deishar-lo sense fòrça enes comes. Correc de seguit entada eth e se botèc a trèir-li era armadura. Mès ac vedec Alexandre, e tirant era balèsta contra Euripil, artenhèc herir-lo ena cama dreita: era lata dera flècha se

trinquèc, quedèc penjant e embolhaue era cama deth guerrèr. Aguest arreculèc entath grop des sòns amics pr'amor d'evitar era mòrt; e cridant damb tota era fòrça, les didie as danaus:

“Ò amics, capitans e princes des aquèus! Posatz-vos, viratz era cara entar enemic, e desliuratz dera mòrt a Ajax, qu'ei aclapat pes trets e non me pensi que gèsque damb vida der òrre combat. Enrodatz ath gran Ajax, hilh de Telamon.”

Taus sigueren es paraules d'Euripil en senter-se herit; e eri se placèren ath sòn costat damb es escuts sus es sues espatles e es piques quilhades. Ajax, tanlèu s'amassèc damb es sòns companhs, s'arturèc e virèc era cara entàs teucrí. E seguiren en tot combàter damb er ardor d'un alugat huec.

Mentretant, es ègües de Nelèu, caperades de sudor, treiguien deth combat a Nestòr e a Macaon, pastor de pòbles. Arreconeishec ath darrèr eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, que de naut dera immensa nau estant, contemplaue era derròta e deplorabla hujuda, e de seguit cridèc, d'aquiu madeish, a Patrocle, eth sòn companh: l'entenec aguest, e, parièr a Mart, gessec dera tenda. Aquesta siguec era encausa deth sòn malastre. Er esforçat hilh de Meneti parlèc eth primèr, dident:

“Per qué me crides, Aquilles? As besonh de jo?” Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs:

“Nòble hilh de Meneti, plan estimat deth mèn còr! Ara demori qu'es aquèus vieràn a suplicar-me e se postraràn enes mèns pès, donques que non se pòt tier era necessitat que se trapen. Mès, vé-te'n, Patrocle, estimat de Zèus, e pregunta-li a Nestòr qui ei eth herit que trè deth combat. Pera esquia se retire a Macaon, hilh d'Esculapi, que non l'è vist eth ròstre; pr'amor qu'es ègües, desiroses d'arribar çò de mès lèu possible, passèren ara prèssa peth mèn costat.”

Didec. Patrocle aubedic ar estimat companh e gessec corrent entàs tendes e naus aquèes.

Quan aqueri arribèren ena tenda deth Nelida, baishèren deth car en solèr, e Eurimedont, servidor der ancian, desatelèc es shivaus. Nestòr e Macaon deishèren secar era sudor que banhaue es sues armadures, en tot calar-se ena bohada deth vent ara vòra deth mar; e entrant dempús ena tenda, se seigueren en cagires. Alavetz les premanic ua barreja Hecamede, era de beròia cabeladura, hilha deth gran Arsinoo, qu'er ancian s'auie hèt a vier de Tenedos quan Aquilles auie saquejat aguesta ciutat: es aquèus l'ac adjudiquèren a Nestòr, que depassaue a toti en conselh. Hecamede apressèc ua taula magnifica, de pès de hèr, emberida; e botèc ath dessús ua plata de bronze damb ceba, parva avienta entara beuenda, mèu recenta e haria de flor, e ua beròia copa ornada de dauradi claus qu'er ancian s'auie hèt a seguir deth sòn palai e auie quate anses (cada ua entre dues palomes d'aur), e dus agarradèrs. A bèth aute ancian que l'aurie estat dificil de botjar aguesta copa quan dempús d'aumplir-la se botaue sus era taula, mès Nestòr la lheuave sense cap esfòrç. En era era hemna, que se retiraue a ua divessa, les premanic era beuenda: botèc vin de Pramni, raspèc hormatge de craba damb ua raspa de bronze, esposquèc era

barreja damb blanca haria e les convidèc a béuer tanlèu auec premanida era barreja. Ambdús beueren, e padegada era grana set, s'autrejauen ath plaser dera convèrsa quan Patrocle, baron parièr a un diu, campèc ena pòrta. Lo vedec er ancian, e en tot lheur-se deth polit sèti, li sarrèc era man, lo hec entrar e li preguèc que se seiguèsse; mès Patrocle se desencusèc, dident:

“Que non me posqui sèir, ancian escolan de Zèus, non artenheràs convencer-me. Qu'ei respectable e temible eth que me mane a preguntar a quin guerrèr te heres a vier herit; mès que me'n sai, donques que veigui a Macaon, pastor d'òmes. Vau a amiar, coma messatgèr, era notícia a Aquilles. Pro te'n sabes, ancian escolan de Zèus, se guaire violent ei aqueth òme e guaire lèu enquia e tot colparie a un innocent.”

Li responec Nestòr, cavalièr gereni: “Com ei qu'Aquilles tie pietat des aquèus qu'an rebut herides? Non deu saber en quina afliccion ei calada era armada! Es mès fòrts, herits, es uns d'apròp e es auti de luenh, jaden enes naus. Damb ua arma lançadissa siguec herit eth poderós Diomedes Tidida; damb era pica, Ulisses, famós pera sua lança, e Agammenon; a Euripil li clauèren ua flècha ena cama, e vengui de trèir deth combat ad aguest, herit tanben per ua flècha que gessec der arc. Mès Aquilles, a maugrat dera sua valentia, ne suenhe as aquèus ne a pietat d'eri. Demore dilhèu qu'es naus siguen avalades peth huec enemic ara vòra deth mar, sense qu'es aquèus ac posquen empedir, e qu'un darrèr der aute morigam toti? Que ja era fòrça des mèns agils membres non ei era d'abans. Pro que siguessa tan joen e es mies fòrces tan robustes coma quan ena batalha entamenada entre es elèus e es pilis per çò deth panatòri de buèus, aucí a Itimonèu, hill valent de Hiperòc, que demoraue ena Elide, e cuelhí represalhes. Itimonèu defenie es sues vaques, mès queiguec en solèr entre es prumèrs, herit pera flècha que li lancèsse era mia man, e es auti campanhards hugeren espauridi. En aqueth camp artenhérem esplendid butin: cinquanta ramats de vaques, d'autes tantes de oelhes, d'autes de porcèths, d'auti ramats abondosi de crabes, e cent cinquanta cauales baies, moltes d'eres damb es sòn polins. Aquera madeisha net mo'l hérem a vier entà Pilos, ciutat de Nelèu, e aguest s'alegrèc de qué me corresponesse ua grana part, a maugrat d'èster jo tan joen quan anè en combat. A trincar deth dia, es eralds pregonèren damb votz sonora que se presentèssen toti aqueri que se les deuie quauquarren ena divina Elide, e es capitans pilis repartiren eth butin. Es epèus èren en deute damb molti de nosati, pr'amor que coma en Pilos èrem pòqui, mos ofensauen; e enes ans passats auie vengut eth fòrt Hercules, que mos mespredèc e aucic as principaus ciutadans. Des dotze hilhs de Nelèu, sonque jo demorè damb vida; toti es auti periren. Orgulhosi es epèus, de bronzinades armadures, per aguesti hèts, mos insultauen e maquinauen contra nosati injustes accions. Er ancian Nelèu cuelhec alavetz un ramat de buèus e un aute de tres centes crabes amassa damb es sòns pastors, per çò deth gran deute que s'auie de crubar ena divina Elide: auie enviat quate shivaus, vencedors en anteriors jòcs, junhudi a un car, entà aspirar ath prèmi dera corsa, que s'estaue en un trespès. E Augies, rei d'òmes, se demorèc damb eri e li dèc eth viatge ath menaire, que partic trist per çò que s'auie passat. Airós per taus escarnis e accions, er ancian escuelhec fòrça causes e dèc era rèsta ath pòble, en tot ordenar que se repartisse e qu'arrés se vedesse privat dera sua part. Hèt

eth repartiment, aufrírem ena ciutat sacrificis as dius. Tres dies dempús se presentèren fòrça epèus damb cars tiradi per solipèdes shivaus e tota era tropa amassada; e entre es sòns guerrèrs figurauen es dus Molions, qu'alavetz èren mainatges e non auien mostrat encara eth sòn impetuós valor. Que i a ua ciutat cridada Trioesa, en cim d'un monte prèder Alfèu, enes confinhs dera sablosa Pilos: es epèus la voleren esbauçar e l'assetgèren. Mès tanlèu aueren traussat era planhèra, Minerva baishèc ara prèssa der Olimp, coma ua nueitiua messatgèra, entà que cuelhèssem es armes, e non trapèc en Pilos un pòble indolent, pr'amor que toti sentièm er in de combàter. A jo, Nelèu non me deishaua vestir es armes e m'amaguèc es shivaus, en non auer-me pro instruit enes causes dera guèrra. E totun aquerò, subergessí, en tot èster fantassin, entre es nòsti, que combatien en cars; pr'amor que siguec Minerva que m'amièc entath combat. I a un arriu cridat Monièu, que desboque en mar prèder Arena: aqui es capitans des pilis demorèrem que campèsse era divina Auròra, e mentretant anauen arribant es fantassins. Amassadi toti e vestida era armadura, partírem, en tot arribar tà meddia en sagrat corrent der Alfèu. Hèrem beròis sacrificis ath poderós Zèus, sacrificuèrem un taure ar Alfèu, un aute a Neptun e ua gregala vaca a Minerva, era des uelhs ludents; sopèrem sense trincar es files, e dormirem, damb era armadura botada ath cant der arriu. Es magnanims epèus estretien eth sètge dera ciutat, damb er in d'esbauçar-la; mès abans d'artenhèc, se les presentèc ua grana accion de guèrra. Quan eth reludent solei campèc en cèu, comencèrem era batalha, dempús de pregar a Zèus e a Minerva. E ena luta des pilis damb es epèus, siguí jo eth prumèr qu'aucic a un òme, ath bellicós Mulio, qu'es sòns solipèdes shivaus me hi a vier. Qu'ère aguest guerrèr gendre d'Augias, per èster maridat damb era ròia Agamede, era hilha màger, que coneishie totes es drògues que produís era vasta tèrra. E, en tot apressar-me ada eth, li clauè era bronzinada lança, lo hi quèir en povàs, sautè en sòn car e me placè entre es combatents deth dauant. Es magnanims epèus hugeren en desorde, espauridí de veir en solèr ar òme que governaue as que combatien en cars e ère tan fòrt ena batalha. Me lancè contra eri coma escur torbeg; agarrè cinquanta cars, en tot véncer damb era mia lança as dus guerrèrs que i auie en cada un; e auria aucit a ambdús Molions Actoridas, se sa pair, eth poderós Neptun, que esmò era tèrra, non les auesse sauvat, en tot enrodar-les en espessa broma e trèir-les deth combat. Alavetz Zèus les autregèc as pitis ua gran victòria. Perseguírem as epèus pera ampla planhèra, aucint òmes e recuelhent magnifiques armes, enquia qu'es nòsti shivaus mos amièren en Buprasi, era arròca Olenia e Alisio, en lòc cridat *eth ticò*, a on Minerva hec qu'era armada entornèsse. AQUIU deishè estirat ath darrèr òme qu'aucí. Quan des de Buprasi dirigiren es aquèus es rapids shivaus entà Pilos, toti balhauen es gràcies a Zèus entre es dius e a Nestòr entre es òmes. Que tau èra jo entre es guerrèrs, s'ei que tot non a estat un saunei. Mès deth valor d'Aquilles solet se'n profitarà eth madeish, e me pensi que serà plan grana era sua pena quan perisque era armada. Ò amic! Meneti te hec un encargue eth dia que te manèc de Ptia entà Agammenon; qu'èrem en palai damb eth divin Ulisses e entenèrem guaire aqueth te didec. Nosati, qu'alavetz reclutauem tropes ena fertila Acaia, auíem arribat en palai de Pelèu, qu'ère abondós de gent, a on trapèrem ar eròdi Meneti, a tu e a Aquilles. Pelèu, er ancian cavalièr, usclauè laguens deth pati abondoses pautes de buèu en aunor de Zèus, que se complatz en lançar arrais; e damb ua copa d'aur vessaue eth nere vin ena ardentia

ahlama, mentre vosati premaníetz era carn des buèus. Mos arturèrem en vestibul; Aquilles se lheuèc estonat, e agarrant-mos des mans mos hec passar, mos hec sèir e mos aufric presents e ospitalitat, tau que s'acostume a hèr damb es forastèrs. Satisfèrem er apetés damb era beuenda e era parva, e comencè a exortar-vos tà que venguéssetz damb nosati; ambdús ac desiràuetz e es vòsti pairs vos dauen conselhs. Er ancian Pelèu li recomanaue ath sòn hilh Aquilles que destaquèsse tostemp e subergessesse entre es auti, e ath sòn torn Meneti, hilh d'Actor, te conselhaue atau: *Hilh mèn! Aquilles te depasse per çò deth sòn linhatge, mès tu lo depasses en edat, aqueth ei plan mès fòrt, mès hè-li prudents avertiments, amonesta-lo e instruis-lo e t'aubedirà entath sòn pròpri ben.* Atau te conselhaue er ancian, e tu ac desbrembes. Mès encara pories brembar-l'ac ar aguerrit Aquilles e dilhèu artenheries convencer-lo. Qui se'n sap se damb era ajuda de bèth diu esmoiries eth sòn còr? Que i a ua grana fòrça ena exortacion d'un amic. E se non vò combàter per çò de quauque vaticini que sa mair avisada per Zèus l'a revelat, aumens que t'envie a tu damb es auti mirmidons, per s'un cas arribes a èster era auròra dera sauvacion des danaus, e te permite amiar en combat era sua magnifica armadura entà qu'es teucri te confonen damb eth e deishen de lutar, qu'es bellicosos aquèus que tant aclapadi son se remeten, e qu'era batalha age era sua pausa, encara que sigue per brèu temps. Vosati que non ètz cansadi pera fatiga, refusarietz aisidament, des naus e tendes, entara ciutat ad aguesti òmes que ja son cansadi de lutar.”

Didec, e l'esmoigüec eth còr. Patrocle partic ath mès còrrer entre es naus pr'amor de tornar ena tenda d'Aquilles Eacida. Mès quan arribèc enes vaishèths deth divin Ulisses (aquiu se celebrauen es assemblades e s'administraue justícia dauant des autars quilhadi as dius) tornaue dera batalha, espeat, eth nòble Euripil Evemonida, qu'auie rebut ua flécha ena cama: abondosa sudor corrie peth sòn cap e es sues espatles, e era sang vessaue dera grèu herida, mès era sua intelligéncia s'estaue fèrma. Lo vedec er esforçat hilh de Meneti, auec pietat d'eth, e alendant prigondament didec aguestes paraules:

“A malerosi capitans e princes des danaus! Atau deuítetz en Troia, luenh des amics e dera pàtria, assadorar damb eth vòste blanc greish as agils gossets! Mès ditz-me, eròi Euripil, escolan de Zèus: pòiràn es aquèus sostier er atac der immens Hectòr, o periràn vençudi pera sua lança?”

Li responec Euripil herit: “Patrocle, d'alègre linhatge! Que ja non i a defensa entàs aquèus que corren entà refugiar-se enes neres naus. Es mès valents que vengueren aqui, jaden ja enes sòns vaishèths, heridi es uns d'apròp e es auti de luenh pes teucri, qu'era sua fòrça va aumentant. Mès, sauva-me!. Amia-me ena nera nau, arrinca-me era flécha dera cama, laua damb aigua teba era nera sang que rage dera herida e bota-me en era drògues caumantes e guaridoires que, sivans diden, te dèc a conèisher Aquilles, instruit per Quiron, eth mès just des Centauri. Pr'amor que des dus mètges, Podaliri e Macaon, un me pensi qu'ei herit ena sua tenda, e ath sòn torn a besonh d'un bon mètge, e er aute sostie un viu combat ena planhèra troiana.”

Responec er esforçat hilh de Meneti: “Com acabarà aquerò? Qué podem hèr, eròi Euripil? L’anaua a díder ar aguerrit Aquilles çò que Nestòr gereni, protector des aquèus, m’encomanèc; que non te deisharè atau, aclapat peth dolor.”

Didec; e agarrant ath pastor d’òmes peth pièch, l’amièc entara sua tenda. Er escudèr, en veder-les arribar, estenec en solèr pèths de buèu. Patrocle ajacèc en eres a Euripil e treiguec dera cama, damb era daga, era agudenta e crudèu flècha. E dempús de lauar damb aigua tèba era nera sang, esposquèc era herida damb un povàs de arraïc amara e caumanta que anteriorament auie brigalhat damb era man. Era arraïc padeguèc eth dolor, se sequèc era herida e era sang deishèc de rajar.

CANT XII

Combat ena muralha

Mentre eth fòrt hilh de Meneti se guarie, laguens dera tenda, dera herida d'Euripil, s'escometien confusament aquèus e treucrí. Que ja non podie contier ad aguesti ne eth fossat ne er ample mur qu'ath sòn costat bastiren es danaus, sense aufrir as dius ecatòmbes perfèctes, entà que les defenesse ada eri damb es velères naus e eth gran butin qu'ath sòn laguens se sauvaue. Bastit eth mur contra era volontat des immortaus dius, non auie de subsistir pendent guaire temps. Tant que viuèc Hectòr, s'estèc Aquilles irritat e era ciutat deth rei Priam non siguec assautada, era grana muralha des aquèus se tenguec fèrma. Mès quan moriren es mès valents teucrí, des aquèus, es uns periren e es auti se sauvèren, era ciutat de Priam siguec destruida en detzau an, e es aquèus s'embarquèren entà tornar ena sua pàtria; Neptun e Apòllo decidiren arroïnàr eth mur damb era fòrça des arrius que corren des montes Idèus entath mar: eth Rese, eth Heptapore, eth Carese, eth Rodi, eth Granic, er Esepe, eth divin Escamandre e eth Simois, qu'ena sua arriba queigueren en povàs fòrça cascos, escuts de cuèr e era generacion d'òmes semidius. Febo Apòllo desvièc eth cors des arrius e es sòn corrents entara muralha pendent nau dies, e Zèus non cessèc de plòir entà que se submergesse en mar mès lèu. Qu'anaue ath dauant d'aqueri eth madeish Neptun, que bat era tèrra, damb eth trespès ena man, e lancèc enes ondades es troncs e pèires que damb tant de trabalh lancèren es aquèus, arrasèc era arriba deth Helespon, de rapic corrent, aumplic de sable era gran plaja a on siguec esbauçat eth mur, e tornèc es arrius en soquèr per a on baishauen es cristallines aigües.

D'aguesta manèra Neptun e Apòllo auien d'actuar mès tard. Alavetz usclauè eth terrible combat ath pè deth ben bastit mur, e es bigues des tors ressonauen quan tumauen es dards. Es aquèus, vençudi peth foet de Zèus, s'embarrauen laguens des concaves naus per pòur de Hectòr, qu'era sua valentia les costaue era derròta, e aquest seguie lutant e semblaue un torbeg. Dera madeisha manèra qu'un sanglar o un leon se revòute, capinaut dera sua fòrça, entre gossets e caçaires qu'en grop li lancen fòrça flèches (era fèra non sent ena sua animositat audaçà ne temor ne espauriment, e eth sòn pròpri valor l'aucís) e va d'un costat en aute, saiant, e se retiren aqueri entàs que se dirigís, atau s'agitaue Hectòr entre era gent e exortaue as sòn companhs a passar eth fossat. Es shivaus, de pès leugèrs, non gausauen hè'c, e paradi ena vòra endilhauen, pr'amor qu'er ample fossat les costaue orror. Que non ère aisit, plan, sautar-lo ne trauessar-lo, donques qu'auie escalabrosi precipicis en un e un aute costat, e ena sua part nauta, granes e ponchudes estaques, qu'es aquèus auien clauat espèsses entà defèner-se des enemics. Un shivau tirassant d'un car, de berdies arròdes, dificilament aurie entrat en fossat, e es òmes d'a pè meditauen s'ac poirien hèr. Alavetz s'apressèc Polidamant ar audaç Hectòr, e didec:

“Hectòr e es auti capitans des troians e es sòns ajudants! Que dirigim de manèra imprudenta es shivaus entath fossat, e aquest ei un lòc de mau hèr entà passar, pr’amor qu’ei eriçat de ponchudes estaques e ath long d’eth se quilhe eth mur des aquèus. Aquiu non poirièm baishar deth car ne combàter, pr’amor que se tracte d’un lòc estret a on cranhi que lèu serièm heridi. Se Zèus capinaut, meditant maus contra es aquèus, les vò destruir completament entà favorir as teucris, desiri qu’ac hèsque çò de mès lèu possible e qu’aqueri perisquen sense glòria en aguesta tèrra, luenh d’Argos. Mès s’es aquèus se virèssen, e vient des naus mos obliguessen a tornar a passar eth prigond fossat, m’imagini que ne un solet messatgèr poirie tornar ena ciutat, en tot hùger des aquèus que nauèrament entrèren en combat. Va, actuem toti tau que vos vau a díder. Es escudèrs que tenguen es shivaus ath cant de fossat e nosati seguim a Hectòr a pè, damb es armes e eth batalhon sarrat, pr’amor qu’es aquèus non resistirà en atac se sus eri baishe era roïna.”

Atau parlèc Polidamant, e eth sòn prudent conselh agradèc a Hectòr, que, de seguit e sense deishar es armes, sautèc deth car en tèrra. Es auti teucris tanpòc s’estèren enes sòns cars; donques que tanlèu vederen qu’eth divin Hectòr lo deishauè, baishèren toti, ordenèren as menaires que botèssen es shivaus en linha ath costat deth fossat, e en tot arremassar-se formèren cinc batalhons que, dirigidi pes sòns respectius caps, comencèren era marcha.

Qu’auauen damb Hectòr e Polidamant es mès e es melhors, que desirauen trincar eth mur e lutar près des concaves naus; eth sòn tresau cap qu’èrè Cebrion, pr’amor que Hectòr auie deishat a un aute menaire inferior entà suenhar eth car. Der aute batalhon èren capitans Paris, Alcatò e Agenor. Eth tresau lo comandauen Helen e eth deiforme Deifob, hilhs de Priam, e er eròi Asi Hirtacida, qu’auie vengut d’Arisbe, enes arribes der arriu Seleente, en un car tirassat per nauti e fogosi shivaus. Eth quatau lo manaue Enèes, valent hilh d’Anquises, e damb eth, Arquelòc e Acamant, hilhs d’Antenor, adreits en tota sòrta de combats. Fin finau, Sarpedon se botèc ath dauant des illustres aliats, en tot alistar coma companhs a Glauc e ath bellicós Asteropèu, qu’entada eth èren es mès valents dempús d’eth madeish, pr’amor qu’eth depassaue a toti. Tanlèu coma aueren agarrat es fòrts escuts e sarrat es files, partiren coratjosi contra es danaus; e demorauen qu’aguesti, luenh de botar resisténcia, huginen entàs neres naus.

Toti es troians e es sòns aliats vengudi de tèrres luenhanes, seguiren eth conselh der illustre Polidamant, exceptat d’Asi Hirtacida, prince d’òmes, que en remir-se a deishar eth car e ath menaire, s’apressèc damb eri enes velères naus. Insensat! Que non s’auie de desliurar dera funèsta mòrt, ne tornar, capinaut pes sòns shivaus e car, des naus entara ventosa Ilion; pr’amor qu’eth sòn fado malastrat lo hec morir traussat pera lança der illustre Idomenèu Deucalida. Partic, donc, entara quèrra des naus, en lòc per a on es aquèus solien tornar dera planhèra damb es sòns shivaus e cars; entad aqueth lòc dirigic es sòns shivaus, e non trapèc es pòrtes barrades e estacades damb eth gran barrolh, donques qu’uns òmes les tenguien dubèrtes, damb era fin de sauvar as companhs que, hugent der atac, arribèssen enes naus. Entad aqueth lòc endralhèc as sòns shivaus, e es auti lo seguiren hènt grana cridadissa, pr’amor que demorauen qu’es aquèus, en sòrta de

resistir, se refugiarien enes neres naus. Insensati! Enes pòrtes trapèren a dus plan valents guerrèrs, hilhs galhardi des bellicosi lapiti: er esforçat Polipedes, hilh de Piritòo, e Leontèu, parièr a Mart, funèst entàs mortaus. Ambdús èren dauant des nautes pòrtes, coma ausines de naut brancatge que, agarrades en solèr per gròsses arraïcs, desfisen de contunh es vents e era ploja; dera madeisha manèra aqueri, fidant enes sues mans e en sòn valor, demorèren era arribada deth gran Asi e non hugeren. Es teucri se filèren damb gran sarabat entath ben bastit mur, quilhant es escuts de seques pèths de buèu, comandadi peth rei Asi, Iamene, Orestes, Adamant Asiada, Toon e Enomau. Polipedes e Leontèu se trapauen laguens e ahiscauen as aquèus, de beròies armadures, a lutar pes naus; mès, tanlèu vederen as teucri atacant era muralha e as danaus en clamorosa hujuda, gesseran ath mès córrer entà combàter dauant des pòrtes, madeish que sanglars qu'en monte son escometudi per òmes e gossets, e en corvada corsa trinquen a arrinquen d'arraïc es plantes dera seuva; en tot deishar entèner eth croishit des sues dents, enquia qu'es òmes, lançant-les flèches, les treiguen era vida; atau ressonaue eth reludent bronze en pièch des eròis as còps que recebien, pr'amor que lutauen damb grana fòrça, fidant enes guerrèrs deth dessus dera muralha e ena sua pròpria fòrça. Dè es tors estant, es aquèus lançauen pèires entà defener-se ada eri madeishi, as tendes e as naus de leugèr caminar. Tau que quèn en solèr es flòcs de nhèu qu'er impetuós vent, agitant es grises bromes, vèsse en abondor sus era tèrra fertila; atau ploiguien es flèches que lançauen es aquèus e es teucri, e es cascos e es bonhadi escuts sonauen secament en tumar contra eri es granes pèires. Alavetz Asi Hirtacida, hènt un planh e pataquejant-se era cama, exclamèc emmaliciat:

“Pair Zèus! Que t'as tornat falaç, pr'amor que jo non demoraua qu'es eròis aquèus opausèssen resistència ath nòste valor e as nòstes invictes mans. Tau qu'es abelhes o es flexibles vèspes qu'an nidat en esquiu camin e non abandonen eth sòn nin quan s'aprèssen es caçaires, senon que luten pes sòns hilhets, atau aqueri, encara que siguen dus solets, non vòlen hèr-se enlà des pòrtes mentre non perisquen, o non perden era sua libertat.”

Tau didec; mès es sues paraules non cambièren era pensada de Zèus, que desiraue autrejar tau glòria a Hectòr.

D'auti lutauen dauant des autes pòrtes, e me serie de mau hèr, en non èster un diu, condà'c tot. Pertot usclauè eth combat ath pè deth mur de pèira; es aquèus, encara que plei d'angonia, se vedien obligadi a defèner es sues naus; e èren aclapadi toti es dius qu'ena guèrra protegien as danaus. Alavetz siguec quan es lapiti comencèren eth combat e era luta.

Eth fòrt Polipetes, hilh de Piritòo, heric a Damase damb era lança a trauèrs deth casco de bronzinades mentonières: eth casco de bronze non arturèc ad aquera punta, de bronze tanben, e trinquèc eth uas; toquèc en cervèth, e eth guerrèr peric tant que combatie damb valentia. Aqueth aucic dempús a Pilon e a Ormene. Leontèu, hilh d'Antimac e descendent de Mart, li lancèc un dard a Hipomac e l'ac clauèc ath cant deth cinturón; dempús desgainèc era agudenta espada, e en tot atacar peth miei dera multitud a

Antifanes, lo heric e lo hec quèir d'esquia; e dempús hec quèir successiuament a Menon, Iamene e Orestes, qu'anèren queiguent en solèr.

Tant qu'ambdús eròis les treiguien as mòrts es reludentes armes, auancèren era marcha damb Polidamant e Hectòr es mès e mès valents des joeni, que sentien un viu desir de trincar eth mur e calar huec enes naus. Mès s'arturèren trantalhanti en costat deth fossat, quan ja èren prèsti a trauessar-lo, per çò d'auer apareishut ath dessús d'eri e ara sua drete un audèth de mau presagi: ua agla de naut vòl, qu'amiaue enes garres un enòrme dragon sagnós, viu, bategant, que non auie desbrembat era luta, donques qu'en tot corvar-se entà darrèr la heric en pièch, près deth còth. Era agla, ahiscada de dolor, deishèc quèir ath dragon ath miei dera multitud; e cridant, volèc damb era rapiditat deth vent. Es teucrí s'estrementiren en veir era tacada bèstia, prodigi de Zèus, qu'amie era egida. Alavetz s'apressèc Polidamant ar audaç Hectòr e li didec:

“Hectòr! Tostemp m'escridasses enes assemblades, encara que çò que prepausa sigue bon; mès que non està ben qu'un ciutadan parle enes assemblades o ena guèrra contra çò que cau, sonque entà hèr créisher eth tònd poder. Tanben ara me cau manifestar-te çò qu'ei mès convenient. Non anem a combàter damb es danaus près des naus. Me pensi que mos arribarà çò que vau a díder se venguec reaument entàs teucrí, quan desirauen trauessar eth fossat, aguest audèth de mau presagi: ua agla de nau vòl, ara drete, amiant enes garres un enòrme dragon sagnós e viu, que li calèc deishar anar abans d'arribar en nin e balhar-lo as audèths. Dera madeisha manèra, se damb grana fòrça trincam ara es pòrtes e eth mur, e es aquèus arreculen, dempús non mos serà possible tornar des naus en bon orde peth madeish camin; e deisharam a fòrça teucrí estiradi en solèr, as quaus es aquèus, en defensa des naus, auràn aucit damb es bronzinades armes. Atau ac interpretaríe un endonviaire que, per èster entenut en prodigis, meritèsse era confiança deth pòble.”

En tot tachar-li era trebla guardada, responec Hectòr, de tremolant casco: “Polidamant! Non m'agrade aquerò que me prepauses e auries pogut pensar quauquarren milhor. Se reaument parles seriosament, es madeishi dius t'an hèt a pèrder eth sen; pr'amor que me conselhes que, desbrembant es promeses que me hec Zèus, e ratifiquèc dempús, aubedisca as audèths d'ales estenudes, que d'eri non ne hèsqui cabau ne m'impòrte que vagen entara drete a on campe era Auròra e eth Solei, o entara quèrra, entara tenebrosa còga. Fidem enes promeses deth gran Zèus que regne sus toti, mortaus e immortaus. Eth milhor endonviaire qu'ei aguest: lutar pera pàtria. Per qué te cau pòur eth combat e era luta? Encara qu'es auti siguessem aucidi enes naus aquèes, non auries de crànher pera tua vida; donques que ne eth tònd còr ei bellicós, ne te permet demorar as enemics. E se dèishes de lutar, o damb es tues paraules arrenhes que bèth aute s'abstengue de hè'c, lèu perderàs era vida, herit pera mia lança.”

Didec, e se metec a caminar. Lo seguiren toti damb gran sarabat, e Zèus, que se complatz en lançar arrais, en tot enviar des montes Idèus un vent tormentós, se lheuèc un gran povàs enes naus, aclapèc era animositat des aquèus e balhèc glòria as teucrí e a

Hectòr, que, fidadi enes prodigiosi senhaus deth diu e en sòn pròpri valor, sajuen de trincar era gran muralha aquèa.

Arrincauen es merlets des tors, esbauçauen es barralhes e hègen quèir es sòcles gessents qu'es aquèus auien plantat en solèr entà sostier es tors. Tanben tirauen d'aguestes, damb era esperança de trincar eth mur des aquèus. Mès es danaus non les deishauen liure eth camin; e protegint es barralhes damb pèths de buèu, herien d'aquiu estant as que se trapauen ath pè dera muralha.

Es dus Aiaces recorrien es tors, encoratjant as aquèus e ahiscant eth sòn valor, anauen pertot, e a un li parlauen damb paraules doces e a un aute lo pelejauen damb dures frases pr'amor que s'aflaqueie ena luta:

“Amics, ja sigatz importants, mediòcres o es pejors, pr'amor qu'es òmes non son parièrs ena guèrra! Mès ara eth trabalh ei comun a toti e vosati madeishi vo'n sabetz. Qu'arrès hèsque repè, torne entàs vaishèths, per çò d'enténer es menaces d'un teucres; tiratz entà dauant e encoratjatz-vos mutuament per s'un cas Zèus olimpic, fulminant, mos permet refusat er atac e perseguir as enemics enquiara ciutat.”

E hènt taus votzes encoratjauen as aquèus entà que combatessen. Dera madeisha manèra que quèn espessi es flòcs de nhèu quan en iuèrn Zèus decisís que nhèue, mostrant es sues armes as òmes; e adormint as vents, nhèue de contunh enquia que capère es cims e es puntes des montes mès nauti, es pradèras caperades de lòtus e es fertils camps cultivadi per òme; e era nhèu s'esten pes pòrts e plages der esglumós mar, e solet la detien es ondades, pr'amor que tota era rèsta quède caperada quan creish era nheuada de Zèus: atau, tant espesses, volauen es pèires per ambdús costats, es ues entàs teucres e es autes entàs aquèus, e eth tarrabastalh se quilhaue per tot eth mur.

Mès es teucres e er illustre Hectòr non aurien trincat encara es pòrtes dera muralha e eth gran barrolh, s'eth generós Zèus non auesse ahiscat ath sòn hilh Sarpedon contra es aquèus, coma a un leon contra es buèus de torçadi còrnes. Sarpedon lheuèc er escut lis, beròi, protegit per plaques de bronze, òbra d'un bronzinaire qu'estaquèc fòrça pèths de buèu damb barres d'aur alongades per ambdús costats enquiath bòrd circular, quilhant, donques, era rodèla e brandint un parelh de lances, se metec en marcha coma eth sauvatge leon que non a tastat carn en fòrça temps, e eth sòn in audaç lo posse a escométer ua vegada de oelhes que van entara pleta solidament bastida; e encara qu'en era trape a òmes que, armadi damb espades e aprovedidi de gossets, sauven es oelhes, que non vò que lo hèsqen enlà der estable sense sajar er atac, enquia que sautant ath laguens, o arrenh hèr era presa o ei herit per ua flècha que li lance ua agila man; dera madeisha manèra, eth deiforme Sarpedon se sentie possat pera sua animositat entà assautar eth mur e destruir es barralhes. E de seguit li didec a Glauc, hilh de Hipolic:

“Glauc! Per qué a nosati mos aunoren ena Litia damb sèti preferents, parves e copes de vin, e toti mos guarden coma a dius, e possedim camps grani e magnifiqui ena arriba deth Janto, damb vinhes e tèrres de horment? Que mos cau ara sostier-mos entre es mès auançadi e mos cau lançar ena ardenta luta, entà que digue quauqu'un des licis, armadi

de fòrtes coirasses: *Non sense glòria govèrnen es nòsti reis en Licia; e se mingen grasses oelhes e beuen esquist vin, doç coma era mèu, tanben son esforçadi, donques que combaten ath cap des licis.* Ò amic! Pro que, hugent d'aguesta batalha, mos desliuréssem dera vielhesa e dera mòrt, pr'amor que ne jo lutaria en prumèra fila, ne t'amiaria a tu ena luta, a on es barons aquerissen glòria; mès coma que son moltes es mòrts qu'pengen sus es mortaus, sense qu'aguesti posquen hùger d'eres ne evitar-les, anem e balharam glòria a bèth un, o bèth aute mo'la balharà a nosati."

Atau parlèc; e Glauc ne arreculèc ne siguec desaubedient. Ambdús anèren entà dauant en linha dreita, en tot seguir-les era nombrosa tropa des licis. S'estreumentic en encuedar-se'n Menestèu, hilh de Petèu, donques que se filauen entara sua tor, amiant damb eri era roïna. Campèc ath grop des aquèus, entà veir se vedie a bèth capitan que desliurèsse deth perilh as companhs, e vedec as dus Aiaces, incansables en combat, e a Teucro, nauèth gessut dera tenda, que se trapauen apròp. Mès que non lo podien entèner per mès que cridèsse, pr'amor deth gran tarrabastalh qu'eth bronit des escuts en parar es còps, eth des cascos ornadi damb crins de shivau, e eth des pòrtes, qu'arribaue deth cèu; totes es pòrtes se trapauen barrades, e es teucro, arturadi per aguestes, sajauen d'entrar en tot trincar-les ara fòrça. E Menestèu decidic manar a Tootes, er erald, entà que cridèsse a Ajax:

"Ve-te'n, divin Tootes, e crida a Ajax ath mès córrer o encara melhor crida as dus; aquerò serie melhor, lèu i aurà aciu gran ramalh. Tau carga balhen es capitans licis, que tostemp an estat fòrça impetuosi enes acarnissades lutes! E se tanben aquiú s'a costat eth terrible combat, que vengue aumens er esforçat Ajax Telamoni e que lo seguisque Teucro, excellent arquèr."

Aquerò didec; e er erald l'escotèc e l'aubedic. Partic ath mès córrer ath long deth mur des aquèus, de bronzinades armadures. S'arturèc prèc des Aiaces, e les parlèc d'aguesta sòrta:

"Aiaces, caps des aquèus, de bronzinades armadures! Er estimat hilh de Petèu, escolan de Zèus, vos demane que vengatz a cuélher partida ena luta, encara que sigue pendent pòc de temps. Que venguéssetz es dues serie preferible; donques que lèu i aurà aquiú un gran ramalh. Tau carga balhen es capitans licis, que tostemp an estat molt impetuosi enes acarnissades lutes! E se tanben aquiú s'a costat un gran combat, que vengue aumens er esforçat Ajax Telamoni e que lo seguisque Teucro, excellent arquèr."

Atau parlèc; e eth gran Ajax Telamoni non desaubedic. En un virament de uelhs li didec ath d'Oilèu aguestes alades paraules:

"Ajax! Vosati, tu e eth fòrt Licomedes, demoratz-vos aciu a ahiscatz as danaus entà que luten damb fòrça. Jo vau aquiú, combaterè damb aqueri, e tornarè tanlèu coma les aja secorrut".

Dites aguestes paraules, Ajax Telamoni partic, acompanyat de Teucro, eth sòn frair de pair, e de Pandion qu'amiaue eth corbat arc de Teucro. Vengueren ena tor deth

magnanim Menestèu, e calant-se en mur, s'amassèren damb es defensors, que ja se vedien assetjadi, pr'amor qu'es capitans e princes des licis, assautauen es barralhes coma un nere torbeg. Comencèc eth combat e se produisic ua grana cridadissa.

Que siguec Ajax Telamoni eth primèr qu'aucic a un òme, ath magnanim Epicles, companh de Sarpedon, en tot lançar-li ua gran pèira qu'ère en mur près dera barralha. Dificilament aurie pogut quilhar-la damb es dues mans un des actuaus joeni, e aqueth, la quilhèc e la lancèc de naut estant contra Epicles, li trinquèc eth casco de quate bonhes e l'estronhèc es uassi deth cap. Eth teucra queiguec dera nauta tor coma saute ua gargolha, e era amna se separèc des sòns membres. Teucra, de naut estant dera muralha, li lancèc ua flècha a Glauc, esforçat hilh de Hipòlòc, qu'atacaue damb fòrça; e en tot dirigir-la a on vedec qu'eth braç campaue nud, lo botèc dehòra de combat. Sautèc Glauc e s'aluenhèc deth mur, en tot amagar-se entà que cap aquèu, en veir qu'ère herit, se vantèsse. S'aclapèc Sarpedon en encuedar-se'n, mès non per aquerò deishèc de lutar, pr'amor qu'en auer artenhut a Alcmaon Testorida, li clauèc era lança, que de seguit tornèc a trèir: eth guerrèr queiguec capenjós e es bronzinades e hargades armes ressonèren. Dempús, agarrant damb es sues robustes mans ua barralha, la tirassèc e l'arrinquèc sancera. Demorèc eth mur destroçat ena sua part superiora e damb aquerò se dauric eth camin entà molti.

Mès en madeish moment l'acertèren a Sarpedon, Ajax e Teucra: aguest li traussèc damb ua flècha era lustrada correja deth gran escut, apròp deth pièch; mès Zèus hec enlà deth sòn hilh era mòrt, entà que non perisse ath cant des naus; Ajax, escometent, li fotèc un còp de lança en escut, se calèc en aguest era punta e hec trantalhar ar eròi quan ère prèst entar atac. Se separèc Sarpedon dera barralha; mès non se retirèc, donques qu'auie er in d'arténher era glòria. E virant-se entàs licis, parièrs as dius, les ahisquèc dident:

“Ò licis! per qué s'aflaquís autant eth vòste impetuós valor? Qu'ei dificil que jo solet, encara qu'aja trincat era muralha e siga valent, posca daurir eth camin entàs naus. Ajudatz-me toti, donques qu'era òbra de molti tostemp ei milhor.”

Taus sigueren es sues paraules. Es licis, cranhent eth repotec deth rei, amassa damb aguest e encara damb mès fòrça qu'abans, escometèren as aquèus; es quaus, ath sòn torn, barrèren es files des falanges laguens deth mur, pr'amor qu'ère grana era accion que se les presentaue. E ne es valents licis, a maugrat d'auer trincat eth mur as danaus, artenhien daurir-se eth pas entàs naus; ne es bellicosos danaus podien refusar dera muralha as licis quan s'apressèren ada era. Coma dus òmes discutissen, damb era mesura enes mans, sus es tèrmes de camps contigús e se pelegent per un petit espaci; atau, licis e danaus èren separadi per barralhes, e per dessus d'aguestes hègen tumar dauant des pitraus es rodèles de cuèr de buèu e es leugèrs broquèrs. Que ja fòrça combatents auien estat heridi damb eth crudèu bronze, es uns ena esquia, qu'en virar-se deishèren indefensa, e es auti a trauers deth madeish escut. Pertot, tors e barralhes èren esposcades damb sang de teucra e d'aquèus. Mès enquia e tot atau es teucra non hègen virar era esquia as aquèus. Dera madeisha manèra qu'ua aunèsta treballadora cueilh un pes e lan e les bote en plat d'ua balança, en tot equilibrar-les entà que rèste parièr, entà

amiar as sòns hilhs era miserabla sodada; atau eth combat e era luta anauen parièrs entà uns e entàs auti, enquia que Zèus volec autrejar excèlsa glòria a Hectòr Priamida, eth prumèr qu'assautèc eth mur aquèu. Er eròdi, damb fòrta votz, cridèc as teucris:

“Atacatz, teucris, dondaires de shivaus! Trincatz eth mur des aquèus e lançatz es naus en huec usclant.”

D'aguesta manèra parlèc entà encoratjar-les. L'escotèren toti, e amassadi, se filèren de dret entath mur, pugèren e passèren per dessus des merlets, amiant tostemp enes mans ahilades lances.

Hectòr agarrèc alavetz ua pèira d'ampla basa e punta agudenta qu'ère dauant dera pòrta: dus des mèns forçuts òmes deth pòble, taus que son aué, dificilament l'aurien pogut cargar en un car; mèns aqueth la manejaue aisidament, pr'amor qu'eth hilh der astut Saturn, la convertic en leugèra. atau coma eth pastor amie ena man eth toison d'un mardan sense qu'eth pes lo fatigue; Hectòr, quilhant era pèira, se la hège a vier entàs hustes que fòrtament amassades formauen era pòrta e èren assegurades per dus barrolhs botadi en direccion contrària, que daurie barraue ua soleta clau. Hectòr se posèc dauant dera pòrta, separèc es pès, e, apuant-se en solèr entà qu'eth patac siguesse fòrt, lancèc era pèira entath centre d'aquera: se trinquèren ambdues relhes, queiguec era pèira ath laguens peth sòn pròpri pes, croishiren es hustes, e coma es barrolhs non aufriren grana resisténcia, se desseparèren es huelhes dera pòrta e cada ua se n'anèc entath sòn costat, possades pera pèira. Er illustre Hectòr, que per çò deth sòn aspècte se retraue ara rapida net, sautèc en interior: eth bronze reludie d'ua manèra terribla ar entorn deth sòn còs, e ena man amiaue dues lances. Arrés, se non siguesse un diu, l'aurie pogut gèsser ar encontre e arturar-lo quan passèc era pòrta. Es sòns uelhs ludien coma eth huec. E, virant-se entara tropa, ahiscaue as teucris tà que passèssen era muralha. Aubediren, e mentre es uns assautauen eth mur, es auti acodien enes ben bastides pòrtes. Es danaus se refugièren enes concaves naus e se formèc un gran rambalh.

CANT XIII

Batalha ath cant des naus

Quan Zèus auec apresat a Hectòr e as teucri enes naus, les deishèc que se fatiguèssen ena batalha; e hèn enlà d'eri es sòns uelhs ludents, guardaue ena luenhor era tèrra des tracis, adreits cavalièrs; des misis, que luten d'apròp; des illustres hipomolgi, que se neurissen damb lèit; e des abis, es mèis justis des òmes. E ja non tornèc a calar es sòns ludents uelhs en Troia, pr'amor qu'eth sòn còr non cranhie que cap immortau venguesse a ajudar ne as teucri ne as danaus.

Mès non en bades eth poderós Neptun, que bat era tèrra, ère ara demora naut de tot dera silvèstra Samotràcia, en tot contemplar era luta e era peleja. D'aquíu estant se vedie tot er Ida, era ciutat de Priam e es naus aquèes. En aqueth lòc s'auie seigut Neptun, en gèsser deth mar, e planhie as aquèus, vençudi pes teucri, ath còp que cuelhie ua grana indignacion contra Zèus.

Lèu Neptun baishèc des escalabrós monte damb pas leugèr; es nauti ticòs e es seuves tremolauen jos es pès immortaus, tant qu'eth diu anaue caminant. Hec tres passi, e en quatau arribèc en finau deth sòn viatge, en Egas; aquíu, enes prigondors deth mar, auie palais magnifics, d'aur, reludents e indestructibles. Quan arribèc, atelèc ath car un parelh de shivaus de cascos de bronze e dauradi crins que volauen leugèrs; e ara seguida enrodèc eth sòn còs damb daurada tunica, cuelhec eth soriac d'aur hèt damb art, pugèc en car e l'amièc per dessus des ondades. Dejóis sautauen es peishi, que gessien des tutes arreconeishent ath rei; eth mar daurie, gaujós, es sues aigües, e es agils shivaus damb rapid vòl, sense deishar qu'er èish de bronze se banhèsse, amiauen a Neptun entàs naus aquèes.

Que i a ua vasta tuta ath hons deth prigond mar entre Tenedos e era escalabrosa Imbros; e en arribar en era, Neptun, que bat era tèrra, arturèc es shivaus, les desatelèc deth car, les hec pèisher en un lòc divin, les botèc enes pès ligams d'aur indestructibles e indissolubles, entà que sense botjar-se d'aqueth lòc lo demorèssen, e partic entara armada des aquèus.

Es teucri, semblables a ua ahlama o a ua tempèsta e cuelhudi per un marciau furor, seguien sarradi a Hectòr Priamida damb sarabat e cridadissa; a auien esperances de cuelher es naus e aucir entre eres a toti es aquèus. Mès Neptun, que cenh e bat era tèrra, en tot retirar-se a Calcas en còs e ena infatigabla votz, ahiscaue as aquèus dèis que gessec deth prigond mar, e les didec as Aiaces, que ja èren desirosi de combàter:

“Aiaces! Vosati sauvaratz as aquèus se vo'n brembatz deth vòste valor e non dera òrra hujuda. Que non m'impòrten es audaces mans des teucri qu'assautèren en massa era gran muralha, pr'amor qu'a toti resistien es aquèus, de beròies armadures; mèis qu'ei de cranher, e fòrça, que patigam bèth mau en aquest lòc a on apareish ath cap des sòns, eth

rabiós Hectòr, semblable a ua ahlama, eth quau se vante d'èster hilh deth poderós Zèus. Qu'ua divinitat lhèue eth coratge en vòste còr entà resistir fèrmament e exortar as auti; damb aquerò, poirietz refusar a Hectòr des naus, de leugèr caminar, per furiós que siguesse e encara que siguesse eth madeish Olimp que l'ahisquèsse.”

Parlèc atau Neptun, que cenh e bat era tèrra; e tocant a ambdús damb eth scèptre, les aumplec de fòrt vigor e les apraièc toti es membres e mès que mès es pès e es mans. E dera madeisha manèra qu'er esparvèr de leugères ales se lance deth plan naut malh, en tot adretir eth vòl ena planhèra entà perseguir a un audèth; atau se desseparèc d'eri Neptun, que bat era tèrra. Eth prumèr que l'arreconeishec siguec Ajax d'Oilèu, que li didec de seguit a Ajax, hilh de Telamon:

“Ajax! Un diu der Olimp mos ahisque, transfigurat en endonviaire, a lutar près des naus; pr'amor qu'aguest non ei Cascas, er inspirat augur: qu'è observat es tralhes que dèishen es sòns pès e er anament, e as dius se les arreconeish aisidament. En mèn pièch eth còr sent un desir mès viu de lutar e combàter, e es mies mans e pès se botgen damb impaciència”.

Responec Ajax Telamoni: “Tanben a jo se m'enardissen es audaces mans ath torn dera lança e era mia fòrça augmente e es mèn pès sauten, e desiri lutar contra Hectòr Priamida, qu'era sua ràbia ei insadorabla.”

Atau conversauen aguesti, alègres per çò deth bellicós ardor qu'ua divinitat botèc enes sòns còrs.

Mentretant, Neptun, que cenh era tèrra, encoratjaue as aquèus des darrères files, que recuperauen es fòrces ath costat des velères naus. Qu'auien es sòns membres relaxadi peth penible cansament, e se les aumplec eth còr de pena quan vederen qu'es teucri assautauen en massa era gran muralha: ac guardauen damb uelhs plei de lèrmes, e non se pensauen qu'escaparien d'aqueth perilh. Mès Neptun, que bat era tèrra, intervenguec e encoratgèc aisidament as esforçades falanges. Venguec prumèr a ahiscar a Teucra, Leti, ar eròi Penelèu, Toant, Deipire, Meriones e Antilòc, aguerridi champions; e entà encoratjar-les, les didec aguestes paraules:

“Quina vergonha aquèus, joeni adolescents! Me pensaua que lutant artenherietz salvar es naus; mès se deishatz de combàter, ja ven eth dia que periram toti a mans des teucri. Ò dius! Que veigui damb es mèn uelhs un gran e terrible prodigi que jamès pensè que podesse realizar-se. Vier es troians enes nòsti vaishèths! Abans se retirauen a porugues cèrves que vaguen peth monte, febles e sense fòrça entara luta, e son era presa de chacals, pantères e lops; semblables ada eres, jamès volien es teucri acarar-se as aquèus, ne gausauen resistir eth sòn valor ne es sues mans. E ara luten luenh dera ciutat, ath costat des vaishèths, per tòrt deth cap e dera indolència des òmes que, en non actuar d'acòrd damb eth, se remissen a defèner es vaishèths, de leugèr caminar, e receben era mòrt ath sòn costat. Mès, encara qu'eth poderós Agammenon sigue eth vertadèr colpable de tot, donques qu'escarnic ath Pelida, de pès leugèrs, de cap manèra auem de deishar de combàter. Apraiem de seguit eth mau, donques qu'era ment des bravi ei

amaisabla. Que non ei bon que dequèigue eth vòste impetuós valor, en èster coma ètz es mès valerosi dera armada. Jo non repotegaria a un òme timid tà que s'abstenguesse de lutar; mès contra vosati se m'alugue en ira eth còr. Ò covards! Damb era vòsta indolència, haratz que lèu s'augente eth mau. Cuelhetz era vergonha peth còth, ara que se prebotge aguesta gran batalha. Que ja eth fòrt Hectòr, valent ena luta, pelege près des naus e a trincat es pòrtes e eth gran barrolh.”

Damb taus amonestacions, eth que cenh era tèrra encoratgèc as aquèus. Enrodauen as Aiaces fòrtes falanges qu'aurien declarat irreprochables Mart e Minerva, qu'ahisque as guerrèrs, se s'auesse entrat per eres. Es que s'auien coma mès valents demorauen as teucri e ath divin Hectòr, e es lances e es escuts se tocauen enes sarrades files: era rodèla s'emparaue ena rodèla, eth casco en un aute casco, cada òme damb eth sòn vesin, e tumauen es plumalhs de crins de shivau e es ludents còns des cascos quan bèth un inclinaue eth cap. Tan sarrades èren es files! Se crotzauen es lances, que brandien audaces mans, e eri desirauen escométer as enemics e entrar en batalha.

Es teucri escometèren toti amassa, seguint a Hectòr que desiraue anar dret contra es aquèus. Tau qu'era pèira insolenta que què d'un ticò e amie damb era era roïna, pr'amor que s'a desprenut, en tot cedir ara fòrça dera torrenciau avenguda costada pera ploja, e baishe redolant damb rambalh que repercutís en bòsc, cor segura entara planhèra, e aqui s'arture, a maugrat dera sua fòrça; dera madeisha manèra, Hectòr menaçau de passar aisidament entre es tendes e es naus aquèes, aucint tostemp, e non arturar-se enquiath mar; mès se trapèc es denses falanges, e li calec arturar-se dempús d'un violent patac. Es aquèus l'ofensèren; sageren de herir-lo damb es espades de doble talh, e lo heren enlà d'eri; de sòrta que siguec refusat, e auèc d'arreular. E damb votz penetranta, cridèc as teucri:

“Troians, licis, dardans que pelejatz còs a còs! Persutatz en atac; pr'amor qu'es aquèus non resistirà pendent massa temps, encara que siguen formadi en sarrada colomna; e me pensi qu'era mia lança les harà arreular lèu, se reament me posse eth diu mès poderós, eth tronant espós de Juno.”

Damb aquestes paraules les ahisquec a toti eth valor e era fòrça. Entre es teucri anaue fòrça capinaut Deifob Priamida, que s'auançaue, leugèr, e se caperaue damb eth lis escut. Meriones li lancèc ua reludenta lança, e non manquèc era balestada: acertèc ena rodèla hèta de pèths de taure, sense arténher trauessar-la, pr'amor qu'aquera se trinquèc ena union dera asta damb eth hèr. Deifob hec enlà er escut, en crànher era lança der aguerrit Meriones; e aquest hec repè entath grop des sòns amics, fòrça desengustat, non sonque pera victòria perduda, senon tanben per trincadura dera arma, e dempús se filèc de cap as tendes e naus aquèes entà agarrar-ne ua auta des qu'auie en sòn vaishèth.

Es auti lutauen, e ua cridadissa immensa s'entenie. Teucre Telamoni siguec eth primèr qu'aucic a un òme, ath bellicós Imbrio, hilh de Mentor, ric en shivaus. Abans d'arribar es aquèus, Imbrio s'estaue en Pedèu damb era sua esposa Medesicasta, hilha bastarda de Priam; mès quan es corvades naus des danaus arribèren en Ilion, tornèc ena ciutat, subergessec entre es teucri e demorèc en palai de Priam, que l'aunoraue coma as sòns

pròpris hilhs. Alavetz eth hilh de Telamon lo heric dejós dera aurelha damb ua gran lança, que retirèc de seguit; e eth guerrèr queiguec coma eth herèisho neishut en un ticò e que s'aubire de luenh, quan ei bracat peth bronze e quèn en solèr es trendes huelhes. Atau queiguec Imbrio, e es sues armes, de hargat bronze, ressonèren. Teucra acodit ara prèssa, possat peth desir de trèir-li era armadura; mès Hectòr li lancèc ua reludenta lança; lo vedec aqueth e amaguèc eth còs, e era bronzinada lança se clauèc en pièch d'Anfimac, hilh de Cteate Actorion, que venguie d'entrar en combat. Eth guerrèr queiguec damb tarrabast, e es sues armes ressonèren. Hèctòr venguiec ath mès córrer a trèir-li ath magnanim Anfimac eth casco qu'amiaue ajustat enes sòns possi; Aiax lheuèc, ath sòn torn, era sua reludenta lança contra Hectòr, e encara que non podec arribar en sòn còs, protegìt tot per òrre bronze, li fotèc ua bonha ath miei deth sòn escut, e refusèc ar eròi damb grana enventida; aguest deishèc es cadavres e es aquèus les retirèren. Estiquion e eth divin Menestèu, capitans atenensi, amièren a Anfimac entath campament aquèu; e es dus Aiaces, que tostemp desirauen era impetuosa luta, lheuèren eth cadavre d'Imbrio. Coma dus leons, qu'auessen trèt ua craba des agudents dents des gossets, l'amien ena boca a trauèrs des espessi matarrassi, naut de tot; atau es bellicosos Aiaces, lheuant eth còs d'Imbrio, lo despolhèren des armes, e eth hilh d'Oilèu, irritat pera mòrt d'Anfimac, li separèc era tèsta deth trende còth e la hec redolar entre era gent, coma se siguesse ua bòla, enquia que queiguec en povàs as pès de Hectòr.

Alavetz Neptun, irritat en sòn còr pr'amor qu'eth sòn arrehilh auie mòrt ena terribla luta, partic entàs tendes e naus aquèes pr'amor d'encoratjar as danaus e costar maus as teucris. Se trapèc damb er Idomenèu, famós pera sua lança, que tornaue d'acompanhar a un amic que treigueren deth combat perque es teucris l'auien herit ena cama damb er agudent bronze. Idomenèu, un còp l'auie fidat as mètgues, se filaue entara sua tenda, damb era intencion de tornar ena batalha. E eth poderós Neptun, que bat era tèrra, li didec, cuelhent era votz de Toant, hilh d'Andremon, qu'en tot Pleuron e ena excèlsa Calidon regnaue sus es etòls e ère aunorat peth pòble coma se siguesse un diu:

“Idomenèu, prince des cretensi! Qué s'a passat damb es menaces qu'es aquèus heren contra es teucris?”

Responec Idomenèu, capitan des cretensi: “Ò, Toant! Non me pensi qu'ara s'age de culpar a cap guerrèr, donques que toti sabem combàter e arrés ei cuelhut pera pòur, ne dèishe per aflaquiment era funèsta batalha; plan que òc deu èster agradiu entath poderós Saturn qu'es aquèus perisquen sense glòria en aquesta tèrra, luenh d'Argos. Mès, ò Toant, donques que tostemp as estat bellicós e sòles encoratjar ad aqueth qu'ei aflaquit, non dèishes de lutar e exòrta as auti.”

Responec Neptun, que bat era tèrra: “Idomenèu! Que non torne des de Troia entara sua pàtria e arribe a èster jogalha des gossets, aqueth qu'auè dèishe de lutar voluntariament. Au, cuelh es armes e vene ath mèn costat; esdeguem-mos, per s'un cas, a maugrat d'èster solets, pogam hèr quauquarren de profit. Que neish ua fòrça dera union des òmes, encara que siguen febles; e nosati èm capables de lutar damb es valents.”

Dites aguestes paraules, eth diu se calèc de nauèth en combat des òmes; e Idomenèu, en vier ena ben bastida tenda, se vestic era magnifica armadura, cuelhec un parelh de lances e tornèc a gèsser, semblable ar alugat relampit que Saturn agite enes sues mans dèes eth resplendent Olimp entà mostrar-lo as òmes coma senhau: autant ludie eth bronze en pièch d'Idomenèu tant qu'aguest corrie. Se trapèc damb eth, non guaire luenh dera tenda, eth valent escudèr Meriones, qu'anaue a cercar era sua lança; e eth fòrt Diomedes didec:

“Meriones, hilh de Mole, eth des pès leugèrs, eth mèn estimat companh! Per qué vies, deishant eth combat e era peleja? Dilhèu ès herit e t'aclape ua agudenta flècha? M'amies dilhèu bèra notícia? Pr'amor que jo non me voi demorar ena tenda, senon lutar”.

Li responec eth prudent Meriones: “Idomenèu, prince des cretensi, de bronzinades armadures! Que vengui a cercar ua lança, se n'a bèra ua ena tua tenda; pr'amor qu'era qu'auia s'a trincat en foter-li un còp ar escut deth herotge Deifob.”

Responec Idomenèu, capitan des cretensi: “Se la vòs, ne traparàs ena tenda, apuades en lustrat mur, non ua senon vint lances, que les è trèt as teucris mòrts ena batalha; pr'amor que jamès combati a distància der enemic. Vaquí se per qué è lances, escuts bonhats, cascos e reludentes armadures.”

Repliquèc eth prudent Meriones: “Tanben jo è ena tenda e ena nera nau fòrça despolhes des teucris, mès que non son apròp entà cuelher-les; que jamès me'n desmbrembi deth mèn valor, e en combat, a on es òmes se hèn illustres, apareishi tostemp entre es deth dauant tanlèu comence era batalha. Dilhèu bèth aute des aquèus, de bronzinades armadures, non aurà tachat era sua guardada ena mia persona quan pelegi, mès ne sò segur de qué tu m'as vist.”

Idomenèu, capitan des cretensi, li didec alavetz: “Que me'n sai deth tòn gran valor. Per qué me condes aguestes causes? S'es mès senhaladi mos amassèssem ath cant des naus entà formar un param, qu'ei a on milhor se coneish era bravesa des òmes e a on aisidament se distinguís ath covard der animós (eth covard vie a èster esblancossit, d'ua manèra o de ua auta, e coma que non sap tier eth coratge fèrm en pièch, non semble tranquil, senon que plegue eth jolhs e se sè sus es pes e eth còr li bategue per pòur dera mòrt e es dents li carrinlen; e eth coratjós non se'n hè, ne tremole, un còp s'a emboscat, senon que desire que coma mès lèu possible comence eth funèst combat), ne aqui se poirie repotegar eth tòn valor e era tua fòrça. E s'en tot lutar, te herissen d'apròp o de luenh, non serie en cogòt ne ena esquia, senon en pièch o en vrente, pr'amor qu'anaries entà dauant damb es guerrèrs mès auançadi. Mès, au, non parlem d'aguestes causes, en tot estar-mos ociosi coma uns pècs; non sigue que quauquarrés mos repotegue durament. Vè-te'n entara tenda e agarra era fòrta lança.”

Atau didec; e Meriones, parièr ath velòç Mart, entrant ena tenda, cuelhec ua bronzinada lança e partic darrèr d'Idomenèu, desirós d'entrar en combat. Dera madeisha manèra que va Mart ara guèrra, funèst entàs Mortaus, acompanyat deth Terror, eth sòn hilh

estimat, fòrt e intrepid, qu'enquia e tot ath guerrèr valent li còste espant; e es dus s'armen e gessen dera Tracia entàs efiri e es magnanims flegis, e non escoten es prècs d'ambdús pòbles, senon qu'autregen era victoria a un d'eri; atau Meriones e Idomenèu, capitan d'òmes, se filauen de cap ara batalha, armadi de reludent bronze. E Meriones siguec eth primèr que parlèc, dident:

“Deucalionida! Per a on vòs qu'entrem entre era gent; pera drete dera armada, peth miei o pera quèrra? Pr'amor que non me pensi qu'es aquèus, de longa cabeladura, dèishen de lutar en cap lòc.”

Li responec Idomenèu, capitan des cretensi: “Que i a en centre es que defenen es naus: es dus Aiaces e Teucres, eth mès adreit arquèr aquèu e esforçat tanben en combat a pè fèrm; qu'eri solets son pro entà refusar a Hectòr Priamida per fòrt que sigue e adreit ena batalha. Que serà de mau hèr, encara qu'age fòrça desirs de lutar, que trionfant contra eth valor e contra es mans invençudes d'aqueri, arribe a alugar es vaishèths; se non ei qu'eth madeish Saturn lance ua tèda alugada enes velères naus. Eth gran Ajax Telamoni non cederie a cap mortau que mingesse eth fruit de Ceres e que podesse èster herit damb eth bronze o damb granes pèires; ne tansevolh se retirarie dauant d'Aquilles, que destruí es esquadrons, en un combat a pè fèrm; pr'amor qu'ena corsa Aquilles non a rivau. Anem, donc, entara quèrra dera armada, entà veir se lèu balharam glòria a quauquarrés, o quauquarrés mo'la balharà a nosati.”

Tau didec; e Meriones, parièr ath velòç Mart, comencèc a caminar enquia qu'arribèren ena armada per aqui u a on Idomenèu l'auie indicat.

Quan es teucris vederen a Idomenèu, que per çò dera sua impetuositat se tiraue a ua ahlama, e ath sòn escudèr, ambdús revestidi de hargades armes, s'encoratgèren es uns as auti entre era multitud e ataquèren toti contra aqueth. E se formèc ua luta, tenguda damb madeisha fòrça per ambdues parts, ath cant des popes des vaishèths. Tau que campen de ressabuda es tempèstes, costades pes vents enes camins que son fòrça secs e se lhèuen bromes de povàs, dera madeisha manèra es uns e es auti arribèren as mans, en tot desirar en sòn còr, aucir-se mutuaument damb er agudent bronze entre era multitud. Era batalha, destructora d'òmes, se presentaue orribla damb longues e ahilades piques que manejaen es guerrèrs; qu'avuglaen es uelhs eth resplendor deth bronze des reludents cascos, des armadures nauèrament brunides e des escut refulgents de toti es que s'anauen a acarar; e aurie auut eth còr molt audaç aqueth que, en contemplar aquera accion, non s'avesse alegrat en sòrta d'afligir-se.

Es dus hilhs poderosi de Saturn, que non èren d'acòrd ena manèra de pensar, premanien deplorables maus as eròis. Zèus volie que trionfèsse Hectòr e es teucris, entà glorificar a Aquilles, eth des pès leugèrs; mès tanpòc desiraue qu'era armada aquèa perisse totaument dauant d'Ilion, donques que solet volie aunorar a Tetis e ath sòn hilh, d'amna esforçada. Neptun auie gessut d'amagat der esglumós mar, recorrie es files e encorajauè as aquèus, pr'amor que l'afligie que siguessen vençudi pes teucris, e s'indignaue fòrça contra Zèus. Era origina d'ambdues divinitats qu'ère parièra e un madeish eth linhatge, mès Zèus auie neishut primèr e sabie mès; plan per aquerò

Neptun evitaue ajudar dubèrtament ad aqueri; e transformat en òme, corrie, sense balhar-se a conéisher, entre era armada e l'encoratjaue. E es dius s'inclinauen alternatiuament en favor d'uns e d'auti en aquera luta dura e indecisa; e botauen sus eri ua cadia intrencabla e indissolubla qu'a molti les trinquèc es jolhs.

Alavetz Idomenèu, encara que ja un shinhau peublanc, encoratgèc as danaus, escometèc as teucrí, en tot costar-les fòrça temor, e aucic a Otrionèu. Aguest auie vengut de Cabese entà Ilion quan se'n sabec dera guèrra, e auie demanat en matrimòni a Casandra, era mès beròia des hilhes de Priam, sense era obligacion de dotar-la; mès aufrint ua gran causa: que harie enlà de Troia as aquèus. Er ancian Priam accedic e decedic autrejar-l'ac; e er eròi combatie, fidant ena promesa. Idomenèu li lancèc era reludenta lança e lo heric tant que s'auançaue damb orgulhós anament: era coirassa de bronze non resistic, se clauèc ath miei deth vrente, queiguec eth guerrèr damb tarrabastalh, e Idomenèu didec vantariòu:

“Otrionèu! Te vantaria sus toti es mortaus se complisses çò qu'aufrires a Priam Dardanida quan te prometec era sua hilha. Tanben nosati te haram promeses damb era intencion de complir-les: mos haram a vier d'Argos era mès beròia des hilhes d'Atrida e te la daram coma esposa, s'amassa damb nosati esbauces era populosa ciutat d'Ilion. Mès seguís-me, e enes naus que trauessen eth mar mos meteram d'acòrd sus eth maridatge; que non èm maus soèrs.”

Que parlèc atau er eròi Idomenèu, mentre l'agarraue d'un pè e l'arrossegaue peth camp dera dura batalha; E Asio s'auancèc entà resvenjar-lo, en tot presentar-se coma un fantassin dauant deth sòn car, qu'es sòns shivaus, gevernadi peth menaire, bohauen sus es madeishes espatles deth guerrèr. Asio desiraue ath sòn laguens herir a Idomenèu; mès s'auancèc aguest e li clauèc era pica ena gòrja, dejós dera barba, enquia que gessec en aute costat. Queiguec eth teucré coma què era ausina en monte quan uns lenhaires la braquen damb ahilades destraus entà convertir-les en paus de vaishèth. Atau jadie aguest, estirat dauant des shivaus e deth car, carrinclant es dents e cuellhent damb es mans eth povàs sagnós. Se trebolèc er escudèr, e ne tansevolh gausèc tòrcer es retnes as shivaus entà escapar des mans des enemics. E eth bellicós Antilòc s'apressèc ada eth e lo trauessèc damb era lança, donques qu'era bronzinada armadura non podec evitar que se li clauesse en vrente. Eth menaire, panteishant, queiguec deth ben bastit car, e Antilòc, hilh deth magnanim Nestòr, treiguec es shivaus d'entre es teucrí e se les hec a vier entàs aquèus, de beròies armadures.

Deifob, irritat pera mòrt d'Asio, s'apressèc fòrça a Idomenèu e li lancèc era reludenta lança. Mès Idomenèu ac vedec e evitèc eth còp en tot ajocar-se dejós dera sua rodèla, qu'ère lisa e formada per pèths de buèu e ua placa de brunít bronze damb dus abraçadors: era bronzinada lança s'esguiltèc pera superfícia der escut, que sonèc raucosa, e non siguec lançada en bades peth robust braç d'aqueth, donques qu'anèc a clauar-se en hitge, dejós deth diafragma, de Hipsenor Hipasida, pastor d'òmes, en tot hèr-li plegar es jolhs. E Deisfobo se vantaue atau damb granes votzes:

“Asio jatz en tèrra, mès que ja ei resvenjat. Supausi que quan baishe ena casa de solides pòrtes deth terrible Pluton, s’alegrarà eth sòn esperit de qué l’age resvenjat un companh.”

Atau parlèc. Es sues vantarioses paraules afligiren as aquèus e esmoigueren eth còr deth bellicós Antilòc. Mès aguest, encara qu’afligit, non abandonèc ath sòn companh, senon qu’ath mès córrer se botèc ath sòn costat e lo caperèc damb era rodèla. E en tot calar-se per dejós dus amics fidèus, Mecistèu hilh d’Equio e eth divin Alastor, amièren a Hipsenor, qu’alendaue prigondament, entàs concaves naus.

Idomenèu non deishauè que s’aflaquisse eth sòn gran valor e desiraue tostemp o calar a bèth teucra ena tenebrosa net, o quèir eth madeish damb tarrabastalh, liurant dera roïna as aquèus. Neptun deishèc qu’acabèsse en mans d’Idomenèu eth hilh estimat deth nòble Esietes, er eròi Alcatoo (qu’èrè gendre d’Anquises e auie coma esposa a Hipodamia, era hilha primogenita, qu’eth pair e era venerabla mair estimauen coraument en palai pr’amor que subergessie en beresa, assopliment e talent entre totes es dera sua edat, e plan per aquerò se maridèc damb era er òme mès illustre dera vasta Troia): eth diu l’ofusquèc es ludents uelhs e paralisèc es sòns beròis membres, e er eròi non podec hùger ne evitar era escometuda d’Idomenèu, que li clauèc era lança ath miei deth pièch, tant que s’estaue immobil coma ua columna o un arbe de naut ramatge, e li trinquèc era coirassa que tostemp l’auie sauvat dera mòrt, e alavetz se produsic un son raucós en trincar-se per çò deth còp dera lança. Eth guerrèr queigüec damb tarrabastalh; e coma qu’era lança s’auie clauat en còr, la botjaue es batecs d’aguest; mès lèu era arma impetuosa perdec era sua fòrça. E Idomenèu damb grana vantaria e cridant, didec:

“Deifob! Donques que tant te vantes, non te semble qu’ei ua bona compensacion auer-ne aucit a tres, per un que ne perdèrem? Vene, òme admirable, bota-te dauant e veiràs qui ei eth descendent de Zèus qu’a vengut aci; pr’amor que Zèus engendrèc a Minos, protector de Creta, Minos siguec pair deth gran Deucalion, e d’aguest neishí jo, que regni sus molti òmes ena vasta Creta e venguí enes naus entà èster ua plaga entà tu, entà eth tòn pair e entàs auti teucris”.

Atau s’exprimic; e Deifob trantalhaue entà hèr repè e que se l’amassèsse bèth un des magnanims teucris o escométer eth solet a Idomenèu. Li semblèc milhor anar ara cèrca d’Enèes, e lo trapèc entre es deth darrèr; pr’amor que tostemp èr irritat damb eth divin Priam, que non l’aunoraue coma era sua bravesa meritaue. E arturant-se ath sòn costat, li didec aquestes alades paraules:

“Enèes, prince des teucris! Que te cau defèner ath tòn cunhat, s’ei qu’as bèth interès pes parents. Seguis-me e anem a combàter peth tòn cunhat Alcatoo que t’elevèc quan ères mainatge e a mòrt a mans d’Idomenèu, famós pera sua lança.”

Aquerò ei çò que didec. Enèes sentec qu’en pièch se l’esmoiguie eth còr, e se n’anèc entà Idomenèu damb grani desirs de lutar. Aguest non se deishèc véncer pera pòur, coma se siguesse un mainatge; senon que lo demorèc coma eth sanglar que, fidant ena sua fòrça, demore en un lòc desèrt deth monte eth gran revolum d’òmes que s’aprèssen,

e damb es peus deth lomb quilhadi e es uelhs ludents coma brases, premanís es dents e se dispaue a refusar era escometuda de gossets e caçaires: atau Idomenèu, famós pera sua lança, demoraue sense espaurir-se a Enèes, agil ena luta, que li gessie ar encontre; mès cridaue as sòns companhs, tachant es uelhs en Ascalafe, Afarèu, Deipiri, Meriones e Antilòc, aguerridi campeons, e les ahiscaue damb aguestes paraules:

“Vietz, amics, e ajudatz-me; pr’amor que sò solet e cranhi fòrça a Enèes, leugèr de pès, que vie contra jo. Qu’ei molt fòrt entà aucir òmes en combat, e se trape ena flor dera sua joenessa, qu’ei quan ei màger era fòrça. Se damb eth vam qu’è, siguésem dera madeisha edat, lèu li balharia era ocasió entà arténher ua gran victòria o eth me la balharie a jo.”

Atau didec; e toti damb eth madeish vam en pièch e es escuts enes espatles, se meteren ath cant d’Idomenèu. Tanben Enèes ahiscaue as sòns amics, en tot tachar era guardada entà Deifob, Paris, e eth divin Agenor, qu’èren tanben capitans des teucris. De seguit se filèren es tropes darrèr des caps, coma es oelhes seguissen ath mardan quan dempús de pèisher van a béuer, e eth pastor s’alègre ena sua amna; atau s’alegrèc eth còr d’Enèes en pièch, en veir ath grop d’òmes que lo seguie.

Lèu se produic un combat còs a còs ath torn deth cadavre d’Acatoò, en tot brandir granes piques; e eth bronze ressonaue d’ua manèra orribla enes pièchs en foter-se còps de lança es uns as auti. Dus òmes bellicosos e senhaladi entre toti, Enèes e Idomenèu, parièrs a Mart, desirauen herir-se reciprocament damb eth crudèu bronze. Enèes lancèc prumèr era lança a Idomenèu; mès coma qu’aguest la vedec vier, evitèc eth còp: era bronzinada punta se clauèc en solèr, vibrant, e era arma siguec lançada en bades peth robust braç. Idomenèu en.honsèc era sua en vrente d’Enomau e eth bronze trinquèc era concavitat dera coirassa e l’esbocinèc es entralhes: eth teucris, queigut en povàs, agarrèc eth solèr damb es mans. Ara seguida, Idomenèu arrinquèc deth cadavre era fòrta arma, mès non li podec trèir des espatles era magnifica armadura pr’amor qu’ère aclapat pes traits. Coma que ja non auie seguretad enes sòns pès entà recuperar era lança qu’auie lançat, ne entà desliurar-se dera que lancèssen, evitaue era crudèu mòrt en tot combàter a pè fèrm; e en non poder tanpòc hùger rapidament, arreculaue pas a pas. Deifob, que l’auie en òdi, li lancèc era lança reludenta e manquèc era balestada, mès heric a Ascalafe, hilh de Mart: era impetuosa lança se clauèc ena espatla, e eth guerrèr, queigut en povàs, agarrèc eth solèr damb es mans. E eth rambalhós e furibond Mart non se n’encuedèc de qué eth sòn hilh auie perit en dur combat, perque se trapaue arturat naut de tot der Olimp, dejós de daurades bromes, amassa damb d’auti dius immortaus que Zèus non les permetie intervier ena batalha.

Era luta còs a còs, s’aluguèc alavetz ath torn d’Ascalafe, que Deifob l’artenhèc trèir eth reludent casco; mès Meriones, parièr ath velòç Mart, li fotèc a Deifob un còp de lança en braç e li hec deishar eth casco damb traucs en forma de uelhs, que queiguec en soler costant un raucós son. Meriones, en tot lançar-se contra Deifob damb era rapiditat d’un volor, l’arrinquèc era impetuosa lança dera part superiora deth braç e hec repè entath grop des sons amics. A Deifob lo treiguec der òrre combat eth sòn frair carnau Polites:

abraçant-lo pera cintura, l'amièc entà on i auie es rapids shivaus damb eth hargat car, qu'èren un shinhau luenh dera batalha, governadi per un menaire. Eri amièren ena ciutat ar eròi, que se sentie agotat, alendaue prigondament e li gessie sang dera herida que venguie de recéber en braç.

Es auti combatien e formauen un tapatge immens. Enèes, en tot escométer a Afarèu Caletorida que venguie contra eth, lo heric ena gòrja damb era agudenta lança: eth cap s'inclinèc entà un costat, en tot arrossegar eth casco e er escut, e era mòrt destructora enrodèc ath guerrèr. Antilòc, coma vedec que Toon hège repè, l'escometec e lo heric: li braquèc era vena que, passant pera esquia, arribe enquiath còth, e eth teucra queiguec d'esquia en povàs e estiraue es braci entàs sòns companhs estimadi. Acodic Antilòc e lo despolhèc dera armadura, guardant entà toti es costats, tant qu'es teucra l'anauen enrodant e sajuen de herir-lo; mès er ample e hargat escut parèc es còps, e ne tansevolh arthenheren rascar era trena pèth der eròi, pr'amor que Neptun, que bat era tèrra, defenec ath hilh de Nestòr contra es nombrosi traits. Antilòc non se desseparaue jamès des enemics, senon que se botjaue ath miei d'èri; era sua lança, jamès ociosa, tostemp vibranta, se viraue pertot, e eth pensaue ena sua ment se la lançarie contra quauqu'un, o l'escometerie d'apròp.

Que non se l'amaguèc a Adamant Asiada çò qu'Antilòc meditaue ath miei dera multitud; e en apressar-se ada eth, li fotèc damb er agudent bronze un còp damb er escut; Mès Neptun, eth de celèsta cabeladura, non permetec que li treiguèsse era vida a Antilòc, e hec inutil eth còp trincant-li era lança en dues parts, ua d'eres quedèc clauada en escut, coma ua estaca consumida peth huec, e era auta queiguec en solèr. Adamant arreculèc entath grop des sòns amics, pr'amor d'evitar era mòrt; mès Meriones correc ath sòn darrèr e li lancèc era lança, que penetrèc entre eth melic e eth pubís, a on son fòrça perilhoses es herides que receben ena guèrra es malerosi mortaus. Aquiu, donc, se calèc era lança, e Adamant, en quèir ath dessus dèra, s'agitaue coma un buèu qu'es pastors an estacat en monte damb fòrtes còrdes e l'amien en contra dera sua voluntat; atau aqueth, en senter-se herit, s'agitèc pendent bèth temps, que non siguec long pr'amor que Meriones se l'apressèc, l'arrinquèc era lança deth còs, e es tenèbres velèren es uelhs deth guerrèr.

Helen li fotèc a Deipire un talh enes possi damb era sua grana espada tràcia, e li trinquèc eth casco. Aguest, secodit peth còp, queiguec en solèr, e redolant anèc a parar as pès d'un guerrèr aquèu que lo lheuèc de tèrra. A Deipire, era tenebrosa net li caperèc es uelhs.

Que sentec per aquerò ua gran pena er Atrida Menelau, valent en combat; e brandint era lança, escometec, menaçaire, contra er eròi e prince Helen, que, ath sòn torn, armèc era balesta. Ambdús vengueren a trapar-se, desirosi er un d'arténher ath contrari damb era agudenta lança, e er aute de herir ath sòn enemic damb era flècha qu'er arc lancèsse. Eth Priamida acertèc damb era flècha en pièch de Menelau, a on era coirassa presentaue ua concavitat; mès era crudèu flècha siguec refusada e volèc entà un aute costat. Dera madeisha manèra qu'ena espaciosa aira sauten dera horca es neres haves o es cedes

quan bohe eth vent sonor pera accion deth ventaire, atau, era amara flècha, refusada pera coirassa deth gloriós Menelau, volèc luenh. Ath sòn torn, Menelau Atrida, valent ena luta, heric a Helen ena man qu'amiaue eth hargat arc: era bronzinada lança trauessèc era pauma e penetrèc ena balèsta. Helen arreculèc entath grop des sòns amics, entà evitar era mòrt; e era sua man, penjant, arrossegauèc era balèsta de herèisho. Eth magnanim Agenor l'ac arrinquèc e li bendèc era man damb ua gorona de lan de oelha, ben teishuda, que les balhèc er escudèr deth pastor d'òmes.

Pisandre ataquèc ath gloriós Menelau. Eth fado funèst l'amiaue ara fin dera sua vida, en tot possar-lo entà que siguesse vençut per tu, ò Menelau, ena terribla peleja. Tanlèu se trapèren es dus cara a cara, s'escometèren, e er Atrida manquèc eth còp pr'amor qu'era lança se li desvièc; Pisandre fotèc un còp ena rodèla deth gloriós Menelau, mès non podèc trauessar eth bronze: resistic er ample escut e se trinquèc era lança ena asta quan aqueth s'alegrauèc ath laguens deth sòn còr damb era esperança de gèsser victoriós. Mès er Atrida desgainèc era espada ornada d'argentadi claus e assautèc a Pisandre; eth quau, caperant-se damb er escut, agarrèc ua beròia destra, de bronze hargat, aprovedida d'un long mange de husta d'olivèr. S'escometèren, e Pisandre li fotèc un còp a Menelau en casco, ornat damb crins de shivau, dejós deth plumalh; e Menelau en honsec era espada en front deth teucro, dessús deth nas: croishiren es uassi, e es uelhs, sagnosi, queigueren en povàs, as pès deth guerrèr, que se corvèc e venguec en solèr. Er Atrida, en botar-li eth pè en pièch, lo despolhèc dera armadura, e vantant-se dera victòria, didec:

“Atau deisharatz es naus des aquèus, de leugèrs shivaus, ò teucro supèrbs e insadorables dera òrra luta! Que non n'auetz pro d'auer-me escarnit, infames gossets, sense qu'eth vòste còr cranhesse era ira terribla deth tonant Zèus ospitalari, que bèth dia esbauçarà era vòsta ciutat excèlsa. Vos héretz a vier, ath delà de moltes riqueses, ara mia legitima esposa que vos auie recebut amigablament; e ara voletz lançar eth destructor huec enes naus, que trauessen eth mar, e aucir as eròis aquèus; mès dilhèu vos haram renonciar ath combat, encara que vos mostretz tant enventidi. Pair Zèus! Diden que depasses en inteligéncia as auti díus e òmes, e tot aquerò ven de tu. Com ei que favorisses as teucro, ad aguesti òmes insolents, d'esperit totemp pervèrs, e que jamès s'assadoren dera guèrra qu'ei tan funesta entà toti? Que de tot arribe a assadorar-se er òme: deth saunei, deth doç cant e dera agradiua dança, causes que son mès apetissentes qu'era guerra; mès es teucro non se cansen de combàter.”

En díder aquerò, er illustre Menelau li treiguesc ath cadavre era sagnosa armadura; e autrejant-la as sòns amics, tornèc a batalhar entre es combatents deth dauant.

Alavetz li gessec ar encontre Harpalion, hilh deth rei Pilemenes, que venguec en Troia amassa damb sa pair pr'amor de lutar e ja non auie de tornar ena pàtria tèrra: eth teucro fotèc un còp de lança ath miei der escut der Atrida, mès non podèc trauessar eth bronze e arreculèc entath grop des sòns amics entà evitar era mòrt, guardant entà toti es costats, per s'un cas i auesse quauquarrés entà herir-lo damb eth bronze. Tan qu'eth se n'anaue, Meriones l'acertèc damb er arc, e era bronzinada sageta se calèc ena anca dreita deth teucro, trauessèc era veishiga per dejós deth uas e gessec entar aute costat. E Harpalion,

en quèir aquiu enes braci des sòns amics, autregèc era amna e quedèc en solèr coma un vèrme; deth sòn còs gessie nera sang que banhaue era tèrra. Se botèren ath sòn entorn es magnanims paflagons, e botant eth cadavre en un car, l'amièren, afligidi, ena sagrada Ilion; eth pair anaue damb eri vessant lèrmes, e non podèc cuèlher cap resvenja d'aquera mòrt.

Paris, fòrça emmaliciat ath sòn laguens pera mòrt de Harpalion, qu'ère eth sòn òste ena populosa Paflagonia, lancèc ua bronzinada flècha. Que i auie un tau Euquenor, ric e valent, qu'ère hilh der endonviaire Poliido, demoraue en Corint e s'embarquèc entà Troia, a maugrat de saber era funèsta sòrt qu'aqui lo demoraue. Eth brave ancian Poliido l'auie dit diuèrsi cops que moririe de penibla dolencia en palai o peririe a mans des teucris enes naus aquèes; e eth, en tot voler evitar es repotecs des aquèus e era malautia odiosa damb es sòns dolors, decidic vier en Ilion. Ad aguest, donc, Paris li clauèc era flècha per dejós dera maishèra e dera aurelha: era vida hugec des membres deth guerrèr, e era escurina òrra l'enrodèc.

Atau combatien, damb er ardor d'alugat huec. Hectòr, estimat de Zèus, encara non se n'auie encuedat, e ignoraue totafèt qu'es sues tropes siguessen destruides pes aquèus ena quèrra des naus. Lèu era victòria aurie estat d'aguesti. De tau sòrta Neptun, que cenh e secodís era tèrra, les encoratjaue e enquia e tot les ajudaue damb es sues pròpies fòrces! Qu'ère Hectòr en madeish lòc a on auie vengut dempús d'auer passat es pòrtes e eth mur, e trinquèc es sarrades files des escudadi danaus. Aqui, ena plaja der esglumós mar, auien estat plaçades es naus d'Aiax e Protesilau; e s'auie quilhat entà defener-les un mur baish, pr'amor qu'es òmes e shivaus acampadi en aqueth entorn èren fòrça valents ena guèrra.

Es beòcis, es iaons, de longa vestimenta, es locris, es ptioti e es illustres epèus arturauen ath divin Hectòr que, semblable a ua ahlama, persutaue en sòn in d'anar entàs naus; mès que non artenhien que se desseparèsse d'eri. Es atenensi auien estat designadi enes prumèras files e les manaue Menestèu, hilh de Petèu, ath quau seguien Fidant, Estiqui e eth valerós Biant. Qu'èren capitans des epèus Meges Filida, Anfion e Draci. Ath cap des ptioti i auie Medonte e eth bellicós Podarces: aqueth ère hilh bastard deth divin Oilèu e frair d'Aiax, e demoraue en Filace, luenh dera sua pàtria, per çò d'auer aucit a un frair d'Eriopis, era sua mairastra e esposa d'Oilèu; e er aute ère hilh d'Ificle Filacida. Ambdús combatien ath cap des ptioti e amassa damb es beòcis entà deféner es naus.

Er agil Aiax d'Oilèu non se separaue un instant d'Aiax Telamoni: dera madeisha manèra qu'ena tèrra èrma dus neri buèus tirassen damb era madeisha fòrça der arair, abondosa sudor rage ar entorn des sues còrnes, e solet les separe era apolidida joata tant que caminen pes socs entà daurir eth hons sen dera tèrra; atau, tant apròp er in der aute, èren es Aiaces. Ath Telamoni lo seguien molti e valents òmes, que cuèlhien eth sòn escut quan era fatiga e era sudor arribauen enes jolhs der eròdi. Mès ath valent hilh d'Oilèu non l'acompanhauen es lòcri, donques que non podien sostier ua luta a pè fèrm: non amiauen bronzinadi cascos, ornadi damb crins de shivau, ne auien rodèles ne lances de herèisho; qu'auien vengut en Ilion, fidant enes sues balèstes e enes sues gorones de

lan de oelha retorçada, e damb eres esbauçauen es falanges teucres. Aqueri lutauen contra Hectòr e es sòns; aguesti, amagadi darrèr, disparauen; e es teucrí a penes pensauen en combàter, pr'amor qu'es flèches les botauen en desorde.

Alavetz es teucrí aurien tornat en deplorabla hujuda des naus e tendes entara ventosa Ilion, se Polidament non s'auesse apressat ar audaç Hectòr entà dider-li:

“Hèctòr! Que no vòs seguir es opinions des auti. Pr'amor qu'un diu t'a dat aguesta superioritat enes causes dera guèrra, te penses que depasses as auti en prudéncia? Que non ei possible que tu solet ac ages tot. Era divinitat a un l'autrege que subergesque enes accions belliques, a un aute ena dança, ath de mès enlà ena citara e eth cant; e eth poderós Zèus les bote en pièch a quauqui uns er esperit prudent qu'ei profitós entà un gran nombre d'òmes, sauve es ciutats e ac aprècie mès que mès aqueth que lo possedís. Te vau a díder çò que considèri mès convenient. Ath tòn entorn s'alugue era luta pertot; mès des magnanims teucrí que trauessèren era muralha, uns s'an retirat damb es sues armes, e d'auti, escampilhadi entre es naus, luten contra un nombre màger d'òmes. Arrecula e crida as mès valents capitans entà deliberar se mos conven lançar-mos contra es naus, de molti bancs, per s'un cas bèth diu mos autrege era victòria, o aluenhar-mos d'eres abans que sigam heridi. Cranhi qu'es aquèus se resvengen de çò d'ager, donques qu'enes naus i a un baron incansable ena luta, e supausi que non s'abstierà de combàter.”

Atau parlèc Polidamant, e eth sòn prudent conselh agradèc a Hectòr, que sautèc de seguit deth car en solèr, sense deishar es armes, e li didec aguestes alades paraules:

“Polidamant! Arremassa tu as mès valents capitans, tant que jo vau en aute costat dera batalha e torni tanlèu coma aja dat es ordres oportunes.”

Didec; e semblable a un monte caperat de nhèu, partic volant e deishant anar crits entre es troians e es sòns aliats. Toti es capitans se filèren de cap ath valent Polidament Pantoida, tanlèu enteneren es paraules de Hectòr. Aguest cercaue entre es combatents deth dauant a Deifob, ath robust rei Helen, a Adamant Asiada, e a Asio, hilh de Hirtaco; mès que non les trapèc indemnes ne a toti sauvadi dera mòrt: es uns jadien, mòrts pes aquèus, ath costat des sues naus; e es auti, heridi, qui d'apròp, qui de luenh, èren laguens des murs dera ciutat. Lèu se trapèc, ena quèrra dera batalha luctuosa, damb eth divin Alexandre, espós de Helena, era de beròia cabeladura, qu'encoratjaue as sòns companhs e les ahiscaue a pelejar, e arturant-se ath sòn costat, li didec aguestes injurioses paraules:

“Miserable Paris, eth de mès beròia figura, hemnassièr seductor! A on son Deifob, eth robust rei Helen, Adamant Asiada e Asio, hilh de Hirtaco? Qué s'a passat damb Otrionèu? Aué era excèlsa Ilion s'arroïne des de naut de tot, e ua orribla mòrt te demore.”

Li responec eth deiforme Paris: “Hectòr! Donques qu'as era intencion de dar-me era colpa sense cap motiu, dilhèu d'auti còps sigui mès reticent ena batalha, encara que non

m'ainadèc era mia mair covard. Dèc que, ath cap des companhs, prebotgères eth combat ath costat des naus, lutèrem sense pòsa contra es danaus. Es amics que preguntes an mòrt, exceptat Deifob e eth robust rei Helen; es quaus heridi enes braci per fòrça lances, se n'anèren, e eth Saturn les sauvèc era vida. Amia-mos entà on eth còr e era amna t'ordenen; te seguiram de seguit, e non deisharam de mostrar tot eth valor compatible damb es nòstes fòrces. Mès enlà d'aquerò qu'aguestes mos permeten, arren ei possible hèr ena guèrra, per coratjós qu'un sigue.”

Parlant atau, cambièc er eròi era sua opinion sus eth sòn frair. Se filèren entath lòc a on ère mès ardent eth combat e era luta; aqui i auie Cebrion, er illustre Polidamant, Falces, Ortèu, Polifetes, parièr a un diu, Palmis, Ascani e Moris, hilhs es dus darrèrs de Hipotion; toti eri auien arribat era net anteriora dera fertila Ascania, e alavetz Zèus les possèc a combàter.

Dera madeisha manèra qu'un torbeg de vent baishe entara planhèra, acompanhat deth tron de Zèus, e en quèir en mar damb immens sorrolh lhèue granes e esglumoses ondades que se van succedint; atau es teucrí seguien en files sarrades as caps, e eth bronze des armes reludie. Anaue dauant Hectòr Priamida, coma se siguesse Mart, funèst entàs mortaus; amiaue dauant un escut lis, format per fòrça pèths de buèu e ua gròssa placa de bronze, e eth refulgent casco tremolaue enes sòns possi. Se botjaue Hectòr, en tot defener-se damb era rodèla, e guardaue pertot a veir se cedien es falanges; mès que non arthenèc trebolar era animositat en pièch des aquèus. Alavetz Ajax en tot auançar-se damb pas leugèr, lo provoquèc damb aguestes paraules:

“Baron admirable! Aprèssa-te! Per qué vòs espaurir d'aguesta sòrta as aquèus? Que non èm inexperimentats ena guèrra, senon qu'es aquèus perissen jos eth crudèu foet de Zèus. Tu demores usclar es naus, mès nosati auem es braci a punt entà defener-les; e fòrça abans de qué ac arthenetz, era vòsta populosa ciutat serà cuelhuda e esbauçada pes nòstes mans. Jo t'asseguri qu'ei apròp eth moment que tu madeish, botat en hujuda, demanaràs ath pair Zèus e as auti immortaus qu'es tòns shivaus siguen mès rapids qu'es esparvèrs; e es shivaus t'amiaràn ena ciutat, en tot lheuar ua gran povassada ena planhèra.

Quan acabèc de parlar, passèc per dessus d'eri, entara dreita, ua agla de nauta volada; e es aquèus cridèren, encoratjadi per auguri. Er intelligent Hectòr responec:

“Ajax, de lingua longa e fanfarron, qué dideres? Atau siguessa jo hilh de Zèus, qu'amie era egida, e m'auesse ainadat era venerabla Juno e gaudissa des madeishi aunors que Minerva o Apòllo, coma qu'aqueth dia serà funèst entà toti es aquèus. Tu tanben moriràs s'as era gaujardaria de demorar era mia longa pica: aguesta t'esbocinarà eth delicat còs; e tu, queiguent ath cant des naus aquèes, assadoraràs de carn e greish as gossets e as audèths deth parçan troian.”

En díder aquerò, auancèc; es auti capitans lo seguiren damb ua cridadissa immensa; e darrèr es tropes cridauen tanben. Es aquèus formauen ath sòn torn un gran sarabat e, sense desbrembar-se'n deth sòn valor, demorauen era escometuda des mès valents

teucrí. E eth tapatge que costauen ambdues armades arribaue en etèr e ena casa reludenta de Zèus.

CANT XIV

Enganha de Zèus

Nestòr, encara qu'ère en tot béuer, non deishèc d'enténer era cridadissa; e parlant ath descendent d'Esculapi, prononcièc aguestes alades paraules:

“Ò divin Macaon! Com te penses qu'acabaràn aguestes causes? Ath cant des naus creish era cridadissa des robusti joeni. Tu, seigut aciu, beu eth vin nere, tant que Hecamede, era de beròies trenes, met a cauhar era aigua deth banh e te laue dempús era sagnosa herida; e jo, mentretant, pujarè en bèth ticò entà saber-me'n de qué se passe.”

Didec; e dempús de meter-se en braç eth hargat escut de reludent bronze, qu'eth sòn hilh Trasimedes, dondaire de shivaus, auie deishat aqui per çò d'auer-se hèt a vier eth der ancian, agarrèc era fòrta lança de bronzinada punta e gessec dera tenda. Lèu s'arturèc dauant deth vergonhós spectacle que campèc as sòns uelhs: es aquèus èren derrotadi pes herotges teucri e era gran muralha aquèa ère esbauçada. Dera madeisha manèra qu'er immens mar comence a avitzar-se damb sord bronit e se rogís, en tot presagiar era venguda de grani vents, mès non se botgen es ondades enquia que Zèus mane un vent determinat, atau er ancian s'estaue trantalhant entre filar-se de cap tara multitud des danaus, de leugèrs shivaus, e endralhar es sòns passi entar Atrida Agammenon, pastor d'òmes. Li semblèc qu'erè melhor vier a cercar ar Atrida, e atau ac hec; mentretant, es auti, combatent, s'aucien es uns as auti, e eth dur bronze ressonaue ath torn des sòns còssi pes patacs des espades e des lances de doble lama.

Se trapèren damb Nestòr es reis, escolans de Zèus, qu'abans sigueren heridi damb eth bronze (eth Tidida, Ulisses e Agammenon, hilh d'Atrèu) e alavetz venguien des sues naus. Aguestes auien estat plaçades luenh deth camp de batalha, ena arriba des esglumòs mar: les treigueren ena planhèra es prumères, e bastiren un mur dauant des popes. Pr'amor qu'era arriba, a maugrat d'èster vasta, non podie contier toti es vaishèths en ua soleta ringlèra, e plan per aquerò les botèren escalonadi e aumpliren damb eri eth gran espaci de còsta que limitauen nauti ticòs. Es reis anauen amassa, damb er in aclapat, emparant-se enes sues lances, pr'amor que volien veir eth combat e era rambalhosa peleja; e quan vederen vier ar ancian, les bateguèc eth còr en pièch. E eth rei Agammenon, en tot dirigir-li era paraula, didec:

“Ò Nestòr Nelida, glòria insigna des aquèus! Per qué vies, deishant era omicida batalha? Cranhi qu'er impetuós Hectòr complisque era menaça que me hec ena sua arenga as teucri: que non tornarie en Ilion abans de calar eth huec as naus e aucir as aquèus. Atau parlaue, e tot se va complint. Ò dius! Es aquèus, de beròies armadures, an, coma Aquilles, era animositat tenguda d'ira contra jo e non vòlen combàter ath cant des vaishèths.”

Responec Nestòr, cavalièr gereni: “Qu’ei evident aquerò que dides, e ne eth madeish Zèus pòt modificar aquerò que ja s’a passat. Eth mur qu’ei esbauçat, que demoràuem que siguesse indestructibla proteccion entàs velères naus e entà nosati madeishi; e ath sòn costat es teucri sostien vius e incessants combats. Non arreconeisherias, per mès qu’ac guardèsses, entà on van es aquèus escometudi e botadi en desorde: en molon confonut receben era mòrt e era cridadissa arribe enquiath cèu. Deliberem sus se qué mos pòt arribar, entà veir se trapam bèra idia profitosa; e non prepausi qu’entrem en combat, donques qu’ei impossible que luten es que son heridi.”

Li didec eth rei d’òmes Agammenon: “Nestòr! Donques que ja es teucri luten ath cant des popes des naus e eth mur non a estat de cap utilitat, atau coma eth fossat qu’es danaus bastiren damb tant de trabalh, demorant que siguesse indestructibla proteccion entàs vaishèths e entada eri madeishi; solide que deu èster agradiu ath poderós Zèus qu’es aquèus perisquen sense glòria aciù, luenh d’Argos. Abans jo vedia qu’eth diu ajudaue, benevòl, as danaus; mès ara balhe era glòria as teucri, coma se siguessen dius benauradi, e encadene eth nòste valor e es nòsti braci. Au, actuem toti tau que vau a díder. Arrosseguem es naus que se trapen mès apròp dera arriba, lancem-les entath mar divín e que s’estonguen sus es ancores enquia qu’arribe era net immortau; e s’alavetz es teucri s’abstien de combàter, poiram botar es restantes. Que non ei repotegable evitar un malastre, encara que sigue pendent era net. Qu’ei melhor desliurar-se en tot húger, que deishar-se agarrar.”

Er engenhós Ulisses, en tot guardar-lo damb ròstre regde, exclamèc: “Atrida! Quines paraules s’escapèren des tòns pòts? Òme funèst! Qu’auries d’èster ath cap d’ua armada d’òmes covards e non manar-mos a nosati, que Zèus mos a autrejat amiar a tèrme riscades empreses belliques dera joenessa enquiara vielhesa, enquia que perigam. Vòs que deishem era ciutat troiana, d’amples carrèrs, dempús d’auer patit per era tantes fatigues? Cara e que non escoten es aquèus aguestes paraules, que non gesserien de cap boca de baron que sabesse parlar damb esperit prudent, amiesse scèptre e siguesse aubedit per tanti òmes que son aquèus, que sus eri govèrnes. Refusi totafèt era tua proposicion: plan que òc mos conselhes que botem en mar es naus de molti bancs pendent eth combat e era luta, entà que mès lèu se complisquen es desirs des teucri, que ja en aguesti moments son vencedors, e era nòsta perdicion sigue imminente. Pr’amor qu’es aquèus non sostieràn eth combat se se lancen es naus en mar, senon que, virant es uelhs entà on poguen húger, deisharàn de lutar, e eth tònn conselh, prince d’òmes, aurà estat dolent.”

Responec eth rei d’òmes Agammenon: “Ò Ulisses, eth tònn dur repotec m’a arribat ena amna; mès jo non ordenaua qu’es aquèus arrossegùessen entath mar, contra era sua voluntat, as naus de molti bancs. Pro que quauquarrés, joen o vielh, prepausèsse ua causa melhor, donques que l’escotaria damb plaser.”

E alavetz les didec Diomedes, valent ena luta: “Qu’auetz apròp ad aguest tau òme (non mos calerà cercar-lo guaire) s’ètz prèsti a aubedir; e non me repoteguetz ne vos anugetz damb jo, en tot rebrembar que sò mès joen que vosati, pr’amor que me vanti d’auer auut

coma pair ath valent Tidèu, qu'eth sòn còs ei acogat en Tebas. Engendrèc Portèu tres hilhs illustres qu'abitèren en Pleuron e ena excèlsa Calidon: Agrio, Melas e eth cavalièr Enèu, eth mèn pairin pairau, qu'ère eth mès valent. Enèu s'estèc en sòn país; mès eth mèn pair, dempús de vagar pendent bèth temps, se demorèc en Argos pr'amor qu'atau ac volèren Zèus e es auti dius, se maridèc damb ua hilha d'Adrast e s'estèc en ua casa claufida de riquesa: possedie fòrça camps de horment, moltes plantacions d'arbes enes entorns dera poblacion e abondoses vegades; e depassaue a toti es aquèus en manejament dera lança. Aguestes causes les auratz entenut condar coma que son cèrtes. Non sigue, donc, qu'en tot imaginar-vos que per çò deth mèn linhatge è d'èster covard e feble, mespredetz tot aquerò de bon que vau a díder. Au, anem entara batalha, encara que sigam heridi, donques qu'eth besonh mos posse; metem-mos dehòra dera posita des traits pr'amor de non recèber lesions sus lesions; encoratgem as auti e hescam qu'entren en combat toti aqueri que, cedint ara sua animositat indolenta, s'estan aluenhadi e non pelegen.”

Atau s'exprimic, e eri l'escotèren e l'aubediren. Se meteren a caminar, e eth rei d'òmes Agammenon anaue ath dauant.

Er illustre Neptun, que secodís era tèrra, ère ara demora; e transformant-se en un vielh, se dirigic as reis, cuelhec era dèstra d'Agammenon Atrida e li didec aguestes alades paraules:

“Atrida! Aquilles, en contemplar eth mortalatge e era derròta des aquèus, deu sènter qu'en sòn pièch se l'alègre eth còr pernicios, donques qu'ei mancat de sen. Pro que perisse e ua divinitat lo caperèsse d'ignomínia! Mès es benauradi dius non son irritadi damb tu, e es capitans e princes des teucris seràn botadi en hujuda e lheuaràn bromes de povàs ena espaciosa planhèra; tu madeish les veiràs hùger des des tendes e naus entara ciutat.”

Quan atau auèc parlat, fotèc un gran crit e comencèc a córrer pera planhèra. Tau qu'ei era cridadissa de nau o dètz mil guèrrers en començar era marciau batalha, atau siguec era votz qu'eth sobeiran Neptun, que bat era tèrra, lancèc deth sòn pièch. E eth diu bohèc valor en còr de toti es aquèus entà que lutèssen e combatessen sense pòsa.

Juno, era de daurat tron, guardant des deth cim der Olimp, arreconeishec ath sòn frair e cunhat, e s'alegrèc ath sòn laguens; mès vedec a Zèus seigut naut deth monte d'Ida, abondós en hònts, e se li hec odiós ath sòn còr. Alavetz era venerabla Juno, era des grani uelhs, pensaue se com poirie enganhar a Zèus, qu'amie era egida. A tot darrèr li semblèc qu'era melhor solucion serie apolidir-se ben e vier en monte Ida, per s'un cas, Zèus, en tot alugar-se en amor, volie dormir ath sòn costat e era artenhie vessar sus es paupetes e eth prudent esperit deth diu, un doç e agradiu saunei. Sense pèrder un instant, se n'anèc entara cramba hargada peth sòn hilh Vulcan (qu'auie ua solida pòrta damb clauadura amagada que cap auta divinitat sabie daurir), entrèc, e en auer ajustat era pòrta, se lauèc damb ambrosia eth còr beròi e lo unhèc damb un òli greishós, divin, suau e tan flairós que, en botjar-lo peth palai de Zèus, erigit sus bronze, era sua fragància se difusèc peth cèu e pera tèrra. Unhuda era beròia pèth, s'apraièc eth peu e damb es sues pròpies mans

formèc lustradi retortilhs que penjauen deth cap immortalu. Se botèc de seguit eth mantèl divin, ornat damb molti brodats, que l'auie hèt Minerva; e l'estaquèc en còth damb ua agulha d'aur. Se botèc dempús un cinturón qu'auie cent ornaments, e pengèc des traucades aurelhes ues plendengues de tres pèires precioses granes coma es uelhs, esplendides, de graciosa ludentor. Dempús, era divina entre es divesses se caperèc damb un vel beròi, nau, tan blanc coma eth solei; e caucèc es sòns nitids pès damb beròies sandales. E quan auec apolidit eth sòn còs damb toti es ornaments, gessec dera cramba; e cridant a Venus a despart des dius, li parlèc d'aguesta sòrta:

“Hilha estimada! Voleràs hèr çò que te diga, o te remiràs, irritada ena tua amna, per çò que jo protegisqui as danaus e tu as teucris?”

Li responec Venus, hilha de Zèus: “Juno, venerabla divessa, hilha deth gran Saturn! Ditz-me çò que vòs; eth mèn còr me posse a realizà'c, s'ei que posqui e se pòt hèr.”

Responec dolosament era venerabla Juno: “Balha-me er amor e eth desir que damb eri rendes a toti es immortaus e as mortaus òmes. Que vau entàs confins dera fertila tèrra entà veir er Ocean, pair des dius, e ara mair Tetis, que me receberen de mans de Rea e m'ellevèren e eduquèren en sòn palai, quan eth poderós Zèus botèc a Saturn dejós dera tèrra e deth mar estèrle. Vau a tier-les ua visita pr'amor d'acabar damb es sues rancures. Que hè temps que se priven der amor e deth talamus, perque era colèra nidèc enes sòns còrs. Se damb es mies paraules padeguèssa era sua aninositat e arthenessa que tornèssen a estimar-se, me cridarien tostemp estimada e venerabla.”

Responec de nauèth era alègra Venus: “Que non ei possible ne serie convenient remir-te çò que me demanes, pr'amor que dormisses enes braci deth plan poderós Zèus.”

Didec; e desliguèc deth pièch era cinta brodada, de variat trabalh, qu'embarraue toti es encantaments: se trapauen aqui er amor, eth desir, es amoroses parlòtes e eth lenguatge seductor que hè pèrder eth sen as mès prudents. Lo botèc enes mans de Juno, e prononcièc aquestes paraules:

“Cuelh e amaga en tòn vrente era brodada cinta a on se trape tot. Jo t'asseguri que non tornaràs sense arténher çò que te prepauses.”

Atau parlèc: Arric era venerabla Juno, era des grani uelhs; e encara arridolenta, amaguèc eth cinturón en vrente. Venus, hilha de Zèus, tornèc ena sua cramba. Juno deishèc en rapid vòl eth cim der Olimp, e passant pera Pieria e era deleitosa Ematia, passèc es nautes e nheuades montahes a on demoren es cavalièrs tracis, sense qu'es sòns pès toquèssen en solèr; baishèc per Atos entath fluctuós mar en Lemnos, ciutat deth divin Toant. Aquí se trapèc damb eth Saunei, frair dera Mòrt; e cuelhent-li era man dèstra, li didec aquestes paraules:

“Ò Saunei, rei de toti es dius e de toti es òmes! S'escotéretz en ua auta escadença era mia votz, aubedis-me tanben ara, e era mia gratitud serà perenna. Adormis es ludents uelhs de Zèus dejós des sues paupetes, tanlèu coma, vençut per amor, s'ajace damb jo. Te balharè coma prèmi un tron beròi, incorruptible, d'aur; e eth mèn hilh Vulcan, er

espeat des dus pès, te harà un escabèl que te servisque entà apuar es nitides plantes, quan vages enes hestaus.”

Li responec eth doç Saunei: “Juno, venerabla divessa, hilha deth gran Saturn! Aisidament adormiria a quinsevolh des etèrns dius e enquia e tot as corrents der Ocean, qu’ei eth pair de toti eri, mès non m’apressarè ne adormirè a Zèus Saturn, s’eth non m’ac mane. Aubedí eth tòn manament eth dia qu’er animós hilh de Zèus s’embarquèc en Ilion, dempús de destruir era ciutat troiana. Alavetz en.honsè en agradiu dromilhon era ment de Zèus, qu’amie era egida, en tot botar-me doçament ath sòn entorn; e tu, que te prepausaues costàr mau a Hercules, artenheres qu’es vents impetuosi bohèssen sus eth mar e l’amièssen ena populosa Cos, luenh des sòns amics. Zèus se desvelhèc e s’aluguèc en ira: mauctrauae as dius en palai, me cercaue a jo, e m’aurie hèt desaparéisher, en tot lançar-me der etèr en mar, s’era Net, que rend as dius e as òmes, non m’auesse sauvat; m’apressè ada era, e aqueth se tenguec, encara qu’irritat, pr’amor que cranhec hèr quauquarren que non agradèsse ara rapida net. E ara me manes realizar ua auta causa plan perilhosa.”

Li responec Juno venerabla, era des grani uelhs: “Saunei! Per qué remenes taus causes ena tua ment? Te penses qu’eth poderós Zèus favorirà autant as teucrí, coma ena epòca que s’irritèc quan protegie ath sòn hilh Hercules? Au, vè-te’n e prometi autrejar-te, entà que te marides damb era e amie eth nòm d’esposa tua, ara mès joena des Gràcies, Pasitèa, qu’era sua possession de contunh desires”.

Atau parlèc. S’alegrèc eth Saunei, e responec dident: “Jura pera aigüa sagrada dera Estigia, tocant damb ua man era fertila tèrra e damb era auta eth ludent mar, entà que ne siguen testimònis es dius dera region mès prigonda que son damb Neptun, que m’autrejaràs ara mès joena des Gracies, Pasitèa, qu’era sua possession de contunh desiri.”

Atau didec. Non desaubedí Juno, era divessa des blanqui braci, e jurèc, coma se li demanaue, nomentant a toti es dius deth Tartar, cridadi Titans. Prestat eth jurament, partiren amagadi en ua broma, deishèren darrèr a Lemnos e ara ciutat d’Imbros, e seguint ath mès córrer eth camin arribèren en Lecto, en Ida, abundós en hònts e elevador de fères; aqui passèren deth mar entà tèrra fèrma, e caminèren en tot hèr estrementir jos es sòns pès eth ramatge des arbes dera seuva. S’arturèc eth Saunei, abans qu’es uelhs de Zèus lo podessen veir, e en tot pujat en un avet plan naut qu’auie neishut en Ida e per aire arribaue en etèr, s’amaguèc entre es arrames coma un sauvatge audèth cantaire cridat pes dius *calcis* e pes òmes *cymindis*.

Juno pugèc leugèra entath Cargal, eth cim mès naut der Ida; Zèus, qu’amolone es bromes, la vedec vier; e tanlèu l’aubirèc, s’apoderèc deth sòn esperit eth madeish desir que quan gaudiren es primícies der amor, en tot ajaçar-se d’amagat des sòns pairs. E tanlèu l’auèc ath dauant, li didec:

“Juno! Tà on vas, que tan rapida vies der Olimp, sense es shivaus ne eth car que poirien amiar-te.”

Li responec dolosament era venerabla Juno: “Que vau tàs confunhs dera fertila tèrra, pr’amor de veir a Ocean, pair des dius, e ara mair Tetis, que me receberen de mans de Rèa e m’levèren e eduquèren en sòn palai: Que vau a tier-les ua visita entà acabar damb es sues rancures. Que ja hè temps que se priven der amor e deth talamus, donques qu’era colèra nidèc enes sòns còrs. Qu’è ath pè der Ida as shivaus que m’amiaràn per tèrra e mar, e vengui der Olimp entà que te’n sàpies; non siguesse que t’anugèsses se me endralhèssa, sense dider-t’ac, entath palai der Ocean, de prigond corrent.”

Responec Zèus, qu’amolone es bromes: “Juno! Aquiu que i pòs anar mès tard. Au, ajacem-mos e gaudim der amor. Jamès era passion per ua divessa o per ua hemna s’espargec peth mèn pièch, ne m’escometèc coma ara: jamès è estimat atau, ne ara esposa d’Ixion, qu’amainadèc a Piritoo, conselhèr parièr as dius; ne a Danae, era de beròis talons, hilha d’Acrisi, qu’amainadèc a Persèu, eth mès illustre des òmes; ne ara celebrada hilha de Fenix, que siguec mair de Mínos e de Radamant, parièr a un diu; ne a Semele, ne a Alemanas de Tebas, que d’era auí a Hercules, d’animositat valerosa, e de Semele a Baco, alegria des mortaus; ne a Ceres, era sobeirana de beròies trenes; ne ara gloriosa Latona; ne a tu madeisha: damb tau afogadura t’estimi en aguest moment e tan doç ei eth desir que s’apodèrè de jo.”

Li repliquèc dolosament era venerabla Juno: “Plan terrible Saturn! Quines paraules deishères anar! Te vòs ajaçar e gaudir der amor enes cims der Ida, a on tot ei patent! Qué passarie se bèth un des sempitèrns dius mos vedesse dormidi e ac manifestèsse a totes es divinitats? Jo non tornaria en tòn palai en lheur-me deth lhet; que serie vergonhós. Mès, s’ac desirè eth tòn còr e t’ei agradiu, qu’as era cramba que harguèc eth tòn hilh Vulcan, barrant era pòrta damb fòrtes hustes qu’encaishen en marc. Anem a ajaçar-mos aqui, donques que te vòs divertir.”

Li responec Zèus, qu’amolone es bromes: “Juno! Non te cau pòur de qué mos veigue cap diu ne òme: te caperarè damb ua broma daurada que ne eth Solei, damb era sua lum, qu’ei era mès penetranta de totes, poirie trauessar entà guardar-mos.”

Didec eth Saturn, e sarrèc enes sòns braci ara sua esposa. Era tèrra produic verda èrba, lòtus fresc, safran e jacint espés e trende entà lheur-les deth solèr. S’ajacèren aqui e se caperèren damb ua beròia broma daurada, que d’era queiguien reludentes gotes d’arrosada.

Tan tranquilament dormie eth pair sus eth naut Gargaro, vençut pera sòn e per amor e abraçat damb era sua esposa. Eth doç Saunei correc entàs naus aquèes entà amiar era naua a Neptun, que cenh era tèrra; e en arturar-se près d’eth, prononcièc aguestes alades paraules:

“Ò Neptun! Ajuda lèu as danaus e balha-les glòria, encara que sigue brèu, mentre dormisque Zèus, que l’è en.honsat en doç saunei, dempús que Juno, en tot enganhar-lo, arthenèc que s’ajacèsse entà gaudir der amor.”

Dit aquerò, partic entàs glorioses tribús d'òmes. E Neptun, mès ahiscat qu'abans entà ajudar as danaus, sautèc de seguit entàs prumèras files e les exortèc dident:

“Aquèus! Li deisharam de nauèth era victòria a Hectòr Priamida, entà que s'apodèrè des vaishèths e arthenhe era glòria? Atau s'ac pense eth, e d'aquerò se vante, pr'amor qu'Aquilles s'està enes concaves naus damb eth còr irritat. Mès Aquilles non mos harà ua bèra manca, s'es auti sajam d'ajudar-mos mutuaument. Va, actuem toti coma vau a díder. Agarratz es escuts mès grani e mès fòrts que i age ena armada, caperatz-vos eth cap damb reludenti cascos, cuelhetz es piques mès longues e botem-mos en marcha: jo anarè dauant, e non me pensi que Hectòr Priamida, per enventit que s'estongue, gause demorar-mos. E eth baron, qu'en èster valent, age un escut petit entà protegir es sues espatles, que l'ac autrege ath mens valent e n'agarre un aute de milhor.”

Atau parlèc, e eri l'escotèren e l'aubediren. Es madeishi reis (eth Tidida, Ulisses e Agammenon Atrida), a maugrat d'èster heridi, formauen er esquadron; e recorrent es files, hègen eth cambiament des marciaus armes. Er esforçat cuelhie es mès fòrtes e daue es pejors ad aqueri qu'èren inferiors ada eth. Tanlèu coma s'auèren vestit eth reludent bronze, se meteren en marcha: dauant de toti anaue Neptun, que secodís era tèrra, amiant ena robusta man ua espada terribla, longa e ponchuda, que semblaue un relampit; e ad arrés l'ère possible lutar contra eth diu en funèst combat, donques qu'eth temor l'ac empedie a toti.

Peth sòn costat, er illustre Hectòr botèc en orde as teucrí. E Neptun, eth dera cerulenca cabeladura, e eth famós Hectòr, ajudant aguest as teucrí e aqueth as aquèus, esteneren eth camp dera orribla luta. Eth mar, agitat, arribèc enquias tendes e naus des aquèus, e es combatents s'escometèren damb gran tarrabastalh. Que non bramen tant es ondades deth mar quan, quilhades pera bohada terribla deth Borèas, se triquen ena tèrra; ne hè tan sarabat er ardent huec ena espessor deth monte, quan s'uscle ua seuva; ne sone tant eth vent enes nauti cimалhs des ausines, quan brame fòrt; coma ne siguec era cridadissa de teucrí e aquèus en moment que, cridant d'ua manèra espaventosa, arribèren as mans.

Eth famós Hectòr li lancèc eth prumèr era lança contra Ajax, qu'atacaue contra eth, e non manquèc era balestada; mès l'acertèc en lòc que se crotzen era correja der escut e era eisharpa dera espada, ornada damb claus d'argent, e es dues causes protegiren eth delicat còs. S'irritèc Hectòr perque era sua lança auie estat lançada en bades damb era sua man, e arreculèc entath grop des sòns amics pr'amor d'evitar era mòrt. Eth gran Ajax Telamoni, en veir que Hectòr se retiraue, agarrèc ua des moltes pèires que servien entà sostier es naus e redolauen alavetz entre es pès des combatents, e damb era lo heric en pièch, per dessus der escut, ath costat dera gòrja; era pèira, lançada damb fòrça, viraue coma un remolin. Dera madeisha manèra que vie en solèr era ausina arrincada d'arraïc per arrai de Zèus, en tot deishar anar ua fòrta flaira de sofre, e aqueth que se trape apròp s'aflaquís, pr'amor qu'er arrai deth gran Zèus ei formidable; atau, eth robust Hectòr se fotèc de morre en solèr e queiguec en povàs: era pica se n'anèc dera man, quedèren ath sòn dessus escut e casco, e era armadura de hargat bronze ressonèc ath torn deth sòn còs. Es aquèus correren entà Hectòr, cridant fòrça, damb era esperança

d'arrossegat-lo entath sòn camp; mès, encara que lancèren moltes lances, non arthenheren herir ath pastor d'òmes, ne d'apròp, ne de luenh, pr'amor que siguec enrodat pes mès valents teucris (Polidamant, Enèes, eth divin Agenor, Sarpedon, capitant des licis, e er important Glauc) e es auti tanpòc l'abandonèren, donques que se botèren dauant damb es sues rodèles. Es amics de Hectòr lo lheuèren en braça, l'amièren a on auien es agils shivaus damb eth hargat car e eth menaire, e se lo heren a vier entara ciutat, tant qu'alendaue prigondament.

Mès, en arribar en canalet deth voraç Janot, arriu de beròdi corrent qu'engendrèc er immortau Zèus, baishèren a Hectòr deth car e l'esposquèren era cara damb aigua: er eròdi se remetec, guardèc entà naut, e botant-se de jolhs, li venguec un vomec de sang nera; dempús queiguec d'esquia, e era net escura caperèc es sòn uelhs, pr'amor qu'encara auie feble er esperit per çò deth patac rebut.

Es aquèus, quan vederen que Hectòr se n'anaue, escometeren damb mès fòrça as teucris, e solet pensèren en combàter. Alavetz eth velòç Ajax d'Oilèu siguec eth primèr que, atacant damb era ponchuda lança, heric a Satni Enipida, a qui ua naiada auie auut d'Enope, mentre aguest peishie vegades enes arribes deth Satniois: Ajax d'Oilèu, famós pera sua lança, ada eth, lo heric en vrente e lo virèc d'esquia; e ath torn deth cadavre, teucris e danaus formèren un dur combat. Venguec a resvenjar-lo Polidamant, adreit en brandir era lança, e heric ena espatla dreita a Protoenor, hilh d'Airelic: era impetuosa lança li traussèc era espatla, e eth guerrèr, queiguent en povàs, cuelhec eth solèr damb es sues mans. E Polidamant exclamèc damb grana vantaria e cridant:

“Non me pensi qu'eth robust braç deth valerós hilh de Pantoo age lançat era lança en vaganaut; quauque aquèu l'aurà rebut en sòn còs, e m'imagini que li servirà de paishon entà apuar-se en eth e baishar ena casa de Pluton.”

Atau parlèc. Es sues vantarioses paraules aclapèren as aquèus, e esmoigueren eth còr der aguerrit Ajax Telamoni, qu'ath sòn costat queiguec Proteonor. De seguit lancèc Ajax ua reludenta lança contra Polidamant, que ja se n'anaue; aguest hec un bot ath costat e l'evitèc, desliurant-se dera nera mòrt; mès, ça que la, la recebec Arquelòc, hilh d'Antenor, a qui es dius auien destinat a morir: era lança se clauèc ena union deth cap damb eth còth, en primèr uas rodet, e braquèc es dus ligaments; queiguec eth guerrèr, e cap, boca e nassi arribèren en solèr abans qu'es cames e es jolhs. E Ajax, cridant-li ar illustre Polidamant li didie:

“Reflexiona, ò Polidamant, e ditz-me sincèrament: era mòrt d'aguest òme non compense era de Proteonor? Que non semble vil, ne neishut de vils, senon frair o hilh d'Antenor, dondaire de shivaus, donques qu'a eth madeish peu de familha”

Atau didec, donques que lo coneishie pro ben, e as teucris se les aumplic eth còr de pena. Alavetz, Acamant, que se trapaue ath costat deth cadavre deth sòn frair entà protegir-lo, li clauèc era lança a Promac, eth beòdi, quan aguest agarraue des pès ath mòrt e sajaue de hèr-se-lo a vier. E de seguit se vantèc fòrça, cridant damb granes votzes:

“Aquèus que sonque sabetz combàter damb er arc e jamès vos cansatz de proferir menaces! Eth trabalh e es penes non an d’èster solet entà nosati, e bèth dia receberatz era mòrt dera madeisha manèra. Guardatz a Promac, que jatz en solèr, vençut pera mia pica, entà qu’era resvenja pera mòrt d’un frair non age demora. Plan per aquerò er òme qu’ei victima de bèth malastre, desire deishar a un frair que posque resvenjar-lo”.

Atau s’exprimic. Es sues vantarioses frases aclapèren as aquèus e esmoigueren eth còr der aguerrit Penelèu, qu’escometèc a Acamant; mès aguest non demorèc era escometuda. Penelèu heric a Ilionèu, solet hilh qu’a Fortabant (òme ric en oelhes e estimat sus toti es teucrí per Mercuri, que l’autregèc fòrça bens) l’auie amainadat era sua esposa: era lança, penetrant per dejós d’ua celha, l’arrinquèc eth viston, li trauessèc eth uelh e li gessec peth cogòt, e eth guerrèr queigüec en solèr damb es braci dubèrts. Penelèu, desgainant era espada agudenta, li braquèc eth cap, que queigüec en tèrra damb eth casco; e coma qu’era fòrta lança seguie clauada en uelh, l’agarrèc, lheuèc eth cap coma se siguesse ua flor de pavòt, la mostrèc as teucrí, e gaudint deth trionf, didec:

“Teucrí! Didetz-les en mèn nòm as pairs d’Ilionèu que lo ploren en sòn palai; pr’amor que tanpòc era esposa de Promac Alegenorida receberà damb ròstre alègre ath sòn marit quan, en tot embarcar-mos en Troia, tornem entara nòsta pàtria”.

Atau parlèc. A toti les tremolauen es carns de pòur, e cada un cercaue entà on hùger pr’amor de desliurar-se d’ua mòrt espaventosa.

Didetz-me ara, Muses qu’auetz olimpics palais, qui sigüec eth primèr aquèu que lheuèc deth solèr sagnoses despolhes, quan er illustre Neptun, que bat era tèrra, inclinèc eth combat en favor des aquèus.

Aiax Telamoni, eth primèr, heric a Hirtie Girtiada; Antilòc hec perir a Falces e a Mermere, en tot despolhar-les dempús des armes. Meriones aucic a Moris e a Hipotion; Teucrí li treigüec era vida a Protoon e Perifetes; e er Atrida heric en vrente a Hiperenor, pastor d’òmes: eth bronze li trauessèc es instestins, era amna gessec ara prèssa pera herida, e era escurina curbic es uelhs deth guerrèr. E eth velòç Aiax, hilh d’Oilèu, n’aucic a molti; donques qu’arrés lo depassaue en perseguir as guerrèrs espauridi, quan Zèus les metie en hujuda.

CANT XV

Es aquèus se revòlten, dès es naus, contra es teucrí e les boten en hujuda.

Quan es teucrí aueren traussat ena sua hujuda eth fossat e era muralha, morint fòrça d'eri a mans des danaus, arribèren en lòc a on auien es shivaus e s'artureren, espauridi e esblancossidi de pòur. En aqueth moment se desvelhèc Zèus en cim der Ida, ath costat de Juno, era deth daurat tron. Se lheuèc e vedec as teucrí perseguidi pes aquèus, que les botauen en desorde; e entre aguesti, ath sobeiran Neptun. Vedec tanben a Hectòr estirat ena planhèra e enrodat d'amics, panteishant, privat de coneishement, vomegant sang; que non siguec eth mèis feble des aquèus eth que li costèc era herida. Eth pair des òmes e des dius, en auer pietat d'eth, guardèc damb treble e herotge ròstre a Juno, e li didec:

“Era tua enganha, Juno malefica e incorregibla, a hèt que Hectòr deishèsse de combàter e qu'es sues tropes se metessen a húger. Sai pas se castigar-te damb foetades, entà que sigues era prumèra en gaudir dera tua funèsta astúcia. Dilhèu non te'n brembes quan sigueres penjada naut de tot e botè enes tòns pès dus enclutges, e enes tues mans, dauradi e intrincables orsets? Te trapaues suspenuda ath miei der etèr e des bromes, es dius deth vast Olimp t'enrodauen indignadi, mèis non podies desligar-te (s'alavetz n'auessa agarrat a bèth un, l'auria lançat d'aguesti lòcs e aurie arribat ena tèrra lèu sense vida) e jo non artenhia trèir deth mèn còr era pena que sentia peth divin Hercules, que tu, costant ua tempèsta damb era ajuda deth Borèas, lancères damb pervèrsa intencion en mar estèrle e l'amières dempús entara populosa Cos; aqui te desliurè des perills e t'amiè de nauèth ena Argolide, elevadora de shivaus, dempús de fòrça fatigues. T'ac digui entà que botes punt e finau as tues enganhes e sàpies se te serà profitós auèr vengut ena casa des dius entà burlar-te'n de jo damb es gòis der amor.”

Atau s'exprimic. S'estrementic Juno venerabla, era des grani uelhs, e prononcièc aguestes alades paraules:

“Que siguen testimònis era Tèrra e er ample Cèu e era aigua dera Estigia, de corrent sosterranh, qu'ei eth jurament màger e mèis terrible entàs benauradi dius, e eth tòncap sagrat e eth nòste talamus noviau, que per eth jamès juraria en bades: Que non ei per çò deth mèn conselh que Neptun, eth que secodís era tèrra, damnatge as teucrí e a Hectòr e ajude as aquèus; eth sòn madeish in lo deu possar e lo deu encoratjar, o dilhèu a pietat des aquèus en veir que son derrotadi ath cant des naus. Mès jo li conselharia a Neptun qu'anèsse per aqui a on tu, eth des ombriues bromes, li manères.”

Atau didec. Arric eth pair des òmes e des dius, e responec damb aguestes alades paraules:

“Se tu, Juno venerabla, era des grani uelhs, quan te sès entre es immortaus siguesses d'acòrd damb jo, Neptun, encara que desirèsse ua auta causa, acomodarie lèu era sua pensada ara nòsta. Mès s'en aguest moment parles francament e sincèrament, vé-te'n

ena casa des dius e mana vier a Iris e a Apòllo, famós peth sòn arc; pr'amor de que aquera, en tot filar-se de cap tara armada des aquèus, d'armadures de bronze, li digue ath sobeiran Neptun que dèishe de combàter e que torne en sòn palai; e Febo Apòllo qu'ahisque a Hectòr entara luta, li bohe valor e li hèsque desbrembar es dolors que sarren eth sòn còr, damb era fin de qué refuse de nauèth as aquèus, qu'arribaràn en hujuda covarda enes naus, de molti bancs, deth Pelida Aquilles. Aguest manarà ara luta ath sòn companh Patrocle, que morirà, herit pera lança deth famós Hectòr, près d'Ilion, dempús de trèir-les era vida a molti joeni, e entre eri ar illustre Sarpedon, eth mèn hilh. Irritat pera mòrt de Patrocle, eth divin Aquilles aucirà a Hectòr. A compdar d'aciu harè qu'es teucris siguen perseguidi contunhament dèes es naus, enquia qu'es aquèus cuelhen era excèlsa Ilion. E non cessarà eth mèn anuèg, ne deisharè que cap immortau ajude as danaus, mentre non se complisque eth vòt deth Pelida, coma ac prometí, en tot assentir damb eth cap, eth dia que Tetis abracèc es mèns jolhs e me supliquèc qu'aunorèssa a Aquilles, coquistador de ciutats.”

D'aguesta manèra parlèc. Juno, era divessa des blanqui braci, non siguec desaubedienta, e passèc des montes idèus entath vast Olimp. Dera madeisha manèra que cor velòc eth pensament der òme qu'en auer viatjat per moltes tèrres, les rebrembe en sòn reflexiu esperit, e ditz sigui aciu o enlà e remene ena ment fòrça causes, atau de rapida e apressada volaue era venerabla Juno, e lèu arribèc en excèls Olimp. Es dius immortaus, que se trapauen amassadi en palai de Zèus, se lheuèren en veder-la e l'aufriren copes de nectar. E Juno acceptèc era que li presentaue Temis, era de beròies caròles, que siguec era prumèra que correc ath sòn encontre, e li didec aquestes alades paraules:

“Juno! Per qué vies damb aquesta cara d'espauriment? Plan que òc t'aurà espaurit eth tòt espós, eth hilh de Saturn.”

Li responec Juno, era divessa des blanqui braci: “Non m'ac preguntes, divessa Temis; tu madeisha sabes se guaire supèrba e desprietada ei era animositat de Zèus. Presidís tu en palai eth hestau des dius, e enteneràs damb es auti immortaus es malastres qu'anòncie Zèus; m'imagini qu'arrés, sigue òme o diu, s'alegrarà ath hons dera sua amna per mèns alègre que sigue ena taulejada.”

Dites aquestes paraules, se seiguec era venerabla Juno. S'afligiren es dius ena casa de Zèus. Aquera, encara que damb un arridolet enes pòts, non mostraue cap alegria en front, sus es neres celhes. E indignada, exclamèc:

“Guaire pècs èm es que pegament mos irritam contra Zèus! Mos volem apressar ada eth e padegar-lo damb paraules o mejançant era violència; e eth, seigit a despart, non ne hè cabau, ne se preocupe, pr'amor que ditz qu'en fòrça e poder ei plan superior a toti es dius immortaus. Per tant, patitz es malastres que respectiuament vos envie. Me pensi qu'ar impetuós Mart l'a arribat ja un malastre; pr'amor que moric ena luta Ascalafe, a qui estimaue mèns qu'a toti es òmes e arreconeishie coma hilh sòn.”

Atau parlèc. Mart baishèc es braci, pataquejant-se es muscles, e alendant didec:

“Non vos irritetz damb jo, vosati es que demoratz en olimpics palais, se vau entàs naus aquèes pr’amor de resvenjar era mòrt deth mèn hilh; que i anaria encara qu’eth destin auesse dispausat que me queiguésse ath dessús er arrai de Zèus, deishant-me estirat entre es mòrts, entre sang e povàs.”

Didec, e manèc ath Terror e ara Hujuda que junhessen es shivaus, tant qu’eth se vestie damb es reludentes armes. Màger e mès terrible aurie estat alavetz er anuèg e era ira de Zèus contra es immortaus; mès Minerva, cranhent per toti es dius, se lheuèc deth tron, gessec peth vestibul, e en tot trèir-li a Mart eth casco deth cap, er escut dera espatla e dera robusta man era pica de bronze, qu’apuèc contra era paret, li dirigic ar impetuós diu aguestes paraules:

“Hòl insensat! Vòs perir? En bades as es avelhes entà enténer, o as perdut eth sen e era vergonha. Non entenes çò que ditz Juno, era divessa des blanqui braci, qu’acabe de veir a Zèus olimpic? O desires, dilhèu auer de tornar en Olimp ara fòrça, trist e auent patit fòrça maus, e costar grani maus as auti dius? Pr’amor que Zèus deisharà de seguit as capinauts teucris e as aquèus, vierà en Olimp a formar rambalh entre nosati, e castigarà, autant ath colpable coma ar innocent. Plan per aquerò t’exòrti a padegar eth tòn anuèg pera mòrt deth tòn hilh. Bèth aute superior ada eth en valor e fòrça tanben aurà mòrt o morirà, pr’amor qu’ei dificil salvar totes es familhes des òmes e salvar a toti es individús.”

Dit aquerò, amièc en sòn sèti ath furibond Mart. Juno cridèc entà dehòra deth palai a Apòllo e Iris, era messatgèra des dius immortaus, e les didec aguestes alades paraules:

“Zèus vos mane qu’anetz entar Ida çò de mès lèu possible; e quan ajatz arribat ena sua preséncia, hètz aquerò que vos encargue e vos ordene.”

Era venerabla Juno, tanlèu acabèc de parlar, tornèc en palai e se seiguec en sòn tron: Eri baishèren ara prèssa entar Ida, abondós en hònts e elevador de fères, e trapèren ath poderós Saturn seigut naut de tot deth Gargaro, dejós dera flairosa broma. En arribar en preséncia de Zèus, qu’amolone es bromes, s’arturèren; e Zèus, en veder-les, non s’irritèc, donques qu’auien aubedit damb rapiditat es ordes de Juno. E en parlar prumèr damb Iris, prononcièc aguestes alades paraules:

“Tè, vè-te’n, rapida Iris! Anuncia aquerò ath sobeiran Neptun e non sigues messatgèra falaça: Ordena-li que, cessant de pelejar e de combàter, se’n vage entara casa des dius o en mar divin. E se non vò aubedir es mies paraules e les mesprède, que pense ena sua ment e en sòn còr que se, encara que sigue poderós, gausarà demorar-me quan venga jo contra eth; donques que lo depassi molt en fòrça e edat, encara qu’ena sua animositat se pense qu’ei parièr a jo, que toti cranhen.”

D’aguesta sòrta parlèc. Era velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent, non desaubedic; e baishèc des montes idèus entara sagrada Ilion. Tau que què des bromes era nhèu o era gelada pèira, possada per Borèas, neishut en etèr; atau de rapida e velòça volaue era leugèra Iris, e en tot arturar-se près deth gran Neptun, li didec atau:

“Que vengui, ò Neptun, eth de cerulenca cabeladura, a hèr-te a vier un messatge de part de Zèus, qu’amie era egida. T’ordene que, en tot deishar de pelejar e de combàter, te’n vages ena casa des dius o en mar divin. E se non vòs aubedir es sues paraules e les mesprèdes, te menace damb vier a lutar contra tu e te conselhe qu’evites es sues mans; pr’amor que ditz que te depasse molt en fòrça e edat, encara qu’ena tua animositat te penses qu’es parièr ada eth, que toti cranhen.”

Li responec fòrça indignat eth gran Neptun, que bat era tèrra: “Ò dius! Que parle damb supèrbia, encara que sigue valent, se ditz que me tierà pera fòrça e contra era mia volontat, a jo, que gaudisqui des sòns madeishi aunors. Qu’èm tres es frairs neishudi de Rèa e de Saturn: Zèus, jo e eth tresau, Pluton, que regne enes lunfèrns. Er univèrs se dividic en tres parts entà que cada un governèsse ena sua. A jo me toquèc en sòrt abitar tostemp en esglumós mar, li toquèren a Pluton es tenèbres ombriues, corresponec a Zèus er ample cèu ath miei der etèr e des bromes; e aguest, encara que sigue poderós, que s’estongue tranquil ena tresau part que li correspon. Que non sage d’espaurir-me damb es sues mans coma se tractèsse damb un covard. Que serie melhor que damb aguestes veementes paraules pelegesse as hilhs e hilhes qu’engendrèc, pr’amor qu’aguesti aurien d’aubedir de besonh tot çò que les ordenesse.”

Repliquèc era velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent: “Me cau amiar a Zèus, ò Neptun, de cerulenca cabeladura, ua responsa tan dura e fòrta? Non la vòs modificar? Era ment des senats qu’ei flexibla. Ja sabes qu’es Furies se declaren tostemps per aqueri de màger edat.”

Responec Neptun, que secodís era tèrra: “Divessa Iris! Qu’està ben tot aquerò que vies de díder. Qu’ei bon qu’eth messatgèr comprene çò qu’ei convenient. Mès era pena m’arribe en còr e ena amna, quan aqueth vò repotegar damb airoses votzes a qui eth fado hec parièr en sòrt e destin. Ara cedirè, encara que sò irritat. Mès te vau a díder ua auta causa e vau a hèr ua menaça: S’a despièch de jo, de Minerva, que govèrne enes batalhes, de Juno, de Mercuri e deth rei Vulcan, sauvèsse era excèlsa Ilion e empedisce que, en tot esbauçar-la, artenhèn es aquèus ua grana victòria, que se’n sàpie de qué era nòsta ira serà implacabla.”

En díder aquerò, eth diu que bat era tèrra deishèc de cornèr as aquèus e se botèc en mar; lèu es eròis aquèus lo traperen mens. Alavetz Zèus, qu’amolone es bromes, li didec a Apòllo:

“Vé-te’n ara, estimat Febo, a trapar a Hectòr, eth de bronzinat casco. Que ja Neptun, que cenh e bat era tèrra, partic entath mar divin, pr’amor de desliurar-se dera mia terribla colèra; donques qu’enquia e tot es dius que son ath tron de Saturn, dejós dera tèrra, aurien entenut eth tarrabastalh deth nòste combat. Qu’ei plan melhor entà tu e entada eth que, temerós, age cedit dauant dera mia fòrça, pr’amor que s’aurie efectuat era luta non sense sudor. Ara, cuelh enes tues mans era egida ornada, agita-la, e espaurís as eròis aquèus; e dempús, tie compde, ò Arquèr, der illustre Hectòr e boha-li gran vigor enquia qu’arriben es aquèus, hugent, enes naus e en mar. Alavetz pensarè çò de mès convenient entà qu’es aquèus s’aleugersquen des sòns problèms.”

Tau didec; e Apòllo non desaubedic a sa pair. Baishèc des montes idèus, madeish qu'er esparvèr qu'aucís as palomes e ei eth mès velòç des audèths, e trapèc ath divin Hectòr, hilh deth bellicós Priam, ja non estirat en solèr, senon seigut: s'anaue remetent e arreconeishie as amics que l'enrodauen, pr'amor qu'era preocupacion e era sudor auien cessat dèc que Zèus decidisse encoratjar ar eròi. Er arquèr Apòllo se posèc ath sòn costat, e li didec:

“Hectòr, hilh de Priam! Per qué te trapi seigut, luenh des auti e aflaquit? T'aclape bèra pena?”

Damb febla votz li responec Hectòr, de tremolant casco: “Qui ès tu, ò eth milhor des dius, que vies ena mia preséncia e m'interrogues? Non sabes qu'Aiax, valent ena luta, me heric en pièch damb ua pèira, tant que jo aucia as sòns companhs ath costat des naus aquèes, e hec aflaquir eth mèn impetuós valor? Me pensaua que veiria aué madeish as mòrts e era casa de Pluton, donques que ja anaua a exalar era amna.”

Responec eth sobeiran arquèr Apòllo: “Cuelh coratge. Eth Saturn te mane dèc er Ida, coma defensor, entà assistir-te e ajudar-te, a Febo Apòllo, eth dera daurada espada; a jo, que ja abans protegia era tua persona e era tua excèlsa ciutat. Va, ordena as tòns capitans que guiden es rapids shivaus entàs concaves naus; e jo, ath sòn cap, apraiarè eth camin as shivaus e botarè en hujuda as eròis aquèus.”

Didec, e li bohèc un gran valor ath pastor d'òmes. Dera madeisha manèra qu'eth shivau avodat a banhar-se en cristallin corrent d'un arriu, quan se ve estacat en estable minge era civada deth pessebre, e trincant eth cabeste ges ath mès córrer pera planhèra, quilhe capinaut eth cap, ondeggen es crins e, vantariòu dera sua beresa botge leugèr es jolhs entà filar-se de cap ath lòc a on pèishen es shivaus; atau de leugèr botjaue Hectòr pès e jolhs, exortant as capitans, dempús qu'entenec era votz d'Apòllo. Dera manèra que gossets e pastors acacen a un cornut cèrvi o a ua craba que s'amague ena escalabrosa arròca o ena ombriua seuva, pr'amor que non ère decidit peth fado qu'er animau auie d'ester agarrat; se tirassat pera cridadissa, se presente un pelut leon, a toti les met en hujuda a maugrat dera intencion; atau tanben es danaus auançauen en revolum, herint as sòns enemics damb espades e lances de dobla lama; mès en veir que Hectòr recorrie es files des sòns, se trebolèren e les queigues era amna enes pès.

Alavetz Toant, hilh d'Andremon e eth mès famós des etols (qu'ère adreit en lançament des dards, valent en combat a pè fèrm e pòqui aquèus lo vencien enes assemblades quan es joeni competien sus era eloquència), benevòl, les arenguèc dident:

“Ò dius! Qu'ei gran eth prodigi que s'aufrís ara mia vista. Com, Hectòr, desliurant-se dera mòrt, s'a tornar a lhear! Qu'auiem ua grana esperança de qué auesse estat mòrt per Aiax Telamoni; mès quauque diu lo protegic e sauvèc de nauèth a Hectòr, qu'a trincat es jolhs de molti danaus, tau qu'ac harà ara tanben, pr'amor que non sense era voluntat de Zèus tonant apareish tan decidit ath cap des sues tropes. Au, actuem toti tau que vau a díder. Ordenem ara gent que torni entàs naus, e guairi mos vantam d'èster es mès valents, estem-nos aciu e refusem-les, en tot gèsser ath sòn encontre damb es

piques quilhades. Me pensi que per mès enventit qu'age eth sòn còr, cranherà penetrar entre es danaus.”

Atau parlèc, e eri l'escotèren e l'aubediren. Ajax, eth rei Idomenèu, Teucra, Meriones e Meges, parièr a Mart, cridant as auti valents, les premaniren entara batalha contra Hectòr e es troians; e era gent se retirèc entàs naus aquèes.

Es teucra escometeren sarradi, seguint a Hectòr, que marchaue damb pas arrogant. Dauant der eròi anaue Febo Apòllo, caperat per ua broma, damb era egida impetuosa, terribla, irsuta, magnifica, que Vulcan, eth bronzaire, l'autregesse a Zèus entà que, en tot amiar-la, espaurisse as òmes. Damb era ena man, Apòllo guidaue as tropes.

Es aquèus, sarradi tanben, resistiren er atac. Se lheuèc en ambdúes armades ua agudenta cridadissa, es flèches sautauen des còrdes des arcs e audaces mans lançauen un gran nombre de lances, que d'eres quauques ues se clauauen en còs des joeni cuelhudi de gran furor, e es autes se clauauen en solèr, entre es dus camps, abans d'arribar ena blanca carn que d'era n'èren cobejosi. Mentre Febo Apòllo auèc era egida immobila, es traits artenhien parièr as uns qu'as auti, e es òmes queiguèn. Mès tanlèu l'agitèc dauant des danaus, d'agils shivaus, hènt un plan fòrt crit, aflaquic er in enes pièchs des aquèus, e artenhèc que se'n desbrembessen deth sòn impetuós valor. Dera madeisha manèra que boten en desorde ua vegada de vaques o un ramat de oelhes, dues fères que se presenten ena picada dera escura net, quan eth susvelhant non i é; atau es aquèus hugien espauridi, pr'amor qu'Apòllo les inspirèc terror e balhèc glòria a Hectòr e as teucra.

Alavetz, ja estenuda era batalha, cada capitan teucra aucic a un òme. Hectòr aucic a Estiqui e a Arcelisau: aguest ère capitan des beòcis, de bronzinades armadures; er aute, companh fidèu deth magnanim Menestèu. Enès hec perir a Medont e a Iaso; que d'eri, eth prumèr ère hilh bastard deth divin Oilèu e frair d'Ajax, e demoraue en Filace, luenh dera sua patria, per çò d'auer aucit a un frair dera sua mairastra Eriopis, e Iaso, capitan des atenensi, ère coneishut coma hilh d'Esfele Bucolida. Polidamant li treiguet era vida a Mecistèu, Polites a Equio en entrar en combat, e eth divin Agenor a Cloni. E Paris lancèc era sua lança a Deiòc, que hugie entre es combatents deth dauant; lo heric ena extremitat dera espatla, e eth bronze gessec entar aute costat.

Mentre es teucra despolhauen des armes as mòrts, es aquèus, en tot lançar-se en fossat e ena palissada, hugien pertot e entrauen en mur, possadi pera necessitat. E Hectòr exortaue as teucra, dident a grani crits:

“Lançatz-vos entàs naus e deishatz es sagnoses despolhes. Se trapi a bèth un luenh des vaishèths li balharè aqui madeish era mòrt, e dempús es sòn frairs e fraies non l'autrejaràn as ahlames, senon qu'es gossets l'esbocinaràn dehòra dera ciutat.”

En díder aquerò, foetèc as shivaus; e mentre traussaue es files, encoratjaue as teucra. Aguesti, damb crits menaçaires, menauen es shivaus des cars damb un gran sorrollh; e Febo Apòllo, qu'anaue dauant, cauishiguèc damb es sòn pès es arribes deth prigond fossat, botèc tèrra ath laguens e formèc un camin long e tant ample coma era distància

que i a entre er òme que lance era lança entà sajar era sua fòrça e eth lòc a on què aguesta. Per aquíu s'espargeren en bon orde; e Apòllo, que damb era egida preciosa anaue dauant, esbauçaue eth mur des aquèus, damb era madeisha facilitat qu'un mainatge, jogant ena plaja, esbauce damb es pès e mans çò qu'a bastit de sable. Atau tu, arquèr Apòllo, esbauçaues era òbra qu'auie costat as aquèus fòrça trabalh e fatiga, e ad aguesti les botaves en hujuda.

Es aquèus non parèren enquias naus e aquíu s'encoratjauen es uns as auti, e damb es braci quilhadi, a granes votzes, implorauen era ajuda des divinitats. E mès que mès Nestòr gereni, protector des aquèus, pregaue lheuand es mans entar estelat cèu:

“Pair Zèus! Se quauquarrés en Argos, usclèc en aunor tòn grasses cueishes de buèu o de oelha, e te demanèc qu'artenhesse tornar ena sua pàtria, e tot l'ac prometeres assentint; bremba-te'n d'aquerò, Zèus Olímpic, hè enlà de nosati eth dia funèst, e non permetes qu'es aquèus perisquen a mans des teucrí.”

Tau siguec era sua pregària. E eth generós Zèus escotèc es prècs der ancian Nelida, e tronèc fòrtament.

Es teucrí, en entèner eth tron de Zèus, qu'amie era egida, escometèren damb mès fòrça as aquèus, e sonque pensèren en combàter. Coma es ondades deth vast mar sauen eth costat d'ua nau e quèn sus era, quan eth vent aumente e les lhèue a gran nautada; atau es teucrí passèren eth mur, e en tot hèr passar es cars, lutauen ath cant des popes damb lances de dobla lama; mentre es aquèus, pujadi enes naus neres, se defenien damb paus longs, fòrts, de punta de bronze, qu'amiau en aqueri entàs combats navaus.

Mentre es aquèus e es teucrí combateren ath cant deth mur, luenh des velères naus, Patrocle s'estèc ena tenda deth valent Euripil, en tot entretier-lo damb era convèrsa e guarir-li era herida grèu damb drògues que padegauen es grani dolors. Mès, en veir qu'es teucrí assautauen damb fòrça eth mur e se produsie ramalh e hujuda entre es danaus, gemeguèc; e baishant es braci, se piquèc es cames, alendèc, e didec:

“Euripil! Que non posqui estar-me mès aciu, encara que n'ages besonh, donques que s'a format ua gran batalha. Te suenharà er escudèr, e jo tornarè ara prèssa ena tenda d'Aquilles, entà ahiscar-lo a lutar. Qui sap se damb era ajuda de bèth diu esmoirè eth sòn in? Qu'a ua gran fòrça era exortacion d'un companh.”

Didec, e gessec. Es aquèus tenguien fèrmament era escometuda des teucrí, mès, encara qu'aguesti èren mens, non les podien hèr enlà des naus; e tanpòc es teucrí artenhien trincar es falanges de danaus e entrar enes sues tendes e vaishèths. Dera madeisha manèra qu'era plombada nivèle eth pau d'un vaishèth en mans der adreit constructor que se'n sap ben deth sòn art per çò d'auer-l'ac ensenhat Minerva, atau anaue parièr eth combat e era luta, e es uns lutauen ath torn d'ues naus e es auti ath torn de d'autes.

Hectòr venguec a trapar ath gloriós Ajax; e lutant es dus en ua nau, ne Hectòr artenhie guanhar a Ajax e calar huec enes naus, ne Ajax artenhie refusar a Hectòr des de qu'un diu l'apressèsse en campament. Alavetz er intelligent Ajax li fotèc un còp de lança en

pièch de Caletor, hilh de Cliti, qu'anaue a usclar un vaishèth: eth teucra queiguec damb tarrabastalh, e era tèda queiguec dera sua man. E Hectòr, en veir qu'eth sòn cosin queiguec en povàs dauant dera nera nau, exortèc a troians e licis, dident a granes votzes:

“Troians, licis, dardans que pelejatz còs a còs! Non deishetz de combàter en aguesta angostura; defenetz eth còs deth hilh de Cliti, que queiguec ena luta ath cant des naus, pr'amor de qué es aquèus non lo despolhen des sues armes.”

Dites aguestes paraules, li lancèc a Ajax era reludenta pica e manquèc era balestada; mès, ça que la, heric a Licofron de Citera, hilh de Mastor e escudèr d'Ajax, qu'en sòn palai demoraue dèu qu'en aquera ciutat aucisse a un òme: er agudent bronze penetrèc en cap per dejós d'ua auresha; e eth guerrèr, que se trapaue ath costat d'Ajax, queiguec d'esquia, des dera nau, en povàs dera tèrra, e es sòn membres quedèren sense vigor. S'estreumentic Ajax, e li didec ath sòn frair:

“Estimat Teucra! Mos an aucit ath Mastorida, eth companh fidèu qu'aunoràuem en palai coma as nòsti pairs, dèu que venguec de Citera. Eth magnanim Hectòr li treiguec era vida. Mès, a on as es mortifères flèches e er arc que te balhèc Febo Apòllo?”

Atau s'exprimic. L'entenec Teucra e acodic ath mès córrer, damb eth flexible arc e eth carcais plen de flèches; e un còp ath sòn costat, comencèc a disparar flèches contra es teucris. E heric a Clite, illustre hilh de Pisenor e companh deth famós Polidamant Pantoida, que damb es retnes enes mans menaue as shivaus entà on es falanges èren en molons confonudes, pr'amor de ganhar era simpatia de Hectòr e des teucris; mès lèu l'arribèc un malastre, qu'arrès, per mès qu'ac volesse, lo podec desliurar: era acèrba flècha se li clauèc en còth, peth darrèr; eth guerrèr queiguec deth car, e es shivaus arreculèren arrossegant damb sarabat eth car uet. En encuedar-se'n Polidamant, eth sòn patron, s'auancèc e les arturèc; les autregèc a Astinoo, hilh de Protiaon, damb er encargue de qué les auesse apròp, e se barregèc de nauèth damb es combatents deth dauant.

Teucra treiguec ua auta flècha entà lançar-la contra Hectòr, armat de bronze, e s'auesse arrenhut herir-lo e trèir-li era vida tant que pelejaue valerosament, damb aquerò aurie acabat eth combat que se tenguie ath cant des naus aquèes. Mès non deishèc d'averti'c ena sua ment eth generós Zèus, e li sauvèc era vida a Hectòr, ath còp que privaue dera glòria a Teucra, en trincar-li ad aguest era còrda deth magnific arc quan l'estiraue: era flècha, qu'eth bronze hège ponderosa, torcèc eth sòn camin, e er arc queiguec des mans deth guerrèr. S'estreumentic Teucra, e li didec ath sòn frair:

“Ò dius! Quauqua divinitat que vò frustrar es nòsti mejans de combat, me treiguec er arc dera man e trinquèc era còrda nauèth torçada qu'estaquè aguest maitin entà que podesse deishar anar, sense trincar-se, moltes flèches.”

Li responec eth gran Ajax Telamoni: “Ò amic! Dèisha quiet er arc damb es nombroses flèches, donques qu'un diu lo tenguec per òdi as danaus; cuelh ua longa pica e un escut que capère era tua espatla, luta contra es teucris e encora'tja ara tropa. Qu'encara que

siguen vencedors, non posquen cuélher es naus sense trabalh. Non pensem qu'en combàter.”

Atau didec. Teucre deishèc er arc ena tenda, pengèc des sues espatles un escut format per quate pèths, caperèc era robusta tèsta damb un hargat casco, que'eth sòn plumalh de crins de shivau ondejaue terriblament naut, agarrèc ua fòrta lança, d'agudenta punta de bronze, gessec e tornèc ath mès córrer entath costat d'Aiax.

Hectòr, en veir qu'es sagetes de Teucre demorauen inútiles, exortèc as troians e as licis, dident damb votz fòrta:

“Troians, licis, dardans, que combatetz còs a còs! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor ath cant des concaves naus; donques que venguí de veir damb es mèns uelhs que Zèus a deishat inútiles es flèches d'un gran guerrèr. Era influència de Zèus l'arreconeishen aisidament, atau aqueri que reciben deth diu excèlsa glòria, coma aqueri qu'aclape e non vò ajudar: ara aflaquis as aquèus e mos favorís a nosati. Combatetz en esquadron sarrat, ath cant des vaishèths; e aqueth que sigue herit mortalement, d'apròp o de luenh, en tot complir-se eth sòn destin, que se morisque; que serà un aunor entada eth combàter pera sua pàtria, e era sua esposa e es sòn hilhs se veiràn sauvadi, e era sua casa e propietats non patirà cap malastre, s'es aquèus entornen enes naus entara sua tèrra.”

Damb aguestes paraules les ahisquèc a toti eth valor e era fòrça. Aiax exortèc tanben as sòn companhs:

“Quina vergonha, aquèus! Que ja a arribat eth moment de morir o de salvar-se hèn enlà des naus as teucrí. Demoratz, dilhèu, tornar a pè ena vosta tèrra pàtria, se Hectòr, de tremolant casco, cuelh es vaishèths? Non entenez se com ahisque as sòn e desirè usclar es naus? Non les ordene que vagen entà un hestau, senon que luten. Non i a milhor pensament o conselh entà nosati qu'aguest: combàter còs a còs e valerosament contra er enemic. Qu'ei milhor perir d'un viatge o assegurar era vida, que deishar-se aucir pòc a pòc ena terriba luta, ath cant des vaishèths, per guerrèrs que son inferiors a nosati.”

Damb aguestes paraules les ahisquèc a toti eth valor e era fòrça. Alavetz Hectòr aucic a Esquedi, hilh de Perimedes e capitan des focensi; Aiax li treigec era vida a Laodamant, hilh illustre d'Antenor, que manauè era infantaria; e Polidamant acabèc damb Oto de Cilene, companh de Meges Filida e cap des magnanims epèus. Meges, en vedèc, escometec damb era lança a Polidamant; mès aguest amaguèc eth còs (Apòllo non volec qu'eth hilh de Pante perisse entre es combatents deth dauant), e aqueth heric en miei deth pièch a Cresme, que queigec damb tarrabastalh, e er aquèu lo despolhèc dera armadura que curbie es sues espatles. Mentretant, Dolope Lampetida, adreit en manejar era lança (l'auie engendrat Lampe Laomedontiada, que siguec eth mès valent des òmes e siguec dotat d'impetuós valor), escometec a Meges d'apròp, li fotèc un còp ath miei der escut; mès eth Filida se sauvèc, gràcies a ua fòrta armadura que protegí eth sòn còs, era quau l'auie estat autrejada en d'auto tempsi a Filèu en Efira, ena arriba der arriu

Seleente, per èster òste deth rei Eufetes, pr'amor que lo defenesse ena guèrra des sòns enemics, e alavetz desliurèc dera mòrt ath sòn hilh Meges. Aguest, ath sò torn, li fotèc un còp de lança a Dolope ena part inferiora deth cim deth casco, en tot trincar-lo e hec quèir en povàs eth plumalh nauèth tintat d'atrasenta porpra. E mentre Dolope seguie combatent damb era esperança de véncer, eth bellicós Menelau venguec a ajudar a Meges; e calant-se ath sòn costat sense èster vist, li clauèc era lança ena esquia d'aqueth: era punta impetuosa gessec peth pièch, e eth guerrèr queiguec de bocadents. Ambdús capitans correren a trèir-li era bronzinada armadura des espatles; e Hectòr ahiscaue a toti es sòns e repotegaue especiaument ar esforçat Melanipe Hicetaonida; eth quau, abans de presentar-se as enemics, peishie buèus, en Percote, e, quan arribèren es danaus enes concaves naus, anèc entà Ilion, subergessec entre es troians e abitèc en palai de Priam, que l'aunoraue coma as sòns hilhs. A Melanipe, donc, lo repotegaue Hectòr, dident:

“Seram tant indolents, Melanipe? Non te botge eth còr era mòrt deth tòn cosin? Qu'ei que non ves se com sagen de her-se a vier es armes de Dolope? Seguis-me; que ja mos cau combàter apròp damb es aquèus, enquia que les vençam o arroïnen eri era excèlsa Ilion des d'eth sòn cim e aucisquen as ciutadans”.

En auer parlat atau, se metec a caminar, e lo seguic eth baron, parièr a un diu. Ath sòn torn, eth gran Aiax Telamoni exortèc as aquèus:

“Ò amics! Sigatz òmes, mostratz qu'auetz un còr ponderós, avergonhatz-vos de semblar covards en dur combat! Aqueri que senten aguest temor, son mèes es que se sauen qu'es que morissen; es que hugen, ne artenhen era glòria ne s'ajuden entre eri.”

Atau didec; e eri, que ja abans desirauien derrotar ar enemic, botèren en sòn còr aqueres paraules e enrodèren es naus damb un mur de bronze. Zèus ahiscaue as teucris contra es aquèus. E Menelau, valent ena luta, exortèc a Antilòc:

“Antilòc! Cap aquèu des presents ei mèes joen que tu, ne mèes leugèr de pès, ne tan fòrt en combat. S'escometèsses as teucris e ne herisses a quauqu'un...”

Atau didec, e s'aluenhèc de nauèth. Antilòc, encoratjat, sautèc mèes enlà des combatents deth dauant; e virant eth ròstre entà toti es costats, lancèc era sua reludenta lança. En veder-lo hugeren es teucris. Que non manquèc era balestada, pr'amor que heric en pièch, apròp dera popeta, a Melanipe, coratjós hilh de Hicetaon, que veguie d'entrar en combat: eth teucris queiguec damb tarrabastalh, e era escurina caperèc es sòns uelhs. Dera madeisha manèra qu'eth gosset se lance contra eth cèrvi herit per ua flècha qu'en saltar dera tuta li lance eth caçaire, en tot deishar-lo sense fòrça enes membres; atau eth bellicós Antilòc se lancèc contra tu, ò Melanipe, entà trèir-te era armadura. Mès que non passèc inavertit entath divin Hectòr, que, corrent a trauèrs deth camp de batalha, anèc ar encontre d'Antilòc; e aguest, encara qu'ère luitaire fòrt, hugec sense demorar-lo, coma era fèra que còste bèth mau, aucint a un gosset o a u pastor ath cant des sòns buèus, e hug abans que que venguen molti òmes; atau hugec eth Nestorida; e sus eth, es teucris e

Hectòr, formant un gran sarabat, hègen plòir fòrts traits. E Antilòc, tanlèu arribèc a amassar-se damb es sòns companhs, s'arturèc e se tenguec de cara as enemics.

Es teucri, semblables a carnisseres leons, assautauen es naus e complien es desirs de Zèus, que les bohaue de contunh gran valor e les ahiscaue a combàter, e ath còp aclapaue era animositat des aquèus, en tot privar-les dera glòria deth trionf, donques que desiraue en sòn còr balhar glòria a Hectòr Priamida, damb era fin de qué aguest lancèsse eth voraç huec enes concaves naus, e se complisse deth tot era funèsta suplica de Tetis. Eth generós Zèus sonque demoraue veir damb es sòns uelhs eth resplendor d'ua nau usclada, pr'amor que dès aqueth moment harie qu'es teucri siguessen perseguidi des d'es naus e autrejaria era victòria as danaus.

Pensant en taus causes, eth diu ahiscaue a Hectòr Priamida, que ja ère, eth madeish, proventit, entà que se filèsse de cap as concaves naus. Dera madeisha manèra que s'enforisme Mart brandint era lança, o s'augente eth pernicios huec ena espessor dera poblada seuva, atau s'enforismaue Hectòr: era sua boca ère caperada d'esgluma, es uelhs li ludien dejós des celhes e eth casco s'agitaue terriblament enes sòns possi tant que lutaue. E des der etèr, Zèus protegíe solet a Hectòr, entre tanti òmes, e li balhaue aunor e glòria; pr'amor qu'er eròi auie de víuer pòc, e ja Palas Minerva apresaua era arribada deth dia fatau qu'en eth auie de perir a mans deth Pelida. Hectòr desiraue trincar es files des combatents, e ac sajaue per aqui a on vedie mès gent e melhors armes; mès, encara que i botaua tota era fòrça, non ac podèc arténher, pr'amor qu'es danaus, botadi en sarrada columna, heren cara as enemics. Coma un gran malh, qu'ena arriba der esglumós mar resistís era fòrça des sonors vents e des granes ondades qu'aqui se trinquen; atau es danaus demorauen a pè fèrm as teucri e non hugien. E Hectòr, reludent coma eth huec, sautèc en centre dera gentada coma ua ondata impetuosa que quilhe eth vent e què de naut de tot sus era leugèra nau, en tot aumplir-la d'esgluma, tant qu'era bohada terribla der auragan brame enes veles e es marinèrs tremolen temerosi pr'amor que se trapen plan près dera mòrt; atau trantalhaue era animositat en pièch des aquèus. Tau qu'un perilhós leon escomet a ua vegada de vaques que pèishen ena arriba d'un extens lac e son susvelhades per un pastor que, en non saber lutar contra es fères entà evitar era mòrt de quauqua vaca de torçadoi còrnes, va tostemp entàs prumères o damb es darrères vaques; e eth leon saute en centre, s'avale ua vaca e es autes hugen espaurides; atau es aquèus sigueren botadi en hujuda per Hectòr e eth pair Zèus, mès Hectòr n'aucic a un de solet, a Perifetes de Micena, hilh d'aqueth Coprèu qu'amiaue es messatges deth rei Euristèu ath fòrt Hercules. D'aguest escur pair neishec tau hilh, que depassant-lo en tota sòrta de vertuts, ena carrèra e en combat, figurèc per çò deth sòn talent entre es prumèrs ciutadans de Micenas e alavetz li balhèc a Hectòr grana glòria. Pr'amor qu'en virar-se, estramunquèc damb eth cant der escut que lo caperaue de cap a pès e qu'amiaue entà defener-se des traits; e embolhant-se en eth, queigüec d'esquia, e eth casco ressonèc d'ua manèra orribla ath torn des sòns possi. Hectòr se n'encuedèc de seguit, acodic corrent, calèc era pica en pièch de Perifetes e l'aucic près des sòns madeishi companhs que, encara qu'afligidi, non lo poderen ajudar, pr'amor que cranhien fòrça ath divin Hectòr.

Fin finau arribèren enes naus. Se defenien es aquèus darrèr d'aqueres que s'auien trèt prumèr ena plaja, e es teucris anèren a perseguir-les. Aqueri, en veder-se obligadi a arrecular, se placèren sarradi près des tendes, sense escampilhar-se pera armada pr'amor qu'era vergonha e eth temor les ac empedien, e s'ahiscauen constanta e mutuaument entre eri. E mès que mès Nestòr, protector des aquèus, se dirigie a toti es guerrèrs, e en nòm des sòns pairs les suplicaue atau:

“Ò amics! Sigatz òmes e mostratz qu'auetz un còr valent dauant des auti barons. Brembatz-vo'n des hilhs, des esposas, des propietats, e des pairs, autant se viuen coma se s'an mòrt. En nòm d'aguesti absents vos supliqui que resistigatz fèrmament e que non vos autregetz ara hujuda.”

Damb aguestes paraules les excitèc a toti eth valor e era fòrça. Alavetz Minerva les treigec des uelhs era densa broma que les caperaue, e campèc era lum pes dus costats, enes vaishèths e ena luta tenguda pes dues armades damb parièra constància. Vederen a Hectòr, valent ena luta, e as sòns pròpris companhs, autant ad aqueri qu'èren darrèr des vaishèths e non combatien, coma as qu'ath costat des velèrs naus s'acarauen ar enemic.

Que non l'ère agradiu ath còr deth magnanim Ajax tier-se a on es auti aquèus s'auien retirat; e er eròi, a longues camalhardades, anaue de nau en nau damb un gran pau de combat navau que mesuraue vint-e-dus codes e ère refortilhat damb claus. Coma un adreit cavalièr aliste a quate shivaus entre molti, les amie des dera planhèra entara gran ciutat pera carretèra, molti òmes e hemnes l'admiren, e eth saute de contunh e damb seguretat d'un ar aute, mentre es shivaus vòlen; atau Ajax, a pas long seguit, recorrie es cobèrtes de moltes naus e era sua votz arribaue en etèr. Sense pòsa hège grani crits, pr'amor d'ahiscar as danas a deféner es sues naus e es sues tendes. Tanpòc Hectòr s'estaue ena gentada des teucris, armadi de coirasses fòrtes: coma era agla nera se lance sus ua volada de leugèrs audèths (auques, grues o cigues de long còth) que son en tot minjar ena arriba d'un arriu; atau Hectòr corrie dret entà ua nau de nera proa, possat pera poderosa man de Zèus, e eth diu ahiscaue tanben ara tropa entà que l'acompanhèsse.

De nauèth se formèc un terrible combat ath pè des vaishèths. Qu'auries dit que, sense èster cansadi ne fatigadi, començauen a pelejar en aquest moment. Damb tau fòrça lutauen! Vaquí se quini èren es sòns respectius pensament: es aquèus non pensauen que s'escaparien d'aqueth malastre, senon que peririen; es teucris demorauen laguens deth sòn còr usclar es naus e aucir as eròis aquèus. E damb aguestes idies s'assautauen es uns as auti.

Hectòr arribèc a tocar era popa dera beròia nau de leugèr caminar; aquera qu'en era Protesilau arribèc en Troia e que dempús non l'auie de hèr a vier de nauèth ena sua pàtria. Per aquesta nau s'aucien es aquèus e es teucris: sense demorar de luenh es traits de flèches e dards, combatien apròp e damb parièra animositat, en tot valer-se d'agudentes destraus, granes espades e lances de dobla lama. Moltes beròies dagues, d'escura caçoleta, aprovedides de mange, queigueren en solèr, ja des mans, ja des espatles des combatents. E era nera tèrra rajaue sang. Hectòr, dès que cuelhec era popa,

non la deishaue; e amiant enes sues mans era part superiora d'aguesta, encoratjaue as teucris:

“Hetz-vos a vier eth huec, e botadi en sarrat esquadron, seguitz era batalha. Zèus mos autrege un dia qu'ac compense tot, donques que vam a cuélher es naus que vengueren contra era voluntat des dius e mos an costat tanti malastres per çò dera covardia des vielhs, que non me deishauen lutar près d'aqueres e arturauen era armada. Mès s'alavetz eth plan poderós Zèus ofuscaue era nòsta rason, ara eth madeish mos posse e mos encoratge.”

Atau didec; e eri escometeren damb mès fòrça as aquèus. Ajax ja non resistic, donques qu'ère aclapat pes traits: en crànher morir, deishèc era cobèrta, hec repè entà un banc de remèrs qu'auie sèt pès, se metec a susvelhar, e damb era pica hège enlà deth vaishèth a guairi amiauen eth voraç huec, mentre qu'ahiscaue as danaus damb espaventosi crits:

“Amics, eròis danaus, ministres de Mart! Sigatz òmes e mostratz eth vòste impetuós valor. Vos pensatz, dilhèu, que i a enes nòstes espatles d'auto defensors o un mur mès solid que desliure as òmes dera mòrt? Près d'aciu non i a cap ciutat defenuda damb tors, que mos balhe refugi e qu'eth sòn pòble mos autrege ajuda entà arténher ua victòria finau; qu'ei que mos trapam ena planhèra des troians, de fòrtes coirasses, ena arriba deth mar e luenh dera pàtria. Era sauvacion, plan que òc, ei enes punhs; non en èster febles ena luta.”

Didec, e escometec furiós damb era agudenta lança. E toti es teucris que botjadi pes excitacions de Hectòr, voleren amiar ardent huec enes concaves naus, a toti les aucic Ajax damb era sua longa pica. Dotze sigueren es qu'aucic d'apròp, dauant des vaishèths.

CANT XVI

Patroclea

Atau lutauen pera nau de molti bancs. Patrocle se presentèc a Aquilles, pastor d'òmes, vessant lèrmes coma ua hònt prigonda que vèsse es sues aigües ombriues pera escalabrosa arròca. Tanlèu coma lo vedec eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, auec pietat d'eth e li didec aguestes alades paraules:

“Per qué plores, Patrocle, coma ua mainada que va damb era sua mair e vò que la cuelhe en braça, li tirasse eth vestit, l'arture a maugrat de qué va ara prèssa e la garde damb es uelhs plorosi entà que la lhèue deth solèr? Coma era, ò Patrocle, vèsses trendes lèrmes. Qu'ei que vies a dider-mos quauquarren as mirmidons o a jo madeish? Te'n sabes de bèra notícia de Ptia? Diden que Meneti, hilh d'Actor, encara existís; viu tanben Pelèu entre es mirmidons; e ei era mòrt d'aqueth o d'aguest çò que mès mos poirie afligir. O dilhèu plores perque es aquèus perissen, apròp des concaves naus, pera injustícia que cometeren? Parla, non t'amagues çò que penses, entà qu'es dus mo'n sapiam.”

Hènt prigondes alendades, responeres atau, cavalièr Patrocle: “Ò Aquilles, hilh de Pelèu, eth mès valent des aquèus! Non t'anuges, pr'amor qu'ei plan grana era pena que mos aclape. Es mès fòrts, heridi uns d'apròp e es auti de luenh, jaden enes vaishèths (damb ua arma lançadissa siguec herit eth poderós Diomedes Tidida; damb era pica, Ulisses, famós pera sua lança, e Agammenon; a Euripil li clauèren ua flècha ena cueisha) e es mètgés, que se'n saben de moltes drògues, se tien a guarir-les es herides. Tu, Aquilles, qu'ès implacable. Pro que jamès s'apodèrè de jo ua rancura coma era que sauves! Ò, tu, que tan mau ties eth tòu valor! Entà qui poiràs èster util mès tard, s'ara non sauves as aquèus d'ua mòrt indigna? Despietat! Que non siguec eth tòu pair, eth cavalièr Pelèu, ne Tetis era tua mair; sigueren er argentat mar o es escalabroses arròques es que te deueren engendrar, pr'amor qu'eth tòu esperit ei crudèu. Se t'absties de combàter per bèra prediccion que ta mair, enterada per Zèus, t'age revelat, mana-me a jo damb es auti mirmidons, per s'un cas arriba a èster era auròra dera sauvacion des danaus; e permet que capèrè es mies espatles damb era tua armadura pr'amor de qué es teucris me confonen damb tu e dèishen de lutar, es bellicosos danaus, que tant aclapadi son, s'encoratgen e era batalha age eth sòn repaus, encara que sigue pendent un brèu temps. Nosati, que non mos trapam agotadi de fatiga, refusariem aisidament des naus e des tendes entara ciutat ad aguesti òmes que ja son cansadi de lutar.”

Atau li supliquèc eth gran insensat; e damb aquerò cridaue ara Parca e ara terribla mòrt. Aquilles, de pès leugèrs, li responec fòrça indignat:

“Ai de jo, Patrocle, d'alègre linhatge, qué dideres! Que non m'abstengui per cap prediccion que sàpia e tanpòc era venerabla mair me didec arren de part de Zèus; senon que se me sarre eth còr e era amna quan un òme, perque a mès poder, vò privar ath sòn parièr de çò que li correspon e li trè era sua recompensa. Vaquí era gran pena qu'è, per

tòrt des contrarietats qu'è patit. Era gojata qu'es aquèus m'autregeren coma recompensa e qu'auia conquistat damb era mia lança, en cuélher ua ben muralhada ciutat, eth rei Agammenon me la treigues coma se jo siguessas un miserable nauèth vengut. Mès deishem eth passat; que non ei possible salvar tostemp era ira en còr, encara que m'auia prepausat non deishar de cornèr era mia colèra enquia qu'era cridadissa arribèsse enes mèns vaishèths. Capèra es tues espatles damb era mia magnifica armadura, bota-te ath cap des mirmidons e amia-les entara luta; pr'amor qu'ua nera broma de teucris assetge ja es naus damb gran fòrça, e es aquèus, enrodadi ena arriba deth mar, solet dispausen d'un cuert espaci. Sus eri ataquen confiadament toti es de Troia, donques que non ven eth mèn reludent casco. Lèu hugirien aumplint de mòrts eth fossat, s'eth rei Agammenon siguesse just damb jo; mentre qu'ara combaten ath torn dera nòsta armada. Que ja era man de Diomedes Tidida non brandís furiosament era lança entà desliurar as danaus dera mòrt, ne è entenut un solet crit que venguesse dera odiosa tèsta der Atrida: sonque ressonne era votz de Hectòr, aucidor d'òmes, encoratjant as teucris, que damb grana cridadissa ocupen era planhèra e vencen ena batalha as aquèus. Mès tu, Patrocle, lança-te impetuosament sus eri e hè enlà des naus aguesta pèsta; non se passe que, calant huec as vaishèths, mos priven dera desirada tornada. Hè tot aquerò que te vas a díder, entà que me balhes molt aunor e glòria dauant des danaus, e aguesti m'entornen era beròia gojata e me hèsqen ath delà esplendidi presents. Tanlèu les hèsques enlà des naus, torna entà darrèr; e encara qu'eth tronant espòs de Juno te balhe glòria, non volgues pelejar sense jo damb es bellicosos teucris, pr'amor que contribuiries ath mèn desanor. E tanpòc, ahiscat peth combat e era peleja, t'endralhes, aucint enemics, entà Iliion; non sigue que quauqu'un des sempitèrns dius baishe der Olimp, pr'amor qu'as troians les protegís fòrça er arquèr Apòllo. Arrecula tanlèu ages desliurat deth perilh as vaishèths, e dèisha que luten ena planhèra. Pro que, pair Zèus, Minerva e Apòllo! degun des teucris ne des aquèus s'escape dera mòrt, e desliurant-mos d'era nosati dus, esbaucem es sagrades tors de Troia”.

Atau parlauen aguesti. Aiax ja non resistie: que lo vencie eth poder de Zèus e es coratjosi teucris que li lançauen dards; eth sòn reludent casco ressonaue d'ua manèra terribla ath torn des sòns possi, pataquejat de contunh damb es beròies bonhes; e er eròia amiaue ja cansada era espatla quèrra de sostier damb fermetat eth versatil escut; mès que non arrenhien botjar-lo deth sòn lòc per mèns traits que li lancèssen. Aiax ère alendant, abondosa sudor corrie per toti es sòns membres e a penes podie respirar: pertot un malastre ne seguie a un aute.

Didetz-me, Muses que posseditz olimpics palais, se com queigues per prumèr còp eth huec enes naus aquèes.

Hectòr, que se trapaue apròp d'Aiax, li fotèc damb era gran espada un patac ena pica de herèisho e l'ac trinquèc pera juntura dera asta damb eth hèr. Que volec Aiax brandir era trincada pica, e era bronzinada punta queigues luenh damb gran sarabat. Alavetz arreconeishec er illustre Aiax era intervencion des dius, s'estrementic perque Zèus les frustraue toti es mieis de combat e volie autrejar era victòria as teucris, e se metec dehòra dera posita des traits. Es teucris lancèren voraç huec ena velèra nau, e lèu s'estenec per

era ua ahlama inestenhubla. Tanlèu eth huec enrodèc era popa, Aquilles, en tot picar-se era cueisha, li didec a Patrocle:

“Tè, Patrocle, d’alègre linhatge, adreit cavalièr! Que ja veigui enes naus era impetuosa ahlama deth huec destructor: non sigue que s’apoderen d’eres e non ajam mieis entà húger. Esdega-te a vestir es armes, e jo mentretant amassarè ara mia gent”.

Didec, e Patrocle se vestic era armadura de reludent bronze: se botèc enes comes elegantes cambères, ajustades damb ornamentals d’argent; protegic eth sòn pièch damb ua coirassa hargada, ludenta, der Eacida, de pès leugèrs; pengèc dera espatla ua espada, ornada d’argentadi claus, agarrèc eth gran e fòrt escut; curbic eth cap damb un polit casco, qu’eth sòn terrible plumalh, de crins de shivau, ondejaue naut de tot, e cuelhec dues lances fòrtes que podesse brandir era sua man. Sonque deishèc era lança ponderosa, gran e fornida der illustre Eacida, pr’amor qu’Aquilles ère eth solet aquèu capable de manejar-la: qu’auie estat talhada d’un herèisho deth cim deth Pelion e autrejada per Quiron ath pair d’Aquilles, entà que damb era aucisse a eròis. Dempús Patrocle manèc a Automedont (eth sòn milhor amic dempús d’Aquilles, destructor d’òmes, e eth mès fidèu tà resistir ath sòn costat era escometuda der enemic enes batalhes) qu’atelèsse es shivaus. Automedont junhèc as shivaus Janto e Balio, shivaus leugèrs que volauen coma eth vent e auien per mair ara arpia Podarga, que peishent en ua pradèra ath costat der ocean, les concebec deth Zefir. E damb eri botèc ar excellent Pedaso, qu’Aquilles s’auie hèt a vier dera ciutat de Eetion quan la conquistèc; shivau que, a maugrat dera sua condicion de mortau, seguie as shivaus immortaus.

Aquilles, recorrent es tendes, hège cuélher es armes a toti es mirmidons. Coma lops carniassèrs dotadi d’ua fòrça immensa esboderen en monte a un gran cornut cèrvi qu’an aucit e es sues maishères apareishen ròies de sang; dempús van en grop a lecar damb es sues lengües era aigua d’ua prigonda hònt, en tot eructar per çò dera sang qu’an begut, e eth sòn vrente se dilate, encara qu’era animositat s’està intrepida en pièch; atau es caps e es princes des mirmidons s’amassauen ara prèssa ath torn deth valent servidor der Eacida, de pès leugèrs. E ath miei de toti, eth bellicós Aquilles encoratjaue, autant as que combatien en cars, coma as fantassins armadi d’escuts.

Cinquanta sigueren es velères naus qu’en eres Aquilles, estimat de Zèus, amièc entà Ilion as sues tropes; en cada ua s’embarquèren cinquanta òmes; e er eròis nomentèc a cinc caps entà que les governèssen, sauvant-se, eth, eth comandament suprèm. Deth prumèr còs ère capitan Menesti, eth de hargada coirassa, hilh der arriu d’Esperqui, que neurissen es celestiaus ploges: l’auie amainadat era beròia Polidora, hilha de Pelèu, qu’en èster hemna s’ajacèc damb eth diu der Esperqui; encara qu’era gent se pensauè que l’auie auut de Bori, hilh de Perieres, que se maridèc publicament damb era e l’autregèc ua gran dòt. Dirigie era dusau seccion eth bellicós Eudor, neishut d’ua celibatària, dera beròia Polimela, hilha de Filant; que d’era s’encamardèc eth poderós Argicida en veder-la entre es que dançauen ath son deth cant en un còr de Diana, era divessa qu’amie arc d’aur e estime eth sarabat dera caça: eth benvolent Mercuri pugèc de seguit ena cramba dera joena, se junhèren clandestinament e era li balhèc un hilh

illustre, Eudor, leugèr en córrer e bellicós. Quan Ilitia, que presidís es jasilhes, treiguesc ara lum ath mainatjon e aguest vedec es arrais deth solei, eth fòrt Equecles Actorida cuelhec a Filomela coma esposa, en tot autrejjar-li ua gran dòt, e er ancian Filant elevèc e educuèc ath mainatge damb tant d'amor coma se siguesse eth sòn hilh. (Qu'ère ath cap dera tresau division Pisandre Memalida, que, dempús deth companh d'Aquilles, ère entre toti es mirmidons eth que destacaue mès en combàter damb era lança). Eth quatau esquadron aubedie es ordes de Fenix, esperonador de shivaus. E eth cincau auie coma cap ar illustre Alcimedont, hilh de Laerces. Quan Aquilles les auèc botat a toti en orde de batalha damb es sòns respectius capitans, les didec damb votz nauta:

“Mirmidons! Que cap de vosati se'n desbrembe des menaces qu'enes velères naus les hègetz as teucris mentre se tardèc era mia colèra, ne es acusacions que damb eres me repotegàuetz: *Inflexible hilh de Pelèu! Solide era tua mair t'aleitèc damb hèu. Despietat, pr'amor que reties as tòns companhs enes vaishèths contra era sua volontat! Pugem enes vaishèths que trauèssen eth mar e entornem ena pàtria, donques qu'era funèsta colèra nidèc en tòn còr. Atau èretz avedadi a parlar-me quan vos amassàuetz. Donques dauant vòste auetz era gran empresa deth combat que tant auetz desirat. E ara que cada un lute damb còr valent contra es teucris.*”

Damb aguestes paraules les ahisquèc a toti eth valor e era fòrça; e eri, en entener-les, sarrèren encara mès es files. Dera madeisha manèra qu'eth paredèr arremasse granes pèires entà bastir era paret d'ua nauta casa, pr'amor que resistisque era fòrça des vents, atau, tan junhudi, èren es cascos e es bonhadi escuts: era rodèla s'emparaue ena rodèla, eth casco en casco, cada òme damb eth sòn vesin, e es plumalhs de crins de shivau e es ludents còns des cascos s'amassauen quan quauquarrés inclinaue eth cap. Tan sarrades èren es files! Dauant de toti se meteren dus òmes armadi, Patrocle e Automedont, es quaus auien parièra animositat e desirauen combàter dauant des mirmidons. Aquilles entrèc ena sua tenda e lheuèc era tapa d'ua arca polida e hargada que Tetis, era d'argentadi pès, auie plaçat ena nau der eròi dempús d'aumplir-la de tunique e mantèls, tà que l'abriguèssen contra eth vent, e de cotonejades teles. Aquiu auie ua copa de delicat trabalh que non tenguie arrés entà bèuer vin ne entà aufrir libacions a un aute diu que non siguesse eth pair Zèus. La treiguesc dera arca, e en purificar-la prumèr damb sofre, la netegèc damb aigua cristallina; ara seguida se lauèc es mans, aumplec era copa e calat ath miei, damb es uelhs tachadi en cèu, libèc eth nere vin e preguèc a Zèus, que se complatz en lançar arrais, sense qu'ath diu li passèsse inavertit:

“Zèus sobeiran, Dodonèu, Pelasgic, que t'estàs luenh e regnes en Dodona, de heredi iuèrn, a on demoren es seli, es tòns interprèts, que non se lauen es pès e dormissen en solèr! Qu'escotères es mies paraules quan t'invocà, e entà aunar-me apasimères durament eth poble aquèu. Mès ara complís-me aguest vòt: Jo me demori ena encencha des naus e mani entath combat ath mèn amic damb fòrça mirmidons: hè que tenguèc era victòria, poderós Zèus, e boha-li valor en còr entà que Hectòr veigue s'eth mèn escudèr sap lutar solet, o s'es sues mans invictes solet se botgen damb fúria quan va damb jo ena marciau batalha. E quan age hèt enlà des vaishèths era cridadissa e era peleja, torne saue e segur damb totes es armes e damb es companhs que d'apròp combaten.”

Tau siguec era sua pregària. Eth poderós Zèus l'escotèc; e des dues causes, l'autregèc ua: l'autregèc que hesse enlà des naus eth combat e era luta, e li remic qu'entornèsse san e en bona santat dera batalha. Hèta era libacion e era pregària ath pair Zèus, entrèc Aquilles ena tenda, deishèc era copa ena arca, e gessec un aute còp pr'amor que desiraue ath sòn laguens presenciari era terribla luta entre teucris e aquèus.

Es mirmidons seguien damb armes e en bon orde ath magnanim Patrocle, enquia qu'artenheren as teucris e les escometeren damb grana fòrça, en tot esparger-se coma es abelhas que son en camin, quan es gojats, seguint eth sòn costum de shordar-les, les irriren e artenhen damb era sua imprudència que damnatgen a gran numèro de personas, pr'amor que, se bèth caminaire passe per aqui e sense voler les botgen, vòlen e defenen damb in valerós as sòns hilhets; damb un còr e ua animositat semblables, s'espargeren es mirmidons dèus es naus, e formèren ua cridadissa immensa. E Patrocle exortaue as sòns companhs, dident damb votz fòrta: “

“Mirmidons, companhs deth Pelida Aquilles! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor pr'amor de qué aunorem ath Pelida, qu'ei eth mèus valent de guairi aquèus i a enes naus, coma ne son tanben es sòns guerrèrs, que combaten d'apròp; e que comprene eth poderós Agammenon Atrida era falta que cometec en non aunorar ath millhor des aquèus”.

Damb aquestes paraules les ahisquèc a toti eth valor e era fòrça. Es mirmidons queiguèren sarradi sus es teucris e enes naus ressonauen d'ua manèra orribla es crits des aquèus. Quan es teucris vederen ar esforçat hilh de Meneti e ath sòn escudèr, ambdús damb reludentes armadures, a toti se les trebolèc era aninositat e es sues falanges s'agitèren. Se pensauen qu'eth Pelida, leugèr de pès, auie renonciat ara sua colèra e tornaue a èster amic d'Agammenon. E cada un guardaue entà on poirien hùger pr'amor de desliurar-se d'ua mòrt terribla.

Patrocle siguec eth primèr que lancèc era reludenta lança aqui e on s'agitauen mèus òmes amolonadi, ath cant dera nau deth magnanim Protesilao; e heric a Pirecmes, qu'auie amiat des d'Amidon, plaçada ena arriba der Axio, d'ample corrent, as peonis, que combatien en cars: era lança se clauèc ena espatla dreita; eth guerrèr hèn un gemiment, queiguec d'esquia en povàs, e es auti peonis hugeren, pr'amor que Patrocle les costèc temor en aucir ath sòn capitan, que tant subergessie en combat. D'aquesta sòrta Patrocle les hec enlà des vaishèths e amortèc er ardent huec. Eth vaishèth demorèc aqui miei usclat, es teucris hugeren damb gran tarrabastalh, es danaus se dispersèren pes concaves naus, e se produic un gran ramalh. Dera madeisha manèra que Zèus fulminant trè ua densa broma de naut de tot deth cim d'un monte e se desnishen es ticolets, cim e vals, perque en cèu s'a daurit era vasta region eterèa; atau es danaus alendèren dempús de desliurar es naus deth huec destructor; mèus, òc ma hè, que non i auèc pausa en combat. Pr'amor qu'es teucris non hugien a camp dubèrt, perseguidi pes bellicosos aquèus, senon qu'encara resistien, e solet per besonh se retirauen des naus.

Alavetz, ja estenuda era batalha, cada capitan aucic a un òme. Er esforçat hilh de Meneti, eth primèr, heric damb era agudenta lança a Areilice, que s'auie virat d'esquia

entà húger: eth bronze li trauessèc era cueisha e li trinquèc eth uas, e eth teucra queiguec en solèr. Eth bellicós Menelau heric a Toant en pièch, a on aguest ère sense defensa ath cant der escut, e deishèc sense fòrça es sòns membres. Eth Filida, en veir qu'Anficle l'anaue a atacar, se l'auancèc e arthenhèc foter-li era pica ena part superiora dera cama, a on mes gròs ei eth muscle: era punta esbocinèc es nèrvis, e era escurina caperèc es uelhs deth guerrèr. Des Nestorides, Antilòc trauessèc damb era bronzinada lança a Atimni, en clauar-la en vrente, e eth teucra queiguec de bocadents en solèr; eth frair d'aguest, Maris, irritat per tau mòrt, se li botèc ath dauant e escometec damb era lança a Antilòc; alavetz, er aute Nestorida, Trasimedes, parièr as dius, se l'auancèc e lo heric ena esquia: era punta estarnèc eth tendon dera part superiora deth braç e trinquèc eth uas; eth guerrèr queiguec damb tarrabastalh, e era escurina caperèc es sòns uelhs. D'aguesta sòrta, es dus esforçats companhs de Sarpedon, adreits tiraires, e hilhs d'Amisodar qu'elevèc ara indondabla Quimera, causa de maus entà molti òmes, sigueren vençudi pes dus frairs e baishèren en Erebo. (Ajax d'Oilèu ataquèc e cueihèc viu a Cleobul, apreissat pera gentada; e li treiguec era vida, en tot herir-lo en còth damb era espada aprovedida de ponhada; era lama sancera s'escauhèc damb era sang, e era roienca mòrt velèren es uelhs deth guerrèr). Penelèu e Licont anèren a trapar-se, e en auer lançat es sues lances en bades, pr'amor qu'es dus manquèren era balestada, s'escometeren damb es espades: Licont li fotèc ath sòn enemic un talh en cimalh deth casco, qu'ornauen crins de shivau, mès era espada se li trinquèc ena ponhada; Penelèu en.honsèc era sua en còth de Licont, dejós dera aurelha, e l'ac braquèc complètament: eth cap queiguec entà un costat, tengut solet pera pèth, e es membres perderen eth sòn vigor. Meriones arthenhèc damb es sòns pès leugèrs a Acamant, quan pujaue en car, e lo heric ena espatla dreita: eth teucra queiguec en solèr, e es tenèbres caperèren es sòns uelhs.

A Erimant li fotèc Idomenèu eth crudèu bronze pera boca: era lança li trauessèc eth cap per dejós deth cervèth, trinquèc es blanqui uassi e botgèc es dents; es uelhs s'aumpliren de sang que vessaue deth nas e dera boca dubèrta, e era mòrt, coma se siguesse escura broma, enrodèc ath guerrèr.

Cada un d'aguesti capitans danaus aucic, donc, a un òme. Coma es voraci lops escometen a anhèths o crabòts, en tot arrincar-les d'ua vegada que se disperse en monte per çò dera impericia deth pastor, donques que tanlèu aqueri les ven se les hèn a vier e les esbocinen per çò d'auer aguesti darrèrs un còr timid; atau es danaus cargauen contra es teucris, e aguesti, pensant ena hujuda orribla, se desbrembauen de mostrar eth sòn impetuós valor.

Eth gran Ajax desiraue de contunh lançar era sua lança contra Hectòr, armat de bronze; mès er eròi, qu'ère fòrça expèrt ena guerra, caperant es sues amples espatles damb un escut de pèth de taure, ère atentiu ath fiulet des flèches e ath sorrolh des dards. Pro que vedie qu'era victòria s'inclinaue deth costat der enemic, mès resistie encara e sajaue de salvar as sòns companhs estimadi.

Dera madeisha manèra que s'esten ua broma dèr Olimp entath cèu, dempús d'un dia tranquil, quan Zèus premanís ua tempèsta; atau es teucris hugeren des naus, cridant, e ja

non siguec ordenadament que passèren eth fossat. A Hectòr lo treigueren d'aquíu, damb es sues armes, es shivaus de leugèrs pès; e er eròi deishèc de cornèr ara multitud des teucrí, qu'arturaue, a desgrat d'eri, eth prigond fossat. Moltí velòci shivaus, trincant es cars des capitans per extrèm deth timon, les deishèren en fossat. Patrocle anaue dauant, exortant veementament as danaus e pensant en costar mau as teucrí; es quaus, botadi en desorde, aumplièn toti es camins hugent damb gran cridadissa; era povassada arribaue naut de tot des bromes, e es solipèdes shivaus tornauen entara ciutat dès es naus e es tendes. Patrocle, a on vedie as enemícs mès desordenadi, entà aquíu se filaue cridant; es guerrèrs queiguien de bocadents dejós des èishi des cars, e aguestí volcauen damb gran tarrabastalh. En arribar en fossat, es shivaus immortaus qu'es dius balheren a Hectòr coma esplendid present, lo sauvèren en un bot, desirosí de seguir entà dauant; e quan a Patrocle er in l'amièc entà Hectòr pr'amor de herir-lo, ja es velòci shivaus se l'auien hèt a vier. Dera madeisha manèra qu'ena tardor descargue ua tempèsta sus era nera tèrra, quan Zèus hè quèir violenta ploja, irritat contra es òmes qu'en en *forum* balhen senténcies dolentes e hèn enlà ara justícia, sense crànher era resvenja des dius; e es arrius gessen de mair e es barrancs braquen fòrça ticòs, bramen quan corren de naut des montanhes entath mar porpra e destruissen es labors deth camp; atau corrien es ègües troianes, en tot hèr planhoses endilhades.

Patrocle quan auèc separat des auti enemícs, ad aqueri que formauen es darrèrs falanges, les obliguèc a tornar entàs vaishèths, en lòc de permeter-les qu'entrèssen en Troia; e escometent-les entre es naus, er arriu e eth nau mur, les aucie entà resvenjar a moltí des sòns. Alavetz li clauèc a Pronoo era lança en pièch, a on aguest quedaue sense defensa ath costat der escut, e lo deishèc sense fòrça enes membres: eth teucrí queiguec damb tarrabastalh. Dempús ataquèc a Testor, hilh d'Enope, que se trapaue arraulit en lustrat sèti e en sòn trebolament auie deishat qu'es retnes se n'anèssen des sues mans: li clauèc d'apròp era lança ena maishèra dreita, la hec passar a trauèrs des dents e lo quilhèc per dessus dera barramenta. Coma eth pescador, seigut ena arròca, trè deth mar un peish enòrme, tient era còrda e er am, atau Patrocle, lheuand era reludenta lança, treiguec deth car a Testor damb era boca dubèrta e lo lancèc de morre en solèr; eth teucrí, en quèir, perdec era vida. Dempús heric d'un còp de pèira eth cap d'Erilau, que venguie a escometer-lo, e l'ac trinquèc en dus laguens deth casco: eth teucrí queiguec en solèr, e lo caperèc era destructora mòrt. E successiuament anèc derribant ena fertila tèrra a Erimane, Anfoter, Epaltes, Tlepoleme Damastorida, Equio, Pires, Ifèu, Evipe e Polimele Argeada.

Sarpedon, en veir qu'es sòns companhs, d'armadures sense cintura, perien a mans de Patrocle Menetiada, repoteguèc as deiformes licis:

“Quina vergonha, ò licis! Entà on hugetz? Sigatz valents. Jo vau a gèsser ar encontre d'aguest òme, entà saber-me'n se qui ei qu'atau venç e tanti maus còste as teucrí, pr'amor que ja, a moltí valents, les a trincat es jolhs.”

Didec; e sautèc deth car en solèr sense deishar es armes. Ath sòn torn, Patrocle, en veder-lo, baishèc deth sòn car. Coma dus voltors de torçades ungles e corbat bèc

pelegen, cridant, sus era nauta arròda; atau aqueri s'escometeren damb tota era fòrça deth morir. Les vedec eth hilh der astut Saturn, e, esmoigut, deishèc a Juno, era sua fraia e esposa:

“Ai de jo! Eth fado dispause que Sarpedon, qu'estimi mès qu'a toti es òmes, sigue mòrt per Patrocle Menetiada. Entre es dus prepausi trantalhe eth mèn còr: lo treirè viu dera luctuosa batalha, entà deishar-lo en ric pòble dera Licia, o deisharè que perisque a mans de Mentiada?”

Li responec Juno venerabla, era des grani uelhs: “Plan terrible Saturn, quines paraules deishères anar! Un aute còp vòs desliurar dera mòrt orribla ad aguest òme mortau, que ja hè temps qu'eth fado a condemnat a morir? Hètz-ac, mès non toti es dius i seram d'acòrd. Ua auta causa te vau a díder, que gravaràs ena tua memòria: pensa que s'a Sarpedon lo manes viu entath sòn palai, bèth aute diu volerà trèir ath sòn hilh deth dur combat, pr'amor que molti dius des immortaus luten ath torn dera gran ciutat de Priam, e haràs que sa pairs s'aluguen en terribla ira. Mès se Sarpedon t'ei estimat e eth tòn còr lo planh, dèisha que morisque a mans de Patrocle en dur combat; e quan era amna e era vida l'abandonen, ordena ara Mòrt e ath doç Saunei que l'amien ena vasta Licia, entà qu'es sòn frairs e amics li hèsquen funeralhes e li bastisquen ua hòssa, donques que taus son es aunors degudi as mòrts.”

Atau didec. Eth pair des òmes e des dius non desaubedic, e hec quèir sus era tèrra sagnoses gotes entà aunorar ath hilh estimat, que Patrocle auie d'aucir ena fertila Troia, luenh dera sua pàtria.

Quan es dus eròis se trapèren cara a cara, Patrocle lancèc era sua lança, e en tot acertar en vrente der illustre Trasideme, escudèr valerós deth rei Sarpedon, lo deishèc sense fòrça enes membres. Sarpedon escometec ath sòn torn; e lançant era reludenta lança, manquèc era balestada; mès heric ena espatla dreita ath shivau Pedaso, qu'endilhèc mentre perdie er alend. Eth shivau queiguec en povàs, e er esperit l'abandonèc eth sòn còs. Heren fòrça es auti dus shivaus entà desseparar-se, croishic era joata en tot enredar-se es retnes per çò de qué eth shivau laterau jadie en povàs. Mès Automedont, famós pera sua lança, trapèc eth remèdi: desgainant era espada de longa punta qu'amiaue ath cant deth fòrt muscle, talhèc ara prèssa es tirants deth shivau laterau, e es auti dus se lheuèren e aubediren as retnes. E es eròis tornèren a escometer-se damb grana fòrça.

Alavetz Sarpedon lancèc ua auta reludenta lança e manquèc era balestada, donques qu'aquera passèc per dessus dera espatla quèrra de Patrocle sense herir-lo. Patrocle lancèc era sua e non en bades, donques que toquèc a Sarpedon e lo heric en teishut qu'enròde ath còr. Queiguec er eròi coma era ausina, eth pibo o eth naut pin qu'en monte braquen damb ahilades destraus es hustèrs entà hèr un pau de vaishèth; atau jadie aqueth, estirat dauant des shivaus e deth car, carrinçant es dents e cuellhent damb es mans eth povàs sagnós. Coma eth roienc e coratjós taure, ath quau s'avale un leon que s'a presentat ena vacada, brame quan se morís entre es maishères dera fèra, atau eth capitán des licis escudadi, herit de mòrt per Patrocle, s'enforismaue; e cridant ath companh, li parlaue d'aguesta sòrta:

“Estimat Glauc, guerrèr famós! Ara te cau èster fòrt e audaç lutador; ara t’a de balhar plaser era funèsta batalha, s’ei qu’ès valent. Ve-te’n pertot, exòrta as capitans licis tà que combaten ath torn de Sarpedon e defen-me tu madeish damb era pica. Que serè entà tu motiu constant de vergonha e opròbi se, perint laguens des naus, es aquèus me despolhen dera armadura. Luta, donc, damb tota era tua fòrça e encoratja a tota era armada!”

Atau didec; e eth vel dera mòrt s’estenec pes sòns uelhs e peth sòn ròstre. Patrocle, tient-li eth pièch damb eth pè, l’arrinquèc era asta; damb era seguic eth còr, e gesseran tanben era punta dera lança e era amna deth guerrèr. E es mirmidons arturèren es shivaus de Sarpedon, es quaus desirauen e volien hùger dèc que quedèc uet eth car des sòns patrons.

Glauc sentec ua prigonda pena en enténer era votz de Sarpedon; se li trebolèc era amna pr’amor de qué non lo podie ajudar; e sarrant-se damb era man eth braç herit per ua flècha que li lancèc Teucres, quan aqueth assautaue eth mur e er aquèu defenie as sòns, preguèc d’aguesta sòrta ar arquèr Apòllo:

“Escota-me, ò sobeiran, ja te trapes ena opulenta Licia, ja te trapes en Troia; pr’amor que de quinsevolh lòc pòs ajudar ad aqueth qu’ei afligit, coma jo ne sò ara. Qu’è ua grèu herida, patisqui agudents dolors enes braci e era sang non se seque; era espatla va mau, e m’ei impossible manejar fèrmament era lança e lutar damb es enemics. Que s’a mòrt un òme plan fòrt, Sarpedon, hilh de Zèus que ja non pòt deféner ne as sòns hilhs. Guaris-me, ò sobeiran, era grèu herida, adormís es mèns dolors e balha-me fòrça enta qu’era mia votz ahisque as licis a batalhar e jo madeish posqua lutar en defensa deth cadavre.”

Tau siguec era sua pregària. L’escotèc Febo Apòllo e de seguit padeguèc es sòns dolors, sequèc era nera sang dera grèu herida e li bohèc valor ena amna deth teucres. Glauc, en encuedar-se’n, se vantèc de qué eth gran diu auesse escotat eth sòn prèc. De seguit anèc pertot e exortèc as capitans licis entà que combatèssen ar entorn de Sarpedon. Dempús, s’endralhèc a pas long entàs troians; cerquèc a Polidamant Pantoida, ath divin Agenor, a Enèes e Hectòr armat de bronze; e en tot posar-se prèc d’eri, didec aquestes alades paraules:

“Hectòr! Te’n desbrembes totafèt des aliats que per tu pèrden era vida luenh des amics e dera pàtria, e ne tansevolh les vòs ajudar. Que jatz en solèr Sarpedon, eth rei des licis escudadi, que damb era sua justícia e eth sòn valor governaue era Licia. Eth fòrt Mart l’a aucit damb era lança de Patrocle. Ò amics, vietz e anujatz-vos en vòste còr: non se passe qu’es mirmidons li treiguen era armadura e escarnisquen eth sòn cadavre, irritadi pera mòrt des danaus as quaus heren perir es nòstes piques ath cant des velères naus.”

Atau s’exprimic. Es troians senteren gran e inconsolabla pena, perque Sarpedon, encara que forastèr, èrè un baloard entara ciutat; qu’auie amiat entada era nombrosi òmes e ena luta les depassaue a toti. Damb grani vams se filèren aqueri contra es danaus, e ath sòn

dauant i auie Hectòr, irritat pera mòrt de Sarpedon. E Patrocle Metiada, de còr valent, encoratgèc as aquèus, e les didec as Aiaces, que ja èren desirosi de combàter:

“Aiaces! Botatz tota era vòsta fòrça en refusar ar enemic e mostratz-vos tan valents coma n’auetz estat enquia ara o encara mè. Que jatz en tèrra Sarpedon, eth que prumèr assautèc era nòsta muralha. A, s’en tot apoderar-mos deth cadavre lo podessem otratjar, trèir-li era armadura des espatles e aucir damb crudèu bronze a bèth un des companhs que lo defenen....!”

Atau les parlèc, encara qu’eri ja desirauen derrotar ar enemic. E troians e licis d’un costat e mirmidons e aquèus der aute, sarrèren es falanges, arribèren as mans e comencèren a lutar damb òrra cridadissa ar entorn deth cadavre. Croishien es armadures des guerrèrs, e Zèus caperèc damb ua terribla escurina era crudèu batalha, entà que costèsse mè. Mès maus eth combat que se tenguie peth còs deth sòn hilh.

Ara prumeria, es teucris refusèren as aquèus, de uelhs vius, pr’amor que siguec herit un baron que non ère cèrtament eth mè covard des mirmidons: eth divin Epigèu, hilh deth magnanim Agacles; eth quau regnèc en d’auti tempsi ena populosa Budio; dempús, per çò d’auer aucit ath sòn valent cosin, se presentèc coma suplicant a Pelèu e a Titis, era d’argentadi pès, e eri lo manèren damb Aquilles entà Ilion, abondós en berdis shivaus, entà que combatesse contra es troians. Epigèu cuelhie eth cadavre quan eth poderós Hectòr li fotèc ua peirada en cap e l’ac trinquèc en dus, laguens deth fòrt casco: eth guerrèr queiguec capenjós sus eth còs de Sarpedon, e era destructora mòrt l’enrodèc. S’afligic Patrocle pera pèrta deth companh e trauessèc de seguit es prumèras files, coma eth velòc esparvèr acace a ua gralha o a un estornèl; dera madeisha manèra escometeres, ò abil cavalièr Patrocle, as licis e troians, irritat en tòn còr per çò dera mòrt deth tòn amic. E agarrant ua pèira, heric en còth a Estenelau, hilh estimat d’Itemedes, e li trinquec es tendons. Arreculèren es combatents deth dauant e er illustre Hectòr. Guaire ei er espaci que recor era flècha que lance un òme, ja en jòc entà entrenar-se, ja ena guèrra contra es enemics que li trèn era vida; atau se retirèren es teucris, en tot cedir ara possada des danaus. Glauc, capitan des escudadi licis, siguec eth prumèr que virèc era cara e aucic ath magnanim Baticles, hilh estimat de Calcon, qu’auie era sua casa ena Helade e ère distinguit entre es mirmidons pes sues propietats e riqueses: s’escapau Glauc, e Baticles l’anaue a agarrar, quan aqueth se virèc còp sec e li clauèc era pica ath miei deth pièch. Baticles queiguec damb tarrabastalh, es aquèus senteren prigonda pena pera mòrt deth valent guerrèr, e es teucris fòrça contents, enrodèren en grop eth cadavre, mè. Mès es aquèus non deishèren de mostrar eth sòn impetuós valor e escometèren damb fòrça ar enemic. Alavetz Meriones aucic a un combatent teucris, a Laogon, esforçat hilh d’Onetor e prèire de Zèus Idèu, qu’eth pòble veneraue coma a un diu: lo heric dejós dera maishèra e dera aurelha; era vida hugec des membres deth guerrèr, e era escurina orribla l’enrodèc. Enès lancèc era sua bronzinada lança, damb era intencion de herir a Meriones, que s’auançaue protegit per escut. Mès Meriones la vedec vier e evitèc eth còp en tot inclinar-se entà dauant: era immensa lança se clauèc en solèr darrèr d’eth e era lança tremolaue; mè. Mès lèu era impetuosa arma perdec era sua fòrça. Se calèc, donc,

era vibranta punta en solèr, e era lança siguec lançada en bades peth robust braç. Enèes, damb eth còr irritat, didec:

“Meriones! Encara que sigues un agil sautador, era mia lança t’aurie het enlà entà tostemp deth combat se t’auesse tocat.”

Li responec Meriones, celèbre pera sua lança: “Enèes! Que te serà dificil, encara que sigues valent, anequelir era fòrça de guairi gesquen a lutar damb tu. Que tanben tu ès mortau. S’artenhessa herir-te en miei deth còs damb er agudent bronze, de seguit, a maugrat dera tua fòrça e dera confiança que l’as ath tòn braç, me balharies glòria e a Pluton, eth des famosi shivaus, era amna.”

Atau didec; e eth valerós hilh de Meneti lo repoteguèc, dident: “Meriones! Per qué, en èster valent, t’entreties parlant atau? Ò amic! Damb paraules injurioses non artenheram qu’es teucri dèishen eth cadavre; mos cau que bèth d’eri baishe abans en sen dera tèrra. Es batalhes se guanhen damb es punhs, e es paraules servissen enes assemblades. Mos cau, donc, non parlar, senon combàter.”

Didec, comencèc a caminar e lo seguic Meriones, baron parièr a un diu. Madeish coma eth sarabat que se produís ena espessor d’un monte e se dèishe entèner luenh, quan es òmes hèn lenha; atau ère eth sorrolh que se lheuave dera tèrra espaciosa en èster pataquejadi eth bronze, eth cuèr e es escuts de pèth de buèu pes espades e es lances de dobla lama. E ja ne un òme perspicaç aurie coneishut ath divin Sarpedon, donques qu’es dards, era sang e eth povàs lo caperauen de cap a pès. S’agitauen toti ar entorn deth cadavre coma es mosques que bronzen pendent primauèra en estable per dessus des escudèles, quan es pòts son ar arràs de lèit: dera madeisha manèra borien aqueri ar entorn deth mòrt. Zèus non desseparaue es reludents uelhs dera dura batalha; e contemplant as guerrèrs, remenaue ena sua amna fòrça causes sus era mòrt de Patrocle: trantalhaue entre s’er illustre Hectòr auie d’aucir damb eth bronze a Patrocle sus Sarpedon, parièr a un diu, e trèir-li era armadura des espatles, o serie mès convenient alongar era terribla luta. E en tot considerar que çò melhor ère qu’eth valerós escudèr d’Aquilles Pelida hesse arrecular as teucri e a Hectòr, armat de bronze, entara ciutat e les treiguessèra era vida a molti guerrèrs, comencèc per calar timiditat a Hectòr, que hugèc en car, se metec en hujuda e exortèc as auti teucri tà que hugessen, donques qu’auie coneishut entà quin costat s’inclinaue era balança sagrada de Zèus. Tanpòc es fòrts licis gausèren resistir, e hugeren toti en veir ath sòn rei herit en còr e lançat en un pilèr de cadavres; pr’amor que queigueren fòrça òmes ath sòn entorn quan eth Saturn ahisquèc eth dur combat. Es aquèus li treigueren a Sarpedon era reludenta armadura de bronze e er esforçat hilh de Meneti l’autregèc as sòns companhs entà que se la hessen a vier enes concaves naus. E alavetz Zèus, qu’amolone es bromes, li didec a Apòllo:

“Ep, estimat Febo! Vè-te’n e dempús de trèir a Sarpedon d’entre es dards, neteja-li era nera sang; amia-lo entà un lòc luenhant e laua-lo en corrent d’un arriu; onhe-lo damb ambrosia, bota-li vestimentes divines e autreja-lo as velòci menaires e frairs bessons: eth Saunei e era Mòrt. E aguesti, en tot transportar-lo damb rapiditat, lo deisharàn en ric

pòble dera vasta Licia. Aquiu es sòns frairs e amics li haràn es funeralhes e li bastiràn un tumulus e ua estèla, donques qu'aguesti son es aunors degudi as mòrts.”

Atau didec, e Apòllo non desaubedic ath sòn pair. Baishèc des montes idèus entara terribla batalha, e de seguit, lheuèc ath divin Sarpedon d'entre es dards, e en tot amiar-lo entà un lòc luenhant, lo lauèc en corrent d'un arriu; l'onhec damb ambrosia, li botèc vestimentes divines e l'autregèc as velòci menaires e frairs bessons: era Mòrt e eth Saunei. E aguesti, en tot transportar-lo damb rapiditat, lo deishèren en ric pòble dera vasta Licia.

Patrocle encoratjaue as shivaus e a Automedont e perseguie as troians e as licis, e damb aquerò li venguec un gran malastre. Insensat! Se s'auesse tengut ara orde deth Pelida s'aurie vist liure dera funèsta Parca, dera nera mòrt. Mès tostemp eth pensament de Zèus ei mès eficaç qu'eth des òmes (aqueth diu met en hujuda ath baron esforçat e li trè aisidament era victòria, encara qu'eth madeish l'age ahiscat a combàter), e alavetz ahisquèc era animositat en pièch de Patrocle.

Qui siguec eth prumèr e qui eth darrèr qu'aucires, ò Patrocle, quan es dius te cridèren entara mòrt?

Sigueren prumèrament Adastre, Autonoo, Equecle, Perim Megada, Epistor e Melanip; e dempús, Elas, Muli e Pilartes. Aucic ad aguesti e es auti hugeren.

Alavetz es aquèus aurièn cuelhut Troia, era des nautes pòrtes, a trauèrs des mans de Patrocle, que manejaue damb gran furia era lança, se Febo Apòllo non s'auesse plaçat ena ben bastida tor entà damnatjar ad aqueth e ajudar as teucris. Tres còps se filèc Patrocle entà un angle dera nauta muralha; tres còps lo refusèc Apòllo, agitant damb es sues mans immortaus eth reludent escut. E quan, parièr a un diu, atacaue per quatau viatge, lo repoteguèc era divnitat damb terribles votzes:

“Retira-te, Patrocle d'alègre linhatge! Eth fado non a decidit qu'era ciutat des orgulhosi troians sigue destruida pera tua lança, ne per Aquilles, que tant te depasse”

Atau didec, e Patrocle arreculèc un gran tròç, pr'amor de non hèr-se a vier era colèra der arquèr Apòllo.

Hectòr se trapaue damb eth car e es shivaus enes pòrtes Escèes, e trantalhaue entre guidar-les de nauèth entara multitud e tornar a combàter, o ordenar a votzes qu'es sues tropes se refugièssen en mur. Mentre reflexionaue sus tot aquerò, se li presentèc Febo Apòllo, que cuelhec era figura deth valent joen Asio, qu'ère oncle mairau de Hectòr, dondaire de shivaus, frair carnau de Hecuba e hilh de Dimant, e demoraue ena Frigia, ath costat deth corrent deth Sangari. Atau transfigurad, exclamèc Apòllo, hilh de Zèus:

“Hectòr! Per qué t'absties de combàter? Non ac as de hèr. Pro que te depassèssa tant en bravesa, coma te sò inferior: alavetz te serie funèst retirar-te dera batalha. Mès, au, guida es shivaus de dures bates entà Patrocle, a veir se lo pòs aucir e Apòllo te balhe glòria.” Tanlèu auec dit aquerò, eth diu tornèc ena batalha. Er illustre Hectòr ordenèc a

Cebrion que foetèsse as shivaus e les dirigisse entara luta; e Apòllo, calant-se entre era multitud, suscitèc entre es danaus funèst rambalh e balhèc glòria a Hectòr e as teucrí. Hectòr deishèc alavetz as auti danaus, sense sajar d'aucir-les, e filèc as shivaus entà Patrocle. Agust, ath sòn torn, sautèc deth car en tèrra damb era lança ena man quèrra, agarrèc damb era drete ua pèira blanca e eriçada de puntes que l'aumplie era man; e en tot emparar-se en solèr, la lancèc, herint de seguit a un combatent, donques qu'eth trait non siguec en bades; li fotèc era peirada en front de Cebrion, menaire de Hectòr, qu'ère hilh bastard der illustre Priam e alavetz governaue es retnes des shivaus. Era pèira se hec a vier ambdues celhes; eth uas tanpòc resistic; es uelhs queigueren en povàs as pès de Cebrion; e Agust, coma se siguesse un cabussaire, queigued deth sèti ben bastit, pr'amor qu'era vida hugec des sòns membres. E en tot burlar-te'n d'eth, ò cavalièr Patrocle, exclamères:

“Ò dius! Be n'ei de rapid eth teucré! guaire aisidament saute ar estil cabussaire! Se se trapèsse en mar, abondós en peishi, Agust òme sautarie dera nau encara qu'eth mar siguesse tempestuós e poirie assadorar a moltes autes persones damb es ustres que pesquèsse. Damb aguesta facilitat a hèt era capviroleta deth car entara planhèra! Plan que òc, tanben es troians an cabussaires.”

Didec, e correc entar eròi damb era impetuositat d'un leon qu'assòle es estables enquia qu'ei herit en pièch e l'aucís eth sòn pròpri valor; dera madeish manèra, ò Patrocle, te lancères enventit contra Cebrion. Hectòr, ath sòn torn, sautèc deth car en solèr sense deishar es armes. E ambdús lutauen ath torn de Cebrion, coma dus ahaimadi leons qu'en monte pelegen furiosi peth cadavre d'un cèrvi; àtau es dus aguerrits champions, Patrocle Menetiada e er illustre Hectòr, desirauen herir-se er un ar aute damb aqueth crudèu bronze. Hectòr auie cuelhut ath mòrt peth cap e non lo deishaue; Patrocle l'auie agarrat per un pè, e es auti teucrí e danaus tenguien un acarnissat combat.

Coma er Euro e eth Noto luten ena espessor d'un monte, agitant era poblada seuva, e es longues arrames des herèishos, ausines e corniers piquen entre eri damb gran sorrolh, e s'entenen es croishits des que se trinquen; atau teucrí e aquèus s'aucien, sense bremparse'n dera perniciososa hujuda. Ath torn de Cebrion se clauèren en solèr fòrça lances agudentes e alades flèches que sautauen des arcs; un bon nombre de granes pèires herien es escuts des combatents; e er eròi jadie en solèr, sus un gran espaci, enrodat en un torbeg de povàs e desbrenbat der art de guidar es cars.

Enquia qu'eth solei auèc recorrut era mitat deth cèu, es traits artenhien parièr as uns qu'as auti, e es òmes queiguien. Quan aqueth se filèc entara còga, es aquèus èren es vencedors, contra aquerò dispausat peth destin; e en auer arrossegat eth cadavre der illustre Cebrion dehòra de posita des dards e deth revolum des teucrí, li treigueren era armadura des espatles.

Patrocle escometec furiós as teucrí: tres còps les ataquèc, tau que un aute Mart, hèt terribles votzes; tres còps aucic a nau òmes. E quan, parièr a un diu, escometeres, ò Patrocle, per quatau viatge, se vedec clarament que ja arribaues ara fin dera tua vida, pr'amor qu'eth terrible Febo gessec ath tòn encontre en dur combat. Mès Patrocle non

vedec ath diu, que, caperat per ua densa broma, trauessèc era gentada, se li botèc ath darrèr, e estirant era man, li fotèc un còp ena esquia e enes amples espatles. De seguit es uelhs der eròi patiren vertige. Febo Apòllo li treigüec eth casco deth cap damb traucs a manèra de uelhs, que rodèc damb sarabat enquias pès des shivaus. Eth plumalh se taquèc de sang e de povàs. Jamès aqueth casco, ornat damb crins de shivau, s'auie tacat queiguent en povàs, donques que protegie eth cap e eth beròi front deth divin Aquilles. Alavetz Zèus permetec tanben que l'amièsse Hectòr, donques que ja era mòrt s'anaue apressant tanben ad aguest capitan. A Patrocle se li trinquèc ena man era pica longa, ponderosa, grana, fornida, armada de bronze; er ample escut e era sua correja queigueren en solèr, e Apòllo deslignèc era coirassa qu'amiaue aqueth. Er estonament s'apoderèc der esperit der eròi, e es sòns beròis membres perderen era fòrça. Patrocle s'arturèc estonat, e alavetz li clauèc era lança ena esquia entre es espatles, eth dardan Euforbo Pantoida; eth quau depassaue a toti es dera sua edat en manejanent dera pica, en art de guidar un car e ena velòça corsa, e eth prumèr còp que se presentèc damb eth sòn car entà aprèner a combàter, hec quèir a vint guerrèrs des sòns respectius cars. Aguest sigüec, ò cavalièr Patrocle, eth prumèr que contra tu lancèc era sua lança, mès encara non te hec perir. Euforbo arrinquèc era lança de herèisho; e arreculant, se barregèc damb era multitud, sense demorar a Patrocle, encara que lo vedesse desarmat; mentre aguest, vençut pes còps deth diu e peth còp dera lança, arreculaue entath grop des sòns companhs pr'amor d'evitar era mòrt.

Quan Hectòr vedec qu'eth magnanim Patrocle s'aluenhaue e que l'auien herit damb agudent bronze, anèc ath sòn darrèr, entre es files, e li fotèc era lança ena part inferiora deth vrente, qu'eth hèr passèc de costat a costat; e er eròi queigüec damb tarrabastalh, costant gran afliccion ara armada aquèa. Dera madeisha manèra qu'eth leon escomet ena luta ath sauvatge sanglar quan ambdús luten arrogants en cim d'un monte per çò d'ua escassa hònt a on es dus vòlen béuer, e eth leon venç damb era sua fòrça ath sanglar, qu'alende desirós; atau Hectòr Priamida privèc dera vida, en tot herir-lo damb era lança, ath reforçat hilh de Meneti, qu'a tanti les auie balhat era mòrt. E en vantàr-se deth trianf, proferic aguestes alades paraules:

“Patrocle! Plan que òc demoraues esbauçar era nòsta ciutat, hèr captives as nòstes hemnes troianes e hèr-te-les a vier enes vaishèths entara tua pàtria. Insensat! Es velòci shivaus de Hectòr vòlen entath combat entà defener-les; e jo, qu'en manejanent dera pica depassi a toti es bellicosos teucris, hèsqui enlà des mèns eth dia dera esclavitud; mentre qu'a tu se te minjaràn es voltors. A, malerós! Ne Aquilles, en èster valent, t'a ajudat. Quan gesseres des naus, a on eth s'a demorat, te deuec hèr fòrça recomanacions, e te deuec parlar d'aguesta sòrta: *Non tornes enes concaves naus, cavalièr Patrocle, abans d'auer trincat era coirassa que capere eth pièch de Hectòr, tacada de sang.* Atau te parlèc, plan que òc; e tu, ò pèc, te deisherès convéncer.”

Damb febla votz li responeres, cavalièr Patrocle: “Hectòr!, vanta-te ara damb orgulhoses paraules, donques que t'an autreat era victòria Zèus Saturn e Apòllo; es quaus me venceren aisidament, en tot trèir-me era armadura des espatles. Se vint guerrèrs coma tu m'auessen atacat, toti aurièn mòrt vençudi pera mia lança. M'aucic eth

costat funèst, en tot servir-se de Latona e d'Euforbo entre es òmes; e tu arribes eth tresau, entà despolhar-me des armes. Ua auta causa te vau a díder, que calaràs ena tua memòria. Tanpoc tu as de víuer guaire temps, donques qu'era mòrt e eth fado crudèu se t'aprèssen, e periràs a mans deth gran Aquilles, descendent d'Eaco.”

Tanlèu acabèc de parlar, era mòrt lo caperèc damb eth sòn mantèl: era amna volèc des membres e baishèc en Orto, plorant era sua sòrt pr'amor que deishauè un còs fòrt e joen. E er illustre Hectòr li didec, encara que ja ère mòrt:

“Patrocle! Per qué me profetizes ua mòrt orribla? Qui sap s'Aquilles, hilh de Tetis, era de beròia cabeladura, non perderà abans era vida, herit pera mia lança?”

Dites aquestes paraules, botèc un pè sus eth cadavre, l'arrinquèc era bronzinada lança, e lo virèc d'esquia. Ara seguida se filèc, damb era lança ena man, entà Automedont, eth deiforme servidor der Eacida, de pès leugèrs; mès es velòci shivaus immortaus qu'a Pelèu li balheren es dius coma esplendid present, lo treiguien ja dera batalha.

CANT XVII

Autoritat de Menelau

Non deishèc d'avertir er Atrida Menelau, estimat de Mart, que Patrocle auie perit ena luta a mans des teucris; e, armat de reludent bronze, se dauric camin entre es combatents deth dauant e comencèc a botjar-se ath torn deth cadavre pr'amor de defener-lo. Dera madeisha manèra qu'era vaca primipara hè torns ath cant deth petit vedèth, bramant trendament, coma non avedada a parir; atau borie eth ròi Menelau près de Patrocle. E en tot plaçar-se dauant deth mòrt, quilhada era lança e abraçat er escut, se dispausaue a aucir ad aqueth que se l'apressèsse. Tanpòc Euforbo, er adreit lancèr hilh de Panto, se negligic en veir en solèr ar important Patrocle; senon que se posèc ath sòn costat e li didec a Menelau, estimat de Mart:

“Menelau Atrida, escolan de Zèus, prince d'òmes! Retira-te, dèisha eth cadavre e abandona aguestes sagnoses despolhes; pr'amor que, ena discutida luta, degun des troians ne des auxiliars illustres li clauèc era sua lança a Patrocle abans qu'ac hessa jo. Dèisha-me arténher immensa glòria entre es teucris. Non se passe que, en tot herir-te, te trèigua era doça vida.”

Li responec plan indignat eth ròi Menelau: “Pair Zèus! Que non ei bon qu'arrés se vante damb tanta supèrbia. Ne era pantèra, ne eth leon, ne eth dolent sanglar qu'an gran in en pièch e son orgulhosi dera sua fòrça, se presenten tan gausadi coma es adreits lancèrs hilhs de Panto. Mès eth fòrt Hiperenor, dondaire de shivaus, non seguic gaudint dera sua joenessa quan me demorèc, dempús d'injuriar-me en tot dider-me que jo èra eth mès covard deth guerrèrs danaus; e non me pensi qu'age pogut tornar damb es sòns pròpris pès ena pàtria, entà alegrar ara sua esposa e as sòns venerables pairs. Dera madeisha manèra te treirè era vida a tu, se gauses ofensar-me, e te conselhi qu'entornes ena tua armada e non te botes dauant; pr'amor qu'eth pèc solet se'n sap deth mau quan a arribat.”

Atau parlèc, sense convèncer a Euforbo, que responec dident: “Menelau, escolan de Zèus, ara pagaràs era mòrt deth mèn frair, que d'era tant de vantes. Deishères veuda ara sua hemna en recent talamus. Causères as nòsti pairs lèrmes e dolor prigond. Jo artenheria qu'aqueri malerosi deishèssen de plorar, se, en tot hèr-me a vier eth tòn cap e es tues armes, les botèssa enes mans de Panto e dera divina Frontis. Mès que non se tardarà guaire eth combat, ne quedarà sense decidir qui a d'èster eth vencedor e qui eth vençut.”

Dit aquerò, fotèc un còp en escut lis der Atrida; mès non podec trincar eth bronze, pr'amor qu'era punta se torcèc en tumar contra eth fòrt escut. Menelau Atrida ataquèc, ath sòn torn, damb era pica, pregant ath pair Zèus, e quan anaue Euforbo a arrecular, l'ac clauèc ena part inferiora dera gòrja, possèc era asta damb era robusta man e era punta li traussèc eth delicat còth. Euforbo queigüec damb tarrabastalh, ressonèren es

sues armes e se taquèren de sang es sòns peus, semblables as des Gràcies, e es retortilhs, qu'amiaue subjectadi damb anèths d'aur e de plata. Coma un exuberant olivèr que, plantat peth pagès en un lòc solitari a on ei abondiua era aigua, creish polit, ei breçat pes vents de tota sòrta e se capère de blanques flors; e vient còp sec era tempèsta, l'arrinque deth solèr e l'estire en tèrra; atau Menelau Atrida aucic a Euforbo, hilh de Panto e adreit lancèr, e de seguit comencèc a trèir-li era armadura.

Tau qu'un sauvatge leon, fidat ena sua fòrça, agarre dera vegada qu'ei en tot pèisher, ara milhor vaca, li trinque eth còth damb es fòrts dents, e en tot esbocinar-la, s'avale era sang e es entralhes; e atau es gossets e es pastors criden fòrça ath sòn entorn, mès de luenh, sense gausar vier contra era fèra pr'amor qu'eth palle temor les senhorege; dera madeisha manèra arrés auec era animositat de gèsser ar encontre deth gloriós Menelau. E er Atrida s'aurie hèt a vier aisidament es magnifiques armes d'Euforbo, se non ac auesse empedit Febo Apòllo; eth quau, cuelhent era figura de Mentès, capitan des cicons, ahisquèc contra aqueth a Hectòr, parièr ath velòç Mart, damb aguestes alades paraules:

“Hectòr! tu corres ara entad aquerò que non se pòt arténher: es shivaus der aguerrit Eacida. Qu'ei de mau hèr qu'arrés les tengue e sigue amiat per eri, exceptat d'Aquilles, qu'a ua mair immortau. E mentretant, eth bellicós Menelau Atrida, que defen eth cadavre de Patrocle, a aucit a un des mès esforçadi teucris, a Euforbo, hilh de Panto, en tot acabar damb er impetuós valor d'aguest capitan.”

Eth diu, en auer parlat atau, tornèc entara batalha. Hectòr sentcc prigond dolor enes neres entralhes, hec un còp de uelh enes files e vedec de seguit ar Atrida que despolhaue dera armadura a Euforbo, e ad aguest, estirat en solèr e vessant sang pera herida. Ara seguida, armat coma se trapaue en reludent bronze, e cridant agudentament, se dauric pas entre es combatents deth dauant coma se siguesse ua ahlama inamortabla alugada per Vulcan. Eth hilh d'Atrèu panteishèc en enténer es votzes, e ath sòn magnanim esperit li didec:

“Ai de jo! S'abandoni aguestes magnifiques armes e a Patrocle, que per resvenja jatz aciú estirat, cranhi que s'irritarà quinsevolh danau qu'ac veigue. E se per vergonha pelegi damb Hectòr e damb es teucris, coma qu'eri son molti e jo sò solet, dilhèu m'enròden; pr'amor que Hectòr, de tremolant casco, se hè a vier aciú a toti es troians. Mès, per qué eth còr me hè pensar en taus causes? Quan, en opausar-se ara divinitat, er òme lute damb un guerrèr protegit per bèth diu, lèu l'arribe un gran mau. Atau, donc, es danaus non s'irritaràn damb jo pr'amor que me veiguen cedir a Hectòr, que lute emparat pes divinitats. Mès s'enes mies aurelhes arribèsse era votz d'Aiax, valent ena luta, tornaria aciú damb eth e sonque pensaríem en lutar, encara que siguesse contra un diu, pr'amor de veir s'artenhièm arrossegar eth cadavre e autrejjar-lo ath Pelida Aquilles. Que serie bon aquerò entà hèr mès docis es presents maus.”

Mentre pensaue en tot aquerò, arribèren es fòrces des teucris, comandadi per Hectòr. Menelau deishèc eth cadavre e arreculèc, en tot virar-se entà darrèr de quan en quan. Dera madeisha manèra qu'eth pelut leon qu'aluenhen des estables es gossets e es òmes

damb crits e flèches, sent qu'eth còr audaç se l'arraulís e abandone de mala encolia era pleta; atau se desseparaue de Patrocle eth roienc Menelau; que, en amassar-se damb es sòns amics, s'arturèc, virèc era cara entàs teucrí e cerquèc damb es uelhs ath gran Aiax, hilh de Telamon. Lèu lo vedec ara quèrra dera batalha, a on encoratjaue as sòns amics e les ahiscaue a pelejar, pr'amor que Febo Apòllo les auie bohat un gran temor. Correc a trapar-lo, e en botar-se ath sòn costat, li didec aguestes paraules:

“Aiax! Vene, amic. Esdeguem-nos a combàter per Patrocle mòrt, e dilhèu poiram hèr-li a vier a Aquilles eth cadavre despolhat, donques qu'es armes ja les a cuelhut Hectòr, de tremolant casco”.

Atau didec; e esmoigüec eth còr der aguerrit Aiax, que trauessèc de seguit es prumères files ath cant deth roienc Menelau. Hectòr auie despolhat a Patrocle des magnifiques armes e se lo hège a vier en tot arrossegar-lo, pr'amor de separar-li damb er agudent bronze eth cap des espatles e autrejar eth cadavre as gossets de Troia. Mès se l'apressèc Aiax damb un escut coma ua tor, e Hectòr, hent repè, arribèc en grop des sòns amics, sautèc en car e autregèc es magnifiques armes as troians entà que se les hessen a vier entà Troia, a on l'auien de balhar immensa glòria. Aiax caperèc damb eth sòn escut ath hilh de Meneti e se tengüec fèrm. Dera madeisha manèra qu'eth leon va ar entorn des sòns cadèths quan en amiar-les peth bòsc li gessen ar encontre es caçaires, e en balhar mòstra dera sua fòrça, baishe es paupetes e cluque es uelhs; atau corrie Aiax ar entorn der eròdi Patrocle. En aute costat se trapaue Menelau, estimat de Mart, qu'en sòn pièch anaue creishent eth dolor.

Glauc, hilh de Hipolit, capitan des licis, dirigic alavetz eth treble ròstre entà Hectòr, e lo repotegüec damb aguestes paraules:

“Hectòr, eth dera mès beròia figura, qu'ès fòrça mancat deth valor qu'era guèrra t'exigís! Que non te merites era tua bona fama, donques que solet te'n sabes de húger. Pensa se com en futur defeneràs era ciutat e era ciudadèla, solet e sense mès ajuda qu'es òmes neishudi en Ilion. Cap des licis a de pelejar ja contra es danaus en favor dera ciutat, pr'amor que non s'arregrais eth hèt de lutar totemp e sense pòsa contra er enemic. Com, ò crudèu, salvaràs ena multitud a un escur combatent, se dèishes que Sarpedon, òste e amic tòñ, sigue presa e butin des aquèus? Tant que siguec viu, prestèc grani servicis ara ciutat e a tu madeish; e ara non gauses separar deth sòn cadavre as gossets. Plan per aquerò, s'es licis m'aubedissen, tornaríem entara nòsta pàtria, e era roïna mès espaventosa menaçarie a Troia. Mès, s'ara auessen es troians eth valor audaç e intrepid que sòlen mostrar aqueri que pera pàtria sostien batalhes e lutes damb es enemics, lèu arrossegaríem eth cadavre de Patrocle enquia Ilion. E tanlèu eth còs d'aguest siguesse retirat deth camp e amiat entara gran ciutat de Priam, es aquèus mos autrejarien, entà rescatar-lo, es beròies armes de Sarpedon, e taben poiríem amiar entà Troia eth cadavre der eròdi; pr'amor que Patrocle siguec escudèr der aquèu mès valent que i a enes naus, coma ne son tanben es sues tropes, que combaten còs a còs. Mès tu non gausères demorar ath magnanim Aiax, ne resistir era sua guardada ena luta, ne lutar damb eth, pr'amor que te depasse en fòrça.”

En tot guardar-lo damb ròstre trèble, responec Hectòr, de tremolant casco: “Glauc! Per qué, en èster coma ès, parles damb tanta supèrbia? Ò dius! Te hèja er òme mès senat de guairi viuen ena fertila Licia, e ara me cau repotegar-te per çò que pensères e dideres en assegurar que non posqui tier era escometuda deth gran Ajax. Jamès m’espauric era batalha, ne eth sarabat de shivaus; mès tostemp eth pensament de Zèus, qu’amie era egida, ei mès eficaç qu’eth des òmes, e eth diu met en hujuda ath baron esforçat e li trè aisidament era victòria, encara qu’eth madeish l’age ahiscat a combàter. Mès, tè, vene, amic, bota-te ath mèn costat, guarda es mies accions, e veiràs se serè covard ena batalha, encara que se tarde tot eth dia, o se harè que quauqu’un des danaus, sense sequestrar eth sòn afogament e valor, deïshe de deféner eth cadavre de Patrocle.”

Quan atau auec parlat, exortèc as teucris, hènnt granes votzes: “Troians, licis, dardans que còs a còs pelejatz! Sigatz òmes, amics, e mostratz eth vòste impetuós valor, tant que jo vestisqui es armes beròies deth gran Aquilles, que d’eres despolhè ath fòrt Patrocle dempús d’aucir-lo.”

Dites aguestes paraules, Hectòr, de tremolant casco, gessec dera funèsta batalha, e corrent damb leugèra planta, arthenhèc lèu e non guaire luenh as sòns amics qu’amiauen entara ciutat es magnifiques armes de Pelèu. Aquiu, dehòra deth luctuós combat, s’arturèc e se cambièc d’armadura: autregèc era pròpria as bellicosos troians, pr’amor de que la deishèssen ena sagrada Ilion, e se vestic es armes divines d’Aquilles, qu’es dius auien balhat a Pelèu, e aguest, ja ancian, cedic ath sòn hilh, que non les aurie d’usar tant de temps que, en usar-les, arribèsse era vielhesa.

Quan Zèus, qu’amolone es bromes, vedec que Hectòr se vestie es armes deth divin Pelida, botjant eth cap, parlèc damb eth madeish e didec:

“Ai, miserable! Non penses ena mòrt, que ja se trape prèc de tu, e te vestisses es armes divines d’un òme plan valent que toti cranhen. Qu’as aucit ath sòn amic, tan brave coma fòrt, e l’as trèt ignominiosament era armadura deth cap e des espatles. Mès encara te deisharè qu’artenhes ua gran victòria coma compensacion de qué Andromeda non receberà des tues mans, entornant tu deth combat, es magnifiques armes deth hilh de Pelèu.”

Didec Saturn, e baishèc es neres celhes en senhau d’assentiment. Era armadura d’Aquilles l’anèc ben a Hectòr, s’apoderèc d’aguest un terrible furor bellic, e es sòns membres se refortilhèren; e er eròi, hènnt fòrtes votzes, filèc es sòns passi entàs aliats illustres e se presentèc dauant d’eri damb es reludentes armes deth magnanim Pelida. S’apressèc a cada un des sòns capitans pr’amor d’encoratjar-les (a Mestles, Glauc, Medonte, Tersilòc, Asteropèu, Disenor, Hipotoo, Forcis, Cromi e er endonviare Enome) e les ahisquèc damb aguestes alades paraules:

“Escotatz, tribús nombroses d’aliats que demoratz enes entorns de Troia! Que non a estat peth desir ne peth besonh d’amassar un revolum de gent per çò que vos è het a vier des d’es vòstes ciutats; senon entà que defenetz coratjosament des bellicosos aquèus as esposas e as trendes mainatges des troians. Damb aguesta idia aclapi ath men pòble e

l'exigisqui bens e víuers entà ahiscar eth nòste valor. Ara que cada un se tengue de cara e ataque ar enemic, encara que morisque, o se sauve; que taus son es sòrts dera guèrra. Ad aqueth qu'arrossègue eth cadavre de Patrocle enquias files des troians, dondaires de shivaus, e hèsque arrecular a Ajax, li balharè era mitat des depolhes en tot salvar-me entà jo era auta mitat, e era sua glòria serà tan grana coma era mia.”

Atau parlèc. Toti escometeren damb piques quilhades contra es danaus, pr'amor qu'auien granes esperances d'arrincar eth còs de Patrocle des mans d'AjaxTelamoni. Insensati! Sus eth madeish cadavre, Ajax hec perir a molti d'eri, e aguest erò li didec alavetz a Menelau, valent ena luta:

“Ò amic, ò Menelau, escolan de Zèus! Ja non demori que gescam damb vida d'aguesta batalha. Ne cranhi tant peth cadavre de Patrocle, que assadorarà en Troia as gossets e audèths rapinaires, coma pera tua tèsta e pera mia; donques qu'eth bromadís dera guèrra, Hèctòr, ac capère tot, e a nosati mos demore ua mòrt crudèu. Au, crida as mès valents danaus, s'ei que quauqu'un te pòt entèner”.

Atau s'exprimic. Menelau, valent ena luta, non siguec desaubedient; e lheuuant ua fòrta votz, les didec as danaus:

“Ò amics, capitans e princes des aquèus; es que beuetz ena tenda des Atridas Agammenon e Menelau eth vin que pague eth pòble, manatz as tropes e vos arribe de Zèus er aonor e era glòria! Que m'ei de mau hèr veir a cada un des capitans. Tan gran ei eth combat que s'a entamenat aciu! Mès apressatz-vos vosati, en tot indignar-vos en vòste còr per çò de qué Patrocle arribe a èster ua jogalha entàs gossets troians”.

Taus sigueren es sues paraules. L'entenec de seguit eth velòç Ajax d'Oilèu, e acodic abans qu'arrés, corrent a traucers deth camp. Lo seguiren Idomenèu e eth sòn escudèr Meriones, parièr ar omicida Mart. E qui poirie retier ena memòria e díder es nòms de guairi aquèus anèren arribant entà encoratjar era luta?

Es teucris ataquèren sarradi, damb Hèctòr ath cap. Coma en ua desbocadura d'un arriu qu'es celestiaus ploges neurissen, es granes ondades tumen bramant contra eth corrent deth madeish, e vèssen en mar e es nautes arribes ressonen ar entorn; damb ua cridadissa tan grana marchauen es teucris. Mentretant, es aquèus s'estauen fèrms ath torn deth cadavre deth hilh de Meneti, sauvant eth madeish coratge e defenent-se damb es escuts de bronze; e Zèus enrodèc d'espessa broma es sòns reludents cascos, pr'amor que jamès auie auut en òdi ath hilh de Meneti mentre viuèc e siguec servidor d'Aquilles, e alavetz vedie damb desplaer qu'eth cadavre podesse èster jogalha des gossets troians. Plan per aquerò eth diu ahiscaue as companhs entà que lo defenessen.

Ara prumeria, es teucris refusèren as aquèus, de uelhs vius, e aguesti deishant de cornèr ath mòrt, hugeren espauridi. E encara qu'es capinauts teucris non arteneren aucir damb es sues lances a cap aquèu, coma desirauen, comencèren a arrossegat eth cadavre. Pòc temps s'auien d'estar es aquèus luenh d'aguest, pr'amor que les hec tornar Ajax; eth quau, autant pera sua figura coma pes sues òbres, ère eth milhor des danaus, dempús

deth gran Pelida. Trauessèc er eròi es prumères files, e parièr ena sua bravesa ath sanglar qu'en monte esparg aisidament, hèn torns pes matarrassi, as gossets e as alègres gojats dera madeisha manèra er illustre Ajax, hilh der illustre Telamon, escometec e dispersèc es falanges troianes que s'agitauen ath torn de Patrocle en decidit prepaus de hèr-lo-se a vier ena ciutat e arténher glòria.

Hipotoo, hilh illustre deth pelasgi Leto, l'auie estacat ua correja ath cauillar de Patrocle, ar entorn des tendons; e arrossegaue eth cadavre peth pè, a traùers deth dur combat, pr'amor de cuélher simpatia damb Hectòr e damb es teucrí. Lèu l'arribèc un malastre, que d'eth arrés, encara qu'ac desiresse, podec desliurar-lo. Pr'amor qu'eth hilh de Telemon, en tot escometer-lo entre era gent, lo heric d'apròp a traùers deth casco de bronzinades mentonères; eth casco, ornat damb un plumalh de crins de shivau, se trinquèc en recéber eth còp dera gran lança manejada pera robusta man; e eth cervèth gessec sagnós pera herida, ath long dera asta; eth guerrèr perdec es fòrces, deishèc anar des sues mans entath solèr eth pè der resistent Patrocle, e queiguec capenjós, ath cant deth cadavre, luenh dera fertila Larisa; e atau non podec pagar as sòns progenitors er elevatge, ne siguec longa era sua vida, pr'amor que peric vençut pera lança deth magnanim Ajax. Hectòr lancèc, ath sòn torn, era reludenta lança; mès Ajax, en encuedar-se'n, se hec enlà, e era bronzinada arma arteneh a Esquedi, hilh deth magnanim Ifetese, eth mès valent des focenci, qu'auie era sua casa ena celèbra Panope e regnaue sus molti òmes: se clauèc era punta dejós dera clavicula e, en trauessar-la, gessec pera espatla. Eth guerrèr queiguec damb tarrabastalh, e es sues armes ressonèren. Ajax heric ath miei deth ventre ar aguerrit Forcis, hilh de Fenope, que defenie eth cadavre de Hipotoo, e treigueren des sues espatles es respectiues armadures.

Alavetz es teucrí aurién tornat a entrar en Ilion, escometudí pes bellicosí aquèus e vençudí pera sua covardia; e es aquèus aurién artenhut glòria, contra era voluntat de Zèus, per çò dera sua fortaleza e deth sòn valor. Mès Apòllo ahisquèc a Enèes, cuelhent era figura der erald Perifant Eptida, qu'auie envielhit en tot hèr de precon ena casa deth pair der eròi e sabie balhar salutosi conselhs. Atau transfigurat, parlèc Apòllo, hilh de Zèus, dident:

“Enèes! De quina manèra poiries salvar era excèlsa Ilion, enquia e tot se i siguesse en contra un diu? Dera madeisha manèra qu'ac è vist hèr a diùersi barons que fidaue ena sua fòrça e vigor, ena sua bravesa e en revolum de tropes formades per un pòble intrepid. Mès ara, Zèus desire qu'era victòria sigue entà vosati e non entàs danaus; e vosati hugetz tremolant e non voletz combàter.”

D'aguesta sòrta parlèc. Enèes, en veir ath sòn dauant ar arquèr Apòllo, en arreconeisher-lo, e a granes votzes, li didec a Hectòr:

“Hectòr e es auti capitans des troians e es sòns aliats! Qu'ei ua vergonha qu'entrem en Ilion, acaçadi pes bellicosí aquèus e vençudí pera nòsta covardia. Ua divinitat m'a vengut a díder que Zèus, er arbitre suprèm, serà encara era nòsta ajuda ena batalha. Anem, donc, dret de cap as danaus, pr'amor de qué non se hèsquen a vier tranquillament entàs naus eth cadavre de Patrocle”.

Atau parlèc; e sautant plan mès enlà des combatents deth dauant, s'arturèc. Es teucri virèren era cara s'acarèren damb es aquèus. Alavetz Enèes li fotèc un còp de lança a Leocrite, hilh d'Arisbant e companh valent de Licomedes. En veder-lo estirat en tèrra, cuelhec pietat Licomedes, estimat de Mart; e, en arturar-se plan prèr der enemic, lancèc era reludenta lança, heric dejós deth diafragma a Apisaon Hipasida, pastor d'òmes, e li deishèc es jolhs sense fòrça: aguest guerrèr venguie dera fertila Peonia, e ère, dempús d'Asteropèu, eth que mès destacaue en combat. Lo vedec quèir eth bellicós Asteropèu, e cuelhut de pietat, correc entada eth, prèst a lutar contra es danaus. Mès que non li siguec possible, pr'amor que guairi enrodauen pertot a Patrocle, se caperauen damb es escuts e lançauen es lances. Ajax recorrie es files e daue moltes ordes: ordenaue qu'arrès arreculèsse, abandonant eth cadavre; ne s'auancèsse as auti aquèus, senon que toti enrodèssen ath mòrt e lutèssen d'apròp. Atau les ac didie eth gran Ajax. Era tèrra ère adaiguada de sang e morien, uns darrèr des auti, molti troians, poderosi aliats, e danaus; pr'amor qu'aguesti darrèr non lutauen sense vessar sang, encara que semblaue qu'èren en mens nombre perque sajuen tostemp de defener-se reciprocament ath miei dera gent, pr'amor d'evitar era crudèu mòrt.

Atau combatien, damb eth lardor deth huec. Que non auries dit qu'existissen eth solei e era lua, pr'amor que se trapauen caperadi pera broma toti es guerrèrs illustres e lutauen ath torn deth cadavre de Patrocle. Es auti teucri e aquèus, de beròies armadures, liures dera escurina, pelejauen jos eth cèu seren: es viui arrais deth solei herien eth camp, sense qu'apareishesse cap broma sus era tèrra ne enes montanhes, e eri combatien e descansauen alternatiuament, en tot trapar-se a grana distància es uns des auti e sajar de desliurar-se des traits que les dirigien es contraris. E mentretant, es deth centre patien fòrça maus per çò dera broma baisha e deth combat, e es mès valents èren pataquejadi peth crudèu bronze. Dus barons importants, Trasimedes e Antilòc, ignorauen encara qu'er illustre Patrocle auesse mòrt e se pensauen que lutaue damb es teucri ena prumèra fila. Ambdús, encara que se n'encuedauen de qué es sòns companhs èren mòrts o derrotadi, pelejauen separadament des auti; donques qu'atau les ac auie ordenat Nestòr, quan dès es neres naus les envièc entara batalha.

Pendent tot eth dia tengueren era gran batalha e eth crudèu combat. Qu'auien es pès cansadi e sudadi, e tanben es comes e es jolhs, e tacadi de povàs es uelhs e es mans, guairi lutauen ar entorn deth valent servidor der Eacida, de pès leugèrs. Dera madeisha manèra qu'un òme balhe as obrèrs, entà que l'estiren, ua pèth grana de taure caperada de greish; e eri, agarrant-la, se boten ath sòn entorn, e tirassant toti ath còp ges era umiditat, penetre eth greish e era pèth quede perfèctament estirada per toti es costats; atau estiraue aqueri deth cadavre entà aci e entà delà, en un espaci redusit, e auien granes esperances d'arrossegar-lo es teucri entà Ilion, e es aquèus entàs concaves naus. Un rambalh herotge se produie ath torn deth mòrt; e ne Mart, qu'ahisque as guerrèrs, ne Minerva per airosa que siguesse, aurien trapat arren que repotegar-li, s'ac auessen presenciats.

Tan funèst combat d'òmes e shivaus costèc Zèus aqueth dia sus eth cadavre de Patrocle. Et divin Aquilles ignorau encara era mòrt der eròi, pr'amor qu'era luta ère luenh des

velères naus, ath pè deth mur de Troia. Non s'imaginaue qu'auesse mòrt, senon que tornarie viu dempús d'auer-se apressat enes pòrtes; pr'amor que tanpòc demoraue que cuelhessen era ciutat, ne solet, ne damb eth madeish. Atau l'ac auie entenut fòrça còps a sa mair quan, en parlar-li a despart des auti, li revelaue eth pensament deth gran Zèus. Mès alavetz era divessa non l'anoncièc eth gran malastre que venguie d'arribar: era mòrt deth companh que mès estimaue.

Es combatents, brandint ahilades lances, s'escometien de contunh ath torn deth cadavre; e s'aucien es uns as auti. E i auec bèth un, entre es aquèus, que parlèc d'aguesta sòrta:

“Ò amics! Non serie entà vosati ua accion gloriosa, era de tornar enes concaves naus. Abans era nera tèrra se mos avale a toti; que serie milhor, s'auem de perméter as troians, dondaires de shivaus, qu'arrosseguen eth cadavre entara ciutat e artenhèn glòria.”

E ath sòn torn, bèth un des magnanims teucri, didie atau: “Ò amics! encara qu'eth destin age dispausat que perigam toti ath costat d'aguest òme, qu'arrés abandone era batalha.”

Damb taus paraules encoratjauen eth valor des sòns companhs. Segue eth combat, e eth dur tarrabastalh arribaue ath cèu de bronze, a trauèrs de infecond etèr.

Es shivaus d'Aquilles plorauen, dehòra deth camp de batalha, dès que se'n saberèn de qué eth sòn menaire auie estat lançat en povàs per Hectòr, aucidor d'òmes. Per mès qu'Automedont, hilh valent de Diores, les foetaue damb eth flexible soriac e les dirigie paraules, ja suaues, ja menaçaires, non volien tornar entà darrèr, entàs naus e eth vast Helespon, ne filar-se entàs aquèus qu'èren en tot lutar. Coma era columna se tie fèrma sus eth tumulus d'un baron defuntat o d'ua matrona, autant de quiets s'estauen aqueri damb eth magnific car. Ajocauen eth cap, des sues paupetes gessien ardentes lèrmes que damb eres plorauen era pèrta deth menaire, e es fòrts crins èren tacadi e queigudi en ambdús costats dera joata. En veder-les plorar, Saturn cuelhec pietat d'eri, botgèc eth cap, e parlant damb eth madeish, didec:

“A, malerosi! Per qué vos autrejam ath rei Pelèu, a un mortau, en èster vosati exempti dera vielhesa e dera mòrt? Dilhèu entà que cuelhèssetz pena entre es miserables mortaus? Pr'amor que no i a un èssèr mès maleros qu'er òme, entre guairi alenden e se botgen sus era tèrra. Hectòr Priamida non serà amiat per vosati en beròi car; non ac vau a perméter. Dilhèu non ei pro que s'age apoderat des armes e se vante d'aguesta manèra? Balharè fòrça as vòsti jolhs e ath vòste esperit, entà que vos hescatz a vier san e en bona santat a Automedont des dera batalha enquiàs concaves naus. E autrejarè glòria as teucri, que seguiràn aucint enquia qu'arriben enes naus de molti bancs, s'acògue eth solei e arribe era sagrada escurina.”

Tau didec, e bohèc grana fòrça as shivaus: secodiren aguesti eth povàs des crins e arrosseguerèn velòçament eth leugèr car entàs teucri e es aquèus. Automedont, encara qu'aclapat pera sòrt deth sòn companh, volie combàter des deth car, e damb es shivaus se lançaue contra er enemic coma eth voltor contra es auques; e damb era madeisha facilitat hugie deth revolum des teucri, que les escometie entà agarrar-les. Mès que non

aucie òmes quan se metie a perseguir, pr'amor que, solet ena sera, non l'ère possible atacar damb era lança e tier ath còp as velòci shivaus. Lo vedec fin finau eth sòn companh Alcimedont, hilh de Laerces Hemonida, e en tot botar-se darrèr deth car, li didec a Autodemont:

“Autodemont! Quin diu t'a bohat tan inutil prepaus e t'a privat deth tòn bon sen? Per qué, estant solet, combates damb es teucris ena prumèra fila? Eth tòn companh recebec era mòrt, e Hectòr se vante de caperàr es sues espatles damb es armes der Eacida.”

Li responec Autodemont, hilh de Diores: “Alcimedont! quin aute aquèu poirie subjectar o ahiscar ad aguesti shivaus immortaus milhor que tu, se non siguesse eth madeish Patrocle, conselhèr parièr as dius, tant que siguec viu? Mès que ja era mòrt e eth destin l'artenheren. Recuelh eth soriac e es lustrades retnes, e jo baisharè deth car entà combàter.”

Atau parlèc. Alcimedont, pujant ara prèssa en velòç car, agarrèc eth soriac e es retnes, e Autodemont sautèc en solèr. Se n'encuedèc er illustre Hectòr, e de seguit li didec a Enès, qu'ère ath sòn costat:

“Enès, conselhèr des teucris, de bronzinades armadures! Veigui qu'es shivaus der Eacida, leugèr de pès, campen de nauèth amiadi per menaires febles. E me pensi que m'apoderaria d'eri, se tu me volesses ajudar; donques qu'escometent nosati as menaires, aguesti non gausarien resistir ne lutar cara a cara.”

Didec; e eth valerós hilh d'Anquises non deishèc d'aubedir-lo. Ambdús passèren entà dauant, protegint es sues espatles damb solids escuts de pèths seques de buèu, caperades damb ua gròssa capa de bronze. Les seguiren Cromi e Arete, semblable a un diu, qu'auien granes esperances d'aucir as menaires e hèr-se a vier es shivaus de long còth. Insensati! Que non s'auien d'escapar d'Autodemont sense vessar sang. Aguest, pregant ath pair Zèus, aumplic de fòrça e vigor es neres entralhes. E de seguit li didec a Alcimedont, eth sòn fidèu companh:

“Alcimedont! Non tengues es shivaus luenh de jo, senon tant apròp que posca sénter eth sòn alend sus era mia espatla. Me pensi que Hectòr Priamida non padegarà eth sòn in enquia que puge en car d'Aquilles e govèrne es shivaus de beròis crins, dempús d'aucir-mos a nosati e des.hèir es files des guerrèrs aquèus; o eth madeish perisque, lutant damb es combatents deth dauant.”

Quan auec dit aquerò, cridèc as dus Aiaces e a Menelau: “Aiaces, capitans des aquèus! Menelau! Deishatz as mèis fòrts er encargue d'enrodar ath mòrt e de defèner-lo, refusant as enemics; e vietz vosati a desliurar-mos deth crudèu dia a nosati qu'encara viuem, pr'amor que vien entad aguest lòc, corrent a trauèrs deth luctuós combat, Hectòr e Enès, que son es mèis valents des teucris. Ena man des dius qu'ei çò que s'age de passar. Jo lançarè era mia lança, e Zèus s'encargarà dera rèsta.”

Didec; e brandint era enòrma lança, acertèc er escut lis d'Arete, que non artenhec detier era lança: lo trauessèc era punta de bronze, e trincant eth cinturón se clauèc en vrente

deth guerrèr. Dera madeisha manèra qu'un joen herís damb ahilada destrau a un buèu sauvatge per darrèr des còrnes, li braque es nèrvis e er animau hè un bot e què; atau eth teucra sautèc e queigüec capensús, e era agudenta lança, vibrant encara enes sues entralhes, lo deishèc sense fòrça enes membres. Hectòr lancèc era reludenta lança contra Automedont; mès agüest, coma que la vedie vier, evitèc eth patac en tot inclinar-se entà dauant: era fòrta lança se clauèc en solèr ath sòn darrèr, e era viròla tremolaue; mès lèu era impetuosa arma perdec era fòrça. E s'aurien escometut d'apròp damb es espades, se non les auessen obligat a separar-se es dus Aiaces; es quaus, enventidi, se dauriren pas entre era gent e acodiren dauant des votzes deth sòn amic. Qu'aueren pòur Hector, Enès e eth deiforme Cromi, e, hènt repè, deishèren a Arete, que jadie en solèr damb eth còr trauessat. Automedont, parièr ath velòç Mart, lo despolhèc des armes; e vantant-se, prononcièc agüestes paraules:

“Era pena deth mèn còr per çò dera mòrt deth hilh de Meneti, que s'a aleugerit un shinhau; encara que sigue inferior ada eth eth baron qu'è aucit.”

Dit aquerò, cuelhec e botèc en car es sagnoses despolhes, e de seguit pugèc en car, damb es pès e es mans sagnoses coma eth leon que s'a avalat un taure.

De nauèth se dauric ua luta acarnassida, funèsta, luctuosa, ar entorn de Patrocle. Ahisquèc era luta Minerva, que vengüec deth cèu, enviada entà ajudar as danaus peth poderós Zèus, qu'era sua pensada auie cambiat. Dera manèra que Zèus esten en cèu eth roienç arcolan, coma senhau d'ua guerra o d'un iuèrn tan hered qu'obligue a suspèner es trabalhs deth camp e entristís as vegades; atau era divessa, enrodada en porporada broma, penetrèc pes tropes aquèes e encoratgèc a cada guerrèr. Prumèr dirigic es sòn passi entath fòrt Menelau, hilh d'Atrèu, que se trapaue apròp; e cuelhent era figura e votz infatigabla de Fenix, l'exortèc dident:

“Que serie entà tu, ò Menelau, motiu de vergonha e d'escarni qu'es velòci gossets esbocinèssen jos es murs de Troia eth cadavre d'aqueth que sigüec companh fidèu der illustre Aquilles. Luta, tu per tu, e encoratja a tota era armada!”

Li responec Menelau, valent ena luta: “Pair Fenix, ancian respectable! Pro que Minerva me bohèsse fòrça e me desliurèsse dera fòrça des traits. Jo voleria botar-me ath cant de Patrocle e defener-lo, pr'amor qu'era sua mòrt esmoigüec fòrça eth mèn còr, mès Hectòr qu'a era terribla fòrça d'ua ahlama, e non cèsse d'aucir damb eth bronze, protegit per Zèus, que li balhe glòria.”

Atau s'exprimic. Minerva, era divessa des ludents uelhs, en tot vantar-se de qué aqueth la nomentèsse era prumèra entre totes es divinitats, li balhèc fòrça as espatles e as jolhs, e bohèc en sòn piech era audàcia dera mosca, que, encara que sigue esforiada fòrça còps, torne a picar pr'amor qu'era sang umana l'ei agradiua; d'ua audàcia semblabla aumplec era divessa es neres entralhes der eròi. S'endralhèc Menelau entath cadavre de Patrocle e lancèc era reludenta lança. Se trapauen entre es teucris Podes, hilh de Ection, ric e valent, ath quau Hectòr aunoraue fòrça ena ciutat pr'amor qu'ère eth sòn companh estimat enes taulejades: ad agüest, que ja se calaue en hujuda, lo trauessèc Menelau

damb era bronzinada lança que se li clauèc en cinturón, e eth teucra queiguec damb tarrabastalh. De seguit, Menelau Atrida, arrosseguc eth cadavre dèc es teucris entà on se trapauen es sòns amics.

Apòllo ahisquèc a Hectòr, en tot botar-se ath sòn costat dempús de cuèlher era figura de Fenelop Asiada; aguest auie era casa en Abido, e ère eth mès estimat des sòns òstes. Atau transfigurad, didec er arquèr Apòllo:

“Hectòr! Quin aute aquèu te cranherà, se huges temerós dauant de Menelau, que tostemp siguec guerrèr feble e ara, eth solet, a lheuath e se hè a vier dehòra de posita des teucris eth cadavre deth tòn fidèu amic, ath quau aucic, d’aqueth que pelejaue damb fòrça entre es combatents deth dauant, de Podes, hilh d’Eetion?”

Taus sigueren es sues paraules, e ua nera broma de pena enrodèc a Hectòr, que de seguit trauessèc es prumèras files, caperat de reludent bronze. Alavetz eth Saturn cuelhec era esplendida egida floquejada, caperèc de bromes eth Ida, lampegèc e tronèc fòrtament, agitèc era egida, e balhèc era victòria as teucris, en tot botar en hujuda as aquèus.

Eth prumèr que hugec siguec Penelèu, eth beòci, per çò d’auer rebut ua petita herida ena espatla; Polidamant, en apressar-se ada eth, li lancèc era lança, que l’esbocinèc era peth e l’arribèc enquiath uas. Hectòr, ath sòn torn, heric en canèth e deishèc dehòra de combat a Leite, hilh deth magnanim Aleccion; eth quau hugent espaurit e guardant ath sòn entorn, donques que ja non demoraue que damb era lança podesse combàter damb es teucris. Contra Hectòr, que perseguie a Leite, lancèc Idomenèu era sua lança e li fotèc un còp en pièch dera coirassa, ath costat dera popeta; mès se trinquèc aquera ena union dera asta damb et hèr; e es teucris cridèren. Hectòr dirigic era sua lança contra Idomenèu Deucalida, qu’anaue en un car; e manquèc pòc que non l’acertèsse; mès eth bronze se clauèc en Ceran, escudèr e menaire de Meriones, ath quau acompanhaue dèc que partiren dera ben bastida Licto. Idomenèu gessec aqueth dia des concaves naus coma fantassin; e aurie balhat as teucris un gran trionf, se non auesse arribat Ceran guidant es velòci shivaus; aguest siguec eth sòn salvador, pr’amor que lo desliurèc deth dia crudèu perdent era vida a mans de Hectòr, aucidor d’òmes. A Ceran, donc, lo heric Hectòr dejós dera maishèra e dera aurella: era punta dera lança li hec sautar es dents e li trauessèc era lengua. Eth guerrèr queiguec en solèr, e deishèc qu’es retnes venguessen en tèrra. Meriones, en tot inclinar-se, les recuelhec, e li didec a Idomenèu:

“Foeteja damb eth soriac as shivaus enquia qu’arribes enes velèras naus, donques que ja tu te’n sabes de qué non seràn es aquèus es qu’artenhen era victòria.”

Atau parlèc; e Idomenèu foetèc as shivaus de beròis crins, en tot guidar-les entàs concaves naus, pr’amor qu’eth temor l’auie entrat en còr.

Non se passèc inavertit ath magnanim Ajax e a Menelau que Zèus autregesse era victòria incerta as teucris. E eth gran Ajax Telamoni siguec eth prumèr a díder:

“Ò dius! Enquia e tot eth mès pèc coneisherie qu’eth pair Zèus afavorís as teucris. Es traits de toti eri, sigue covard o valent eth que tire, non manquen era balestada, pr’amor

que Zèus les dirigís; mentre qu'es nòsti quèn en solèr sense herir ad arrés. Au, pensem se com podem trèir eth cadavre e tornem, entà alegrar as nòsti amics, que deuen èster afligidi guardant entà aciu, e solide que pensen que ja non podem resistir era fòrça e es invictes mans de Hectòr, aucidor d'òmes, e lèu mos calerà refugiar enes neres naus. Pro que bèth amic avisèsse ath Pelida, donques que non me pensi que se'n sàpie dera infausta naua de qué a mòrt eth sòn amic estimat. Mès que non posqui veir entre es aquèus ad arrés capable de hè'c, caperadi coma son pera broma òmes e shivaus. Pair Zèus! Desliura dera espessa broma as aquèus, padega eth cèu, autreja qu'es nòsti uelhs veiguen, e destruis-mos ena lum, s'ei qu'ei aquerò çò que vòs."

Tau didec; e eth pair, pietós per veder-lo vessar lèrmes, dissipèc de seguit era escurina e hec enlà era broma baisha. Ludec eth solei e tota era batalha quedèc alugada. E alavetz didec Ajax a Menelau, valent ena luta:

"Guarda ara, Menelau, escolan de Zèus, se ves viu encara a Antilòc, hilh deth magnanim Nestòr; e mana-lo entà que vage ath mès córrer a dider-li ar aguerit Aquilles que s'a mòrt eth sòn companh mès estimat."

Taus sigueren es sues paraules; e Menelau, valent ena luta, aubedic e se n'anèc. Dera madeisha manèra que s'aluenhe der estable un leon, dempús d'irritar as gossets e as òmes que, susvelhant pendent tota era net, non l'an deishat minjar es grassi buèus (er animau, avid de carn, escometie, mes non artenhèc arren pr'amor qu'audaces mans li lancèren fòrça flèches e tèdes alugades entà que cuelhesse pòur, a maugrat de qué ère enferonit) e en hèr dia se'n va damb eth còr afligit; de tau mala encolia, Menelau, valent ena luta, se desseparaue de Patrocle, pr'amor que sentie gran temor de qué es aquèus, vençudi pera pòur, l'abandonèssen e siguesse presa des enemics. E l'ac recomanèc fòrça a Meriones e as Aiaces en tot dider-les:

"Aiaces, capitans des aquèus! Meriones! brembatz-vo'n ara dera mansuetud deth praube Patrocle, que sabec èster amable damb toti tant que gaudic de vida. Mès que ja era mòrt e eth destin l'artenheren."

Dit aquerò, eth ròi Menelau partic virant es uelhs pertot coma era agla (er audèth, sivans diden, de guardada mès perspicaça entre totes es que vòlen peth cèu), ara quau, enquia e tot estant enes nautades, non li passe inavertida ua lèbe de pès leugèrs estirada dejós d'un arbilhon espès, e se lance sus era e en un virament de uelhs l'agarre e li trè era vida; dera madeisha manèra, ò Menelau, escolan de Zèus, es tòns ludents uelhs se dirigien entà toti es costats, entre eth revolum de gent des sòns companhs, pr'amor de veir se podie trapar viu ath hilh de Nestòr. Lèu lo vedec ena quèrra deth combat, a on encoratjaue as sòns companhs e les ahiscaue a pelejar. E, en arturar-se ath sòn costat, li parlèc atau eth ròi Menelau:

"Ep, vene aciu, Antilòc, escolan de Zèus, e te'n saberàs d'ua malerosa naua que pro que non t'auessa de dider! Supausi que tu madeish coneisheràs, sonque damb hèr ua guardada, qu'un diu mos mane era derròta as danaus e qu'era victòria se decidís entàs teucrí. Qu'a mòrt eth mès valent aquèu, Patrocle, e es danaus lo trapen mens. Cor entàs

naus aquèes e anoncia-l'ac a Aquilles; per s'un cas, en pressar-se a vier, pòt amiar entath sòn vaishèth eth cadavre despolhat, donques qu'es armes les a Hectòr, eth de tremolant casco.”

Atau didec. S'estreptic Antilòc en entener-lo, e s'estèc ua estona sense poder parlar, se l'aupliren es uelhs de lèrmes e era votz sonora se li braquèc. Mès non per aquerò deishèc de complir era orde de Menelau: autregèc es armes a Laodoc, er illustre companh qu'ath sòn costat governaue as solipèdes shivaus, se metec a córrer, e gessec deth combat, plorant, entà dar era trista naua ath Pelida Aquilles.

Que non voleres, ò Menelau, escolan de Zèus, demorar-te aqui entà ajudar as fatigadi companhs d'Antilòc, encara qu'es pilis trapèren mens ath sòn cap. Menelau les envièc ath divin Trasimedes, e tornant ath mès córrer entath cadavre de Patrocle, s'arturec ath cant des Aiaces, e les didec:

“Que ja è manat ad aqueth entàs velèes naus, pr'amor de qué se presente dauant d'Aquilles, eth des pès leugèrs; mès que non me pensi qu'Aquilles vengue de seguit, per mès emmaliciat que sigue damb eth divin Hectòr, pr'amor que sense armes non poirà combàter damb es troians. Pensem nosati madeishi se com mos serà mès aisit trèir eth cadavre e desliurar-mos, ena luta damb es teucris, dera mòrt e deth destin.”

Li responec Ajax Telamoni: “Qu'està ben tot aquerò qu'as dit, illustre Menelau. Tu e Meriones calatz-vos de seguit, lheuatz eth cadavre e treiguetz-lo dera batalha. E nosati dus, qu'auem madeisha animositat, amiam eth madeish nòm e totstemp auem tengut amassa eth viu combat, vos seguirem, lutant darrèr vòste contra es teucris e contra eth divin Hectòr.”

Atau didec. Aqueri agarrèren ath mòrt e lo lheuèren plan naut; e cridèc era armada teucra en veir qu'es aquèus lheuauen eth cadavre. Escometeren es teucris coma es gossets que, en tot auançar-se as joeni caçaires, acacen ath sanglar herit: dera madeisha manèra que corren aguesti darrèr deth sanglar e desiren esbocinar-lo, mès quan er animau, fidat ena sua fòrça, se vire, arreculen e espauridi s'escampilhen; atau es teucris seguien en grop e herien as aquèus damb es espadcs e lances de dobla lama, mès quan es Aiaces virèren era cara e s'arturèren, a toti se les mudèc eth color dera cara e arrès gausèc auançar entà disputar-les eth cadavre.

D'aguesta manèra es dus capitans amiauen ara prèssa eth cadavre dèrs era batalha entàs concaves naus. Darrèr sòn s'entamenèc un gran combat: coma eth huec que se cale en ua ciutat, se lhèu de pic e lutz, e es cases s'esbaucen entre granes ahlames qu'eth vent, enforismat, botge; atau, un òrre sarabat de shivaus e guerrèrs acompanhaue ad aqueri que s'anauen retirant. Dera madeisha manèra qu'uns muls vigorosi trèn deth bòsc e arrossèguen per aspre camin ua biga o un gran soc destinat a pau de vaishèth, e esdeguen eth pas, mès era sua animositat ei aclapada peth cansament e era sudor; atau, ambdús capitans transportauen animadament eth cadavre. Darrèr d'eri, es Aiaces contenguèn as teucris, coma ua barralha estenuda per grana part dera planhèra refrene es corrents damnatjosi des arrius de cors enventit, les hè tòrcer eth camin e les senhale

eth lòc per a on toti les cau córrer, e jamès es arrius lo pòden trincar damb era fòrça des
sues aigües; de manèra semblabla, es Aiaces hègen enlà as teucrí que seguien lutant,
especiaument Enèes, hilh d'Anquises, e er illustre Hectòr. Tau que vòle ua volada de
parrats o corbassi, hènt terribles sorriscles, quan ven ar esparvèr qu'amie era mòrt as
auderèths; atau alavetz es aquèus, perseguidi per Hectòr e Enèes, corrien cridant
orriblament e se desbrenbauen de combàter. Moltes armes berdies des danaus que
hugien queigueren en fossat e enes vòres, e era batalha seguie sense pòsa.

CANT XVIII

Fabricacion des armes

Tant qu'es teucrí e es aquèus lutauen damb er ardor d'ardenta ahlama, Antilòc, messatgèr de velòci pès, anèc ara cèrca d'Aquilles. Lo trapèc ath cant des naus, de nautes popes, e ja er eròdi auie era presentida de çò que s'auie passat; donques que, panteishant, li parlaue atau ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo! Per qué es aquèus, de longa cabeladura, tornen a èster vençudi, e corren espauridi pera planhèra de cap as naus? Cranhi qu'es dius m'agen costat eth malastre crudèu entath mèn còr, que m'anocièc era mia mair en dider-me qu'eth mès valent des mirmidons deisharie de veir era lum deth solei, a mans des teucrí, abans que jo me morissa. Plan que òc a mòrt er esforçat hilh de Meneti. Malerós! Jo l'ordenè que tanlèu coma hesse enlà eth huec der enemic, tornèsse enes vaishèths e que non volesse lutar valerosament damb Hectòr.”

Mentre pensaue en tot aquerò, arribèc eth hilh der illustre Nestòr; e damb totes es lèrmes des sòns uelhs, li balhèc era trista notícia:

“Ai de jo, hilh der aguerrit Pelèu! Que te'n saberàs d'ua infausta naua, d'ua causa que non s'aurie d'auer passat. Patrocle jatz en solèr, e teucrí e aquèus luten ar entorn deth cadavre despolhat, pr'amor que Hectòr, eth de tremolant casco, a era armadura.”

Atau didec; e ua nera broma de pena enrodèc a Aquilles. Er eròdi cuelhec cendre damb es dues mans e vessant-la sus eth sòn cap, enlordic eth graciós ròstre e taquec era divina tunica; dempús s'estirèc en povàs, ocupant un gran espaci, e damb es mans se chinaue es peus. Es esclaves qu'Aquilles e Patrocle cautivèren gesseran afligides; e sorrisciant, enrodèren a Aquilles; totes se pataquejauen eth pièch e sentien aflaquir-se es sòns membres. Antilòc tanben se planhie, vessaue lèrmes e tenguie des mans a Aquilles, qu'eth sòn gran còr se des.heiguie en alendades, per pòur de qué se braquèsse era gòrja damb eth hèr. Hec Aquilles un terrible gemiment; l'entenec era sua venerabla mair, que se trapaue ath hons deth mar, ath costat der ancian pair, e s'estarnèc en somics; e guaires divesses nereides i auie en aqueres prigondors, totes s'amassèren ath sòn entorn. Aquiu i èren Glauce, Talia, Cimodoce, Nesea, Espio, Toe, Halia, era des grani uelhs, Cimotoe, Actea, Limnoea, Melita, Iera, Anfitoe, Agave, Dota, Prota, Ferusa, Dinamede, Dexamene, Anfinome, Calianira, Doris, Panope, era famosa Galatea, Nemertes, Apeudes, Calianasa, Climene, Ianira, Ianasa, Mera, Oritia, Amatia, era de beròies trenes, e es autes nereides qu'abiten eth hons deth mar. Era blanca tuta s'amplic de ninfes, e totes se pataquejauen eth pièch. E Tetis, començant a planher-se, didec:

“Escotatz, fraies nereides, entà que vo'n sapiatz de guaires penes patís eth mèn còr. Ai de jo, malerosa! Ai de jo, mair malerosa d'un valent! Amainadè a un hilh illustre, fòrt e insigne entre es eròis, que creishec coma un arbe; l'elevè coma a ua planta en terren

fertil e lo manè entà Ilion enes concaves naus tà que combatesse damb es teucrí; e ja non lo receberè mès, donques que ja non tornarà ena mia casa, ena casa de Pelèu. Tant que viu e ve era lum deth Solei, ei angoishat, e non posqui, encara que m'apressa ada eth, ajudar-lo. Anarè a veder-lo e me diderà era pena que l'aclape ara que non intervie enes batalhes.”

Didec, e gessec dera tuta; es nereides l'acompanhèren ploroses, e es ondades deth mar se trincauen ath sòn entorn. Quan arribèren ena fertila Troia, pugeren totes ena plaja a on es moltes naus des mirmidons auien estat plaçades en ambdús costats dera deth velòç Aquilles. Era venerabla mair s'apressèc ar eròi, qu'alendaue prigondament, e trincant er aire damb agudents clamors l'abracèc, e en ton planhós prononcièc aguestes alades paraules:

“Hilh! Per qué plores? Quina pena t'a arribat ena amna? Parla, non m'amagues arren. Zèus a complit çò que tu, lheuuant es mans, li demanères: qu'es aquèus siguessen aculadi ath cant des vaishèths e patissen vergonhosi desastres.”

Alendant prigondament, responec Aquilles, eth de pès leugèrs: “Mair mia! Er Olimp, plan que òc, ac a complit. Mès quin plaser me pòt produir, en auer mòrt Patrocle, eth mèn fidèu amic, que jo apreciaua mès qu'a toti es auti companhs e autant coma a jo madeish? Que l'è perdut, e Hectòr, dempús d'aucir-lo, lo despolhèc des prodigioses armes, admirables, magnifiques qu'es dius autregeren a Pelèu, coma esplendid present, eth dia que se botèren en talamus d'un òme mortau. Pro qu'auesses seguit demorant en mar damb es immortaus ninfes, e Pelèu auesse cuelhut ua esposa mortau. Mès que non se passèc atau, entà que sigue immens eth dolor dera tua amna quan se morisque eth tòn hilh, que ja non receberàs ena tua casa, quan entorne de Troia; pr'amor qu'eth mèn in ja non m'ahisque a víuer, ne a estar-me entre es òmes, se Hectòr non pèrd era vida, traussat pera mia lança, e recebe d'aguesta sòrta era digna pena pera mòrt de Patrocle Menetiada.”

Li responec Tetis, vessant lèrmes: “Que serà brèu era tua existéncia, sivans aquerò que dides; pr'amor qu'era mòrt te demore tanlèu Hectòr perisque.”

Responec plan afligit Aquilles, eth de pès leugèrs: “Que morisca jo de seguit, donques que non podí ajudar ar amic quan l'auciren: a perit luenh deth sòn país e sense èster jo ath sòn costat entà desliurar-lo deth malastre. Ara, donques que non è de tornar ena pàtria, ne è sauvat a Patrocle ne a molti amics que moriren a mans deth divin Hectòr, m'estonqui enes naus coma un pes inutil dera tèrra; en èster tau ena batalha coma degun des aquèus, de bronzinades armadures, pr'amor qu'ena assemblada, d'auti me depassen. Pro que s'acabèsse era discòrdia entre es dius e entre es òmes, e damb era perisse tanben era ira, que hè crudèu enquia e tot ar òme senat quan se cale en pièch e creish coma eth hum. Atau m'irritèc eth rei d'òmes Agammenon. Mès, deishem eth passat, encara qu'afligidi, donques que mos cau refrenar eth furor deth pièch. Vierè a cercar ar aucidor der amic estimat, a Hectòr, e patirè era mòrt quan ac decidisquen Zèus e es auti dius immortaus. Pr'amor que ne eth forçut Hercules se podec desliurar d'era, enquia e tot estant plan estimat deth sobeiran Zèus Saturn, senon qu'eth fado e era colèra funèsta de

Juno lo heren perir. Atau jo, se me cau auer ua sòrt parièra, jaderè ena hòssa quan me morisca; mès ara vau a ganhar glòria e fama e harè que quauques ues des matrones troianes o dardanes, de prigond vrente, alenden fòrtament e damb es dues mans se shuguen es lèrmes des sues trendes caròles. Que se'n sàpien de qué hè dies que m'abstengui de combàter. E tu, encara que m'estimes, non m'enebisques que lute, pr'amor que non artenheràs convencer-me."

Li responec Tetis, era des argentadi pès: "Òc, hilh mèn, qu'ei just e non se pòt repotegar que desliures as afligidi amics d'ua mòrt terribla; mès era tua magnifica armadura de reludent bronze l'an es teucri, e Hectòr, eth de tremolant casco, se vante de caperàr damb era es sues espatles. Totun, m'imagni que non se tardarà guaire era sua vantaria, pr'amor que ja era mòrt se l'aprèsse. Tu non entres en combat enquia qu'es tòns uelhs me veiguen tornar; e deman, a punta de dia, vierè a amiar-te ua beròia armadura fabricada per Vulcan."

Quan atau auec parlat, deishèc ath sòn hilh; e en tot virar-se entàs nereides, es sues fraies, les didec:

"Baishatz vosates en ample sen deth mar, anatz entara fortaleza der ancian pair e condatz-l'ac tot; e jo pujarè en naut Olimp entà que Vulcan, er illustre artisan, li balhe ath mèn hilh ua reludenta e magnifica armadura."

Atau parlèc. Es nereides se submergiren rapidament enes ondades deth mar, e Tetis, era divessa des argentadi pès, filèc es sòns passi entar Olimp pr'amor de proporcionar-li ath sòn hilh es magnifiques armes.

Tant qu'era divessa s'endralhaue entar Olimp, es aquèus, de beròies armadures, hugeren damb cridadissa immensa dauant de Hectòr, aucidor d'òmes, arribèren enes naus e en Helespon, e ja non podien trèir dehòra des traits eth cadavre de Patrocle, escudèr d'Aquilles, pr'amor que de nauèth les artenheren es teucri damb es sòns cars e Hectòr, hilh de Priam, que pera sua fòrça semblaue ua ahlama. Tres còps er illustre Hectòr agarrèc a Patrocle pes pès e sagèc d'arrossegat-lo, exortant damb grani crits as teucri; tres còps es Aiaces, revestidi der impetuós valor, lo refusèren. Hectòr, fidant ena sua fòrça, a viatges se lançauè ena luta, e a viatges se posauè e hège grani crits; mès jamès arreculaue complètament. Coma es pastors passen era net en camp e non artenhen hèr enlà dera presa a un afogat leon plan ahaimat; d'aguesta manèra, es bellicosi Aiaces non artenhien esforiar deth cadavre a Hectòr Priamida. E aguest l'aurie arrossegat, artenant immensa glòria, se non s'auesse presentat ath Pelida, entà conselhar-li que cuelhesse es armes, era velòç Iris, de pès leugèrs coma eth vent, ara quau enviaue Juno, sense que se'n sabesse Zèus ne es auti dius. Se placèc era divessa près d'Aquilles e prononcièc aquestes alades paraules:

"Au, Pelida, eth mès poderós des òmes! Ve-te'n a deféner a Patrocle, que peth sòn còs s'a format un gran combat près des naus. Que s'aucissen aqui, es aquèus defenent eth cadavre, e es teucri atacant damb era fin d'arrossegat-lo entara ventosa Ilion. E eth mès entestat entà hèr-lo-se a vier, qu'ei er illustre Hectòr, donques qu'eth sòn in l'ahisque a

bracar-li eth cap entà clauar-lo en ua estaca. Lheua-te, non jades mès; que s'avergonhe eth tòn còr de qué Patrocle arribe a èster jogalha des gossets troians, donques que serie entà tu motiu d'escarni qu'eth cadavre recebesse bèth otratge.”

Li responec eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs: “Divessa Iris! Quina des divinitats te mane coma messatgèra?”

Li didec era velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent: “Me mane Juno, era illustra esposa de Zèus, sense qu'ac sàpie er excèls Saturn ne es auti dius immortaus qu'abiten eth nheuat Olimp.”

Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Com posqui vier ena batalha? Es teucri qu'an es mies armes, e era mia mair non me permet entrar en combat enquia que damb aguesti uelhs la veiga tornar, pr'amor que m'assegurèc que me harie a vier ua beròia armadura fabricada per Vulcan. E mentretant, sabi pas de quin guerrèr poiria vestir es armes, se non ei que cuelhessa er escut d'Ajax Telamoni; mès me pensí qu'aguest se trape entre es combatents deth dauant e lute damb era lança peth cadavre de Patrocle.”

Li responec era velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent: “Pro que mo'n sabem nosati qu'aqueri an era tua magnifica armadura; mès mostra-te as teucri ena vòra deth fossat entà que, cranhent-te, deïshen de lutar; es bellicosí aquèus, que tant aclapadi son, s'encoratgen, e era batalha age era sua pausa, encara que sigue pendent pòc de temps.”

En díder aquerò, se n'anèc Iris, leugèra de pès. Aquilles, estimat de Zèus, se lheuèc, e Minerva li caperèc es fòrtes espatles damb era egida floquejada e l'enrodèc eth cap damb daurada broma, qu'en era usclauè ua ahlama resplendent. Dera madeisha manèra que se ve de luenh eth hum que, en gèsser d'ua isla a on se trape ua ciutat assetjada pes enemics, arribe en etèr, quan es abitants dempús de combàter tot eth dia en òrra batalha, ara còga deth solei aluguen molti huecs, qu'eth sòn resplendor puge naut, entà qu'ac veiguen es vesins, s'embarquen e les desliuren der embolh; atau eth resplendor deth cap d'Aquilles arribaue en etèr. E en tot apressar-se ath cant deth fossat, dehòra dera muralha, se posèc, sense barrejar-se damb es aquèus, pr'amor que respectaue eth prudent mandat de sa mair. Aquiu cridèc fòrtament e, a bèra distància, Palas Minerva cridèc tanben e suscitèc un immens ramalh entre es teucri. Dera madeisha manèra que s'enten era votz sonora dera trompeta quan vien a assetjar era ciutat enemics que trèn era vida, tan sonora siguec alavetz era votz der Eacida. Quan se deishèc enténer era votz de bronze der eròdi, toti se trebolèren en sòn còr, e es shivaus, de beròis crins, arreculauen damb es sòns cars, pr'amor qu'ath sòn laguens auien era presentida de malastres. Es menaires se quedèren estonadi en veir eth terrible e incessant huec qu'en cap deth magnanim Pelida hège usclar Minerva, era divessa de ludents uelhs. Tres còps eth divin Aquilles cridèc ath cant deth fossat, e tres còps se trebolèren es troians e es sòns aliats; e dotze des mès valents guerrèrs moriren cuelhudi pes sòns cars e heridi pes sues pròpies lances. E es aquèus, plan alègres, treigueren a Patrocle dera posita des traits e lo placèren en un lhet. Es amics l'enrodèren plorosi, e damb eri i anaue Aquilles, eth des pès leugers, vessant ardentes lèrmes, dès que vedec ath fidèu companh esbocinat

per agudent bronze e estirat en taüt. Que l'auie manat ena batalha damb eth sòn car e es sòns shivaus, e ja non podie receber-lo, pr'amor que d'era ja non tornaue viu.

Juno venerabla, era des grani uelhs, obliguèc ath Solei infatigable a cogar-se, sense qu'ac volesse, en corrent der Ocean. E un còp cogat, es divins aquèus arturèren era terribla luta e eth generau combat.

Es teucrí, ath sòn torn, en tot retirar-se dera dura batalha, desatelèren as velòci shivaus des cars e celebrèren assemblada abans de premanir eth sopar. En era s'estèren de pès e arrés gausec sèir-se; pr'amor qu'a toti les hège tremolar eth hèt de qué Aquilles se presentèsse dempús d'auer-se estat tant de temps separat deth funèst combat. Que siguec eth prumèr en arengar-les Polidamant Pantoida, eth solet que se'n sabie deth futur e deth passat: ère amic de Hectòr, e ambdús neisheren era madeisha net; mès Polidamant depassaue a Hectòr en eloqüència, e aguest destacaue fòrça mès en maneament dera lança. E dirigint-les, benevòl, era paraula, atau les parlèc:

“Pensatz-ac ben, amics, pr'amor que jo vos exòrti a tornar ena ciutat en sòrta de demorar ara divina Auròra ena planhèra, ath cant des naus, e tan luenh deth mur coma mos trapam ara. Mentre aguest òme siguec irritat damb eth divin Agammenon, siguec mès aisit de combàter contra es aquèus; e tanben a jo me shautaue passar era net ath cant des velères naus, demorant qu'acabariem en tot cuelher-les. Ara cranhi fòrça ath Pelida, de pès leugèrs, que damb era sua animositat arroganta non n'aurà pro de demorar-se ena planhèra, a on teucrí e aquèus sostien eth furor de Mart, senon que lutarà entà conquistar ara ciutat e as hemnes. Tornem, donc, ena ciutat; seguitz eth mèn conselh, abans de qué arribe çò que vau a díder. Era net immortau a arturat ath Pelida, de pès leugèrs, mès se deman mos ataque armat e mos trape aci, coneisheratz se qui ei, e arribarà gaujós ena sagrada Ilion aqueth qu'artenhe escapar, pr'amor qu'a molti se les minjaràn es gossets e es voltors. Pro que tau notícia jamès arribèsse enes mies aures! Se, encara que sigatz afligidi, seguitz eth mèn conselh, auram era armada amassada ena plaça pendent era net, pr'amor qu'era ciutat ei defenuda per tors e es nautes pòrtes hargades, solidament junhudes. Peth maitin, a trincar deth dia, pujaram armadi enes tors, e s'aqueth venguesse des naus a combàter damb nosati ath pè deth mur, que serà pejor entada eth; donques que li calerà tornar dempús de cansar as shivaus, d'estirat còth, damb corses de tota sòrta, en tot amiar-les erranti ath torn dera ciutat. Mès que non gausarà entrar en era e jamès la poirà esbauçar; abans se l'avalarán es velòci gossets.”

Guardant-lo damb rude ròstre, exclamèc Hectòr, eth de tremolant casco: “Polidamant! Non me shaute çò que prepauses de tornar ena ciutat e embarrar-mos en era. Qu'ei que non ètz cansadi de demorar entre murs? Abans toti es òmes dotadi de paraula cridauen ara ciutat de Priam rica en aur e bronze, mès que ja es beròies jòies desparesheren des cases: moltes riqueses an estat amiables entara Frigia e entà Meònia pr'amor d'èster venudes, dès que Zèus s'emmalicièc contra nosati. E ara qu'eth hilh der astut Saturn m'a autrejat arténher era glòria ath costat des naus e acular contra eth mar as aquèus, non balhes, ò pèc, taus conselhs ath pòble. Cap troian t'aubedirà, pr'amor que no'c vau a perméter. Au, actuem toti coma vau a díder. Sopatz en campament, sense trincar es

files, brembatz-vo'n dera garda e susvelhatz toti. E eth troian que sente gran temor pes sòns bens, que les arremasse e les autrege ath pòble pr'amor de qué se consumisquen en comun; donques qu'ei melhor que les gaudisque eth pòble qu'es aquèus. Deman, a punta de dia, mos vestiram era armadura e entamenaram un dur combat ath cant des naus aquèes. E se reaument eth divin Aquilles vò gèsser deth campament, se n'empenairà, coma mès se risque. Pr'amor que me prepausi non húger d'eth, senon acarar-lo ena batalha orribla; e artenherà ua gran victòria o serè jo qui l'artenha. Que Mart ei comun a toti e sòl costar-li era mòrt ad aqueth que desire.”

Atau s'exprimic Hectòr, e es teucrí l'aclamèren, ò pècs!, pr'amor que Palas Minerva les treigues eth sen. Aplaudien toti a Hectòr per çò des sòns funèsti prepausi e ne un de solet a Polidamant, que les autrejaue un bon conselh! Preneren, donc, eth sopar en campament, e es aquèus passèren era net entre gemiments e plorant a Patrocle. Eth Pelida, botant es mans omicides sus eth pièch der amic, comencèc es sentudi planhs, barrejadi damb freqüents somics. Coma eth pelut leon qu'un caçaire l'a trèt es cadèths ena poblada seuva, quan torne ena sua tuta s'afligís e, tengut de violenta colèra, recor es vals ara cèrca d'aqueth òme, atau, e alendant prigondament, didec Aquilles entre es mirmidons:

“Ò dius! En bades sigueren es paraules que prononciè en palai entà padegar ar erò Meneti, dident qu'ath sòn illustre hilh l'amiaria un aute còp en Opunt tanlèu coma, cuelhuda Ilion, recebesse era sua part deth butin. Zèus que non les complís as òmes toti es sòns desirs; e eth fado a dispausat qu'era nòsta sang roisque ua madeisha tèrra, aci en Troia, pr'amor que ja non me receberàn en sòn palai ne er ancian cavalièr Pelèu, ne Tetis, era mia mair; senon qu'aguesta tèrra me cuelherà en sòn sen. Donques qu'è de morir, ò Patrocle, dempús de tu, non te harè es aunors funèbres enquia que me hèsca a vier es armes e eth cap de Hectòr, eth tòn magnanim aucidor. Esgorjarè dauant deth lenhèr, entà resvenjar era tua mòrt, dotze hilhs d'illustres troians. E mentre demores estirat entre es naus concaves, t'enrodaràn, plorant net e dia, es troianes e es dardanes de prigond sen que conquistèrem damb eth nòste valor e era gran lança, en entrar a conquistar es opulentes ciutats d'òmes de votz articulada.”

En acabar de díder aquerò, eth divin Aquilles ordenèc as sòns companhs que botèssen en huec un gran trespès pr'amor de lauar coma mès lèu melhor es taques de sang de Patrocle. E eri placèren sus er ardent huec un caudèr pròpri entà banhs, sostengut per un trespès; l'aumpliren d'aigua e botant lenha ath dejós l'aluguèren: eth huec enrodèc eth caudèr e escauhèc era aigua. Quan aguesta boric en caudèr, de reludent bronze, lheuèren eth cadavre, en tot onher-lo damb abondós òli, e caperèren es herides damb un enguent qu'auie nau ans; dempús plaçant-lo ena jaça, l'embohèren de cap a pès en ua fina tela de lin e lo caperèren damb un vel blanc. Es mirmidons passèren era net ar entorn d'Aquilles, eth des pès leugèrs, gemegant e plorant a Patrocle. E Zèus parlèc d'aguesta sòrta a Juno, era sua fraia e esposa:

“Artenheres, fin fina, Juno venerabla, era des grani uelhs, qu'Aquilles, leugèr de pès, tornèsse ena batalha. Solide deueren néisher de tu es aquèus de longa cabeladura.”

Responec Juno venerabla, era des grani uelhs: “Plan terrible Saturn! Quines paraules dideres! S’un òme, a maugrat dera sua condicion de mortau e de non saber tantes causes, pòt amiar a tèrme eth sòn prepaus contra un aute òme, com ei que jo, que me considèri era prumèra des divesses per çò deth mèn linhatge, e per amiar eth nòm d’esposa tua, de tu, que regnes sus immortaus toti, non auia de costar maus as teucris en èster irritada contra eri?”

Atau conversauen aguesti. Tetis, era d’argentadi pès, arribèc en palai indestructible de Vulcan, que ludie coma ua estela, ludie entre es des divinitats, ère de bronze e l’auie bastit er Espeat en persona. Trapèc ath diu banhat en sudor e botant-se ath torn des pompes, pr’amor que fabricaue vint trespès qu’auien d’èster ath costat dera paret deth ben bastit palai e auien arròdes d’aur enes pès entà que pera sua pròpria possada podessen entrar a on s’amassauen es dius e tornar entà casa. Causa admirabla! Qu’èren ja lèu acabadi, sonque les mancaue es hargades anses, e eth diu premanie es claus entà clauar-les. Tant que hège taus òbres damb grana intelligéncia, arribèc Tetis, era divessa des argentadi pès. Era beròia Caris, qu’amiaue ua ludenta diadèma e ère era esposa der illustre Espeat, la vedec vier, gessec a receber-la, e, sarrant-li era man, li didec:

“Per qué, ò Tetis, era de longa cabeladura, venerabla e estimada, vies en nòste palai? Abans non solies freqüentar-lo. Mès, seguis-me, e t’aufrirè es dons dera ospitalitat.”

Dites aguestes paraules, era divina entre es divesses hec passar a Tetis e la hec sèir en un beròi tron hargat, tachonat damb claus de plata e aprovedit d’un escabèl entàs pès. E cridant a Vulcan, illustre artisan, li didec: “Vulcan! Vene aciu, donques que Tetis t’a de besonh”.

Responec er illustre espeat d’ambdús pès: “Respectabla e venerabla ei era divessa qu’a vengut en aguest palai. Que siguec era mia salvadora quan me toquèc patir, donques que siguí lançat deth cèu e queiguí luenh per çò dera voluntat dera mia insolenta mair, que me volie amagar per tòrt dera ranquèra. Alavetz eth mèn còr aurie d’auer auut suportar terribles penes, se non m’auesse acuelhut en sen deth mar Tetis e Eurimone, hilha deth agitat Ocean. Nau ans me demorè damb eres en tot fabricar fòrça pèces de bronze (florons, redons braçalets, anèths e collarets) en ua prigonda tuta enrodada per immens, mormolhós e esglumós corrent der Ocean. De toti es dius e mortaus òmes, sonque ac sabie Tetis e Eurimone, es madeishes que m’auien sauvat abans. Aué que Tetis, era de beròies trenes, vie ena mia casa, me cau pagar-li eth benefici d’auer-me sauvat era vida. Mèstra-li polidi presents d’ospitalitat, mentre jo recuelhi es pompes e es autes herralhes.”

Didec; e se lheuèc de dejós dera enclusa eth gigantesc e infatigable diu qu’espeaue quan caminaue. Hec enlà dera ahlama es pompes e botèc en ua arca d’argent es herralhes que trabalhau; se shuguèc damb ua esponga era sudor deth ròstre, des mans, deth vigorós còth e deth pelut pièch; se vestic era tunica; cuelhec eth fòrt scèptre e gessec ranquejant, emparat en dues estatuas d’aur que se retirauen a viuentes joenes, pr’amor qu’auien intelligéncia, votz e fòrça, e se trapauen exercitades enes òbres pròpies des immortaus dius.

Ambdues tenguien suenhosament ath sòn senhor, e aguest, caminant, se seiguec en un tron reludent apròp de Tetis, sarrèc era man dera divinitat, e li didec:

“Per qué, ò Tetis, de longa cabeladura, venerabla e estimada, vies en nòste palai? Abans non solies freqüentar-lo. Ditz çò que vòs; eth mèn còr me posse a realizà’c, se posqui e ei possible”.

Li responec Tetis, vessant lèrmes: “Ò Vulcan! I a bèra divessa en Olimp qu’age patit tanti e tan grèus penes coma a jo m’a enviat eth Saturn Zèus? Des ninfes deth mar, solet a jo m’estaquèc a un òme, a Pelèu Eacida, e me calèc tier, contra era mia voluntat, eth talamus d’un mortau que jatz en palai, rendut ara trista vielhesa. Ara me mane d’auti maus: m’autregèc qu’amainadèssa e neurissa a un hilh insigne entre es eròis, que creishec parièr a un arbe, l’elevè coma a ua planta en terren fertil e lo manè entà Ilion enes concaves naus, pr’amor de qué combatesse damb es teucris; e ja non lo receberè mès, donques que ja non tornarà ena mia casa, ena casa de Pelèu. Tant que viu e ve era lum deth solei ei afligit, e non posqui, encara que m’aprèssa ada eth, hèr-li a vier ajuda. Es aquèus l’auien autreat coma recompensa a ua gojata, e Agammenon l’ac treiguec des mans. Aclapat per aguest motiu, consumie eth sòn còr, mès es teucris assetgèren as aquèus ath cant des vaishèths e non les deishauen gèsser deth campament, e es illustres aquèus intercediren damb Aquilles e l’aufriren esplendidi presents. Alavetz, encara que se remic a desliurar-les dera roïna, hec que vestisse es sues armes Patrocle e l’envièc entara batalha amassa damb molti òmes. Combateren tot eth dia enes pòrtes d’Escèes; e es aquèus aurien cuelhut era ciutat se non auesse estat per Apòllo, qu’aucic entre es combatents deth dauant ar esforçat hilh de Meneti, que tanti tarrabastalhs auie costat, e li balhèc glòria a Hectòr. E jo vengui a abraçar es tòns jolhs per s’un cas volesses dar ath mèn hilh, qu’era sua vida a d’èster brèu, escut, casco, beròies armadures ajustades damb florons, e coirassa; pr’amor qu’es armes qu’auie les perdec eth sòn fidèu amic en morir a mans des teucris; e Aquilles jatz ena tèrra damb eth còr afligit.”

Li responec er illustre espeat d’ambdús pès: “Cuelh confiança e non te’n hèsques per çò des armes. Pro que podessa amagar-lo ara mòrt orribla quan era terribla Parca l’ac presente, dera madeisha manèra que poirè autreat-li ua beròia armadura que l’admiraràn guairi la veiguen.”

Atau parlèc; e deishant ara divessa, se filèc entàs pompes, les virèc entara ahlama e les ordenèc que trabalhessen. Aguestes bohauen en vint horns, deishant anar un aire que peishie eth huec e ère de diuèrses classes: uns còps fòrt, coma li cau ad aqueth que trabalhe ara prèssa, e d’auti ath contrari, segons volie Vulcan e ac requerie era òbra. Eth diu botèc en huec dur bronze, estanh, aur preciós e plata; placèc en lòc de trabalh era gran enclusa, e agarrèc damb ua man eth pesant martèth e damb era auta es estialhes.

Prumèr de tot hec un escut gran e fòrt, de variada òbra, damb tripla orladura brilhanta e ludenta, aprovedida d’ua brida de plata. Er escut auie cinc capes, e ena superiora gravèc eth diu moltes figures artistiques, damb sabenta intelligéncia.

Aquiu botèc era tèrra, eth cèu, eth mar, eth solei infatigable, e eth plen dera lua; aqui es esteles que coronauen eth cèu, es Pleiades, es Hiades, eth robust Orion e era Osa, cridada de fausnòm eth Car, era quau vire tostemp en madeish sentit, garde a Orion e ei era soleta que dèishe de banhar-se en Ocean.

Aquiu representèc tanben dues ciutats d'òmes dotadi de paraula. En ua se celebrauen nòces e hestaus: es nòvies gessien des sues crambes e èren acompanhades pera ciutat ara lum de tèdes alugades, s'entenien repetits cants de nòces, joeni dançaires formauen grops, qu'ath sòn laguens sonauen flàutes e citares, e es matrones admirauen er spectacle dèes es lumedans des sues cases. Es òmes èren amassadi ena plaça, pr'amor que s'auie suscitad ua peleja entre dus barons sus era multa que s'auie de pagar per un omicidi: un, declarant dauant deth pòble, afirmave que ja l'auie satisfèta, er aute remie auer-la recebut, e ambdús desirauen acabar eth plaid en tot presentar testimònis. Eth pòble se trapave dividit en dus grops qu'aplaudien successiuament a cada plaidejant; es eralds padegauen ara gent, e es ancians, seigudi sus ornades pèires en cercle sagrat, tenguien enes mans es scèptri des eralds, de potentia votz, e en tot lheuar-se un dempús der aute publicauen eth judici qu'auien format. En centre i auie es dus talents d'aur que s'auien d'autrejar ad aqueth que melhor demostrèsse era justícia dera sua causa.

Era auta ciutat campave assetjada per dues armades qu'es sòn individús, revestidi de reludentes armadures, non èren d'acòrd: es deth primèr desirauen arroïnar era ciutat, e es auti volien dividir en dues parts es riqueses qu'embarraue era beròia poblacion. Mès es ciutadans encara non s'autrejavien, e premanien secretament ua emboscada. Hemnes, mainatges e ancians, pujadi ena muralha, la defenien. Es assetjadi se n'anauen, amiant dauant a Mart e a Palas Minerva, ambdús d'aur e damb daurades vestimentes, beròis, grans, armadi e distinguidi, coma dius; donques qu'es òmes èren de mendre estatura; dempús, en lòc aliatat entara emboscada, qu'ère ena arriba d'un arriu e apròp d'un beuradèr que tengue tot eth bestiar, se seiguien, caperadi de reludents bronzes, e botauen dus sentinèles auançadi entà que les avisèssen dera arribada des oelhes e des buèus de torçadi còrnes. Lèu se presentauen es vegades damb dus pastors que se divertien tocant eth bramaut, sense sentir era emboscada. Quan es emboscadi les vedien vier, corrien ath sòn encontre, s'apoderauen des sues vegades de buèus e magnifics ramats de oelhes e aucien as gardes. Es assetjaires, que se trapauen amassadi en assemblada, entenien era cridadissa que se formaue ath torn des buèus e, montant leugèrs shivaus, acodien ath mès córrer. Lèu se formaue ena arriba der arriu ua batalha qu'en era se herien es uns as auti damb bronzinades lances. Aquiu s'agitauen era Discòrdia, eth Tumult e era funèsta Parca, qu'en bèth moment cuelhie a un guerrèr encara damb vida, mès recentament herit, ne deishave indemne a un aute e n'arrossegave, tirassant-lo des pès, peth camp de batalha a un tresau qu'auie recebut era mòrt; e era vestimenta que caperaue era sua espatla ère tintada de sang umana. Se botjavien toti coma òmes vius, lutauen e retirauen es mòrts.

Representèc tanben ua mofla tèrra nauèth cultivada, un camp fertil e vast que se lauraue per tresau viatge: aciu e delà fòrça lauradors guidauen es parelhes d'animaus, e en arribar en confins deth camp, un óme les gessie ar encontre e les balhaue ua copa de

doç vin; e eri arreculauen, daurint navi socs, e desirauen arribar en aute extrèm dera nauèth cultivada tèrra. E era tèrra que deishauen ath sòn darrèr negrejaue e apareishie laurada, en èster tota d'aur; e aquerò ère d'ua grana beresa.

Gravèc tanben un camp de creishudi semiats qu'es joeni segauen damb fauces ahilades: molti manats queiguïen en solèr ath long deth soc, e damb eri formauen gavèles es estacadors. Aguesti èren tres, e uns mainatges recuelhien es manats e les ac balhauen a braçats. Ath miei, de pès en un soc, i auie eth rei sense badar boca, damb eth còr content e eth scèptre ena man. Dejós d'ua ausina, es eralds premanien entara taulejada un corporent buèu qu'auien aucit. E es hemnes premanien era parva des treballadors, en tot hèr abondosi panets de blanca haria.

Tanben gravèc ua beròia vinha d'aur, qu'es sòns ceps, cargadi de neri arradims, èren sostengudi per ramadors d'argent. L'enrodaue un fossat de nere acèr e un tancat d'estanh, e amiaue entada era un solet camin que passauen es carrejaires ocupadi ena vrenha. Gojates e gojats, pensant en causes trendes, amiauen eth doç fruit en tistèrs de còila; un mainatge tocaue doçament era armoniosa citara e entonaue damb suau votz un beròi cant, e toti l'acompanhauen cantant, damb votzes d'alegria e pataquejant damb es pès en solèr.

Representèc dempús ua vegada de vaques de nauta cornamenta: es animaus èren d'aur e estanh, e gessien der estable, bramant, entà pèisher ena arriba d'un sonor arriu, ath cant d'un flexible canet. Quate pastors d'aur guidauen es vaques e nau gossets de pès leugèrs les seguïen. Entre es prumèras vaques, dus terribles leons auïen agarrat e amiauen a un taure que bramaue fòrtament. Les perseguïen gojats e gossets. Mès es leons artenhien estarnar era pèth der animau e s'avalauen es intestins e era nera sang; tant qu'es pastors sajauen, encara qu'en vaganaut, hèr-lo enlà, e ahiscauen as sòns gossets. Aguesti se desseparauen des leons sense nhacar-les, lairauen d'apròp e defugien er encontre damb es fères.

Que hec tanben er illustre espeat d'ambdús pès un gran prat ena beròia val, a on peishien es oelhes, damb pletes, cabanes damb tet e pessebres.

Er illustre espeat d'ambdús pès botèc dempús ua lança coma era que Dedalo encarguèc ena vasta Cnosa coma present d'Ariadna, era de beròies trenes. Gojats e gojates, cuelhudi des mans, se divertien dançant: aguestes amiauen vestits de fin lin e polides garlandes, e aqueri, tuniques ben teishudes e lustrades, coma heregades d'òli e espades d'aur penjades d'argentadi cinturons. Uns còps, botjant es esdegadi pès, virauen rodant damb era madeisha velocitat qu'er artesant aplique era sua man en rodet e lo sage entà veir se va, e en d'autes escadences se plaçauen per ringleres e barauen desseparadament. Un revolum de gent enrodaue eth balh e se divertie en tot contemplar-lo. Un divin poèta cantaue, en tot acompanhar-se damb era citara; tanlèu s'entenie eth preludi, dus sautadors hègen viroletes ath miei dera gent.

En òrle deth solid escut representèc eth poderós corrent der arriu Ocean.

Dempús de bastir eth gran e fòrt escut, li hec entà Aquilles ua coirassa mès reludenta qu'eth resplendor deth huec; un solid casco, beròi, hargat, de daurada cimèrta, que s'adaptèsse ath sòn cap, e ues armadures de ductil estanh.

Quan er illustre espeat d'ambdús pès auèc fabricat es armes, les autregèc ara mair d'Aquilles. E Tetis sautèc, coma un esparvèr, deth nheuat Olimp, en tot hèr-se a vier era reludenta armadura que Vulcan auie bastit.

CANT XIX

Aquilles renóncia ara colèra

Era Auròra, d'ensafranat vel, se lheuauè deth corrent der Ocean entà amiar era lum as dius e as òmes, quan Tetis arribèc enes naus damb era armadura que Vulcan l'auie autrejat. Trapèc ath hilh estimat inclinat sus eth cadavre de Patrocle, plorant damb totes es lèrmes des sòns uelhs, e ath sòn entorn fòrça amics que vessauen lèrmes. Era divina entre es divesses se botèc ath miei, cuelhec era man d'Aquilles, e li parlèc d'aguesta sòrta:

“Hilh mèn! Encara que sigam afligidi, deishem qu'aguest jade, donques que peric pera voluntat des dius, e tu recep era armadura fabricada per Vulcan, tant excellenta e beròia coma jamès cap baron l'age amiat entà protegir es sues espatles.”

Era divessa, tanlèu acabèc de parlar, botèc en solèr dauant d'Aquilles es hargades armes, e aguestes ressonèren. A toti es mirmidons les cuelhec era tremoladera, e sense gausar guardar-les de cara, hugeren espauridi. Mès Aquilles, tanlèu les vedec, sentec que se l'aumentaue era colèra; es uelhs li luderen coma ua ahlama, dejós des paupetes; e er eròdi gaudie en auer enes mans er esplendid present dera diviitat. E quan auec alegrat era sua animositat damb era contemplacion dera hargada armadura li didec ara sua mair aguestes alades paraules:

“Mair mia! Eth diu que t'a balhat ues armes coma ei naturau que siguen es òbres des immortaus e coma cap òme mortau les a het jamès. Ara me vau a armar, mès cranhi que mentretant se calen es mosques pes herides qu'eth bronze li costèc ar esforçat hilh de Meneti, engendren vèrmes, desfiguren eth còs (donques que li manque vida) e corrompen tot eth cadavre.”

Li responec Tetis, era divessa des argentadi pès: “Hilh, non te'n hèsques d'aguest pensament. Jo harè enlà es eishames de mosques, que se calen ena carn des barons mòrts ena guèrra. E encara que siguesse estirat un an sancer, eth sòn còs se sauvarie parièr o mès fresc qu'ara. Tu convoca a toti es eròis aquèus, renóncia ara colèra contra Agammenon, pastor de pòbles, arma-te de seguit entath combat e aumplis-te de valor.”

Dit aquerò, li bohèc fortaleza e audàcia, e metec ues gotes d'ambrosia e de ròi nectar en nas de Patrocle, pr'amor de qué eth còs se hesse incorruptible.

Eth divin Aquilles s'endralhèc entara arriba deth mar, e hèn grani crits, convoquèc as eròis aquèus. E guairi solien demorar-se laguens des naus, e enquia e tot es marinèrs que les governauen e es que coma aprovedidors destribuïen es viures, vengueren ena assemblada; pr'amor qu'Aquilles se presentaue, dempús d'auer-se abstengut de combàter pendent fòrça temps. Er intrepid Tidida e eth divin Ulisses, ministres de Mart, acodiren espeant, emparant-se en mange dera lança, (encara non auïen guarides es grèus

herides), e se seigueren dauant de toti. Agammenon, rei d'òmes, arribèc eth darrèr e tanben ère herit, pr'amor que Coon Antenorida l'auie clauat era sua bronzinada pica. Quan toti es aquèus s'aueran amassat, en tot lleuar-se entre eri, didec Aquilles, de pès leugèrs:

“Atrida! Qu'aurie estat milhor, entàs dus, auer estat amassadi que sostier, damb eth còr angoishat, era rosigadora disputa per ua gojata. Pro que l'auesse mòrt Diana enes naus damb ua des sues flèches, eth madeish dia que la captivè en cuélher Lirnesau; e non aurien queigut en solèr tanti aquèus coma periren a mans der enemic mentre durèc era mia colèra. Eth benefici, que siguec entà Hectòr e entà es troians, e me pensi qu'es aquèus se'n brembaràn pendent fòrça temps dera nòsta disputa. Mès aquerò qu'ei aigua passada, encara que sigam afligidi, donques que mos cau refrenar era ràbia deth pièch. A compdar d'ara dèishi enlà era mia colèra, pr'amor que non serie rasonable èster tostemp irritat. Mès, au, ahisca as aquèus, de longa cabeladura, entà que luten; e veirà, gessent ar encontre des troians, se vòlen passar era net entre es vaishèths. Me pensi que damb plaser s'autrejarà ath repaus aqueth qu'artenhe escapar deth crudèu combat, botat en hujuda pera mia lança.”

Atau parlèc; e es aquèus, de beròies armadures, s'alegrèren de qué eth magnanim Pelida renuncièsse ara colèra. E eth rei d'òmes Agammenon les didec des deth sòn sèti, sense lleuar-se, ath miei dera amassada:

“Ò amics, eròis danaus, ministres de Mart! Que serà bon qu'escotètz sense interròmper. Com se poirie enténer o díder quauquarren ath miei dera cridadissa costada per molti òmes? Enquia e tot un orador eloquent se trebolarie. Jo me dirigirè ath Pelida; mès vosati, es auti aquèus, sigatz atentius e que cada un comprene ben es mies paraules. Fòrça còps es aquèus m'an escridassat per çò que s'a passat, e jo non ne sò eth compable, senon Zèus, eth Fado e era Furia que rome enes tenèbres. Agustè heren patir ara mia amna, pendent era assemblada, ua crudèu ofuscacion eth dia que l'agarrè a Aquilles era sua recompensa. Mès, se qué podia hèr? Qu'ei era divinitat era qu'ac dispause tot. Hilha venerabla de Zèus ei era perniciosa Ate, entà toti tan funèsta: es sòn pès son delicadi e non les aprèsse en solèr, senon que camine sus es caps des òmes, as quaus les hè mau, e s'apodèrè d'un, aumens, des que combaten. En d'auti tempsi siguec nefasta entàth madeish Zèus, qu'ei eth mès poderós des òmes e des dius; pr'amor que Juno, enquia e tot estant hemna, l'enganhèc quan Alemena auie d'amainadar ath fòrt Hercules en Tebas, barrada damb beròies muralhes. Eth diu, en tot vantar-se, didec atau dauant de totes es divinitats:

“Escotatz-me toti, dius e divesses, entà que vos amuisha çò qu'eth mèn pièch me dicte. Aué Ilitia, era que presidís es jasilhes, balharà a lum un baron que, en apertier ara familia des òmes engendrati dera mia sang, regnarà sus toti es sòn vesins.”

Li responec damb astúcia era venerabla Juno: “Que mentisses, e non compliràs çò que dides. E se non, au, Zèus Olimpic, jura solemnement que regnarà sus toti es sòn vesins eth mainatge que, apertient ara familia des òmes engendrati dera tua sang, quèigue aué enes pès d'ua hemna.”

Tau didec; Zèus, sense sospechar era enganha, prestèc eth jurament que tan funèst l'auie d'èster. Juno deishèc en rapid vòl eth cim der Olimp, e lèu arribèc en Argos d'Acaia, a on demoraue era illustra esposa d'Estenele Perseida. E coma qu'aguesta se trapèsse prenhs de sèt mesi, era divessa la hec amainadar, encara que siguesse eth mainatjon prematur, e arreculèc era jasilha d'Alemena, en tot arturar as Ilitias. E de seguit l'ac comunicuèc a Zèus Saturn, dident:

“Pair Zèus, fulminant! Me cau dar-te ua notícia. Que ja a neishut eth baron nòble que regnarà sus es aquèus: Euristèu, hilh d'Estenele Perseida, descendent tòn. Que non ei indigne regnar sus aqueri.”

Taus sigueren es sues paraules, e un agudent dolor penetrèc ena amna deth diu que, irritat ath sòn laguens, cuelhec a Ate pes ludents peus e prestèc jurament solemne de qué Ate, tan funèsta entà toti, james tornarie en Olimp e en cèu estelat. E botjant-la damb era man la lancèc dehòra deth cèu. Ara seguida arribèc Ate enes camps cultivadi pes òmes. E Zèus panteishauè per tòrt d'era, tostemp que contemplaue ath sòn hilh realizant es penibles trabalhs qu'Euristèu li manèsse.

“Plan per aquerò, quan eth gran Hectòr, de tremolant casco, aucie as aquèus ath cant des popes des naus, jo non podia desbrembar-me'n d'Ate, qu'eth sòn funèst influx auia experimentat. Mès, donques que fautè, e Zèus me hec pèrder eth sen, voi padegar-te e hèr-te fòrça presents, e tu ve-te'n entath combat e encoratja as auti guerrèrs. Te vau a balhar guaire ager t'aufric ena sua tenda eth divin Ulisses. E se vòs, demora, encara que sigues impacient per combàter, e es mèns sirvents te haràn a vier des naus es presents entà que veigues se son capables de padegar eth tòn esperit.”

Li responec Aquilles, eth de pès leugèrs: “Atrida plan gloriós, rei d'òmes Agammenon! Dempús me poiràs hèr aguesti presents, coma ei just, o retier-les. Ara pensem solet ena batalha. Que non podem pèrder eth temps parlant, e non podem arrecular era accion (era gran empresa encara ei entà acabar), entà que veiguen de nauèth a Aquilles entre es combatents deth dauant, anequelint damb era sua bronzinada lança es falanges teucres. E vosati pensatz tanben en combàter damb es enemics.”

Li responec er engehós Ulisses: “Encara que sigues valent, deiforme Aquilles, non exòrtes as aquèus tà que luten en dejun damb es teucrí, apròp d'Ilion; que non se tardarà guaire era batalha quan es falanges arriben as mans e era divinitat ahisque eth valor des dues armades. Ordena-les, mèsalèu, que s'assadoren enes velèrs naus de parva e de vin, pr'amor qu'aquerò autrege fòrça e valor. En dejun que non pòt un baron combàter pendent tot eth dia, enquia solei cogant, damb er enemic: encara qu'eth sòn còr ac desire, es membres non responen, lo renden era hame e era set, e es jolhs se li pleguen en caminar. Mès aqueth que lute pendent tot eth dia damb er enemic, assadorat de vin e de parva, a en sòn pièch un còr audaç e es sòns membres non se fatiguen abans que toti s'agen retirat dera luta. Au, donc, ditz-te adiu des tropes e ordena que premanisquen er esdejoar; qu'eth rei d'òmes Agammenon amie es presents ath miei dera assemblada entà que les veiguen toti es aquèus damb es sòns pròpris uelhs e t'alegres en tòn còr; que jure er Atrida, de pès entre es aquèus, que jamès siguec en lhet de Briseida ne jadèc damb

era, coma se sòl passar, ò rei, entre òmes e hemnes; e tu, Aquilles, saja d'auer en tòn pièch ua animositat benigna. Que dempús se t'aufrisque en campament ua esplendida taulejada de reconciliacion, entà qu'arren manque de çò que se te deu. E qu'er Atrida sigue en futur mès just damb toti; pr'amor que non se pòt repotegar entà que se padegue un rei, ath quau prumèr s'a injuriat."

Didec alavetz eth rei d'òmes Agammenon: "damb plaser è escotat es tues paraules, Laertiada, donques que tot aquerò que condères a estat oportun. Que voi hèr eth jurament: eth mèn esperit m'ac conselhe, e non serà un perjuri era mia invocacion dera divinitat. Que demore Aquilles, encara que sigue impacient entà combàter, e es auti seguitz amassadi aci en quia que se hèsquen a vier dera mia tenda es presents e consagrem damb un sacrifici era nòsta fidèu amistat. A tu madeish t'ac encomani e ordeni: escuelh entre es joeni aquèus as mès importants; e en tot filar-les entara mia nau, amiatz tot aquerò qu'ager l'aufrírem a Aquilles, sense deishar as hemnes. E Taltibi, traessant er ample campament aquèu, que vage a cercar e premanisque a un sanglar entà immolar-lo a Zèus e ath Solei."

Repliquèc Aquilles, eth des pès leugèrs: "Atrida plan gloriós, rei d'òmes Agammenon! Tot aquerò ac auries de hèr quan acabe eth combat e non sigue tan gran eth lardor qu'alugue eth mèn pièch. Que jaden sense acogar es que hec perir Hectòr Priamida quan Zèus l'autrehèc era glòria, e vosati me conselhatz que mingem! Jo manaria as aquèus que lutessen en dejun, sense préner arren; e qu'en solei cogant, dempús d'auer resvenjat era ofensa, celebrèssen ua grana taulejada. En quia alavetz non an d'entrar ena mia gòrja ne parves ne beuendes; pr'amor qu'eth mèn companh jatz ena tenda, trauessat per agudent bronze, damb es pès entath vestibul e enrodat d'amics que lo ploren. Plan per aquerò, ne presents ne taulejades interèssen ath mèn esperit, senon sonque eth mortalatge, era sang e eth trist gemiment des guerrèrs."

Li responec er engenhós Ulisses: "Ò Aquilles, hilh de Pelèu, eth mès valent de toti es aquèus! Qu'ès mès fòrt que jo e me depasses fòrça en manejamet dera lança; mès que jo te depassi en pensar, pr'amor que neishí abans e era mia experiéncia ei màger. Qu'escote, donc, eth tòn còr çò que te vau a díder. Lèu se cansen es òmes de lutar se, en hèr quèir eth bronze fòrça tavelhes en solèr, era cuelheta ei escassa perque Zèus, arbitre dera guèrra umana, incline entar aute costat era balança. Que non ei just qu'es aquèus ploren ath mòrt damb eth vrente, pr'amor qu'en èster tants es que perissen es uns darrèr des auti cada dia, quan poiriam alendar sense pena? Que s'a d'acogar damb animositat fèrma ad aqueth que perís e plorar-lo pendent un dia, e dempús guairi s'agen escapat deth combat funèst pensen en minjar e bèuer entà vestir un aute còp er indomdable bronze e pelejar de contunh e damb mès fòrça contra er enemic. Que non gesque cap guerrèr demorant ua auta exortacion, qu'entath sòn mau la demorarà aqueth que se quede ath costat des naus aquèes. Anem toti amassa e ahisquem ath crudèu Mart contra es teucris, dondaires de shivaus."

Didec; ordenèc que lo seguissen es hilhs de Nestòr, Meges Filida, Toant, Meriones, Licomedes Trionquidea e Melanipe, e s'endrallhèc damb eri entara tenda d'Agammenon

Atrida. Tanlèu hec era proposicion, ja ère complida. Se heren a vier dera tenda es sèt trespès qu'er Atrida auie aufrit, vint caudèrs reludents e dotze shivaus; e heren gèsser a sèt hemnes, adreites en delicades labors, e a Briseida, era de beròies caròles, que siguec era ueitau. En tornar, Ulisses anaue dauant damb dètz talents d'aur qu'eth madeish auie pesat, e lo seguien es joeni aquèus damb es presents. Ac meteren tot ath miei dera assemblada, e se lheuèc Agammenon, qu'auie ath sòn costat a Taltibi, qu'era sua votz se retiraue ara d'ua divinitat, agarrant damb era man a un sanglar. Er Atrida treigues eth guinhauet qu'amiaue penjat ath cant dera gran gaina dera espada, braquèc coma primicies quauques sedes deth sanglar e preguèc, lheuant es mans entà Zèus; e toti es aquèus, seigudi en silenci e en bon orde, escotauen es paraules deth rei. Aguest lheuant es uelhs entar ample cèu, hec aguesta pregària:

“Que siguen testimònis Zèus, eth mès excèls e poderós des dius, e dempús era Tèrra, eth Solei e es Furies que dejós dera tèrra castiguen as mòrts que sigueren perjuris, de qué jamès è botat era man sus era gojata Briseida entà jàder damb era ne entà cap auta causa; senon que s'a estat intacta ena mia tenda. E se perjurèssa en bèra causa, que me manen es dius fòrça maus que damb eri castiguen ad aqueth que, jurant, peque contra eri.”

Didec; e damb eth crudèu bronze esgorgèc ath sanglar que Taltibi lancèc, en tot hèr-li hèr viroletes, en gran abisme der esglumós mar coma peishèu des peishi. E Aquilles, lheuant-se entre es bellicosos aquèus, parlèc d'aguesta sòrta:

“Pair Zèus! Que son grani es malastres que manes as òmes. Jamès er Atrida m'aurie suscitad er anuèg en pièch, ne auesse auut eth poder entà trèir-me era gojata contra era mia voluntat; mès, solide fòrça, volie Zèus que morissen molti aquèus. Ara anatz a minjar entà que dempús entamenem eth combat”.

Atau s'exprimic; e en un virament de uelhs dissolvèc era assemblada. Cada un entornèc ena sua respectiua nau. Es magnanims mirmidons s'encarguèren des presents, e se les heren a vier entath vaishèth deth divin Aquilles, en tot deishar-les ena tenda, autregeren cagires as hemnes, e servidors illustres amieren as shivaus entath lòc qu'èren es auti.

Briseida, que se retiraue ara daurada Venus, quan vedec a Patrocle trauessat per agudent bronze, se lancèc sus eth e s'estarnèc en somics, mentre se pataquejaue eth pièch damb es mans, eth delicat còth e eth beròi ròstre. E plorant, aquera hemna, que se retiraue a ua divessa, didec:

“Ò Patrocle, estimat amic deth còr d'aguesta malerosa! Que partires viu dera tenda, e te trapi defuntat en tornar, ò prince d'òmes. Com me perseguís un malastre darrèr de un aute! Que vedí ar òme ath quau m'autregeren eth mèn pair e era mia venerabla mair, trauessat per agudent bronze ath pè des murs dera ciutat; e es tres frairs estimadi que m'auie dat eth mèn pair, moriren tanben. Mès tu, quan eth leugèr Aquilles aucic ath mèn espós e cuelhec era ciutat deth divin Mines, non me deishaues plorar, en dider-me qu'artenheries que jo seria era esposa legitima deth divin Aquilles, qu'aguest m'amiarie

ena sua nau entà Ptia e qu'aquiu, entre es mirmidons, celebraríem ua taulejada noviau. E ara qu'as mòrt, non me cansarè de plorar per tu, que tostemp as estat amable.”

Atau didec plorant, e es hemnes somiquèren, aparentament per Patrocle, encara qu'en realitat pes sòns pròpris maus. Es capitans aquèus s'amassèren ath torn d'Aquilles e li supliquèren que mingèsse; mès eth se remic, alendant:

“Vos prègui, s'ei que bèth un des mèns companhs encara me vò aubedir, que non me convidetz entà assadorar eth desir de minjar o de bèuer, donques qu'un grèu dolor s'apodèrè de jo. Demorarè enquiara còga deth solei e tierè era fatiga.”

Quan auec dit aquerò, se didec adiu des reis, e solet se demorèren es dus Atridas, eth divin Ulisses, Nestòr, Idomenèu e er ancian Fenix entà distrèir a Aquilles, qu'ère prigondament afligit. Mès qu'arren podie alegrar eth còr der eròi, mentre non entrèsse en sagnós combat. E en tot brempar-se'n de Patrocle, alendaue prigondament, e didie:

”En d'auti tempsi, tu, malerós, eth mèns estimat des companhs, me servies en aguesta tenda, diligent e sollicit, er agradiu esdejoar quan es aquèus se pressauen a entamenar eth luctuós combat damb es teucris, dondaires de shivaus. E ara jades, trauessat peth bronze, e jo sò en dejun de minjar e de bèuer, a maugrat de non mancar-me, per çò dera solitud que senti per tu. Arren de peyor me pòt arribar; ne que m'en sabessa de qué s'a mòrt eth mèn pair, que dilhèu plore aqui en Ptia per çò de non auer ath sòn hilh ath costat, tant que pelegi damb es teucris en un país estrangèr per tòrt dera odiosa Helena; ne que se morisse eth mèn hilh estimat que s'eleve en Esciros, s'eth deiforme Neoptoleme viu encara. Abans eth còr abrigaue en mèn pièch era esperança de qué jo solet periria en Troia, e de qué tu, entornant en Ptia, anaries en ua velòça nau nera entà Esciros, recuelheries ath mèn hilh e li mostraries toti es mèns bens: es possessions, es esclaus e eth palai de naut tet. Pr'amor que m'imagini que Pelèu ja non existís, e se li rèste un shinhau de vida, serà afligit, se veirà aclapat pera odiosa vielhesa e cranherà recéber era trista naua dera mia mòrt.”

Atau didec, plorant, e es capitans somiquèren, pr'amor que cada un se'n brempaue d'aqueri qu'auien deishat enes sòns respectius palais. Eth Saturn, en veder-les somicar, cuelhec pietat d'eri, e còp sec se dirigic a Minerva damb aguestes alades paraules:

“Hilha mia! Que dèishes de cornèr completament ad aguest illustre baron. Dilhèu eth tòn esperit ja non tie compde d'Aquilles? Se trape ath cant des naus de nautes popes, plorant ath sòn companh estimat; es auti se n'anèren a dinar, e eth seguís en dejun sense tastar arren. Au, ve-te'n e vessa en sòn pièch un shinhau de nectar e d'ambrosia entà qu'era hame non lo tormentè”.

Damb taus paraules l'ahisquèc a hèr çò qu'era madeisha desiraue. Minerva hec eth vòl, coma se siguesse un falcon d'amples ales e agudenta votz, dès eth cèu a traùers der etèr. Ja es aquèus s'armauen ena armada, quan era divessa vessèc en pièch d'Aquilles un shinhau de nectar e d'ambrosia deliciosa, entà qu'era hame shordaira non aflaquisse es jolhs der eròi, entornant de seguit en palai deth poderós pair. Es guerrèrs s'amassèren

en un lòc un shinhau luenhant des naus. Coma nombrosi flòcs de nhèu qu'envie Zèus e vòlen geladi possadi per Borèas, neishut en etèr, atau se vedien gèsser deth lòc des naus es reludents cascos, es bonhadi escuts, es lances de herèisho. Era ludentor arribaue enquiath cèu; tota era tèrra se mostraue alègra, e un gran sarabat se lheuau des pès des guerrèrs. S'armaue entre eri eth divin Aquilles: carrinclant es dents, damb es uelhs ludents coma ua ahlama alugada e eth còr trauessat per insuportable dolor, plen d'ira contra es teucrí, vestie er eròl era armadura, present deth diu Vulcan, que l'auie fabricat. Se botèc enes comes elegantes cambèras ajustades damb botons de plata; protegie eth sòn pièch damb era coirassa; pengèc ena espatla ua espada de bronze ornada damb argentadi claus, e cuelhec damb eth braç eth gran e fòrt escut qu'eth sòn resplendor se retiraue de luenh ath dera lua. Dera madeisha manèra que campe eth huec alugat en lòc solitari deth cim d'un monte as navegants que romen peth mar, abondós en peishi, pr'amor qu'es tempèstes s'aluenhen des sòns amics; atau, eth resplendor deth polit e hargat escut d'Aquilles arribaue enquiath etèr. Caperèc dempús eth cap damb eth fòrt casco que ludie coma ua estela, e ath sòn entorn ondegèren es dauradi e espessi crins que Vulcan auie plaçat en cim deth casco. Eth divin Aquilles sagèc s'era armadura se l'ajustaue e se, en amiar-la botada, botjaue aisidament es sòns membres; e es armes vengueren a èster coma ales que lheuauen ath pastor d'òmes. Treigec der estug era lança pairau, poderosa, grana e robusta, qu'entre toti es aquèus, solet eth podie manejar: qu'auie estat talhada d'un herèisho deth cim deth Pelion, e regalada per Quiron ath pair d'Aquilles pr'amor que damb era aucisse eròis. Mentretant, Automedont e Alcime se tenguien a júnher es shivaus: les subjectèren damb beròies correges, les meteren eth fren ena boca e estireren es retnes entà darrèr en tot estacar-les ena fòrta cagira. Sense pòsa cuelhec Automedont eth magnific soriac e sautèc en car. Aquilles, qu'era sua armadura ludie coma eth Solei, pugèc tanben e exortèc damb orribles votzes as shivaus deth sòn pair:

“Janto e Balio, illustres hilhs de Podarga! Sajatz d'entornar san e en bona santa entath campament des danaus ath qu'aué vos guide. E non lo deishetz mòrt ena batalha coma a Patrocle.”

E Janto, eth shivau de leugèrs pes, joquèc eth cap (es sòns crins queigueren ath torn dera extremitat dera joata e arribauen en solèr), e en auer-les dotat de votz Juno, era divessa des blanqui braci, responec d'aguesta sòrta:

“Aué te sauvaram encara, impetuós Aquilles; mès que ja ei apròp eth dia dera tua mòrt, e es colpables non ne seram nosati, senon un diu poderós e eth fado crudèu. Que non siguec pera nòsta lentor ne pera nòsta guitèra qu'es teucrí treigueren era armadura des espatles de Patrocle; senon qu'eth diu plan fòrt, que paric Latona, era de beròia cabeladura, l'aucic entre es combatents deth dauant e li balhèc glòria a Hectòr. Nosati correriem tan velòci coma era bohada deth Zefir, qu'ei cuelhut coma eth mès rapid. Mès tanben tu es destinat a perir a mans d'un diu e d'un mortau.”

Dites aguestes pàraules, es Furies li talhèren era votz. E plan indignat, Aquilles, eth des pès leugèrs, atau li parlèc:

“Janto! Per qué me vaticines era mòrt? Que non t’ac cau hèr. Que ja me’n sai de qué eth mèn destin ei perir aciu, luenh deth mèn pair e dera mia mair. Mès, totun aquerò, non è de descansar enquia qu’assadora de combat as teucris.”

Didec; e cridant, dirigic es solipedes shivaus entàs prumèras files.

CANT XX

Combat des dius

Tant qu'es aquèus s'armauen ath cant des corbadi vaishèths, ath tòn entorn, ò hilh de Pelèu, incansable ena batalha, es teucrí se premanien tanben entath combat en un ticolet dera planhèra.

Zèus li manèc a Temis que, en tot partir des cims der Olimp, abundós en vals, convoquèsse era assemblada des dius; e era venguec d'un costat en aute e a toti les manèc qu'acodissen en palai de Zèus. Des arrius sonque manquèc er Ocean; e de guaires ninfes abiten es divertidi bòsqui, es hònts des arrius e es erbosi prats, deguna deishèc de presentar-se. Tanlèu arribèren en palai de Zèus, s'acomodèren en sètis de pèira trabalhada qu'auie bastit entà Zèus Vulcan damb grana intelligéncia. Aquiu, donc, s'amassèren. Neptun tanpòc desaubedic ara divessa; e en tot filar-se dèth eth mar entara assemblada, se seiguec ath miei e explorèc era volontat de Zèus:

“Per qué, ò tu que lances alugadi arrais, convòques de nauèth era assemblada des dius? Dilhèu as bèth prepaus sus es teucrí o es aquèus? Eth combat e era luta tornarà a alugar-se lèu lèu entre ambdús pòbles.”

Li responec Zèus, qu'amolone es bromes: “Compreneres, Neptun, que bates era tèrra, era decision qu'ei en mèn pièch e que per era vos è amassat. Tengui compde d'eri, encara que van a perir. Jo me demorarè seigut en cim der Olimp e alegrarè eth mèn esperit contemplant era batalha; e es auti anatz-vo'n entàs teucrí e entàs aquèus e que cadun ajude as que volgue. Pr'amor que s'Aquilles, eth de pès leugèrs, combatesse solet damb es teucrí, aguesti non resisterien un instant era escometuda deth hilh de Pelèu. Ja abans hugien espauridi en veder-lo; e cranhi qu'ara, que tant emmaliciada a era sua animositat per çò dera mòrt deth sòn companh, esbauce eth mur de Troia contra era decision deth fado.”

E Saturn parlèc damb aguesti tèrmes e prebotgèc ua gran batalha. Es dius anèren en combat dividi en dus grops: s'endralhèren entàs naus Juno, Palas Minerva, Neptun, que bat era tèrra, eth benefic Mercuri, de prudent esperit, e damb eri Vulcan que, capinaut dera sua fòrça, espeaue arrossegant es sues gracioses comes; e filèren es sòns passi entàs teucrí, Mart, de tremolant casco, Febo, Diana que se complatz lançant flèches, Latona, eth Janto e era alègra Venus.

Tanlèu es dius se quedèren aluenhadi des òmes, se mostrèren es aquèus plan capinauts perque Aquilles tornaue ena batalha dempús deth long temps que s'auie abstengut de cuélher partida ena trista guèrra; e es teucrí s'espauriren e ua fòrta tremoladera les cuelhec es membres, tanlèu vederen ath Pelida, leugèr de pès, que damb era sua reludenta armadura se retiraue ath diu Mart, funèst entàs mortaus. Mès quan es olimpiques divinitats aueren penetrat entre eth revolum de guerrèrs, se lheuèc era

terribla Discòrdia, qu'encoratge as barons; Minerva hège grani cridadisses, a viatges ath cant deth fossat hotjat ath pè deth mur, e a viatges enes nauts e sonors ticòs; e Mart, que semblaue un nere remolin, cridaue tanben e encoratjaue viuament as teucris, ja dèss eth punt mès naut dera ciutat, ja corrent peth cridat *ticolet beròdi*, ena arriba deth Simois.

D'aguesta sòrta es erosi dius, ahiscant as uns e as auti, les heren arribar as mans e prebotgèren ua terrible peleja. Eth pair des òmes e des dius tronèc orriblament des nautades; Neptun, per dejós, secodic era immensa tèrra e es excèlss cims des montes; e tremolèren atau es pales e es cims der Ida, abondós en hònts, atau coma era ciutat troiana e es naus aquèes. S'espauric Pluton, rei des lunfèrns, e sautèc deth tron cridant; non siguesse que Neptun daurisse era tèrra e se hessen visibles es ostaus òrres e tenebrosi qu'enquia e tot es madeishes divinitats an en òdi; autant siguec eth tarrabastalh que se costèc quan es dius entrèren en combat! Eth sobeiran Neptun s'acarèc damb Febo Apòllo damb es sues alades flèches; a Mart, Minerva, era divessa des ludents uelhs; a Juno, Diana qu'amie er arc d'aur, apraie eth sarabat dera cacèra, e se complat en lançar sagetes e ei frair der Arquèr; a Latona, eth poderós e benefic Mercuri; e a Vulcan, eth gran arriu de prigonds remolins, cridat pes dius Janto e pes òmes Escamandre.

Atau es dius gesseran ar encontre es uns des auti. Aquilles desiraue passar, a traucèr dera gentada, dret entà Hectòr Priamida, donques qu'er in lo possauè a assadorar damb era sang der eròdi a Mart, infatigable lutador. Mès Apòllo, qu'encoratge as guerrèrs, botgèc a Enèes entà que s'opausèss ath Pelida, en tot bohar-li gran valor e parlar-li atau dempús de cuèlher era votz e era figura de Licaon, hilh de Priam:

“Enèes, conselhèr des teucris! Qué se passe damb aqueres menaces que heres enes taulejades des capitans troians, en tot díder que gesseris a combàter damb eth Pelida Aquilles?”

Li responec Enèes: “Priamida! Per qué m'ordenes que lute, sense qu'era mia voluntat ac volgue, damb eth coratjós Pelida? Que non serie era prumèra ocasió que me sò acarat damb Aquilles, eth des pès leugèrs: en d'auti tempsi, quan venguec a on peishien es nòstes vaques e cuèlhec a Limese e a Pedaso, en tot perseguir-me peth Ida damb era sua lança; e Zèus me sauvèc, en balhar-me fòrces e agilitat as mènss jolhs. Sense era sua ajuda qu'auria perit a mans d'Aquilles e de Minerva, qu'anaue dauant, l'autrejaue era victòria e l'encoratjaue a aucir lelègi e troians damb era bronzinada lança. Plan per aquerò cap òme pòt combàter damb Aquilles, pr'amor qu'ath sòn costat i a tostemp quauqua divinitat que lo desliure dera mòrt. Ath delà, era sua lança vòle dreita e non s'arture enquia qu'a trauessat eth còs de bèth enemic. S'un diu egalèsse es condicions deth combat, Aquilles non me vencerie aisidament; encara que se vantèsse d'èster tot de bronze.”

Li repliquèc eth sobeiran Apòllo, hilh de Zèus: “Eròdi! Prega tu tanben as sempitèrns dius, pr'amor que diden que neisheress de Venus, hilha de Zèus, e aqueth ei hilh d'ua divinitat inferiora. Era prumèra ven de Zèus, aguesta auec per pair ar ancian deth mar.

Lhèua er indomdable bronze e non t'espaurisques per entèner paraules dures o menaces.”

Tanlèu acabèc de parlar, li bohèc grana fòrça ath pastor d'òmes; e aguest, qu'amiaue ua reludenta armadura de bronze, se dauric pas entàs combatents deth dauant. Juno, era des blanqui braci, non deishèc d'avertir qu'eth hilh d'Anquises traussaue era multitud entà vier ar encontre deth Pelida; e cridant a d'auti dius, les didec:

“Consideratz en vòste pensament, Neptun e Minerva, se com acabarà aquerò; pr'amor qu'Enès, armat de reludent bronze, se file dret entath Pelida per ahiscament de Fedo Apòllo. Au, hem-lo arrecular, o que bèth un de nosati se bote ath cant d'Aquilles, li bohe valor e non deishe qu'era sua animositat s'aflaquisque; entà que se'n sàpie de qué l'ajuden es immortaus mès poderosi, e que son febles es dius qu'en combat e ena luta protegissen as teucrí. Toti auem baishat der Olimp pr'amor d'intervier ena aguesta batalha, entà qu'Ulisses non patisque aué cap mau de part des teucrí. Dempús patirà çò qu'era Parca dispausèc, hilant eth lin, quan sa mair l'ainadèc. S'Aquilles non se'n sap pera votz des dius, senterà temor quan en combat li gesque ar encontre quauqua divinitat; pr'amor qu'es dius, en deishar-se veir, son terribles.”

Li responec Neptun, que secodís era tèrra: “Juno! Non t'irrites mès de çò de besonh, donques que non està ben. Ne jo voleria que nosati, qu'èm es mès fòrts, prebotgèssem era peleja entre es dius. Anem a seir en aqueth ticolet, e dera batalha se n'encuedaràn es òmes. E se Mart o Febo Apòllo comencèssen era peleja o arturèssen a Aquilles e non lo deishèssen combàter, vieram de seguit a lutar damb eri, e m'imagini que lèu s'auràn de retirar e entornar en Olimp, ena assemblada des auti dius, vençudi pera fòrça des nòsti braci.”

Dites aguestes paraules, eth diu des cerulencs peus les amièc naut de tot deth ticolet qu'es troians e Palas Minerva auien lheuau en d'auti tempsi entà qu'eth divin Hercules se desliurèsse dera balena quan, perseguit per aguesta, passèc dera plaja entara planhèra. Aquiu Neptun e es auti dius se seigueren, en tot estèner ar entorn des sues espatles ua impenetrabla broma; e en aute costat, en cim deth ticolet beròi, ath tòn entorn, arquer Febo, e de Mart, que destruí es ciutats, s'acomodèren es divinitats protectores des teucrí. Atau es uns e es auti, seigudi en dus grops, deliberauen e non se decidien a començar eth funèst combat. E Zèus de naut de tot estant les ahiscaue a començar-lo.

Tot eth camp, plen d'òmes e de shivaus, ludie damb era ludentor deth bronze; e era tèrra ressonaue dejós des pès des guerrèrs que gessien entà lutar. Dus barons, assenhaladi coma es mès valents, desirosi de combàter, s'auancèren as sòns, entà acarar-se entre ambdues armades: Enès, hilh d'Anquises, e eth divin Aquilles. Se presentèc prumèr Enès, menaçaire, tremolant eth fornit casco: protegíe eth pièch damb eth fòrt escut e tremolaue era bronzinada lança. E eth Pelida, der aute costat venguec a acarar-se damb eth. Coma quan s'amassen es òmes de tot un pòble entà aucir a un voraç leon, aguest ara prumeria seguís eth sòn camin en tot mespredar-les; mès, tanlèu coma un des bellicosí joeni lo herís damb ua flècha, se vire contra eth damb era boca dubèrta, mòstre es dents caperadi d'esgluma, sent panteishar en sòn pièch eth còr valerós, se foetege damb era

coa es cames e es anques entà encoratjar-se a pelejar, e damb es uelhs reludents escomet damb feresa enquia qu'aucís a quauquarrés o eth madeish perís ena fila; atau l'ahiscauen a Aquilles eth sòn valor e era sua animositat esforçadi a gèsser ar encontre deth magnanim Enèes. E tanlèu coma se trapèren cara a cara, eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, parlèc dident:

“Enèes! Per qué t'auances tant ara gent e me demores? Dilhèu eth tòn in t'ahisque a combàter damb jo damb era esperança de regnar sus es troians, dondaires de shivaus, damb era dignitat de Priam? Se m'aucisses, non botarie Priam ena tua man tau recompensa; pr'amor qu'a hilhs, sauve sancer eth sen e non ei insensat. O dilhèu t'an prometut es troians balhar-te un eròi camp de fruitèrs e semiats que sigue milhor qu'es auti, entà que lo posques cultivar, se me trèrs era vida? Me pensi que te serà de mau her d'artenher. Que ja un aute còp te botè en hujuda damb era mia lança. Non te'n brembes que te hi enlà des montes idèus, a on èrs solet peishent as buèus, e te perseguí corrent damb leugèra planta? Alavetz hugies sense virar eth cap. Dempús te refugièrs en Lirnese e jo cuelhi era ciutat damb era ajuda de Minerva e deth pair Zèus, e me hi a vier es hemnes en tot hèr-les esclaus; mès a tu te sauvèren Zèus e es auti dius. Non me pensi qu'ara te susvelhen, coma demore eth tòn còr; e te conselhi que tornes entara tua armada e non t'estongues dauant de jo, abans que patisques bèth mau; pr'amor qu'eth pèc sonque se'n sap deth mau quan ja l'a arribat.”

Enèes li responec dident: “Pelida! Non te penses que damb aguestes paraules me vas a espaurir coma se siguessa un mainatge, donques que tanben jo sai proferir injùries e afronts. Coneishem eth linhatge de cada un de nosati e qui sigueren es nòsti respectius pairs, per çò d'auè'c entenut condar as mortaus òmes; que ne tu vederes as mèns ne jo as tòns. Diden qu'ès hilh deth gran Pelèu e as coma mair a Tetis, ninfa marina de beròies trenes; mès jo me vanti d'èster hilh deth magnanim Anquises e era mia mair ei Venus: aqueri o aguesti les calerà plorar aué era mòrt deth sòn hilh, pr'amor que non mos vam separar sense combàter, dempús de hèr-mos insults mainadencs. S'ac vòs saber, te diderè quin ei eth mèn linhatge, de molti coneishut. Prumèr Zèus, qu'amolone es bromes, engendrèc a Dardane, e aguest fondèc era Dardania ath pè der Ida, abondosa en hònts; pr'amor qu'encara era sagrada Ilion, ciutat d'òmes de votz articulada, non auie estat bastida ena planhèra. Dardane auec coma hilh ath rei Erictoni, que siguec eth mès ric des mortaus: possedie tres mil ègües que, abondoses de trendes polins, peishien ath cant d'un pantan. Eth Borèas s'encamardèc de quauques ues des que vedec pèisher, e transfigurat en shivau de neri crins, auec d'eres dotze polins qu'ena fertila tèrra sautauen per dessus des semiats sense trincar es espigues e ena ampla espatla der esglumós mar corrien sus es madeishes ondades. Erictoni siguec eth pair de Tros, que regnèc sus es troians; e aguest balhèc era existència a tres hilhs irreprehensibles: Ilo, Asarac e eth deiforme Ganimeses, eth mès beròi des òmes, que cuelheren es dius per çò dera sua beresa entà que servisse eth nectar a Zèus e demorèsse damb es immortaus. Ilo engendrèc ath gran Laomedont, qu'auec coma hilhs a Titon, Priam, Lamp, Cliti e Hicetaon, hilh de Mart. Asarac engendrèc a Capis, qu'eth sòn hilh siguec Anquises. Anquises m'engendrèc a jo e Priam ath divin Hectòr. Tau linhatge e tau sang me vanti

d'auer. Mès Zèus aumete o amendrís eth valor des guerrèrs coma vò, pr'amor qu'ei eth mès poderós. Au, non mos digam mès paraules coma se siguéssim mainatges, paradi aciu ath miei deth camp de batalha. Que mos serie aisit autrejar-mos tantes injúries, qu'un vaishèth de cent bancs de remèrs non les pòirie amiar. Qu'ei volubla era lengua des òmes, e d'era gessen rasons de tota sòrta; se trapen fòrça paraules aciu e delà, e tau que dideres, tau receberes era responsa. Mès que non auem cap besonh de discutir, en tot injuriar-mos, coma hemnes irritades, es quaus, botjades pera rancura, gessen en carrèr e s'escarnissen en tot dider-se fòrça causes, es ues vertadères e es autes fausses? Que non artenheràs damb es tues paraules que jo, desirós de combàter, pèrda eth valor abans de qué damb eth bronze, e cara a cara, lutem. Tè, escometem-mos de seguit damb es bronzinades lances.”

Didec, e lançant era fornida lança, la clauèc en terrible e òrre escut d'Aquilles, que ressonèc en entorn. Eth Pelida, temerós, hec enlà er escut damb era robusta man, en pensar-se qu'era longa lança deth magnanim Enèes lo trauessarie aisidament. Insensat! Non pensèc ena sua ment ne en sòn esperit qu'es presents des dius non poden èster destruidi aisidament pes mortaus òmes, ne cedir as sues fòrces. E atau era poderosa lança d'Enèes non trauquèc alavetz era rodèla pr'amor qu'ac auie empedit era capa d'aur qu'eth diu botèc ath miei, senon que trauessèc dues capes e ne deishèc tres intactes, donques qu'èren cinc es qu'eth diu espeat auie amassat: es dues de bronze, dues interiores d'estanh, e ua d'aur, que siguec a on s'arturèc era lança de herèisho.

Aquilles lancèc alavetz era gran lança, e acertèc en bòrd deth lis escut d'Enèes, lòc qu'eth bronze ère mès prim e eth cuèr de buèu mès trende: eth herèisho deth Pelion lo trauessèc, e tot er escut ressonèc. Enèes, espaurit, s'arrauic e lheuèc er escut; era lança, desirosa de seguir eth sòn cors, li passèc per dessus dera espatla, dempús de trincar es dus cercles dera rodèla, e se clauèc en solèr; e er eròi, evitat ja eth còp, se quedèc quiet e damb es uelhes plan espauridi de veir qu'aquera auie queigut tant apròp. Aquilles desgainèc era agudenta espada; e lançant grani e orribles crits, escometèc a Enèes; e aguest, ath sò torn, agarrèc ua gran pèira que dus des òmes actuaus non aurién pogut amiar e qu'eth manejaue aisidament. E Enèes tirèc era pèira e se l'auesse acertat en casco o en escut qu'aurie hèt enlà d'eth era trista mòrt, e Aquilles aurie privat dera vida a Enèes, en tot herir-lo d'apròp damb era espada, se non ac auesse avertit Neptun, que secodís era tèrra, eth quau didec entre es dius immortaus:

“Ò dius! Me hè pena eth magnanim Enèes que lèu, perint a mans deth Pelida, baisharà en Orco per çò d'auer aubedit es paraules der arquèr Apòllo. Insensat! Eth diu non lo desliurarà dera trista mòrt. Mès, per qué li cau patir, sense èster eth colpable, es penes que d'auti meriten, en auer aufrít tostemp grani presents as dius que demoren en ample cèu? Au, desliurem-lo dera mòrt, non sigue que Zèus s'anuge se l'aucís Aquilles, donques qu'eth destin vò que se saue pr'amor de que non perisque ne s'estenhe eth linhatge de Dardane, que siguec estimat per Saturn per dessus de d'auti hilhs qu'auèc e hemnes mortaus. Que ja Zèus a en òdi as descendents de Priam, mès eth fòrt Enèes regnarà sus es troians, e dempús es hilhs des sòns hilhs que successiuament neishen.”

Li reponec Juno venerabla, era des grani uelhs: “Neptun! Decidís tu madeish s’as de sauvar a Enèes o perméter que, a maugrat deth sòn valor, sigue aucit peth Pelida Aquilles. Pr’amor qu’autant Palas Minerva coma jo auem jurat diuèrsi còps dauant de toti es immortaus, que jamès desliurariem as teucrí deth dia funèst, encara que Troia sancera sigue peishèu des voraces ahlames per auer-la usclat es bellicosí aquèus.”

Quan Neptun, que secodís era tèrra, entenec aguestes paraules, se n’anèc; e caminant pera batalha, entre eth sarabat des lances, arribèc a on èren Enèes e Aquilles. De seguit caperèc de broma es uelhs deth Pelida Aquilles, arrinquèc der escut deth magnanim Enèes era lança de herèisho damb era punta de bronze que deishèc enes pès d’aqueth, e agarrèc ath teucré en tot lheur-lo dera tèrra. Enèes sostengut pera man deth diu, passèc per dessus de moltes files d’eròis e shivaus enquia arribar en aute costat der impetuós combat, a on es caucons s’armauen entà lutar. E alavetz Neptun, que secodís era tèrra, se li presentèc, e li didec aguestes alades paraules:

“Enèes! Quin des dius t’a ordenat que cometesses era lhocaria de lutar còs a còs damb eth coratjós Pelida, qu’ei mèis fòrt que tu e mèis estimat des immortaus? Hè-te enlà tostemp que te lo trapes, non se passe que te hèsque baishar en ostau de Pluton abans de qué ac dispause eth fado. Mès quan Aquilles age mòrt, per auer-se complit eth sòn destin, luta confiadament entre es combatents deth dauant, donques que non t’aucirà cap aute aquèu.”

Taus sigueren es sues paraules. Deishèc aqui a Enèes, dempús d’auer-lo repotegat, e hec enlà era espessa broma des uelhs d’Aquilles. Aguest tornèc a veir damb claretat, e, panteishant, li didie ath sòn magnanim esperit:

“Ò dius! Qu’ei gran eth prodigi que s’aufrís ara mia vista: aguesta lança s’està en solèr e non veigui ath baron contra eth quau la lancè, damb era intencion d’aucir-lo. Plan que òc, a Enèes l’estimen es immortaus dius: e jo que me pensaua que se vantaue d’aquerò en bades! Que se’n vage, donc, donques que ja non aurà in de mesurar de nauèth es sues fòrces damb jo, donques qu’ara hugec gustós dera mòrt. Exortarè as bellicosí danaus e temptarè eth valor des auti enemics, gessent-les ar encontre.”

Didec; e sautant entre es files, encoratjaue as guerrèrs; “Non vos estongatz aluenhadi des teucrí, divins aquèus! Au, que cada òme n’escomete a un aute e sente vams de pelejar. Qu’ei dificil que jo, encara que siga valent, perseguisca a tanti guerrèrs e peleja damb toti eri; e ne a Mart, qu’ei un diu immortal, ne a Minerva, les serie possible recórrer un camp de batalha tan vast e combàter pertot. En aquerò que posqui hèr damb es mies mans, es mèis pès o era mia fòrça, non me mòstri reticent. Entrarè per toti es costats enes files des falanges enemigues, e m’imagini que non s’alegraràn es teucrí que s’aprèssen ena mia lança”.

Damb aguestes paraules les encoratjaue. Tanben er illustre Hectòr exortaue as teucrí, fotent crits, e asseguraue que verie ar encontre d’Aquilles:

“Coratjosi teucrí! Non cranhetz ath Pelida! Jo de paraula cambateria enquia e tot damb es immortaus; mès qu’ei de mau hèr hè’c damb era lança, en èster coma son, es mès fòrts. Aquilles non amiarà a tèrme tot aquerò que ditz, sonque ne complirà ua part e çò d’aute ac deisharà a miei hèr. Que vau a trapar-lo, encara qu’es sues mans siguen semblables a ua ahlama; òc, enquia e tot qu’es sues mans siguen semblables a ua ahlama e per çò dera sua fortaleza se retire ath reludent hèr.”

Damb taus votzes les ahiscaue. Es teucrí lheuèren es lances; se hec eth combat e se formèc ua gran cridadissa, e alavetz Febo Apòllo s’apressèc a Hectòr e li didec:

“Hectòr! Non t’auances entà lutar contra Ulisses; demora era sua escometuda barrejat damb era gent, confonut damb era massa. Non se passe qu’artenhe herir-te de luenh damb arma lançadissa, o d’apròp damb era espada.”

Atau parlèc. Hectòr, se n’anec, espaurit, entre era multitud de guerrèrs tanlèu auec entenut es paraules deth diu. Aquilles, damb eth còr revestit de valor e cridant orriblament, escometèc as teucrí, e comencèc en tot aucir ath valerós Ifition Otrintida, capitan de fòrça òmes, ath quau ua ninfa naiada auie auut d’Otrintèu, esbauçador de ciutats, en ric pòble de Hida, ath pè deth nheuut Tmol: eth divin Aquilles acertèc a tocar-lo damb era lança ath miei deth cap, quan l’atacaue ada eth, e l’esmiegèc en dues parts. Eth teucré queigüec damb tarrabastalh, e eth divin Aquilles se vantèc dident:

“Que jades en solèr, Otrintida, eth mès prodigiós des òmes! En aguest lòc t’agarrèc era mòrt; a tu, qu’auies neishut ena arriba deth lac Gigèu, a on as er eretatge pairau, ath cant deth Hilo, abondós en peishi, e eth Hermo plen de gorgs.”

Tan vantariosament parlèc. Es tenèbres caperèren es uelhs d’Ifition, e es cars des aquèus lo destrocèren damb es arròdes en prumèr encontre. Aquilles heric, dempús, enes possi, en tot trauessar-li eth casco de bronzinades mentonères, a Demoleont, valent guerrèr en combat; e eth casco non arturèc era lança, pr’amor qu’era punta entrèc e trinquèc eth uas, en tot afectar interiorament ath cervèth, e eth teucré peric quan lutaue valerosament. Dempús, coma que Hipodamant sautèsse deth car e se calèsse en hujuda, li clauèc era pica ena esquia: aqueth exalaue er alend e bramaue coma eth taure qu’es joeni arrossèguen entar autar deth sobeiran Heliconi e eth diu que secodís era tèrra gaudís en veder-lo; atau bramaue Hipodamant quan era sua amna valerosa deishèc es sòns membres. Ara seguida escometèc damb era lança ath deiforme Polidor Priamida qu’eth sòn pair non li permetie qu’anèsse enes batalhes pr’amor qu’ère eth mendre e eth preferit des sòns hilhs. Arrés vencie a Polidor ena carrèra; e alavetz, per mainadencia vantaria, en tot hèr veir era leugeresa des sòns pès, s’agitaue eth troian entre es combatents deth dauant, enquia que perdec era vida; en veder-lo passar, eth divin Aquilles, leugèr de pès, li clauèc era lança ath miei dera esquia, a on es anèths d’aur subjectauen eth cinturón e ère dobla era coirassa, e era punta gessec per aute costat près deth melic; eth joen queigüec de jolhs damb planhosi sorriscles; era net escura l’enrodèc; e, inclinant-se, sajaue de tier damb es sues mans es intestins, que li gessien pera herida.

Tanlèu coma Hectòr vedec ath sòn frair Polidor agarrant-se es entralhes e acorbaishat en solèr, se li botèc ua broma dauant des sòns uelhs e non podec combàter a distància; senon que, brandint era agudenta lança e impetuós coma ua ahlama, se filèc ar encontre d'Aquilles. E aguest, en encuedar-se'n, sautèc entada eth, e didec vantariòu aguestes paraules:

“Qu'ei apròp er òme qu'a costat ath mèn còr era mès grèu herida, aqueth qu'aucic ath mèn companh estimat. Que ja non hugeram espauridi, er un der aute, pes camins deth combat.”

Didec; e guardant damb ròstre regde ath divin Hectòr, li cridèc: “Aprèssa-te, entà que lèu arribes en tèrme dera tua perdicion.”

Sense trebolat-se, li responec Hectòr, de tremolant casco: “Pelida! Non te penses que m'espauriràs damb paraules coma se siguessa un mainatge; tanben jo sai injuriar. Arreconeishi qu'ès valent e que sò un shinhau per dejós de tu: mès ena man des dius ei, se jo, en èster inferior, te treirè era vida damb era mia lança; donques que tanben a ua ahilada punta.”

Dident aquerò, brandic e lancèc era gran lança; mès Minerva damb ua suau bohada la hec enlà deth gloriós Aquilles, e era arma tornèc entath divin Hectòr e queiguec as sòns pès. Aquilles ataquèc, hèn orribles crits, a Hectòr, damb era intencion d'aucir-lo; mès Apòllo agarrèc ath troian, en tot hè'c aisidament per èster un diu, e lo caperèc damb ua densa broma. Tres còps eth divin Aquilles, leugèr de pès, ataquèc damb era bronzinada lança; tres còps fotèc eth patac en aire. E quan, semblable a un diu, escometie per quatau viatge, li cridèc er eròi a Hectòr damb terribla votz, en tot dider-li aguestes alades paraules:

“Un aute còp t'as desliurat dera mòrt, gosset! Plan prèc sigueres dera perdicion, mès te sauvèc Febo Apòllo, ath quau deus pregar quan gesses en camp abans d'enténer eth tapatge des flèches. Jo acabarè damb tu se te trapi mès tard e un diu m'ajude. E ara vau a perseguir a toti es auti que se me boten a posita.”

Atau didec; e damb era lança heric ath miei deth còth a Driope, que queiguec as sòns pès. Lo deishèc e de seguit arturèc a Demuc Filetorida, ath quau clauèc era lança en un jolh, e dempús li treiguec era vida damb era espada. Dempús escometèc a Laogon e a Dardan, hilhs de Biant: en auer-les hèt quèir deth car qu'anauen, ad aqueth lo hec perir lançant-li era lança, e ad aguest herint-lo d'apròp damb era espada. Tanben aucic a Tros Alastorida, que venguec a abraçar-li es jolhs per s'un cas, en tot cuélher pietat d'eth, qu'ère dera madeisha edat qu'er eròi, en sòrta d'aucir-lo lo hège presoèr e lo deishèc viu. Insensat! Non comprenec que non poirie convencer-lo, donques qu'Aquilles non ère òme de condicion benigna e moisheta, senon fòrça violent. Ja aqueth li tocaue es jolhs damb era intencion de suplicar-li, quan li clauèc era espada en hitge. Se vessèc aguest, aumplint de nera sang eth pièch, e es tenèbres caperèren es uelhs deth teucra, que quedèc inanimat. De seguit, Aquilles s'apressèc a Muli; e clauant-li era lança ena aureilha, era bronzinada punta gessec per aute costat. Mès tard heric ath miei deth cap a

Equecle, hilh d'Agenor, damb era espada aprovedida de ponhada: era lama sancera s'escauhèc damb era sang, e era sagnosa mòrt e eth fado crudèu velèren es uelhs deth guerrèr. Dempús, trauessèc damb era bronzinada lança eth braç de Deucalion, en lòc a on s'amassen es tendons deth code; e eth teucro lo demorèc, damb era man mauparada e vedent qu'era mòrt se l'apressaue. Aquilles li braquèc d'un talh eth cap, que damb eth casco lancèc luenh, eth medoth gessec des uassi rodets e eth guerrèr quedèc estirat en solèr. Se filèc ara seguida contra Rigme, illustre hilh de Piroo, qu'auie vengut dera fertila Tracia, e lo heric ath miei deth còs, clauant-li era bronzinada lança enes paumons, e lo hec quèir deth car. E coma que vedesse qu'er escudèr Areitoo torcie es retnes as shivaus, li fotèc era agudenta lança ena esquia, e tanben lo hec quèir en solèr, tant qu'es shivaus hugien espauridi.

Dera madeisha manèra qu'en començar un usclant huec ath hons des vals de seca montanha, ahlame era poblada seuva, e eth vent botge es ahlames que van en totes es direccions; atau Aquilles se botjaue furiós damb era lança, perseguint, coma ua divinitat, ad aqueri qu'èren destinadi a morir; e era nera tèrra manaue sang. Coma dus buèus junhudi entà bàter era blanca civada en ua aira ben plaçada, se brigalhen de seguit es espigues jos es pès des gròssi buèus; atau es solipèdes shivaus, amiadi per Aquilles, cauishigauen ath còp cadavres e escuts; e er èish deth car auie era part inferiora tacada de sagnoses gotes e es parabandes èren esposcades de gotes de sang qu'es bates des shivaus e es jelhes des arròdes deishauen anar. E eth Pelida desiraue arténher glòria e auie es mans tacades de sang e povàs.

CANT XXI

Batalha ath costat der arriu

Tanlèu es teucrí arribèren en canalet des grani gorgs deth Janto, arriu de beròi corrent qu'er immortau Zèus auie engendrat, Aquilles les dividic en dus grops. As deth prumèr, les manèc er eròi pera planhèra entara ciutat, per a on es aquèus hugien espauridi eth dia anterior, quan eth gran Hectòr se mostraue furiós; per aquiú s'escampilhèren dempús es teucrí ena sua hujuda, e Juno, entà arturar-les, les enrodèc en ua densa broma. Es auti rodèren per abondós arriu d'argentadi gorgs, e queigueren en eth, damb gran tarrabastalh: ressonaue eth corrent, retronauen es dues arribes e es teucrí nadauen aquiú e delà, cridant, mentre èren arrossegadi entre es remolins. Coma es sautarèths escometudi pera violéncia d'un huec que comence còp sec, vòlen entar arriu e se lancen espauridi ena aigua; dera madeisha manèra, eth corrent rambalhós de Janto de prigonds remolins, s'aumplec, per çò dera persecucion d'Aquilles, d'òmes e shivaus qu'en eth queiguien confonudi.

Aquilles, descendent de Zèus, deishèc era sua lança emparada en un tamarís dera arriba; sautèc en arriu, coma se siguesse ua divinitat, sonque damb era espada e meditant en sòn còr accions crudèus; e comencèc a herir a dreita e quèrra: en un virament de uelhs se lheuèc un orrible sarabat d'aqueri que recebien es còps, e era aigua se rogièc damb era sang. Dera madeisha manèra qu'es peishi hugen deth gran daufin, e, temerosi, aumplissen es cornèrs deth hòns deth pòrt, pr'amor qu'aqueith s'avale a toti es qu'agarre; atau es teucrí anauen per impetuós corrent der arriu e se refugiauen, tremolant, dejós des arròques. Quan Aquilles auec es mans cansades ja de tant aucir, cuelhec viui, laguens der arriu, a dotze gojats entà immolar-les mès tard coma expiacion pera mòrt de Patrocle Menetiada. Les treigüec estonadi coma cèrvis, les estaquèc es mans peth darrèr damb es correges ben talhades qu'amiauen enes flexibles tuniquees e encarguèc as amics que les amièssen enes concaves naus. E er eròi escometèc de nauèth as teucrí, entà hèr en eri un gran estralh.

Aquiú se trapèc Aquilles damb Licaon, hilh de Priam Dardanida; eth quau, en húger, anaue a gèsser der arriu. Ja abans l'auien hèt presoèr en tot filar-se de nets entà un camp de Priam: Licaon bracaue damb er agudent bronze es arrames naues d'ua higuèra bòrda entà hèr es parabandes d'un car, quan Aquilles, en tot presentar-se coma un malastre imprevist, se lo hec a vier a maugrat sòn. Lo transportèc alavetz en ua nau entara ben bastida Lemnos, e aquiú lo botec en venda: eth hilh de Jason paguèc eth prètz. Dempús Eetion d'Imbros, qu'ère òste deth troian, balhèc per eth un bon rescat e lo manèc ena divina Arisbe. S'escapèc Licaon, e tornant ena casa pairau, s'estèc en tot celebrar damb es amics pendent onze dies era sua tornada de Lemnos; mès, tath dètzau dia, un diu lo hec quèir de nauèth enes mans d'Aquilles, que l'auie de manar entar Orco, sense que Licaon ac desirèsse. Coma qu'eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, lo vedesse inèrme (sense casco, escut, ne lança, pr'amor que tot ac auie lançat en solèr) e que gessie der

arriu damb eth còs aclapat pera sudor e es jolhs vençudi peth cansament; s'estonèc, e ath sòn magnanim esperit li parlèc atau:

“Ò dius! Qu'ei gran eth prodigi que campe dauant des mèns uelhs. Ja ei possible qu'es teucrí qu'aucí ressusciten des ombriues tenèbres; quan aguest, desliurant-se eth dia crudèu, a tornat dera divina Lemnos a on siguec venut, e es ondades der esglumós mar qu'a tanti arturen non an empedit era sua tornada. Mès, tè, vau a hèr que taste era punta dera mia lança entà veir e saber-me'n se tornarà de nauèth o se demorarà en sen dera fertila tèrra qu'enquia e tot as mèns fòrts retie.”

Pensant en taus causes, Aquilles contunhaue quiet. Licaon, espaurit, se l'apressèc a tocar-li es jolhs; pr'amor qu'ath sòn laguens sentie viu desir de desliurar-se dera trista mòrt e deth sòn nere destin. Eth divin Aquilles lheuèc de seguit era enòrma lança damb era intencion de herir-lo, mès Licaon s'arraulic e, ath mèns córrer, l'abracèc es jolhs; e aquera, passant-li per dessus dera esquia se clauèc en solèr, cobejosa de de calar-se en còs d'un òme. Mentretant, Licaon suplicaue a Aquilles; e abraçant damb ua man es sòn jolhs e damb era auta tient era lança, li didie aguestes alades paraules:

“Que t'ac prègui abraçat as tòns jolhs, Aquilles: respècta-me e cuelh pietat de jo. Que m'as d'auer, ò escolan de Zèus, per un suplicant digne de consideracion; pr'amor que mingè ena tua tenda eth fruit de Ceres eth dia que me heres presoèr en camp ben cultivat, e en tot amiar-me luenh deth mèn pair e des mèns amics, me veneres en Lemnos: cent buèus te valèc era mia persona. Ara te'n balharia eth triple entà rescatar-me. Que ja hè dotze dies que, auent patit fòrça, entornè en Ilion; e un aute còp eth fado funèst me bote enes tues mans. Que deui èster odiós ath pair Zèus, pr'amor que de nauèth m'autrege a tu. Entà autrejar-me ua vida cuerta, m'amainadèc Laotoe, hilha der ancian Altes que regne sus es bellicosí lelègi e possedís era excèlsa Pedaso ath cant deth Satniois. Ara hilha d'aqueth l'auèc Priam coma esposa amassa damb fòrça d'outes; dera madeisha, neishérem dus barons e a ambdús mos hauràs dat mòrt. Que ja heres perir entre es hilhs deth dauant a Polidor, en herir-lo damb era agudenta pica; e ara eth malastre m'a arribat a jo, donques que non demori escapar des tues mans dempús qu'un diu m'a lançat en eres. Ua auta causa te vau a díder que salvaràs ena tua memòria: Non m'aucisques; pr'amor que jo non neishí deth madeish vrente que Hectòr, eth que balhèc mòrt ath tòn doç e valent amic.”

Damb taus paraules er illustre hilh de Priam suplicaue a Aquilles; mès que siguec amarganta era responsa qu'entenec:

“Insensat! Non me parles deth rescat, ne tansevolh lo mentes. Abans qu'a Patrocle l'arribèsse eth dia fatau, m'ère agradiu d'abstier-me d'aucir as teucrí e sigueren molti es que cuelhí viui e vení dempús; mès ara degun s'escaparà dera mòrt, s'un diu lo bote enes mies mans dauant d'Ilion e mès que mèns s'ei hilh de Priam. Per tant, amic, morís tu tanben. Per qué te planhes d'aguesta sòrta? Moric Patrocle que tant te depassauè. Non ves se guaire galhard e naut de còs sò jo, que m'engendrèc un pair illustre e m'amainadèc ua divessa? Donques tanben me demoren era mòrt e eth fado crudèu.

Vierà un maitin, ua tarde o un meddia que bèth un me treirà era vida en combat, en herir-me damb era lança o damb ua flècha lançada per arc.”

Atau didec. S’aflaquiren es jolhs e eth còr deth teucro que, deishant anar era lança, se seiguec e estirèc es dus braci. Aquilles cuelhec era ahilada espada e heric a Licaon ena clavicula, deth còth: li metec ath laguens tota era lama de dus talhs, eth troian queiguec capenjós en solèr e era sua sang gessie e tacaue era tèrra. Er eròi cuelhec eth cadavre peth pè, lo lancèc en arriu entà que se lo hesse a vier , e proferic damb vantaria aguestes alades paraules:

“Jatz entre es peishi que tranquils te lecaràn era sang dera herida. Que non te botarà era tua mair en un lhet entà plorar-te; senon que seràs amiat pes gorgs der Escamandre entath vast sen deth mar. E quauque peish, gessent des ondades ena nera e tremolosa superfícia, minjarà eth blanc greish de Licaon. Atau perigatz es auti teucro enquia qu’arribem ena sagrada ciutat d’Ilion, vosati en tot húger e jo darrèr hèn gran roganhons. Que non vos salvarà ne tansevolh er arriu de beròi corrent e platejadi remolins, qu’ada eth dès era antiquitat sacrificatz multi taures e qu’enes sòns remolins lançatz solipèdes shivaus. Totun aquerò, periratz miserablament es uns darrèr des auti, enquia qu’ajatz pagat era mòrt de Patrocle e eth malastre e eth mortalatge que héretz entre es aquèus ath cant des naus, mentre siguí aluenhat dera luta.”

D’aguesta manèra parlèc. Er arriu, damb eth còr irritat, romaue ena sua ment se com harie cessar a Aquilles de combàter e desliuarie dera mòrt as troians. Mentretant, eth hilh de Pelèu dirigic era sua enòrma lança contra Asteropèu, hilh de Pelegon, damb er in d’aucir-lo. A Pelegon l’auie engendrat er Axio, d’ample corrent, e Peribèa, era hilha màger d’Acesamene; que damb era se junhèc aqueth arriu de prigonds remolins. S’endralhèc, donc, Aquilles entà Asteropèu, que gessec ath sòn encontre amiant dues lances; e eth Janto, irritat pera mòrt des joeni qu’auie hèt perir Aquilles sense pietat en madeish corrent, li bohèc valor en pièch deth troian. Quan ambdús guerrèrs se trapèren cara a cara, eth divin Aquilles, de pès leugèrs, siguec eth prumèr a parlar, e didec:

“Qui ès tu e d’a on, que gauses gesser-me ar encontre? Malerosi aqueri qu’es sòns hilhs s’opausen ath mèn furor.”

Li responec er illustre hilh de Pelegon: “Magnanim Pelida! Per qué m’interrogues sus eth mèn linhatge? Que sò dera fertila Peonia, qu’ei luenh; venguí ath cap des peonis, que combaten damb longues piques, e hè onze dies qu’arribè en Ilion. Eth mèn linhatge a era sua origina en ample Axio, que vèsse eth sòn beròi cabau sus era tèrra: Axio engendrèc a Pelegon, famós pera sua lança, e d’aguest diden qu’è neishut. Mès, lutem ja, illustre Aquilles”.

De tau sòrta parlèc, en ton de menaça. Eth divin Aquilles lheuèc eth herèisho deth Pelion, e er eròi Asteropèu, qu’ère ambidèstre, li lancèc ath còp es dues lances: era ua acertèc en escut, mès que non lo trauessèc pr’amor qu’era capa d’aur qu’eth diu botèc en escut l’arturèc; era auta rasquèc eth braç dret der eròi, ath cant deth code, que d’eth gessec nera sang; mès era arma passèc per dessus e se clauèc en solèr, cobejosa de sang.

Aquilles lancèt alavetz era lança, de dreita volada, contra Asteropèu, damb era intencion d'aucir-lo, e manquèc era balestada: aquera queigüec ena nauta arriba e s'enhonsèt enquiara mitat deth pau. Eth Pelida, desgainant era espada qu'amiaue ath cant dera cueisha, escometèt enventit a Asteropèu, que damb era sua man robusta sajaue de trèir dera escalabrosa arriba era lança d'Aquilles. Tres còps la botgèt entà arrincar-la, e tres cops li calec desistir deth sòn prepaus. E quan, en quatau còp, volec plegar e trincar era lança de herèisho der Eacida, se l'apressèt Aquilles e damb era espada li treigüec era vida: lo heric en vrente, ath cant deth melic. Vessèren es intestins e es tenèbres caperèren es sòns uelhs, que queigüec panteishant. Aquilles se lancèt sus eth sòn piech, li treigüec era armadura, e vantant-se dera capitada, didec agüestes paraules:

“Jatz aciü. Qu'ère difcil que tu, encara qu'engendrat per un arriu, podesses disputar era victòria as hilhs deth poderós Saturn. Dideres qu'eth tòn linhatge vie d'un ample arriu; mès jo me vanti d'apertier ath deth gran Zèus. M'engendrèt un baron que regne sus molti mirmidons, Pelèu, hilh d'Eaco; e agüest darrèr ère hilh de Zèus. E coma que Zèus ei mès poderós qu'es arrius, que corren entath mar, atau tanben es descendents de Zèus son mès fòrts qu'es des arrius. Ath tòn costat que n'as un de gran, s'ei que te pòt ajudar. Mès que non ei possible combàter contra Zèus Saturn. Ad agüest non l'egale ne eth fòrt Aqueloo, ne eth gran e poderós Ocean de prigond corrent, que d'eth neishen toti es arrius, mars, hònts e potzi; donques que tanben er Ocean cranh er arrai deth gran Zèus e eth sòn espaventós tron, que hè retronar eth cèu.”

Didec; arrinquèt dera escalabrosa arriba era bronzinada lança e abandonèt a Asteropèu aquiü, estirat en sable, tanlèu coma l'auèc trèt era vida: era aigua trebla banhaue eth cadavre, e angüiles e peishi acodiren a minjar-se eth greish que caperaue es arnelhs. Aquilles se n'anèt entàs peonis que lutauen en cars, es quaus hugien pes costats deth rambalhós arriu, quan vederen qu'eth mès fòrt queigüie en combat, vençut pes mans e pera espada deth Pelida. Agüest aucic alavetz a Tersiloc, Midon, Astipil, Mnese, Trasi, Enie e Ofelestes. E a mès peonis aurie aucit eth velòç Aquilles, s'er arriu de prigonds remolins, irritat e transfigurat en òme, non l'auesse dit des d'un des remolins:

“Ò Aquilles! Depasses as auti òmes, madeish en valor qu'en accions abominables; pr'amor qu'es madeishi dius t'ajuden de contunh. S'eth hilh de Saturn t'a autrejat que destruisques a toti es teucris, hè-les enlà de jo e executa ena planhèra es tues accions. Eth mèn beròri corrent ei plen de cadavres que obstruissen eth cors e non me dèishen vessar en mar divin era aigua; e tu seguisses aucint d'ua manèra atròça. Mès, tè, acaba ja; donques que me ties estonat, ò prince d'òmes.”

Li responec Aquilles, de pès leugèrs: “Que se harà, ò Escamandre, escolan de Zèus, coma tu ac ordenes. Mès que non deisharè d'aucir as orgulhosi teucris enquia que les embarra ena ciutat e lutant damb Hectòr, eth m'aucisque a jo, o jo acaba damb eth.”

Dit aquerò, escometèt as treucris, coma se sigüesse un diu. E alavetz er arriu de prigonds remolins se dirigic a Apòllo:

“Ò dius! Tu, eth der arc d’argent, hilh de Zèus, non complisses es ordes de Saturn, que t’encarguèc fôrça qu’ajudèsses as teucris e les autregesses ajuda enquia que, arribada era tarde, se coguèsse eth solei e demoresse ena escurina eth fertil camp”.

Didec. Aquilles, famós pera sua lança, sautèc dera escalabrosa arriba en centre der arriu. Mès aguest l’ataquèc enforismat: holèc es sues aigües, agitèc eth corrent, e arrossegant molti cadavres d’òmes mòrts per Aquilles, que i auie en cors der arriu, les lancèc ena arriba bramant coma un taure; e mentretant, sauvaue as vius laguens deth corrent, en tot amagar-les enes prigonds e amples remolins. Es trebles ondades enrodauen a Aquilles, eth corrent queiguie sus eth sòn escut e lo possauè, e er erò ja non se podie tier de pès. S’agarrèc alavetz damb es dues mans en un olm corporent e huelhós; mès aguest, arrincat d’arraïc, trinquèc era vòra escalabrosa, sarrèc eth corrent damb es sues moltes arrames, queiguec sancer en arriu e se convertic en un pònt. Aquilles, espaurit, hec un bot, gessec der abisme e volèc damb pè leugèr pera planhèra. Mès non per aquerò eth gran diu deishèc de perseguir-lo, senon que lancèc ath sòn darrèr ondades d’ombriues crestes damb er in de hèr cessar ath divin Aquilles de combàter e costar era mòrt des troians. Eth Pelida sautèc près d’un trait de lança, en tot hèr un bot damb era impetuositat dera rapaça agla nera, qu’ei eth mès forçut e velòç des audèths: madeish qu’era, er erò corrie e eth bronze ressonaue orriblament sus eth sò pièch. Aquilles sajaue de hùger, en tot anar entà un costat; mès eth corrent anaue ath sòn darrèr e lo perseguie damb gran sarabat. Dera madeisha manèra qu’eth fontanèr amie era aigua dès era prigonda hònt entre es plantes d’un uart, e damb ua aishada ena man trè dera regòla es impediments; e eth corrent seguís eth sòn cors, e botge peiretes, mès en arribar en ua declivitat mormolhe, accelèra era marcha e passe dauant deth que la guide; atau, eth corrent der arriu arrenhie de contunh a Aquilles, donques qu’es dius son mès poderosi qu’es òmes. Guairi viatges eth divin Aquilles sajaue demorar-la, entà veir se lo perseguien toti es immortaus qu’an eth sòn ostau en ample cèu, sautaue; mès er arriu, en tot seguir-lo damb eth rapid e tortuós corrent, li fatigaue es jolhs e li panaue eth solèr aqui a on botaue es pès. E eth Pelida, lheuand es uelhs entath vast cèu, panteishèc e didec:

“Pair Zèus! Com ei que non vie cap diu a salvar-me a jo, malerós, dera persecucion der arriu; e dempús patirè tot çò que calgue? Cap des divinitats deth cèu n’a eth tòrt coma era mia mair, que me vantèc damb fausses prediccions: didec que m’aucirien ath pè deth mur des troians, armadi de coirasses, es velòces flèches d’Apòllo. Pro que m’auesse mòrt Hectòr, qu’ei aciue eth mès valent! Alavetz un valent aurie aucit e despolhat a un aute valent. Mès ara vò eth destin que jo perisca de miserabla mòrt, assetjat per un gran arriu; coma eth petit porcèth qu’arrossèguen es aigües ivernaues deth torrent que sajaue de traussar.”

Atau s’exprimic. De seguit Neptun e Minerva, damb figura umana lo cuelheren ath miei e l’agarrèren des mans tant que l’encoratjauen damb paraules. Neptun, que secodís era tèrra, siguec eth primèr a parlar e didec:

“Pelida! Non tremoles ne t’espaurisques! De tau manèra te vam a ajudar, damb eth permís de Zèus, jo e Palas Minerva! Pr’amor que non dispaue eth fado que sigues mòrt per arriu, e aguest deisharà lèu de perseguir-te, coma ac veiràs tu madeish. Te vam a dar un prudent conselh, per se vòs aubedir. Que non repause eth tòn braç ena batalha funèsta enquia auer embarrat laguens des gloriosi murs d’Ilion a guari teucris artenhens escapar. E quan ages privat dera vida a Hectòr, torna entàs naus; pr’amor que nosati te haram arténher era gloria.”

Dites aguestes paraules, ambdues divinitats anèren a amassar-se damb es auti immortaus. Aquilles, ahiscat peth mandat des dius, filèc es sòns passí entara planhèra negada pera aigua der arriu, qu’en era flotauen cadavres e beròies armes de joeni mòrts ena luta. Er eròi caminaue dret, sautant pera aigua, sense qu’er ample arriu artenhessè arturar-lo; pr’amor que Minerva l’auie balhat molta fòrça. Mès er Escamandre non cedie en sòn furor, senon que, en irritar-se encara mès contra eth Pelida, holaue e quilhaue naut de tot es ondades e a crits cridaue ath Simois:

“Frair estimat! Amassem-mos entà contier era fòrça d’aguest òme, que lèu cuelherà era gran ciutat deth rei Priam, pr’amor qu’es teucris non lo resistiràn ena batalha. Vene de seguit ena mia ajuda: aumenta eth tòn cabau damb era aigua des hònts, crida a toti es arriuets, lhèua granes ondades e arrossèga damb tarrabastalh socs e pèires, entà qu’aclapem ad aguest furiós guerrèr qu’ara trionfe e pense en hètes pròpies des dius. Me pensi que non li valeràn era sua fòrça, ne era sua beresa, ne es sues magnifiques armes, qu’an de quedar ath hons d’aguest lac e caperades de hanga. Ada eth l’enrodarè damb abundosa arena, vessant ath sòn entorn fòrça grava; e ne tansevolh es sòns uassi pòiràn èster recuelhudi pes aquèus: autant de hanga amolonarè ath sòn dessús. E aurà era sua hòssa aqui madeish, e non aurà besonh de qué es aquèus l’ac hèsquen entà hèr-li es funeralhes.”

Didec; e, enventit, escometèc a Aquilles, en tot lheuar-se furiós e bramant damb era esgluma, era sang e es cadavres. Es roienques ondades der arriu, qu’es celestiaus ploges neurissen, se tenguien quilhades e arrossegauen ath Pelida. Mès Juno, cranhent qu’eth gran arriu hesse quèir a Aquilles, cridèc, e li didec de seguit a Vulcan, eth sòn hilh estimat:

“Ep, Vulcan, hilh estimat!; donques que pensam qu’eth Janto auratjós ei parièr a tu en combat. Ajuda lèu a Aquilles, hèn aparéisher ua immensa ahlama. Que vau a suscitar damb eth Zefir e eth velòç Noto ua gran tormenta, entà que vient deth mar escampilhe eth destructor incendi e s’usclen es armes des teucris. Tu uscla es arbes des arribes deth Janto, hè qu’uscle eth madeish arriu e non te dèishes persuadir ne damb doces paraules ne damb menaces. Que non s’acabe era tua furia enquia que jo t’ac diga cridant; e alavetz amorta eth huec infatigable.”

Tau siguec era sua orde. Vulcan, lançant ua usclanta ahlama, aluguèc prumèrament era planhèra e usclèc molti cadavres de guerrèrs qu’auie aucit Aquilles, se shuguèc eth camp, e era aigua cristalina deishèc de córrer. Dera madeisha manèra qu’eth Borèas seque ena tardor un camp nauèth negat e s’alègre aqueth que lo cultive; atau eth huec

sequèc era planhèra sancera e usclèc es cadavres. Dempús Vulcan dirigic ar arriu era reludenta ahlama e usclèren, atau es olms, es saücs e es tamarisi, coma eth lòtus, eth jonc e es bragalons qu'en abondor auien creishut ath costat deth beròi corrent. Anguiles e peishi patien e sautauen d'aquiu e delà, enes remolins e enes corrents, aclapadi pera bohada der engehós Vulcan. E er arriu, en tot usclar-se tanben, atau parlaue:

“Vulcan! Cap des dius t'egale e non voi lutar damb tu ne damb era tua ahlama ardenta. Dèisha de perseguir-me e qu'eth divin Aquilles hèsque dehòra dera ciutat as troians. Que non è jo cap interès ena batalha ne en ajudar ad arrés.”

Atau parlèc, escometut peth huec; e eth beròi corrent borie. Coma en un caudèr botat sus un gran huec, eth greish d'un porcèth se hon, borís e vèsse pertot, mentre era lenha seca uscle dejós; atau eth beròi corrent s'usclauè damb eth huec e era aigua borie, e en non poder vier entà dauant, arturaue eth sòn cors sarrat peth bugàs que damb era sua adretia produie er engehós Vulcan. E er arriu, dirigint-li fòrça supliques a Juno, didie aguestes alades paraules:

“Juno! Per qué eth tòn hilh maucte eth mèn corrent, en tot atacar-me a jo solet entre toti es dius? Que non deui èster entà tu tan culpable coma toti es auti qu'afavorissen as teucris. Jo deisharè d'ajudar-les, se tu m'ac manes; mès qu'aguest cèsse tanben. E jurarè non desliurar as troians deth dia fatau, encara que Troia sancera arribe a èster peishèu des voraces ahlames per çò d'auer-la usclat es bellicosos aquèus”.

Quan Juno, era divessa des blanqui braci, entenec aguestes paraules, li didec de seguit a Vulcan, eth sòn hilh estimat:

“Vulcan, hilh illustre! Cèssa ja, donques que non conven que per tòrt d'uns mortaus, tormentem a un diu immortal.”

Tau didec. Vulcan amortèc era usclanta ahlama, e es ondades arreculèren entath beròi corrent. E tanlèu coma eth Janto siguec vençut, eth e Vulcan cessèren de lutar, pr'amor que Juno, encara qu'irritada, les tenguec.

Mès ua intensa e espaventosa peleja se formèc alavetz entre es auti dius: divididi en dues parts, arribèren as mans damb fòrt tarrabastalh; bramèc era vasta tèrra, e eth gran cèu ressonèc coma ua trompeta. Ac entenec Zèus, seigut en Olimp, e damb eth còr alègre arrie en veir qu'es dius s'anauen a escomèter. E ja non sigueren desseparadi pendent guaire temps; pr'amor que prumèr Mart, que trauc es escuts, escometent a Minerva damb era bronzinada lança, didie aguestes injurioses paraules:

“Per qué, de nauèth, ò desvergonhada, prebotges era peleja entre es dius damb insadorabla audàcia? Quina poderosa afeccion te botge? Dilhèu non te'n brembes de quan ahiscaues a Diomedes Tidida tà que me herisse, e agarrant tu madeisha era reludenta pica la lancères contra jo e m'esquincères era polida pèth? Donques me pensi qu'ara pagaràs tot aquerò que me heres”.

Tanlèu acabèc de parlar, fotèc un còp en escut floquejat, òrre, que ne er arrai de Zèus trincarie; aqui acertèc tocar Mart, tacat d'omicidis, damb era ingenta lança. Mès era divessa, se virèc, agarrèc damb era sua robusta man ua gran pèira nera e claufida de puntes qu'ère ena planhèra e auie estat plaçada pes ancians coma tèrme d'un camp; e herint damb era ath furibond Mart, lo deishèc sense fòrça enes membres. Venguec en tèrra eth diu e ocupèc sèt boalhes, eth povàs taquèc era sua cabeladura e es armes ressonèren. Arric Palas Minerva; e en tot vantar-se dera sua victòria, proferic aquestes alades paraules:

“Pèc! Encara non as entenut que me vanti d'èster plan mès fòrta e gauses opausar eth tònd furor ath mèn. Atau patiràs, en tot complir-se es imprecacions dera tua airosa mair que maquine maus contra tu pr'amor qu'abandonères as aquèus e afavorisses as orgulhosi teucris.”

Quan auèc dit aquerò, virèc entà un aute costat es sòns reludents uelhs. Venus, hilha de Zèus, cuelhec dera man a Mart e l'acompanhau; mentre eth diu alendaue prigondament e a penes podie recuperar er alend. Mès la vedec Juno, era divessa des blanqui braci, e de seguit li didec a Minerva aquestes alades paraules:

“Ò dius”. Hilha de Zèus, qu'amie era egida! Indondabla divinitat! Aquera desvergonhada torne a trèir deth combat, entre eth revolum de gent, a Mart, funèst entàs mortaus. Ve-te'n darrèr d'era!”

De tau sòrta parlèc. Se l'alegrèc era amna a Minerva, que correc entà Venus, e l'heuant era robusta man li fotèc un patac en pièch. S'aflaquiren es jolhs e eth còr dera divessa, e era e Mart quedèren estiradi ena ferila tèrra. E Minerva, vantant-se, prononcièc aquestes alades paraules:

“Pro que siguessen toti es qu'ajuden as teucris enes batalhes contra es aqueus, armadi de coirassa, atau d'audaces e gausards coma Venus que venguec a ajudar a Mart, desfisant eth mèn furor; que ja harie temps qu'auriem acabat era guèrra, damb era cuelhuda dera ben bastida ciutat d'Ilion.”

Atau s'exprimic. Arric Juno, era divessa des blanqui braci. E eth sobeiran Neptun, que secodís era tèrra, li didec alavetz a Apòllo:

“Febo! Per qué nosati non lutam tanben? Que non mos conven abstier-mos, donques qu'es auti ja an començat era peleja. Que serie vergonhós que tornèssem en Olimp, en ostau de Zèus bastit sus eth bronze, sense auer combatut. Comença tu, donques qu'ès eth mendre en edat e non semblarie avient que comencèssa jo que neishí prumer e è mès experiéncia. Ò, pèc, be n'ei d'irreflexiu eth tònd còr. Que ja non te'n brembes des molti maus qu'ath torn d'Ilion patírem es dus, solets entre es dius, quan enviadi per Zèus trebalhèrem pendent un an sancer entath supèrb Laomedont; eth quau, damb era promesa d'autrejar-mos era sodada convenguda, mos manaue coma un senhor. Jo encerclè era ciutat des troians damb un mur ample e plan beròi, pr'amor de hèr-la inexpugnabla; e tu, Febo, peishies es buèus de volubles pès e torçadi còrnes enes bòsqui

e seuves deth Ida, abondós en vals. Mès quan es alègres Ores amièren eth finau der ajustament, eth supèrb Laomedont se remic a pagar-mos era sodada e mos dèc eth viatge damb menaces. A tu te menacèc de vener-te, estacat de pès e mans, en luenhanes isles; asseguraue ath delà que damb eth bronze mos talharie a ambdús es aures; e nosati mo n'anèrem tristi e damb era animositat irritada perque non mos auie autrejat era sodada qu'auie prometut. E encara l'ac arregraïsses, a favorint ath sòn pòble, en sòrta de procurar damb nosati que toti es troians perisquen de mala mòrt damb es sòns hilhs e es sues castes esposas!”

Responec eth sobeiran arquèr Apòllo: “Batedor dera tèrra! Que non m'auries coma persona senada se combatessa damb tu pes miserables mortaus que, semblables as huelhes, ja se trafen florint e vigorosi, minjant es fruits dera tèrra, ja se demoren inanimadi e morissen. Abstem-mos, donc, de combàter e que luten entre eri.”

Atau didec, e li virèc era esquia; pr'amor que per respècte non volie arribar as mans damb er oncle pairau. E era sua fraia, era campanharda Diana, senhora des fères, lo repoteguèc durament damb injurioses votzes:

“Huges ja, Arquèr, e autreges era victòria a Neptun, en tot balhar-li ua non meritada glòria? Pèc! Per qué amies aguest arc inutil? Que non entena jo que te vantes en palai deth mèn pair, coma ac as hèt aci dauant des immortaus dius, de lutar còs a còs damb Neptun.”

Taus sigueren es sues paraules, e er arquèr Apòllo non responec arren. Mès era venerabla esposa de Zèus, irritada, repoteguèc a Diana, que se complatz en lançar flèches, damb injurioses votzes:

“Com ei que sages, gosseta gausarda, opausar-te a jo? Que te serà de mau hèr resistir era mia fòrça, encara qu'amies arc e Zèus t'age hèt leona entre es hemnes e te permete aucir ara que volgues. Qu'ei melhor caçar en monte fères sauvatges o cèrvis, que lutar damb fòrça damb aqueri que son mès poderosi. E se vòs sajar eth combat, comença, entà que sàpies ben guaire mès fòrta sò jo que tu; donques que vòs tier era tua fòrça contra jo.”

Didec; la cuelhec damb era man quèrra per ambdus punhets, li treigec des espatles, damb era dreita, er arc e eth carcais, e arrint se botèc a pataquejar damb aguesti es aures de Diana, que viraue eth cap d'un costat en aute, tant qu'es velòces flèches s'escampilhauen peth solèr. Diana hugec plorant, coma era paloma perseguida per esparvèr vòle a refugiar-se en uet dera arròca pr'amor que non auie dispausat eth fado qu'aqueth l'agarrèsse. Dera madeisha manèra hugec era divessa, vessant lèrmes e deishant aqui era arc e eth carcais. E eth messatgèr Argicida, li didec a Latona:

“Latona! Jo non vau a pelejar damb tu, pr'amor qu'ei riscat lutar damb es esposas de Zèus, qu'amolone es bromes. Vanta-te plan satisfèta, dauant des immortaus dius, de qué me venceres damb era tua poderosa fòrça.”

Tau didec. Latona recuelhec eth corbat arc e es sagetes qu'auien queigut aqui e delà, ath miei d'un revolum de povàs; e se n'anec darrèr dera sua hilha. Arribèc aguesta en

Olimp, en ostau de Zèus bastit sus bronze; se seiguec plorant enes jolhs deth sòn pair, e eth divin vel tremolaue ath torn deth sòn còs. Eth pair Saturn la cuelhec ena hauda; e arrint doçament, li preguntèc:

“Quin des celèsti dius, hilha estimada, de tau manèra t’a mauctratat, coma s’auesses cometut bèra falta ena sua preséncia?”

Li responec Diana, que se divertís en sarabat dera cacèra e amie enes possi berdiès diadèmes: “Era tua esposa Juno, era des blanqui braci, m’a mauctratat, pair; per tòrt d’era, era discòrdia e era peleja an surgentat entre es immortaus.”

Atau parlauen aguesti. Mentretant, Febo Apòllo entrèc ena sagrada Ilion, cranhent peth mur dera ben bastida ciutat: non siguesse qu’en aquera ocasió l’esbaucèssen es danaus, en contra d’aquerò ordenat peth destin. Es auti dius sempitèrns tornèren en Olimp, irritadi es uns e vantariòus es auti per çò dera capitada; e se seigueren ath cant de Zèus, eth des ombriues bromes. Aquilles, perseguint as teucris, aucie òmes e shivaus. dera madeisha manèra qu’ua ciutat ei cuelhuda pes ahlames e arribe eth hum en ample cèu, pr’amor qu’es dius s’irritèren contra era, toti es abitants trabalhen e molti patissen grani maus; atau, Aquilles costaue as teucris fatigues e maus.

Er ancian Priam qu’ère ena sagrada tor; e coma vedesse ath gran Aquilles, e as teucris botadi en confusion, hugent espauridi e sense fòrces entà resistir-lo, comencèc a panteishar e baishèc dera tor entà balhar ordes as importants barons que sauvauen es pòrtes dera muralha:

“Dauritz es pòrtes e tietz-les damb es mans, enquia qu’arriben ena ciutat es guerrèrs que hugen espauridi. Qu’ei Aquilles eth que les sarre e bote en desorde, e cranhi qu’an d’arribar malastres. Mès, tanlèu coma aqueri alenden, refugiadi laguens deth mur, barratz es pòrtes; donques que me cau pòur de qué aguest òme funèst entre peth mur.”

Tau siguec era sua orde. Dauriren es pòrtes, en tot trèir es barrolhs, e ad aquerò se deuec era salvacion des tropes. Apòllo sautèc dehòra deth mur entà desliurar dera roïna as teucris. Aguesti escometudi pera set e plei de povàs, hugien peth camp de dret entara ciutat e era sua nauta muralha. Aquilles les acaçau impetuòsament damb era lança, en tot auer eth còr agarrat per ua violenta ràbia e desirar arténher glòria.

Alavetz es aquèus auriens cuelhut Troia, era de nautes pòrtes, se Febo Apòllo non auesse ahiscat ath divin Agenor, illustre hilh d’Antenor, a demorar a Aquilles. Eth diu li bohèc audàcia en còr, e entà hèr enlà d’eth as crudèus Parcas, se demorèc ath sòn costat, emparat en ua ausina e caperat d’espèssa broma. Quan Agenor vedec arribar a Aquilles, esbauçador de ciutats, s’arturèc, e en sòn agitat còr trantalhaue sus era decision qu’auie de préner. E gemegant, li didie ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo! Se hugi deth valent Aquilles per aqui a on es auti corren espauridi e en desorde, m’agarrarà tanben e m’aucirà sense que me posca deféner. Se dèishi qu’aguesti siguen derrotadi peth Pelida, e me’n vau entara planhèra troiana, luenh deth mur, enquia arribar enes bòsqui deth Ida e m’amaguèssa enes matarrassi, poiria tornar en Ilion pera

tarde, dempús de cuélher un banh en arriu entà refrescar-me e trèir-me era sudor. Mès, per qué en taus causes me hè pensar eth còr? Non se passe qu'eth veigue que m'aluenhi dera ciutat pera planhèra, e acaçant-me damb leugèra planta m'agarre; e ja non poirè evitar era mòrt ne eth destin, pr'amor qu'Aquilles ei eth mès fòrt des òmes. E se li gesqui ar encontre dauant dera ciutat... Qu'ei vulnerable eth sòn còs per agudent bronze, i a en eth ua soleta amna e diden es òmes qu'er eròi ei mortau; mès Zèus Saturn li balhe glòria.”

Aquerò, donc, se didie; e ajocant-se, demorèc a Aquilles, donques qu'eth sòn còr esforçat ère impacient per lutar e combàter. Coma era pantèra, quan enten es ganholades des gossets, ges dera poblada seua e vie ar encontre deth caçaire, sense que li treigue era sua fòrça ne era pòur ne er espant; e s'aqueth s'auance e la herís, non dèishe de lutar, encara que sigue traussada pera javelina, enquia arribar as mans damb eth o perir; atau, eth divin Agenor, hilh der illustre Antenor, non volie hùger abans d'entrar en combat damb Aquilles. E caperant-se damb eth lis escut, l'afustaue damb era lança, tant que didie damb fòrtes votzes:

“Granes esperances concebís era tua amna, illustre Aquilles, de cuélher aué era ciutat des capinants troians. Insensat! Que s'auràn de patir fòrça maus encara per causa d'era. Qu'èm ath sòn laguens molti e fòrts barons que, lutant pes nòsti pairs, esposas e hilhs, sauvaram a Troia. E tu receberàs aciu madeish era mòrt, encara que sigues un terrible e audaç guerrèr.”

Didec. Damb era robusta man lancèc er agudent dard, e non manquèc era balestada; donques que toquèc ena cama der eròi, dejós deth jolh. Era cambèra d'estanh nauèth bastida ressonèc orriblament e eth bronze siguec refusat sense qu'artenhesse penetrar, pr'amor qu'ac empedit era armadura, present deth diu. Eth Pelida escometèc, ath sòn torn, a Agenor, parièr a ua divinitat; mès Apòllo non li deishèc arténher era glòria, pr'amor qu'agarrant ath teucra, lo caperèc d'espessa broma e lo manèc entara ciutat pr'amor de qué gessesse tranquil dera batalha.

Dempús er Arquèr hec enlà a Aquilles dera armada, mejançant ua enganha. Cuelhec era figura d'Agenor, e se metec dauant der eròi, que se lancèc a perseguir-lo. Mentre Aquilles anaue darrèr d'Apòllo, a trauèrs d'un camp de horment, entar arriu Escamandre, de prigonds remolins, e corrie plan prèrs d'eth, pr'amor qu'eth diu l'enganhaue damb aguesta astúcia entà qu'auesse tostemp era esperança de qué l'artenherie ena corsa, es auti teucra, hugent en revolum, arribèren alègres ena ciutat, que s'aumplic damb es que se refugièren aqui. Ne tansevolh gausèren demorar-se es uns as auti, dehòra dera ciutat e deth mur, pr'amor de saber guairi s'auien escapat e guairi auien mòrt ena batalha, senon qu'entrèren ath mès córrer pera ciutat, toti aqueri que, gràcies as sòns pès e as sòns jolhs, artenheren salvar-se.

CANT XXII

Era mòrt de Hectòr

Es teucrí, refugiadi ena ciutat coma cèrvis, s'emparèren enes beròis baloards, refrigerauen era sudor e beuien entà padegar era sua set; e mentretant, es aquèus s'anauen apressant ena muralha, en tot protegir es sues espatles damb es escuts. Eth fado funèst solet arturèc a Hectòr entà que se demorèsse dehòra d'Ilion, enes pòrtes Escèes. E Febo Apòllo li didec ath Pelida:

“Per qué, ò hilh de Pelèu, perseguisses en velòç corsa, en èster tu mortau, a un diu immortau? Encara non te'n sabies de qué sò ua divinitat, e non cèsse eth tòn in de voler agarrar-me. Que ja non te ties a lutar contra es teucrí, que botères en hujuda; e aguesti an entrat ena ciutat, mentre te horaviaues vient enquia aciu. Mès que non m'auciràs, pr'amor qu'eth fado non me condemnèc a morir.”

Fòrça indignat li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Ò, Arquèr, eth mès funèst de toti es dius! M'enganhères, en to amiar-me aciu des dera muralha, quan encara molti aurièn mòrt abans d'arribar en Ilion. M'as privat d'arténher ua glòria non petita, e as sauvat aisidament as treucrí, pr'amor que non cranhies que dempús me resvenguèssa. E plan que òc, me resvenjaria de tu, s'es mies fòrces m'ac permetessen.”

Didec, e plan padegat, se filèc ara prèssa entara ciutat, coma eth shivau vencedor ena corsa de cars tròte velòç peth camp; tan rapidament botjaue Aquilles es pès e es jolhs.

Er ancian Priam siguec eth prumèr que damb es sòns pròpris uelhs lo vedec vier pera planhèra, tan reludent coma un astre qu'ena tardor se distinguís pes sòns viui arrais entre moltes esteles pendent era net escura e recep eth nòm de gosset d'Orion, eth quau, en èster plan ludent, constituís un senhau funèst, donques que se hè a vier massa calor entàs praubi mortaus; dera madeisha manèra ludie eth bronze sus eth pièch der eròi, mentre corrie. Panteishèc eth vielh, se piquèc eth cap damb es mans lheuades e proferic granes votzes e planhs, en tot dirigir-li supliques ath sòn hilh. Hectòr segue quiet dauant des pòrtes e sentie grani desirs de combàter damb Aquilles. E er ancian, estirant-li es braci, li didie en ton planhós:

“Hectòr, estimat hilh! Non demores, solet e sense es tòns amics, ad aguest òme, pr'amor de qué non perisques rapidament a mans deth Pelida, qu'ei plan mès vigorós que tu. Crudèu! Atau sigues tant estimat pes dius coma per jo: lèu se lo minjarien, estirat en solèr, es gossets e es voltors, e eth mèn còr se desliurarie dera terribla pena. Que m'a privat de molti e valents hilhs, aucint a uns e venent as auti en luenhanes isles. E ara qu'es teucrí s'an embarrat ena ciutat, non acabi de veir as mèns dus hilhs Licaon e Polidor, qu'amainadèc Laotoe, ilustra entre es hemnes. Se son viui ena armada, les rescataram damb aur e bronze, qu'encara n'auem en palai; pr'amor qu'a Laotoe la dotèc esplendidament eth sòn ancian pair, er gloriós Altes. Mès s'an perit e se trapen en ostau

de Pluton, eth màger dolor que serà entara sua mair e entà jo que les engendrèrem; pr'amor qu'eth dolor deth pòble se tardarà mens, se non morisses tu, vençut per Aquilles. Vene laguens deth mur, hilh estimat, entà que sauves as troians e as troianes; e non volgues autrejar immensa glòria ath Pelida e pèrder tu madeish era existència. Tie pietat tanben de jo, d'aguest malerós qu'encara sauve era rason; pr'amor qu'eth pair Saturn me harà perir ena vielhesa e damb malerosa sòrt, dempús de presenciar molti malastres: mòrts es mèns hilhs, tiranizades es mies hilhes, esbauçadi es talamus, lançadi es mainatges peth solèr en terrible combat e es irèues arrossegades pes funèsti aquèus. e quan, fin finau, quauquarrés me dèishe sense vida es membres, en tot herir-me damb agudent bronze o damb arma lançadissa, es voraci gossets qu'elevè damb minjar dera mia taula entà que susvelhèssen eth palai, esbocinaràn eth mèn còs ena pòrta exteriora, beueràn era mia sang, e assadorada era hame, s'estiraràn en portau. Jàder en solèr, en auer estat traussat ena luta per agudent bronze, qu'ei digne entà un joen, e guaire d'eth se pòt veir, tot ei beròi, a maugrat dera mòrt; mès qu'es gossets destròcen eth cap e era barba peublanca e es vergonhes d'un ancian mòrt ena guèrra, qu'ei çò de mès trist que les pòt arribar as miserables mortaus.”

Atau s'exprimic er ancian, e damb es mans s'arrincaue deth cap fòrça peus blanqui, mès que non arthenhec convèncer a Hectòr. Era mair d'aguest, qu'en un aute lòc se planhie plorosa, despolhèc eth vrente, li monstrèc eth pièch, e vessant lèrmes, didec aguestes alades paraules:

“Hectòr! Hilh mèn! Respecta aguest pièch e tie pietat de jo: S'en d'auti tempsi te daua era popa entà padegar es tòns plors, bremba-te'n dera mainadesa, estimat hilh; e penetrant ena muralha, refusa des d'aguesta ad aguest enemic e non gesques ath sòn encontre. Crudèu! Se t'aucís, non poirè plorar-te en tòn lhet, estimat hilh qu'amainadè, e tanpòc ac poirà hèr era tua rica esposa; donques qu'es velòci gossets se t'avalarán plan luenh de nosates, ath cant des naus aquèes.”

D'aguesta manèra Priam e Hecuba li parlauen ath sòn hilh, plorant e dirigint-li moltes supliques, sense qu'arthenhessen convencer-lo, pr'amor que Hectòr seguie demorant a Aquilles, que ja s'apressaue. Coma un sauvatge dragon que, en auer minjat èrbes empodoades, demore dauant dera sua tuta a un òme e damb herotge colèra tache terribles guardades e s'arraulís ena entrada dera tuta; atau Hectòr, damb inamortable valor, s'estaue quiet, des de qu'arrimèc eth regde escut ena prominenta tor. E gemegant, li didie ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo! Se traùessi es pòrtes e eth mur, eth prumèr a repotegar-me serà Polidamant, que me conselhaue qu'amièssa era armada ena ciutat era net qu'Aquilles decidic tornar ena luta. Mès jo non me deishè persuadir (qu'aurie estat fòrça milhor acceptar eth sòn conselh), e ara qu'è costat era roïna dera armada per tòrt dera mia imprudència, cranhi as troians e as troianes, e que quauquarrés mens valent que jo exclame: *Hectòr, fidat ena sua fòrça, perdec es tropes*. Atau parlaràn; e aurie estat milhor tornar ena poblacion dempús d'aucir a Aquilles, o morir gloriosament dauant dera madeisha. E s'ara, deishant en solèr eth bonhut escut e eth fòrt casco e emparant era pica contra eth mur,

gessessa ar encontre d'Aquilles, li didessa que permetia as Atridas hèr-se a vier a Helena e es riqueses qu'Alexandre amièc entà Ilion enes concaves naus, qu'aquerò siguec çò que costèc era guerra, e l'aufriessa repartir entre es aquèus era mitat de tot aquerò qu'a era ciutat; e mès tard cuelhessa jurament as troians de qué, sense amagar arren, formarien dues parts damb guairi bens existissen laguens d'aguesta beròia ciutat...? Mès, per qué me hè pensar eth còr en taus causes? Non, que non vierè a suplicar-li; pr'amor que, sense auer-me cap consideracion ne respècte, m'aucirie desarmat, coma a ua hemna, tanlèu coma deishèssa es armes. Qu'ei impossible conversar damb eth des de naut d'ua ausina o d'ua arròca, coma un gojat e ua gojata: òc, coma un gojat e ua gojata sòlen conversar. Que serà melhor entamenar eth combat, pr'amor de qué pogam veir lèu a qui er Olimp autrege era victòria.”

Taus pensaments romauen peth sòn cervèth, sense botjar-se d'aqueth lòc, quan se l'apressèc Aquilles, coma se siguesse Mart, er impetuós lutador, damb eth terrible herèisho deth Pelion sus era espatla dreita e eth còs protegit peth bronze que ludie damb eth resplendor der alugat huec e deth solei gessent. Hectòr, en veder-lo, cuelhec era tremoladera e ja non podèc estar-se aqui; senon que deishèc es pòrtes e hugec espaurit. E eth Pelida, fidant enes sòn pès leugèrs, correc ath sòn darrèr. Dera madeisha manèra qu'en monte er esparvèr, qu'ei eth audèth mès leugèr, se lance damb rapid vòl entara tímida paloma; aguesta hug damb retorçudes virades e aqueth la perseguís d'apròp, hènt agudents sisclats e escometent-la repetidament, pr'amor qu'eth sòn in l'ahisque a agarrar-la; atau Aquilles volaue enventit e Hectòr botjaue es leugèrs jolhs hugent espaurit ath torn dera muralha de Troia. Corrien tostemps pera via, dehòra deth mur, deishant ena sua esquia era tor de gaita e eth lòc ventós a on ère era higuèra bòrda; e arribèren enes dues cristallines hònts, que son es hònts deth Janto gorgolhat. Eth prumèr qu'a era aigua cauda e lo capère eth hum coma se i auesse un huec usclant; era aigua que brotoe deth dusau ei en ostiu coma eth peiregalh, era hereda nhèu o eth gèu. Apròp d'ambdús que i a un lauader de pèira, gran e beròi, a on es esposes e es beròies hilhes des troians solien lauar es sòns magnifics vestis en temps de patz, abans qu'arribèssen es aquèus. Per aqui passèren, er un hugent e er aute perseguint-lo: dauant, un valent hugie, mès er aute mès fòrt lo perseguie damb rapiditat; pr'amor qu'era peleja non ère per ua victima o per ua pèth de buèu, prèmis que sòlen dar-se as vencedors dera corsa, senon pera vida de Hectòr, dondaire de shivaus. Coma es solipèdes shivaus que cuelhen part enes jòcs en aunor d'un defuntat, corren velòçament entath lòc d'arribada a on s'a plaçat coma prèmi un important trespès o ua hemna, dera madeisha manèra, aqueri heren tres còps eth torn ara ciutat de Priam, corrent damb pas rapid. Totes es divinitats les contemplauen. E Zèus, pair des òmes e des dius, comencèc a díder:

“Ò dius! Damb es mèns uelhs vedí a un estimat baron perseguit ath torn deth mur. Eth mèn còr qu'a pietat de Hectòr que tantes cueishes de buèu a usclat en aunor mèn enes cims deth Ida, abundós en vals, e ena ciudadèla de Troia; e ara eth divin Aquilles lo perseguís damb es sòns leugèrs pès ath torn dera ciutat de Priam. Au, deliberatz, dius, e deciditz se lo sauaram dera mòrt o deisharam que, a maugrat d'èster esforçat, perisque a mans deth Pelida Aquilles.”

Li responec Minerva, era divessa de ludents uelhs: “Ò pair, que lances er ardent arrai e amolones es bromes! Qué dideres? De nauèth vòs desliurar dera mòrt orribla ad aguest òme mortau, que ja hè temps qu’eth fado lo condemnèc a morir? Hèt-z-ac se vòs, mès que non toti es dius ac aprovaram.”

Responec Zèus, qu’amolone es bromes: “Padega-te, Tritogenia, hilha estimada. Que non parli damb in bontadós, mès que voi èster complasent damb tu. Actua sivans es tòns desirs e non dèishes de hè’c.”

Damb taus votzes l’ahisquèc a hèr çò qu’era desiraue, e Minerva baishèc ara prèssa des cims der Olimp.

Mentretant, eth velòç Aquilles perseguie e sarraue de contunh a Hectòr. Dera madeisha manèra que va peth monte eth gosset darrèr deth cèrvi que lheuèc deth jaç, e s’aguest s’amague, espaurit, dejós des arbilhons, cor aqueth mautant enquia que lo descurbís de nauèth; atau, eth Pelida, de pès leugèrs, non deishaue de uelh a Hectòr. Guairi còps sajaue eth troian de filar-se entàs pòrtes Dardanes, ath pè des tors ben bastides, entà veir se de naut estant l’ajudauen lançant flèches; autrestanti, Aquilles, en tot auançar-se, lo desseparaue entara planhèra, e aqueth volaue sense pòsa apròp dera ciutat. coma enes sauneis que ne eth que perseguís pòt arténher ath perseguit, ne aguest húger d’aqueth; atau, ne Aquilles damb es sòns pès leugèrs podie arténher a Hectòr, ne Hectòr escapar-se d’Aquilles. E com s’aurie desliurat Hectòr alavetz dera mòrt qu’ère ja determinada, s’Apòllo, en tot apressar-se, per darrèr viatge, non l’auesse balhat fòrces e agilitat as sòns jolhs?

Eth divin Aquilles hège damb eth cap senhaus negatius as guerrèrs, non permetent-les lançar flèches contra Hectòr, non siguesse que bèth un artenhese era glòria de herir ath capitán e eth arribèsse en dusau lòc. Mès quan en quatau torn arribèren enes hònts, eth pair Zèus cuelhec era balança d’aur, botèc en era dues sòrts (era d’Aquilles e era de Hectòr, dondaire de shivaus), entà veir a qui l’ère reservada era dolorosa mòrt; cuelhec era balança peth miei, la despleguèc, e auec mès pes eth dia fatau de Hectòr, que baishèc entar Orco. Ara seguida Febo Apòllo abandonèc ath troian. Minerva, era divessa des ludents uelhs, s’apressèc ath Pelida, e li didec aguestes alades paraules:

“Demori, ò ilustre Aquilles, estimat de Zèus, que nosati dus autrejaram as aquèus immensa glòria, pr’amor qu’en tornar entàs naus auram aucit a Hectòr, encara que sigue infatigable ena luta. Que ja non se mos pòt escapar, per mès que hèsque er Arquèr Apòllo, en ajolhar-se as pès deth pair Zèus, qu’amie era egida. Pòs-te e alenda; e jo vierè a persuadir a Hectòr entà que lute damb tu cara a cara.”

Atau parlèc Minerva. Aquilles aubedic, damb eth còr alègre, e s’arturèc de seguit, en tot emparar-se en pau dera pica de herèisho e bronzinada punta. Era divessa lo deishèc e se n’anèc a trapar ath divin Hectòr. E cuelhent era figura e era vòtz infatigabla de Deifob, s’apressèc ar eròi e prononcièc aguestes alades paraules:

“Eth mèn brave frair! Que te sarre fòrça eth velòç Aquilles, en tot perseguir-te damb leugèr pè ath torn dera ciutat de Priam. Au, arturem-mos e refusem eth sòn atac.”

Li responec eth gran Hectòr, de tremolant casco: “Deifob! Tostemp as estat entà jo eth frair predilècte entre aqueri qu’èm hilhs de Hecuba e de Priam; mès des d’ara me prepausi auer-te en mès estimacion, pr’amor qu’en veder-me damb es tòns uelhs gausères gèsser deth mur e es auti s’an estat en interior.”

Responec Minerva, era divessa de ludents uelhs: “Estimat frair mèn! Eth pair, era venerabla mair e es amics m’abraçauen de jolhs e me suplicauen que me demorèssa damb eri (d’aguesta sòrta tremolauen toti!) mès eth mèn esperit se sentie tormentat per ua grèu pena. Ara lutem damb fòrça e sense dar-li repaus ara pica, entà que veiguam s’Aquilles mos aucís e se hè a vier es nòstes sagnoses despolhes entàs concaves naus, o perís vençut pera tua lança.”

Parlant atau, Minerva, entà enganhar-lo, comencèc a caminar. Quan ambdús guerrèrs se trapèren cara a cara, didec prumèr eth gran Hectòr, de tremolant casco:

“Que non vau a hùger mès de tu, ò hilh de Pelèu, coma enquia ara. Tres còps hi eth torn, hugent, ath torn dera ciutat de Priam, sense gausar jamès a demorar era tua escometuda. Mès que ja eth mèn esperit me posse a acarar-te, ja t’aucisca, ja m’aucisques tu. Au, botem as dius coma testimònis, que seràn es que milhor se n’encargaràn de qué se complisquen es nòsti pactes: Jo non t’insultarè crudèment, se Zèus m’autrege era victòria e artenhì trèir-te era vida; donques que tanlèu coma t’aja despolhat des magnifiques armes, ò Aquilles, autrejarè eth cadavre as aquèus. Actua tu damb jo dera madeisha manèra.”

En tot guardar-lo damb ròstre treble, responec Aquilles, de pès leugèrs: “Hectòr, ath quau non posqui desbrembar! Non me parles de convenguts. Dera madeisha manèra que non ei possible qu’age fidèus aliances entre es leons e es òmes, ne que siguen d’acòrd lops e anhèths, senon que pensen de contunh en hèr-se mau es uns as auti; tanpòc i pòt auer entre nosati ne amistat ne convenguts, enquia que quèigue un des dus e assadore de sang a Mart, infatigable combatent. Revestis-te de tota sòrta de valor, pr’amor qu’ara te cau obrar coma un bellicós e esforçat campion. Que ja non pòs hùger. Palas Minerva te harà perir lèu, herit pera mia lança, e pagaràs toti amassa es dolors des mèns amics, qu’aucires quan manejaues furiosament era pica.”

E dident aquerò, brandic e lancèc era robusta lança. Er illustre Hectòr, en veder-la vier, s’ajoquèc entà evitar eth còp: se clauèc aquera en solèr, e Palas Minerva l’arrinquèc e l’ac tornèc a Aquilles, sense que Hectòr, pastor d’òmes, se n’encuedèsse. E Hectòr li didec ath gran Pelida:

“Manquères era balestada, deiforme Aquilles! Arren t’auie revelat Zèus sus eth mèn destin, coma didies; qu’as estat un adreit hargaire d’enganhoses paraules, entà que, cranhent-te, me’n desbrembèssa deth mèn valor e dera mia fòrça. Mès que non me clauaràs era pica ena esquia, hugent de tu: Trauèssa-me eth pièch quan coratjós e cara a

cara t'escomete, se bèth diu t'ac permet. E ara sauva-te dera mia bronzinada lança. Pro que tot eth sòn hèr se calèsse en tòn còs! Era guèrra que serie mès doça entàs teucrí, se tu morisses, pr'amor qu'ès era sua màger menaça."

Atau parlèc; e brandint era immensa lança, la lancèc sense mancar era balestada; donques que fotèc un còp en escut deth Pelida. Mès era lança siguec refusada pera rodèla, e Hectòr s'irritèc quan vedec qu'auie estat lançada en bades peth sòn braç; se posèc, jocant eth cap, donques que non auie ua auta lança de herèisho; e damb fòrta votz cridèc a Deifob, eth de reludent escut, e li demanèc ua longa pica. Deifob ja non ère ath sòn costat. Alavetz Hectòr ac compreneç tot, e exclamèc:

"Ò, que ja es dius me criden entara mòrt. Me pensaua qu'er eròi Deifob ère damb jo, mès qu'ei laguens deth mur, e siguec Minerva que m'enganhèc. Qu'è pròcha era perniciososa mòrt que ne se tardarà ne la poirè evitar. Qu'atau an volgut que siguesse, de hè ja temps, Zeus e eth sòn hilh, er Arquèr, es quaus, benevòls damb jo me sauvauen des perills. Que s'a complit eth mèn destin. Mès non voleria morir covardament e sense glòria; senon realizant quauquarren gran qu'arribèsse enquiath coneishement des que vieràn en futur."

Dit aquerò, desgainèc era agudenta espada, gran e fòrta, qu'amiaue ath costat. E ajocant-se se lancèc coma era agla de naut vòl que se lance ena planhèra, trauessant es grises bromes, pr'amor d'agarrar era trena anhereta o era timida lèbe; dera madeisha manèra escometèc Hectòr, brandint era sua agudenta espada. Aquilles l'ataquec, ath sòn torn, damb eth còr claufit de herotja colèra: defenie eth sòn pièch damb eth magnific escut hargat, e botjaue eth reludent casco de quate bonhes, en tot hèr ondejar es beròis e abondosi crins d'aur que Vulcan auie botat ena cresta. Coma eth Vrespe, qu'ei er estèl mès beròi de guairi son en cèu, se presente enrodat d'esteles ena escurina dera net; atau ludie era pica de longa punta que brandie damb era sua man dreita Aquilles, mentre pensaue en causar mau ath divin Hectòr e guardaue quina part deth beròi còs der eròi aufrie mens resistència. Agust l'amiaue protegí pera excelenta armadura que li treiguec a Patrocle dempús d'aucir-lo, e sonque quedaue descubèrt eth lòc qu'en eth es clavicules separen eth còth des espatles, era gòrja, qu'ei eth lòc per a on mès lèu ges era amna: per aqui eth divin Aquilles li clauèc era pica a Hectòr que ja l'atacaue, e era punta, trauessant eth delicat còth, gessec peth cogòt. Mès que non li braquèc era gòrja damb era pica de herèisho qu'eth bronze hège poderosa, entà que podesse parlar un shinhau e resoner-li. Hectòr queiguec en povàs, e eth divin Aquilles se vantèc deth trionf, dident:

"Hectòr! Quan despolhaues eth cadavre de Patrocle, solide te crederes sauvat e non me cranheres a jo pr'amor que me trapaua absent. Pèc! Demoraua jo coma resvenjaire, plan mès fòrt qu'eth, enes concaves naus, e t'è trincat es jolhs. A tu es gossets e es audèths t'esbocinaràn ignominiosament, e a Patrocle es aquèus li haràn aunors funèbres."

Damb aflaquida votz li responec Hectòr, eth de tremolant casco: "T'ac prègui pera tua amna, pes tòns jolhs e pes tòns pairs: non dèishes qu'es gossets m'esbocinen a m'avalen ath cant des naus aquèes! Accèpta eth bronze e er aur qu'en abondor te balharà eth mèn

pair e era mia venerabla mair, e autreja as mèns eth cadavre entà que se lo hèsquen a vier en casa, e es troians e es sues esposes lo boten en lenhèr.”

En tot guardar-lo damb ròstre treble, li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Non me supliques, gosset!, pes mèns jolhs e pes mèns pairs. Pro qu’eth furor e eth coratge m’ahisquèssen a bracar es tues carns e a minjar-me-les crues. Autant an estat es escarnis que m’as costat! Arrés poirà hèr enlà deth tòn cap as gossets, encara que m’autregen dètz o vint còps mèns eth degut rescate e me’n prometen mèns, encara que Priam Dardanida ordene redimir-te a pes d’aur; ne enquia e tot atau, era venerabla mair que t’amainadèc te botarà en un lhet entà plorar-te, senon qu’es gossets e es audèths rapinaires esbocinaràn eth tòn còs.”

Responec, ja moribond, Hectòr, eth de tremolant casco: “Pro ben te coneishi, e non ère possible que te convencèssa, donques qu’as en tòn pièch un còr de hèr. Sauva-te d’atrèir sus tu era colèra des dius, eth dia que Paris e Febo Apòllo te haràn perir, a maugrat deth tòn valor, enes pòrtes Escèes.”

Tanlèu acabèc de parlar, era mòrt lo caperèc damb eth sòn mantèl: era amna volèc des membres e baishèc en Orco, plorant era sua sòrt, pr’amor que deishauè un còs vigorós e joen. E eth divin Aquilles li didec, encara que ja lo vedesse mòrt:

“Moris! E jo perderè era vida quan Zèus e es auti dius immortaus dispausen que se complisque eth mèn destin.”

Didec; arrinquèc deth cadavre era bronzinada lança e, en deishar-la en un costat, li treigues des espatles es sagnoses armes. Acodiren ara prèssa es auti aquèus, admirèren toti eth continent e era capinauta figura de Hectòr e degun deishèc de herir-lo. E n’auèc bèth un que, en tot contemplar-lo, li parlèc atau ath sòn vesin:

“Ò dius! Hectòr ei ara mèns mofle en deishar-se paupar que quan aluguèc es naus damb er ardent huec.”

Atau parlauen quauqui uns, e en tot apressar-se lo herien. Eth divin Aquilles, leugèr de pès, tanlèu auèc despolhat eth cadavre, se metec ath miei des aquèus e prononcièc aquestes alades paraules:

“Ò amics, capitans e princes des aquèus! Donques qu’es dius mos autregeren véncer ad aquest guerrèr que costèc fòrça mèns mau que toti es auti amassa, au, sense deishar es armes assetgem era ciutat entà saber-mo’n de quin ei eth prepaus des troians: s’abandonaràn era ciutadèla per çò d’auer perit Hectòr, o gausaràn demorar-se encara a maugrat de qué aquest ja non existís. Mès, per qué me hè pensar eth còr en taus causes? Enes naus jatz Patrocle mòrt, sense acogar e non plorat; e non lo desbrembarè, mentre me trapa entre es vius e es mèns jolhs se botgen; e s’en Orco se desbrembe as mòrts, enquia e tot aqui m’en bremsarè deth companh estimat. Ara, au, tornem, cantant, enes concaves naus, e hem-mos a seguir aquest cadavre. Qu’auem guanhat ua grana victòria: aucírem ath divin Hectòr, ath quau laguens dera ciutat es troians li dirigien vòts coma se siguesse un diu.”

Didec; e entà tractar de forma ignominiosa ath divin Hectòr, li trauquec es tendons deth darrèr des pès des d'eth cauillar enquiath talon; introduic correges de pèth de bueu, e l'estaquèc ath car, de sòrta qu'eth cap seguísse en tot arrossegat-se; dempús, cuehent era magnífica armadura, pugèc e foetèc as shivaus entà qu'arrinquèssen, e aguesti volèren gaujosi. Eth cadavre lheuauè un gran povàs mentre ère arrossegat: era nera cabeladura s'espargie peth solèr, e eth cap, abans tan graciós, s'enhonsauè en povàs; pr'amor que Zèus l'ac autregèc alavetz as enemics, entà qu'aquiu, ena sua madeisha pàtria, l'otratgèssen.

Atau eth cap de Hectòr se tacaue de povàs. Era mair, en veder-lo, se chinaue es peus; e hènt enlà d'era eth blanc vel, s'estarnèc en tristi somics. Eth pair alendaue planhosament, e ath sòn entorn e per tota era ciutat eth pòble somicaue e se planhie. Non semblaue senon qu'era excèlsa Ilion siguesse des deth sòn cim avalada peth huec. Es guerrèrs tanlèu podien contier ar ancian, que, excitat peth dolor, volie gèsser pes pòrtes Dardanèes; e voludant-se ena hanga, les suplicaue a toti cridant-los damb es sòns pròpris nòms:

“Deishatz-me amics, per mèns intranquils que sigatz; permetetz que, en gèsser solet dera ciutat, venga enes naus aquèes e prèga ad aguest òme pernicios e violent: dilhèu respectarà era mia edat e aurà pietat dera mia vielhesa. Qu'a un pair coma jo, Pelèu, que l'engendrèc e l'elevèc entà que siguesse ua plaga entàs troians; mèns qu'ei a jo qu'a costat mèns penes. Guairi hilhs mèns aucic, que se trapauen ena flor dera joenessa! Mèns que non me planhi tant per eri, encara qu'era sua sòrt m'a afligit, coma per aqueth qu'era sua pèrta m'a costat eth viu dolor que me precipitarà en Orco: per Hectòr, qu'aurie d'auer mòrt enes mèns braci, e alavetz mos auríem assadorat de plorar-lo e planher-lo, era malerosa mair que l'amainadèc e jo madeish.”

Atau parlèc, plorant, e es ciutadans alendèren. E Hecuba comencèc entre es troianes eth funèbre planh:

“Ò hilh! Ai de jo, malerosa! Per qué me cau viuer dempús de patir terribles penes e d'auer mòrt tu? Dia e net ères ena ciutat motiu d'orgulh entà jo e baloard des troians e troianes, que te saludauen coma a un diu. Viu, qu'ères ua excèlsa glòria entada eri; mèns que ja era mòrt e eth fado t'artenheren.”

Atau didec, plorant. Era esposa de Hectòr non se'n sabie d'arren, pr'amor que cap messatgèr l'auie amiat era naua de qué eth sòn marit ère dehòra deth mur; e en çò de mèns prigond deth naut palai teishie ua tela nòbla e porporada, qu'ornaue damb labors de diuèrsi colors. Les auie ordenat as esclaves, de beròies trenes, que botèssen en huec un trespès gran, entà que Hectòr se banhèsse ena aigua teba en tornar dera batalha. Insensata! Ignoraue que Minerva, era des ludents uelhs, l'auie hèt perir luenh deth banh a mans d'Aquilles. Mèns entenec gemiments e planhs que venguíen dera tor, e es sòns membres s'estrementiren, e era lançadora li queiguec en solèr. E de seguit les didec as esclaves, de beròies trenes:

“Vietz, seguitz-me dues; vau a veir se qué se passe. Qu’è entenut era votz dera mia venerabla soèra; eth còr saute en mèn pièch e es mèns jolhs s’aconsomissen: bèth malastre menace as hilhs de Priam. Pro que tau notícia non arribe jamès enes mies aures! Mès cranhi qu’eth divin Aquilles age separat dera ciutat ath mèn audaç Hectòr, lo perseguisse ada eth solet, pera planhèra, e acabe damb eth funèst valor que tostemp auec; pr’amor que jamès ena batalha se quedèc entre era massa des combatents, senon que s’auançaue fòrça e arrés lo dépassaue en bravesa.”

Dit aquerò, gessec ara prèssa deth palai coma ua hòla, pataquejant-li eth còr, e dues esclaves l’acompanhauen. Mès, quan arribèc ena tor e en revolum de gent qu’aquiu se trapaue, s’arturèc, e des deth mur campèc eth camp: de seguit vedec qu’es velòci shivaus arrossegauen crudèment eth cadavre de Hectòr dehòra dera ciutat, entàs concaves naus des aquèus; es tenèbres dera net velèren es sòns uelhs, queiguec d’esquia e li cuelhec ua malagana. S’arrinquèc deth cap es sòns beròis laci, era diadèma, eth filat, era trenada cinta e eth vel qu’era daurada Venus l’auie dat eth dia que Hectòr se la hec a vier deth palai de Eetion, qu’ère ua gran dòt. Ath sòn entorn se trapauen diuèrses cunhades e concunhades sues, es quaus la tenguien estavordida coma s’anèsse a perir. Quan se remetec e recuperèc er alend, en tot planher-se damb desconsolament, didec entre es troianes:

“Hectòr! Ai de jo malerosa! Ambdús neishérem damb era madeisha sòrt, tu en Troia, en palai de Priam; jo en Tebas, ath pè deth seuvós Placo, en casteth de Eetion, que m’elevèc de mainada entà que siguessa malerosa coma eth. Pro que non m’auesse engendrat! Ara tu baishes en ostau d’Orco, en sen dera tèrra, e me dèishes en palai veuda e calada en trist dòu. E eth hilh, encara mainatge, qu’engendrèrem tu e jo, malerosi... Ne tu seràs era sua empara, ò Hectòr, donques qu’as mòrt; ne eth serà era tua. Se s’escape damb vida dera luctuosa guèrra des aquèus, qu’aurà tostemp penes e fatigues; e es auti s’apoderaràn des sòns camps, cambiant de lòc es lindaus. Eth madeish dia qu’un mainatge quede orfanèl, pèrd toti es amics; a compdar d’alavetz va damb eth cap clin e damb es caròles banhades de lèrmes. Obligat peth besonh, se dirigís as amics deth sòn pair, en tot tirar-les ja deth mantèl ja dera tunica; e bèth un, pietós, li hè a vier un veire petit qu’en eth banharà es sòns pòts, mès que non artenherà banhar era gòrja. Eth mainatge qu’a es pairs vius lo hè enlà deth hestau, en tot repotegar-lo damb injurioses votzes: Ve-te’n marcamau!, li ditz, qu’eth tòt pair non minge a gratis damb nosati. E tornarà entara sua mair veuda, plorant, er orfanèl Astianacte, qu’en d’auti tempsi, seigut enes jolhs de sa pair, sonque minjaue medoth e greish abondós de oelhes, e quan se cansaue de jogar e s’autrejaue ath sòn, dormie en blanc lhet, enes braci dera hilhuquèra, damb eth còr plen de gò; mès ara que s’a mòrt sa pair, li calerà patir fòrça a Actianacte, qu’es troians cridauen atau perque solet tu, ò Hectòr, defenies es pòrtes e es nauti murs. E a tu, quan es gossets t’agen esbocinat, es botjadissi vèrmes se te minjaràn despolhat, ath cant des naus aquèes; en tot auer en palai fini vestits, qu’es esclaves heren damb es sues mans. Lançarè totes aguestes vestimentes en ardent huec, e donques que non les pòs profitar, pr’amor que ja non jaderàs en eres, seràn entà tu un motiu de glòria as uelhs des troians e des troianes.”

Tau didec, plorant, e es hemnes gemeguèren.

CANT XXIII

Jòcs en aunor de Patrocle

Atau gemegauen es teucrí ena ciutat. Es aquèus, un còp arribadi enes naus e en Helespon, anèren enes sòns respectius vaishèts. Mès as mirmidons non les permetec Aquilles que se separèssen; e botat ath miei des bellicosí companhs, les didec:

“Mirmidons, de velòci shivaus, companhs mèns estimadi! Non desliguem des joates as solipèdes shivaus; apresem-mos damb eri e damb es cars entà Patrocle, e plorem-lo, donques qu’ei aguest er aunor que se meriten es mòrts. E quan mos ajam assadorat deth trist plor, desatelaram as shivaus e aciu madeish soparam toti.”

Atau parlèc. Eri seguien a Aquilles e somicauen soent. E somicant heren tres torns ar entorn deth cadavre damb es shivaus de beròi peu: Tetis se trapaue entre es guerrèrs e les ahiscaue eth desir de plorar. Negades de lèrmes quedèren es sables, negades de lèrmes se vedien es armadures des òmes. Que tau ère er eròi, causa de hujuda entàs enemics, que d’eth alavetz patien era sollitud! E eth Pelida comencèc entre eri eth funèbre planh plaçant es sues mans omicides sus eth pitrau deth defuntat: “Alegra-te, ò Patrocle, encara que sigues en Orco! Que vau a complir-te tot aquerò que te prometí: me hè hèt a vier arrossegant-lo eth cadavre de Hectòr, qu’autrejarè as gossets entà que l’esbocinen crudèment; e esgorjarè dauant deth tòn lenhèr a dotze hilhs troians illustres, per çò dera colèra que me costèc era tua mòrt.”

Didec; e entà tractar ignominiosament ar illustre Hectòr, l’estirèc capenjós sus eth povàs, dejós deth lhet deth hilh de Meneti. Se treigueren toti es reludentes armadures de bronze, desatelèren es shivaus, de sonores endilhades, e se seigueren en gran nombre près dera nau der Eacida, eth des pès leugèrs, que les balhèc ua taulejada funeralha esplendida. Fòrça buèus blanqui, oelhes e belegantes crabes bategauen en èster esgorjades damb eth hèr; ua grana quantitat de porcèths grassí, de blanqui dents, se rostien, escampilhadi sus es brases; e ath torn deth cadavre, era sang corrie abondiament pertot.

Es reis aquèus se heren a vier ath Pelida, de pès leugèrs, qu’auie eth còr affligit pera mòrt deth companh, ena tenda d’Agammenon Atrida, dempús de convencer-lo damb fòrça trabalh; ja en era, manèren as eralds, de votz sonora, que botèssen en huec un gran trespès entà veir s’artenhien qu’aqueth se lauèsse es taques de sang e povàs. Mès Aquilles se remic tu per tu, e hec, ath delà, un jurament:

“Non, per Zèus, qu’ei eth suprèm e mèns poderós des dius! Que non ei just qu’eth banh banhe eth mèn cap enquia que bota a Patrocle en lenhèr, li bastisca un tumulus e me braca era cabeladura; pr’amor qu’ua pena tan grana jamès, ena vida, tornarà a senter-la eth mèn còr. Ara celebrem era trista taulejada; e quan hèsque dia, mana, ò rei d’òmes Agammenon, que se hèsquen a vier lenha e la placen coma ei convenient entà un mòrt

que baishe ena region ombriua, entà que lèu eth huec infatigable consumisque e hèsque desaparéisher dera nòsta vista eth cadavre de Patrocle, e es guerrèrs tornen enes sòns ahèrs.”

Atau s’exprimic; e eri l’escotèren e l’aubediren. Premanida damb rapiditat era parva, heren era taulejada, e ad arrés li manquèc era sua respectiua part. Mès dempús qu’aueren satisfèt eth vam de minjar e de bèuer, se n’anèren a dormir enes sues tendes. Se demorèc eth hilh de Pelèu damb molti mirmidons, en tot hèr prigondes alendades, ara vòra deth rambalhós mar, en un lòc net a on es ondades banhauen era plaja. Mès que non se tardèc en vencer-lo era sòn, qu’espaurís es suenhs dera amna, en tot escampilhar-se doça ath sòn entorn; pr’amor qu’er eròdi auie fatigat fòrça as sòns fòrts membres perseguint a Hectòr ath torn dera ciutat de Troia. Alavetz venguec a trapar-lo era amna deth malerós Patrocle, parièr en tot ad aguest, quan viuie, autant pera sua estatura e beròis uelhs, coma pes vestits qu’amiaue; e botant-se sus eth cap d’Aquilles, li didec aguestes paraules:

“Dromisses, Aquilles, e me ties desbrenbat? Qu’auies compde de jo mentre viuia, e ara que sò mòrt m’abandone. Acoga-me çò mès lèu possible, entà que posca passar es pòrtes der Orco; pr’amor qu’es amnes, que son es imatges des defuntats, me refusen e non me permeten que trauèssa er arriu e m’amassa damb eres; e d’aguesta sòrta vau errant pes entorns deth palai, d’amples pòrtes, de Pluton. Balha-me era man, t’ac demani plorant; donques que ja non tornarè der Orco quan ajatz autrejat eth mèn cadavre ath huec. Ne ja, gaudint dera vida, conversaram separadament des amics; donques que se m’avalèc era odiosa mòrt qu’eth fado, quan neishí, m’auie premanit. E eth tòn destin ei tanben, ò Aquilles, parièr as dius, morir ath pè des murs des nòbles troians. Ua auta causa te vau a díder e t’encomanarè; per s’un cas me vòs complàder. Non deishes ordenat, ò Aquilles, que boten es tòns uassi separadi des mèns, pr’amor que mos auem elevat amassa en tòn palai, dès que Meneti m’amièc d’Opunte ena vòsta casa per çò d’un deplorable omicidi (quan en tot emmaliciar-me en jòc deth rabigòt aucí sense volèr ath hilh d’Anfidamant), e eth cavalièr Pelèu m’acuelhec ena sua casa, m’elevèc suenhosament e me nomentèc eth tòn escudèr; e atau madeish, ua madeisha urna, era anfòra d’aur que te balhèc era tua mair, sauve es nòsti uassi.”

Li responec Aquilles, eth des pès leugèrs: “Per qué, estimat amic, vies a encomanar-me aguestes causes? Que t’aubedirè e ac complirè tot coma me manes. Mès aprèssa-te e abracem-mos, encara que sigue pendent brèus moments, entà assadorar-mos de tristi plors.”

En díder aquerò, l’estirèc es braci, mès que non artenehèc agarrar-lo. Despareishec era amna coma se siguesse hum e penetrèc ena tèrra hènnt fòrts crits. Aquilles se lheuèc estonat, fotèc un còp de mans e exclamèc damb votz lugubra:

“Ò dius! Qu’ei vertat qu’ena casa de Pluton demore era amna e era imatge des que morissen, mès era fòrça vitau despareish totafèt. Qu’a estat tota era net prè de jo era amna deth malerós Patrocle, vessant lèrmes e deishant anar alendades, entà encomanar-me çò que me cau hèr; e èra plan semblable ada eth quan viuie.”

Tau didec, e a toti les excitèc eth desir de plorar. Encara se trapauen ath torn deth cadavre, somicant planhosament, quan trinquèc eth dia. Alavetz eth rei Agammenon ordenèc que de totes es tendes gessessen es òmes damb muls entà anar a cercar lenha; e ath cap de toti se metec Meriones, escudèr deth valerós Idomenèu. Es muls anauen dauant, ath sòn darrèr caminauen es òmes, amiant enes sues mans destraus entà talhar lenha e còrdes ben retorçudes; e atau pugèren e baishèren pales, e recorreren caminòus e trauèsses; mès, quan arribèren enes bòsqui deth Ida, abondós en hònts, s'esdeguèren a talhar damb er ahiat bronze ausines de nauta copa que queiguien damb tarrabastalh. Es aquèus les braquèren a tròci e les carguèren enes muls. Ara seguida, aguesti, batent damb es sòns pès eth solèr, tornèren entà darrèr pes espèssi matarrassi, desirosi d'arribar ena planhèra. Toti es lenhaires amiauen socs, pr'amor qu'atau ac auie ordenat Meriones, escudèr deth valerós Idomenèu. E les anèren deishant successiuament en un lòc dera vòra deth mar, qu'Aquilles indiquèc entà qu'aquiu se bastisse eth gran tumulus de Patrocle e d'eth madeish.

Dempús qu'aueren descargat era immensa quantitat de lenha, se seigueren toti amassa e demorèren. Aquilles manèc as bellicosi mirmidons que cuelhessen es armes e junhessen es shivaus; e eri se lheuèren, se vestiren era armadura, e es capitans e es sòns menaires pugèren enes cars. Qu'anauen aguesti dauant, les seguien era broma dera nombrosa infantaria e ath miei es amics amiauen a Patrocle, caperat de peus que s'auien talhat en aunor sòn. Eth divin Aquilles li tenguie eth cap, e ère trist pr'amor que se didie adiu der illustre companh que se n'anaue entar Orco.

Quan arribèren en lòc qu'Aquilles les senhalèc, deishèren eth cadavre en solèr, e de seguit amolonèren abondosa lenha. Alavetz, ath divin Aquilles, eth des pès leugèrs, li venguec ua auta idia: en separar-se deth lenhèr, se braquèc era ròia cabeladura, que sauvaue esplendida entà aufrir-l'ac ar arriu Esperqui; e exclamèc, damb pena, tachant es uelhs en vinós mar:

“Ò Esperqui! En bades eth mèn pair Pelèu te hec eth vòt de que jo, en tornar ena tèrra pàtria, me bracaria era cabeladura en aunor tòn e te sacrificaria ua sagrada ecatòmba de cinquanta motons près des tues hònts, a on son eth bòsc e eth flairós autar consagrat entà tu. Tau vòt hec er ancian, mès tu que non as complit eth sòn desir. E ara, coma que ja non è de tornar ena tèrra pàtria, balharè era mia cabeladura ar eròdi Patrocle entà que se la hèsque a vier damb eth.”

En díder aquerò, botèc era cabeladura enes mans der amic, e a toti les ahisquèc eth desir de plorar. E autrejadi as plors les aurie deishat eth solèi en cogar-se, s'Aquilles non s'auesse apressat a Agammenon entà dider-li:

“Ò Atrida! Donques qu'es aquèus t'aubediràn mès qu'a cap aute, e ja auram temps entà assadorar-mos de plors, hè enlà deth lenhèr as guerrèrs e ordena-les que premanisquen eth sopar; e dera rèsta ja mo n'encuedaram nosati, donques que mos correspon d'ua manèra especiau aunorar ath mòrt. Que se demoren solet es capitans.”

En entener-lo, eth rei d'òmes Agammenon ordenèc ara gent que tornèsse enes naus; e es que se'encargauen des funeralhes amolonèren era lenha, lheuèren un lenhèr de cent pès per costat, e, damb eth còr afligit, botèren en eth eth còs de Patrocle. Dauant deth lenhèr auciren e esbocinèren a grasses oelhes e a buèus de tornejadi pès e corvades còrnes; e eth magnanim Aquilles prenec eth greish d'aqueres e d'aguesti, caperèc damb eth, eth cadavre de cap a pès e apressèc ar entorn es còssi esgorjadi. Amièc tanben en lenhèr dues anføres, claufides respectiuament de mèu e d'òli, e les uedèc ena jaça; e alendant prigondament, lancèc en huec a quate shivaus de naut còth. Nau gossets auie eth rei que se neurien dera sua taula, e en tot esgorjar-ne a dus, les lancèc madeish en lenhèr. Les seguiren dotze hilhs valents de troians illustres, qu'aucic damb eth bronze, pr'amor qu'er eròl meditaue ath sòn laguens accions crudèus. E en autrejar eth lenhèr ara violéncia indondabla deth huec entà que l'avalèsse, gemeguèc e mentèc ath companh estimat:

“Alegra-te, ò Patrocle, encara que sigues en Orco! Que te complisqui tot aquerò que t'è prometut. Eth huec s'avale damb tu a dotze hilhs valents de troians illustres; e a Hectòr Priamida non l'autrejarè ath huec senon as gossets entà que l'esbocinen.”

Atau didec en ton de menaça. Mès es gossets non s'apressèren a Hectòr. Era divessa Venus, hilha de Zèus, les desseparèc dia e net, e unhec eth cadavre damb un òli divin entà qu'Aquilles non lo rosiguèsse en arrossegar-lo. E Febo Apòllo caperèc er espaci ocupat peth mòrt damb ua ombriua broma que hec baishar deth cèu ena planhèra, damb era fin de qué eth lardor deth solei non sequèsse eth còs, damb es sòns membres e nèrvis.

Mentretant, eth lenhèr que se trapaue eth cadavre de Patrocle non usclauè. Alavetz eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, cuelhec ua auta idia: se desseparèc deth lenhèr, preguèc as vents Borèas e Zefir, e prometec aufrir-les solemni sacrificis; e en tot hér-les repetides libacions damb ua copa d'aur, les preguèc que venguessen entà qu'era lenha usclèsse ben e es cadavres siguessen consumidi ràpidament peth huec. Era velòça Iris entenec era suplica, e partic entà avisar as vents, qu'èren amassadi celebrant ua taulejada en ostau der impetuós Zefir. Iris arribèc ath mèu còrrer e se posèc en lumedan de pèira. Tanlèu la vederen, se lheuèren toti, e toti la volien ath sòn costat. Mès era non volec sèir-se, e prononcièc aguestes paraules:

“Que non me posqui sèir; donques que vau, per dessus deth corrent der Ocean, entara tèrra des etiòps, qu'aufrissen ecatòmbes as immortaus pr'amor d'entrar en repartiment des sacrificis. Aquilles prègue a Borèas e ath ramalhós Zefir, en tot prometer-les solemni sacrificis, que vagen e hèsquen usclar eth lenhèr que jatz Patrocle, que per eth somiquen es aquèus.”

Atau parlèc e partic. Es vents se lheuèren damb immens sarabat, escampilhant es bromes; passèren per dessus deth mar, e es ondades creishien pera fòrça dera sonora bohada; arribèren, fin finau, ena fertila Troia, queigueren en lenhèr, e eth huec usclador bramèc fòrtament. Pendent tota era net, es dus vents, bohant damb agudents fiulets, agitèren era ahlama en lenhèr; pendent tota era net, eth velòç Aquilles, en trèir vin d'ua

vaishèra d'aur, damb ua copa dobla, lo vessèc e adaigüèc era tèrra, e invoquèc era amna deth malerós Patrocle. Dera madeisha manèra que somique un pair, usclant es uassi deth hilh nauèth maridat, qu'era sua mòrt a calat en dolor as sòns progenitors; atau somicaue Aquilles en usclar es uassi der amic; e arrossegant-se ath torn deth fogairon, gemegaue sense pòsa.

Quan era estela deth maitin apareishec sus era tèrra, anonciant eth dia, e ara seguida era Auròra, de safranat vel, s'espargec peth mar, s'amortaeu eth fogairon e morie era ahlama. Es vents entornèren ena sua casa peth mar de Tracia, que gemegaue per çò dera holadura des ondades desordenades, e eth hilh de Pelèu, en auer-se desseparat un shinhau deth lenhèr, s'ajacèc, aclapat peth cansament, e eth doç saunei lo vencec. Lèu es capitans s'amassèren en gran nombre ar entorn der Atrida; e eth sarabat e eth tapatge que hègen en arribar, desvelhèren a Aquilles. Se lheuèc er eròi, e en tot sèir-se, les didec aguestes paraules:

“Atrida e es auti princes de toti es aquèus! Prumèr de tot, amortatz damb nere vin tot aquerò qu'en lenhèr arthenèc era violéncia deth huec; recuelhem dempús es uassi de Patrocle Menetiada, en tot distinguir-les ben (que serà aisit d'arreconeisher-les, pr'amor qu'et cadavre ère ath miei deth lenhèr, e enes extrèms s'usclèren barrejadi òmes e shivaus) e botem-les en ua urna d'aur, caperadi per ua dobla capa de greish, a on se sauen enquia que jo baisha en Orco. Que voi que li bastigatz un tumulus non massa gran, senon coma eth que li correspon ath mòrt; e mès endauant, aquèus, aqueri que sigatz viui enes naus de molti bancs, quan jo morisca, hètz-lo ample e naut.”

Atau didec, e eri aubediren ath Pelida, de pès leugèrs. Prumèr de tot, amortèren damb nere vin era part deth lenhèr qu'arthenèc era ahlama e eth cendre queiguec en abondor; dempús, recuelheren, plorant, es blanqui uassi deth doç amic e les botèren en ua urna d'aur, caperadi per ua dobla capa de greish; deishèren era urna ena tenda, estirant sus era un subtil vel; diboishèren eth lòc deth tumulus ath torn deth lenhèr; heren es fondaments, e de seguit amolonèren era tèrra qu'abans auien hotjat; e, bastit eth tumulus, tornèren en sòn lòc. Aquilles arturèc ath pòble e lo hec sèir, formant un gran cercle; e de seguit treiguec des naus, coma prèmi entad aqueri que vecessen enes jòcs, caudèrs, trespès, shivaus, muls, buèus de robusta tèsta, hemnes de beròia cintura, e reludent hèr.

Comencèc a expausar es prèmis destinadi as velòci menaires: aqueth qu'arribèsse prumèr, se harie a vier a ua hemna damb adretia enes labors fines e un trespès damb anses de vint-e-dues mesures; ath dusau l'aufric ua ègua de sies ans, qu'amiaue en sòn vrente un fetus de mul; entath tresau, un beròi caudèr qu'encara non auie estat en huec e plan reludent, qu'era sua capacitat ère de quate mesures; entath quatau, dus talents d'aur, e entath cincau, un veire damb dues anses qu'encara non auie tocat era ahlama. E de pès, les didec as aquèus:

“Atrida e es auti aquèus de beròies armadures! Aguesti prèmis qu'è botat ath miei, son entàs menaires. S'es jòcs se celebrèssen en aunor de bèth aute defuntat, me haria a vier ena mia tenda es milhors. Que ja sabetz guaire depassen es mèns shivaus en leugeretat

as auti, pr'amor que son immortaus. Neptun les ac balhèc a Pelèu, eth mèn pair, e aguest me les a balhat a jo. Mès jo me vau a estar quiet, e tanben es mèns solipèdes shivaus, donques que perderen ar illustre e benigne menaire que tanti còps vessèc òli sus es sòns crins, dempús de lauar-les damb aigua blossa. Vietz aci es aquèus que fidatz enes vòsti shivaus e solids cars!''.

Atau parlèc eth Pelida, e es velòci menaires s'amassèren. Se lheuèc, eth prumèr de toti, eth rei d'òmes Eumele, hilh estimat d'Admete, que subergessie en art d'amiar eth car. Se presentèc dempús eth fòrt Diomedes Tidida, que botèc era joata as shivaus de Tros que l'auie trèt a Enèes quan Apòllo sauvèc ad aguest eròi. Se lheuèc dempús eth ròi Menelau, nòble hilh d'Atrèu, e atelèc ath car era rapida ègua Eta, pròpria d'Agammenon, e eth sòn velòç shivau Podargo. Qu'auie dat era ègua a Agammenon coma present, Equepole, hilh d'Anquises, pr'amor de non auer de seguir-lo entara ventosa Ilion e gaudir tranquil ena vasta Sicion, a on demoraue, dera abundosa riquesa que Zèus l'auie autrejat; aguesta siguec era ègua que Menelau li junhèc era joata, era quau ère desirosa de córrer. Que siguec eth quatau en atelar es shivaus de beròis peus Antilòc, hilh illustre deth magnanim rei Nestòr Nelida: deth sòn car tirauen shivaus de Pilos, de luegèrs pès. E sa pair se l'apressèc e comencèc a dar-li boni conselhs, encara que non li mancaue intelligéncia.

“Antilòc! Encara que sigues joen, Zèus e Neptun t'estimen e t'an ensenhat tot er art deth menaire. Que non me cau, donc, ensenhar-te arren. Sabes perfectament se com es shivaus les cau hèr eth torn ena bosòla dera corsa; mès es tòns shivaus son es mèns lents en córrer, e cranhi que t'arribè bèth eveniment desagradu. Ça que la, se d'auti shivaus son mèns velòci, es sòns menaires non te depassen en actuar sagaçament. Au, donc, estimat, pensa en tier tota sòrta d'abiletats entà que non se t'escapen es prèmis. Eth lenhaire que hè mèns damb era abiletat que damb era fòrça; damb era abiletat eth pilòt govèrne en vinós mar era velòça nau combatuda pes vents; e damb era sua abiletat que pòt un menaire véncer-ne a un aute. Eth que fide enes sòns shivaus e en sòn car, les hè virar imprudentament aqui e enlà, e dempús es shivaus divaguen ena corsa e non les pòt tier; mès aqueth que se'n sap des recorsi der art e guide shivaus inferiors, tache es uelhs de contunh ena bosòla, hè eth torn près dera madeisha, e non li passe inavertit quan a d'ahiscar as shivaus damb eth soriac de pèth de buèu; atau, les senhorege tostemp, ath còp qu'observe ad aqueth que lo precedís: era bosòla d'ara qu'ei fòrça aisit de conéisher, e te la vau a indicar entà que non dèishes de veder-la. Un soc sec d'ausina o de pin, qu'era ploja encara non a pòirit, subergés un codc dera tèrra; se trapen en un costat e en aute deth madeish, quan acabe eth camin, dues pèires blanques; e dempús eth terren ei planèr pertot e avient entàs corses de cars: eth soc deu auer tanhut ara hòssa d'un òme que hè temps que moric, o siguec botat coma bosòla de tèrme pes ancians; e ara eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, l'a alistat coma bosòla. Apressa-te ad aguesta e que viren lèu lèu tocant-la autant eth car coma es shivaus; e tu ajoca-te ena fòrta sera tara quèrra e encoratja damb imperioses votzes ath shivau der aute costat, en to hloishar-li es retnes. Eth shivau quèr que s'aprèsse autant ena bosòla, que semble qu'er èish dera ben bastida arròda age d'arribar en soc, mès tie compde de non tumar damb era pèira:

non se passe que herisques as shivaus, trinquen eth car e causes era alegria des auti e era confusion de tu madeish. Saja, ò estimat, d'èster cautós e prudent. Mès, se foetant es shivaus, arthenes hèr eth torn ara bosòla, ja arrés te poirà auançar ne tansevolh arthenher-te, encara que guide ath divin Arion (eth velòç shivau d'Adrasto, que venguie des dius) o sigue arrossegat pes shivaus de Laomedont, que s'elevèren aciu tant excellents.”

Atau didec Nestòr Nelida e tornèc a sèir-se quan l'auèc dit ath sòn hilh çò de mès important de cada causa.

Meriones siguec eth cincau en atelar es shivaus de beròi peu. Pugèren es menaires enes cars e hèren a sòrts en un casco qu'agitaue Aquilles. Gessec prumèr era d'Antilòc Nestorida; dempús, era deth rei Eumele; dempús, era de Menelau Atrida, famós pera sua lança; ara seguida, era de Meriones, e a tot darrèr, era deth Tidida, qu'ère eth mès adreit. Se botèren en fila, e Aquilles les senhalèc era bosòla ena luenhor, en terren planèr; e l'encarguèc a Fenix, escudèr deth sòn pair, que se seiguesse près d'aquera coma observaie dera corsa, damb era fin de qué, retient ena memporia tot çò que se passèsse, les condèsse dempús era vertat.

Toti ath còp lheuèren eth soriac, lo deishèren quèir sus es shivaus e les ahisquèren damb ardentes votzes. E aguesti, en tot aluenhar-se des naus, corrien pera planhèra damb gran rapiditat; era povassèra que quilhauen les enrodaue eth pièch coma ua broma o un torbèg, e es crins ondejauen dauant dera bohada deth vent. Es cars a viatges tocauen eth fertil solèr, e d'auti còps hègen sauts en aire; es menaires se tenguien enes sues seres damb eth còr bategant per çò deth desir dera victòria; cada un encoratjaue as sòns shivaus, e aguesti volauen, lheuant povàs, pera planhèra.

Mès, quan es velòci shivaus arribèren ena dusau mitat dera corsa e ja non tornauen entath vinós mar, alavetz se mostrèc era adretia de cada menaire, donques que toti aqueri comencèren a galaupar. Anauen dauant, es ègües, de pès leugèrs, d'Eumele Feretiada. Les seguïen es shivaus de Diomedes, procedents des de Tros; e èren tant apròp deth prumèr car, que semblaue qu'anauen a pujar en eth: damb eth sòn alend escauhauen era esquia e es amples espatles d'Eumele, e volauen botant eth cap sus eth. Diomedes l'aurie passat dauant, o aumens aurie arthenhut qu'era victòria quedèsse incèrta, se Febo Apòllo, qu'ère irritat damb eth hilh de Tidèu, non l'auèsse hèt quèir des mans eth lustrat soriac. S'afligic er eròi, e es lèrmes umidifiquèren es sòns uelhs en veir qu'es ègües corrien mès qu'abans e, peth contrari, es sòns shivaus ahloishèren, donques que ja non sentien eth foet. Que non li passèc inavertit a Minerva qu'Apòllo juguèsse aguesta estratagèma ath Tidida; e corrent entath pastor d'òmes, l'entornèc eth soriac, ath còp que li balhaue nauï vams as sòns shivaus. E era divessa, irritada, se filèc de seguit entath hilh d'Admete e li trinquèc era joata: cada ègua se n'anèc peth sòn costat, dehòra deth camin; eth timon queiguec en tèrra, e er eròi venguec en solèr, ath costat d'ua arròda, se heric enes codes, ena boca e enes nassi, e se trinquèc eth front per dessus des celhes, se l'aumpliren es uelhs de lèrmes e era votz, vigorosa e sonora, se li braquèc. Eth Tidida guidèc as solipèdes shivaus, en tot desviar-les un shinhau, e s'auancèc un gran tròç a toti es auti; pr'amor que Minerva arrefortic es sòns shivaus e l'autregèc ada eth

era glòria deth trionf. Lo seguie eth rorenc Menelau Atrida. E darrèr d'eth anaue Antilòc, qu'encoratjaue as shivaus deth sòn pair:

“Corretz e alongatz eth pas tot çò que pogatz. Que non voi que rivalizetz damb aqueri, damb es shivaus der aguerrit Tidida; qu'ada eri Minerva les dèc leugeretat, en tot autrejar-li ada eth era glòria deth trionf. Mès arthenhetz lèu as shivaus der Atrida, e non vos estètz arreculadi entà que non s'avergonhe Eta, enquia e tot estant femèla. Per qué vos arreculatz excellents shivaus? Aquerò que vos vau a díder se complirà: s'acabaràn entà vosati es suenhs en palai de Nestòr, pastor d'òmes, e aguest vos aucirà de seguit damb er agudent bronze se per çò dera vòsta guitèra mos hem a vier eth peyor prèmi. Seguitz e pressatz-vos tot çò que pogatz. E jo pensarè se com, damb astúcia, m'auanci en lòc a on s'estretís eth camin; que non se m'escaparà es escadença.”

Atau didec. Es shivaus, cranhent era menaça deth senhor, correren mè diligentament ua cuerta estona. Lèu eth bellicós Antilòc arthenhèc a desnishar eth punt mè estret deth camin (aquiu i auie ua henuda ena tèrra, costada pera aigua estancada pendent er iuèrn, era quau panèc part deth caminòu e hotgèc eth solèr) e per aqueth lòc amiaue Menelau as sòns shivaus, saiant d'evitar eth patac damb es auti cars. Mès Antilòc, torçant es retnes as sòns shivaus, treigues eth car dehòra deth camin, e per un costat e d'apròp seguie a Menelau. Er Atrida cranhèc eth patac, e li didec cridant:

“Antilòc! Que menes eth car d'ua manèra temerària. Artura as shivaus; pr'amor qu'ara eth camin ei estret, e de seguit, quan sigue mè ample, me poiràs auançar. Non se passe que tumen es cars e n'ages eth tòrt de qué cuelham bèth mau.”

Atau didec. Mès Antilòc, coma se non l'entenesse, hège còrrer encara mè as sòns shivaus pataquejant-les damb eth soriac. Eth madeish espaci que recor un disc que lance un joen des dera sua espatla entà sajar era sua fòrça, atau siguec er espaci qu'aqueri s'auancèren. Es ègües der Atrida cessèren, e eth madeish, de bon voler, deishèc d'ahiscar-les; non siguesse qu'es solipèdes shivaus, estramuncant es uns damb es auti, volquèssen es fòrts cars, e eri queiguessen en povàs peth desir d'arténher era victòria. E eth rorenc Menelau, repotegant a Antilòc, exclamèc:

“Antilòc! Que non i a cap mortau mè funèst que tu. Qu'es aquèus èrem enganhadi quan te hègem senat. Mès que non te haràs a vier eth prèmi sense qu'abans jures.”

E dident aquerò, ahisquec as sòns shivaus damb aquestes paraules: “Non hloishetz eth pas, ne ajatz eth còr aflagit. Ad aqueri se les cansaran es pès e es jolhs abans qu'a vosati, pr'amor que ja ambdús depassèren era edat joena.”

Atau didec. Es shivaus, cranhent era menaça deth sòn patron, correren mè diligentament, e lèu se trapèren près des auti.

Es aquèus seigudi ena pista, non deishauen de uelh as shivaus; e aguesti volauen, lheuuant povàs pera planhèra. Idomenèu, capitan des cretensi, siguec eth qu'abans distinguic es prumèrs shivaus qu'arribauen; pr'amor qu'ère eth que s'estaue en lòc mè naut pr'amor que s'auie seigut en un ticolet, dehòra dera pista. En entèner de luenh era

votz deth menaire qu'encoratjaue as shivaus, l'arreconeishec; e de seguit vedec que corrie, en tot auançar-se as auti, un shivau magnific, tot ròi, damb ua taca en front, blanca e redona coma era lua. E botant-se de pès, les didec aguestes paraules as aquèus:

“Ò amics, capitans e princes des aquèus! Veigui es shivaus jo solet o tanben vosati? Me semble que non son es madeishi qu'abans es que vien peth dauant, ne ei eth madeish eth menaire: que s'auràn hèt mau ena planhèra es ègües que hè pòc èren es vencedores: les vedí quan doblauen era bosòla; mès ara non posqui aubirar-les, encara que damb es mèns uelhs campi tot eth camp troian. Deilhèu es retnes se l'escapèren ath menaire, e, en non poder governar es ègües en arribar ena bosòla, non virèc d'ua manèra avienta: m'imagni qu'aurà queigut, eth car ei trincat e es ègües, en tot deishar-se amiar era sua animositat, auràn gessut dehòra deth camin. Mès lheuatz-vos e guardatz, pr'amor que jo non ac veigui pro ben: me semble qu'eth que vie dauant ei un baron etòl, eth fòrt Diomedes, hilh de Tidèu, dondaire de shivaus, que regne sus es aquèus”.

E eth velòç Ajax d'Oilèu lo repoteguèc damb injurioses paraules:”Idomenèu! Per qué parles abans d'ora? Es rapides ègües vien corrent ena luenhor pera planhèra espaciosa. Tu que non ès eth mès joen des aquèus, ne era tua vista ei era milhor, mès totemp parles molt e sense sen. Que te cau non èster tan blagaire, en auer-ne d'auti que te depassen. Aguestes ègües que vien es prumères son es d'abans, es d'Eumele, e eth madeish vie en car e tie es retnes.”

Eth capitán des cretensi li responec anujat: “Ajax, valent ena injúria, detractor; pr'amor qu'en tot çò d'aute ès per dejós des aquèus per tòrt deth tòn esperit pervèrs. Apostem un trespès o un caudèr e nomentem arbitre a Agammenon Atrida, entà que digue quines son es ègües que vien ath dauant e tu ac aprenes perdent era escomesa.”

Atau parlèc. De seguit eth velòç Ajax d'Oilèu se lheuèc coleric entà responder-li damb dures paraules. E era peleja s'aurie tardat mès, s'eth pròpri Aquilles, en tot lheuar-se, non les auesse dit:

“Ajax e Idomenèu!. Non vos pelegetz damb paraules dures e pesades, donques que non ei digne; e vosati madeish vos irritarietz contra aqueri qu'ac hessen atau. Seiguetz ena pista e tachatz era guardada enes shivaus, que lèu seràn aciu per çò deth desir d'arténher era victòria, e vo'n saberatz de quini shivaus aquèus son es deth dauant e quini es deth darrèr.”

Atau didec; eth Tidida, que ja s'auie apressat un bon tròç, ahiscaue as shivaus, e de contunh les foetaue era esquia damb eth soriac, e eri, lheuant entà naut es pès, recorrien ara prèssa eth camin e esposcauen de tèrra ath menaire. Eth car, ornat d'aur e d'estanh, corrie arrossegat pes velòci shivaus e es jelhes lèu non deishauen tralha en teunhe povàs. Atau de leugèrs volauen es shivaus! Quan Diomedes arribèc ena pista, arturèc eth reludent car; abondosa sudor baishaue dera tèsta e deth pièch des shivaus enquiath solèr, e er eròi, sautant en tèrra, deishèc eth soriac penjat dera joata. Alavetz non caminèc negligent er esforçat Estenele, senon que de seguit cuelhec eth prèmi e

l'autregèc as magnanims companhs; e mentre aguesti amiau en ara captiva ena tenda, e se hègen a vier eth trespès damb anses, desatelèc deth car as shivaus.

Dempús de Diomedes arribèc Antilòc, descendent de Nelèu, que s'auie auançat a Menelau per auer hèt enganha e non perque eth sòn car siguesse mès rapid; mès enquia e tot atau, Menelau menaue plan prèc d'eth es velòci shivaus. Era distància qu'eth shivau ei des arròdes deth car qu'amie ath sòn patron pera planhera (es darrèrs peus dera coa tòquen era jelha e un cuert espaci les dessepare mentre aqueth cor peth camp immens): atau ère era distància de Menelau der illustre Antilòc; pr'amor qu'encara qu'ath principi se demorèc ara distància d'un trait de disc, lèu lo tornèc a arténher pr'amor qu'eth fòrt vigor dera ègua d'Agammenon, de Eta, de beròi peu, anaue augmentant. E s'era corsa auesse estat mès longa, er Atrida l'aurie auançat, sense cap de dopte. Meriones, eth brave escudèr d'Idomenèu, seguie ath gloriós Menelau, coma a un trait de lança; pr'amor qu'es sòns shivaus, de beròi peu, èren mes lents, e eth, mens adreit entà menar eth car en ua corsa. Arribèc, fin finau, eth hilh d'Admete tirant deth sòn beròi car e menant per dauant es shivaus. En veder-lo, eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, cuelhec pietat d'eth, e les didec as aquèus aguestes alades paraules:

“Que vie darrèr damb es solipèdes shivaus eth baron que mès destaque en menar-les. Au, autregem-li, coma ei just, eth dusau prèmi, e que se hèsque a vier eth prumèr eth hilh de Tidèu.”

Atau parlèc e toti aplaudiren çò que prepausaue. E l'aurie autrejat era ègua (donques qu'es aquèus ac aprovauen) s'Antilòc, hilh deth magnanim Nestòr, non s'auesse lheuath entà dider-li damb rason ath Pelida Aquilles:

“Ò Aquilles! Que m'irritarè fòrça damb tu s'amies a tèrme çò que dides. Vas a trèir-me eth prèmi, per çò d'auer rebut damatge eth sòn car e es sòns velòci shivaus e eth ei esforçat; mès li calie pregar as immortaus e non aurie arribat eth darrèr de toti. Se te planhes d'eth e ei estimat peth tòn còr, coma qu'ena tua tenda i a abondós aur e possedisses bronze, vegades, esclaves e solipèdes shivaus, autreja-li, en tot cuelhèc d'aci, un prèmi encara milhor qu'aguest, entà qu'es aquèus te lauden. Mès era ègua non la balharè, e que sage de treir-me-la aqueth que volgue arribar as mans damb jo.”

Atau parlèc. Arric eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, en tot vantar-se de qué Antilòc s'expressisse en aguesti tèrmes, donques qu'ère amic sòn; e coma responsa, li didec aguestes alades paraules:

“Antilòc! M'ordenes que li balha a Eumele un aute prèmi, en tot trèir-lo dera mia tenda, e atau ac vau a hèr. Li vau a autrejar era coirassa de bronze que li treiguí a Asteropèu, qu'a enes sòns costats ua franja de reludent estanh, e serà entada eth un preciós present.”

Didec, e manèc a Automedont, eth companh estimat, que la treiguesse dera tenda; i anèc aguest e se la hec a vier; e Aquilles la botèc enes mans d'Eumele, que la recebec damb alegria.

Mès se lheuèc Menelau, afligit en sòn còr e fòrça irritat damb Antilòc. Er erald l'autregèc eth scèptre, e ordenèc as aquèus que carèssen. E eth baron parièr a un diu, parlèc dident:

“Antilòc! Tu, qu’abans ères senat, qué t’a arribat? Maganhères era mia abiletat e desquilhères as mèns shivaus, en tot hèr passar per dauant as tòns, que son fòrça mèns dolents. Au, capitans e princes des aquèus! Jutjatz-mos imparciaument as dus: non se passe que quauqu’un des aquèus, de bronzinades armadures, exclame: *Menelau, en tot violentar damb mentides a Antilòc, a artenhut hèr-se a vier era ègua, a maugrat dera inferioritat des sòns shivaus, per çò d’èster mèns valent e poderós*. E se voletz, jo madeish ac decidirè; e me pensi que cap danau me poirà repotegar, pr’amor qu’era decision serà justa. Au, Antilòc, escolan de Zèus, vene aciu e, botat, coma ei costum, dauant des shivaus e deth car, tient ena man eth flexible soriac que damb eth les menaues, e tocant as shivaus, jura per Neptun, eth que sarre era tèrra, que s’arturères eth mèn car, siguec involontariament e sense enganha.”

Li responec eth prudent Antilòc: “Desencusa-me, ò rei Menelau, donques que sò mèns joen e tu màger e mèns valent. Que non te son desconeishudes es fautes que comet un gojat, pr’amor qu’eth sòn pensament ei rapid e eth sòn sen escàs. Que se padegue, donc, eth tòn còr: jo madeish te cedisqui era ègua qu’è recebut; e se de tot aquerò qu’è me demanèsses quauquarren de mèns valor qu’aguest prèmi, m’estimaria mèns autrejar-lo-te de seguit, abans que pèrder entà tostemp era tua afeccion e èster colpable dauant des dius.”

Atau parlèc eth hilh deth maganim Nestòr, e amiant era ègua entà on ère er Atrida, l’ac botèc ena man. Ad aguest se l’alegrèc era amna, coma era arrosada què ath torn des espigues quan es semiats creishen e es camps se quilhen; dera madeisha manèra, ò Menelau, eth tòn esperit se neguèc en gòi. E en tot responder-li, prononcièc aguestes alades paraules:

“Antilòc! Encara qu’era irritat, vau a èster jo eth que cedisque; pr’amor qu’enquia ara non as estat imprudent ne leugèr, e aué, era joenessa vencec ara rason. Abstie-te, en futur de supplantar ad aqueri que son superiors a tu. Cap aute aquèu m’amolirie tan lèu; mèns qu’as patit e trabalhat fòrça pera mia causa, e eth tòn pair e eth tòn frair tanben; accedirè, donc, as tues supliques e t’autrejarè era ègua, qu’ei mia, entà qu’aguesti se’n sàpien de qué eth mèn còr non siguec jamès ne supèrb ne crudèu.”

Didec; l’autregèc a Noemon, companh d’Antilòc, era ègua entà que se la hesse a vier, e cuelhec eth reludent caudèr. Meriones, qu’auie arribat eth quatau, recuelhec es dus talents d’aur. Restaue eth cincau prèmi, eth veire damb dues anses. E Aquilles, en tot lheuar-lo, trauessèc era pista, e l’ac aufric a Nestòr damb aguestes paraules:

“Cuelh, ancian; que sigue tòn aguest present coma rebrembe des funeralhes de Patrocle, que ja non tornaràs a veir entre es aquèus. T’autregi eth prèmi pr’amor que non poiràs cuélher part, ne en pugilat, ne ena luta, ne en concors de dards, ne ena corsa; donques que ja t’aclape era veilhesa penibla.”

Atau dident, l'ac botèc enes mans. Nestòr lo recebec damb alegria e responec damb aguestes alades paraules:

“Òc, hilh, qu'ei avient çò que vies de díder. Que ja es mèns membres non an eth vigor d'abans; ne es mèns pès, ne es mèns braci se botgen agils a compdar des espatles. Pro que siguessa tan joen e qu'es mies fòrces tan robustes coma quan es epèus acoguèren en Buprasio ath poderós Amarincèu, e es sòns hilhs treigueren prèmis entàs jòcs que s'auien de celebrar en aunor deth rei. Aquiu, degun des epèus ne des pilis, ne des magnanims etòls, se podec egalar damb jo. Venci ena luta a Clitomedes, hilh d'Enope, e a Lancèu Pleuroni, que gausèc ofensar-me; ena corsa passè tanben dauant d'Ificle, qu'ère robust, e en lançament de lança depassè a Filèu e Polidor. Sonque es hilhs d'Actor me deishèren darrèr damb eth sòn car pr'amor qu'èren dus; e me disputèren era victòria per çò d'auer-se reservat es milhors prèmis entad aguest jòc. Qu'èren aqueri frairs bessons, e er un governaue damb fermetat as shivaus, mentre qu'er aute damb eth soriac les ahiscaue. Atau èra jo en aqueri tempsi. Ara es mès joeni entren enes lutes; mès ja me cau cedir ara trista vielhesa, encara qu'alavetz subergessessa entre es eròis. Ve-te'n, e seguís celebrant es jòcs funèbres deth tòn amic. Qu'acçèpti damb plaser eth present, e se m'alègre eth còr en veir que te'n brembes tostemp deth brave Nestòr e non dèishes d'avertir damb quini aunors me cau èster aunorat entre es aquèus. Qu'es divinitats t'autregen per aquerò abondoses gràcies.”

Atau parlèc; e eth Pelida, entenut tot er elògi que d'eth hesse eth hilh de Nelèu, se n'anèc entre eth revolum de gent des aquèus. De seguit treigues es prèmis dera dura luta: amièc entara pista e estaquec ath miei ua mula de sies ans, sauvatja, dificila d'adondar, qu'auie d'èster patidora deth trabalh; e botèc entath vençut ua copa dobla. E de pès, les didec as aquèus:

“Atrida e es auti aquèus de beròies armadures! Convidem as dus barons que siguen mès adreits, a que lhèuen es braci e luten a còps de punh per aguesti prèmis. Aqueth que l'autrege Apòllo era victòria, en tot arreconeishèc atau toti es aquèus, qu'amie entara sua tenda era mula patidora deth trabalh; eth vençut se harà a vier era copa dobla.”

Atau parlèc. Se lheuèc còp sec un baron fòrt, naut e adreit ena luta: Epèu, hilh de Panopèu. E botant era man sus era mula pacienta en trabalh, didec:

“Que s'aprèsse eth que s'a de hèr a vier era copa dobla; donques que jo non me pensi que cap aquèu artenhe era mula, se m'a de véncer a jo ena luta. Me vanti d'èster eth milhor de toti. Non ei pro dilhèu que siga inferior a d'auti ena batalha? Que non ei possible qu'un òme sigue adreit en tot. Çò que vos vau a díder se complirà: ath campion que se m'opause, li rascarè era pèth e l'estronharè es uassi; es qu'agen de suenhar ada eth, que se demoren aciu amassadi, entà hèr-lo-se a vier quan perisque enes mies mans.”

Atau s'exprimic. Toti s'amudiren e quedèren silenciosi. E sonque se lheuèc, entà lutar damb eth, Eurial, baron parièr a un diu, hilh deth rei Mecistèu Talaionida; eth quau vengues en Tebas quan moric Edip e enes jòcs funèbres vencec a toti es cadmèus. Eth Tidida, famós pera sua lança, encoratjaue a Eurial damb rasons, donques qu'auie un

gran desir de qué arthenesse era victòria, e l'ajudaue a premanir-se entara luta: l'estaquèc eth cinturón e l'autregèc ues ben tallades correges de pèth de buèu suavatge. Cenhudi ambdús contendents, campèren ath miei dera pista, lheuèren es robustes mans, s'escometèren e es robusti braci s'entrelacèren. Croishien d'ua manèra orribla es maishères e era sudor regolejaue per toti es membres. Eth divin Epèu, escometent, li fotèc un còp ena maishèra deth sòn rivau que l'espiaue; e Eurial non seguic de pès guaire temps, donques qu'es sòns beròis membres s'aflaquiren. Dera madeisha manèra que, en tot agitar-se eth mar pes bohades de Borèas, saute un peish ena vòra poblada d'aigues e es neres ondades lo capèren de seguit; atau Eurial, en recéber eth còp, hec un bot entà darrèr. Mès eth magnanim Epèu, agarrant-lo pes mans, lo lheuèc; l'enrodèren es sòns companhs e se lo heren a vier dera pista (arrossegauè es pès, escopie nera sang e eth cap se l'inclinaue entà un costat); lo heren sèir entre eri, estavanit, e anèren a recuèlher era copa dobla.

Eth Pelida treiguet dempús d'auti prèmis entath tresau jòc, era penibla luta, e les ac mostrèc as danaus: entath vencedor un gran trespès, avient entà botar-lo en huec, qu'es aquèus apreciauen coma dotze buèus; entath vençut, ua hemna damb assopliment entà moltes labors e avalorada en quate buèus. E, de pès, les didec as aquèus:

“Lheuatx-vos, aqueri que volgatz entrar ena luta.”

Atau parlèc. Se lheuèc de seguit eth gran Ajax Telamoni e dempús er engenhós Ulisses, fecond en ardots. Botada era cenchà, anèren a trapar-se ath miei dera pista e s'agarrèren damb es robusti braci coma s'entrelacen es bigues qu'un illustre artesant junh, quan bastís un naut palai, enta que resistisquen er atac des vents. Es sues esquies croishien, sarrades fòrtament pes vigorosi braci; abondosa sudor les regolejaue per tot eth còs; molti sagnoses herides anauen campant enes costats e enes espatles, e ambdús contendents desirauen tostemp arténher era victòria e damb era eth ben bastit trespès. Mès ne Ulisses arthenie hèr quèir en solèr a Ajax, ne aguest ad aqueth perque era gran fòrça d'Ulisses l'ac empedie. E quan es aquèus de beròies armadures ja començauen a cansar-se dera luta, didec eth gran Ajax Telamoni:

“Laertiada, descendent de Zèus, Ulisses fecond en recorsi. Lheua-me o te lheuarè jo; e Zèus se n'encargarà dera rèsta.”

Dites aguestes paraules, li hec pèrder tèrra; mès Ulisses non se'n desbrembèc des sòns ardots, donques qu'en tot foter-li peth darrèr un còp en garron, lo deishèc sense fòrça enes membres, lo hec quèir en solèr, d'esquia, e queiguet sus eth sòn pièch: era gentada quedèc admirada e estonada en contemplà'c.

Dempús, eth divin e pacient Ulisses lheuèc un shinhau a Ajax, mès que non arthenec tier-lo naut; pr'amor que se li pleguèren es jolhs, e ambdús queiguèren en solèr, er un ath costat der aute, e se taquèren de povàs. Se lheuèren, e aurien lutat per tresau viatge, s'Aquilles, botant-se de pès, non les auesse arturat:

“Que non lutetz ja, ne vos hescatz mès mau. Era victòria qu’a estat entàs dus. Recebetz parièr prèmi e retiratz-vos entà qu’entren enes jòcs d’auti aquèus”.

Atau parlèc. Eri l’escotèren e l’aubediren; pr’amor que de seguit, dempús d’auer-se netejat eth povàs, se vestiren era tunica.

Eth Pelida treigec d’auti prèmis entara velocitat dera corsa. Expausèc prumèr ua vaishèra de plata hargada, qu’auie sies mesures de capacitat e depassaue en beresa a totes es dera tèrra. Es sidònis, illustres artesants, la fabriquèren plan beròia; es fenicis, dempús d’amiar-la per ombriu mar de pòrt a pòrt, l’ac autregeren a Toant; mès tard, Eunèu Jasonida la balhèc ar eròi Patrocle entà rescatar a Licaon, hilh de Priam; e alavetz Aquilles l’aufric coma prèmi, en aunor deth sòn estimat amic, ad aqueth que siguesse mès velòç en córrer damb es pès leugèrs. Entad aqueth qu’arribèsse dusau senhalèc un buèu corporent e gras e entath darrèr, miei talent d’aur. e de pès, les didec as aquèus:

“Lheuatz-vos, aqueri que vatz a entrar ena luta.”

Atau parlèc. Se lheuèc de seguit eth velòç Ajax d’Oilèu, dempús er engenhós Ulisses, e, fin finau, Antilòc, hilh de Nestòr, qu’ena corsa vencie a toti es joeni. Se botèren en fila e Aquilles les senhalèc era bosòla. Comencèren a córrer deth lòc senhalat, e eth hilh d’Oilèu s’auancèc as auti, encara qu’eth divin Ulisses lo seguie d’apròp. Guaire ei era distància enquiath pièch, eth fus qu’ua hemna de beròia cintura manege ena sua man, mentre camishère eth hiu dera madèisha, e tie de contunh ath cant deth pitrau; autant d’apròp d’Ajax corrie Ulisses; cauishigauè es tralhes d’aqueth abans de qué eth povàs queiguesse sus es madeishes e li lançauè er alend en cap, corrent tostemp damb rapiditat. Toti es aquèus aplaudien es esfòrci que realizaue Ulisses entà arténher era victòria, e l’encoratjauen damb es sues votzes. Mès quan les mancaue pòc entà acabar era corsa, Ulisses preguèc laguens deth sòn còr a Minerva, era des uelhs ludents:

“Escota-me, divessa e vene a ajudar-me, autrejant as mèns pès mèns rapiditat.”

Tau siguec era sua pregària. Palas Minerva l’escotèc, e l’agilizèc es membres e especiaument es pès e es mans. Que ja anauen a cuélher eth prèmi, quan Ajax, corrent, s’esguiltèc (pr’amor que Minerva lo volec damnatjar) en loc qu’auien aumplit de hiems es buèus bramaires sacrificadi per Aquilles, eth des pès leugèrs, en aunor de Patrocle; e er eròi s’aumplec de mèrda era boca e eth nas. Eth divin e pacient Ulisses, l’auancèc e se hec a vier era vaishèra; e er illustre Ajax s’arturèc, cuelhèc eth buèu sauvatge, e, agarrant-lo pes còrnes, tant qu’escopie era femsa, les parlèc atau as aquèus:

“Ò dius! Ua divessa me damnatgèc es pès; aquera des de tostemp ajude e favorís a Ulisses coma ua mair.”

Atau didec, e toti arriren damb plaser. Antilòc recebec, arridolent, eth darrèr prèmi; e les didec aguestes paraules as aquèus:

“Vos vau a díder, ò aquèus, encara que ja toti vo’n sabetz, qu’es dius aunoren as òmes damb mèns edat, enquia e tot enes jòcs. Ajax qu’ei un shinhau màger que jo; Ulisses

apertie ara generacion precedenta, as òmes ancians, que l'auem per un ancian vigorós, e competir damb eth ena corsa qu'ei plan dificil entà quinsevolh aquèu que non sigue Aquilles.”

Atau didec, vantant ath Pelida, de pès leugèrs. Aquilles li responec damb aquestes paraules:

“Antilòc! Que non m'as vantat en vaganaut, donques qu'ahigi ath tòu prèmi miei talent d'aur.”

Didec, l'ac botèc ena man, e Antilòc lo recebec damb alegria. Ara seguida, eth Pelida treigues e placèc ena pista ua longa pica, un escut e un casco, qu'èren es armes que Patrocle l'auie trèt a Sarpedon. E botat de pès, les didec as aquèus:

“Convidem as dus barons que siguen mès esforçats, tà que, vestint es armes e agarrant eth talhant bronze, boten a temptar eth sòn valor dauant deth concors. Eth prumèr qu'artenhe tocar eth còs beròi deth sòn adversari, li rasque eth vrente a traucèrs dera armadura e li hèsqe gèsser era nera sang, l'autrejarè aquesta magnifica espada tràcia, traucada damb claus de plata, que li panè a Asteropèu. Ambdús champions se haràn a vier era rèsta d'armes e seràn obsequiadi damb ua esplendida taulejada.”

Atau parlèc. Se lheuèc de seguit eth gran Ajax Telamoni e dempus eth fòrt Diomedes Tidida. Tanlèu coma s'aueren armats, a despart dera multitud, anèren a trapar-se ath miei dera pista, desirosi de combàter e guardant-se damb ròstre treble; e toti es aquèus se demorèren estonadi. Quan se trapèren cara a cara, s'escometèren tres còps e tres còps sagèren de herir-se d'apròp. Ajax fotèc un còp en escut lis der adversari, mès que non podèc arribar en sòn còs pr'amor qu'era coirassa ac empedic. Eth Tidida sajaue d'arténher damb eth hèr dera reludenta lança eth còth d'aqueth, per dessus deth gran escut. E es aquèus., cranhent per Ajax, manèren que cessèsse era luta e ambdús contendents se hessen a vier eth prèmi; mès er eròi li dèc ath Tidida era gran espada, en tot aufrir-se-la damb era gaina e era ben talhada cencha.

Dempús eth Pelida treigues era bòla de hèr sense brunir qu'en d'anti tempsi lançaue eth forçut Ection: eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, aucic ad aquest prince e se hec a vier entàs naus era bòla amassa damb d'antes riqueses. E botat de pès les didec as aquèus:

“Lheuatz-vos es que vatz a entrar en aquesta luta! Era presenta bòla proporcionarà ath que vencesse guaire hèr age de besonh pendent cinc ans, encara que siguen molt amples es sòns fertils camps; e es sòns pastors e lauradors non les calerà vier a cercar hèr ena ciutat”.

Atau parlèc. Se lheuèc de seguit er intrepid Polipetes; dempús, eth vigorós Leontèu, parièr a un diu; mès tard, Ajax Telamoni, e fin finau, eth divin Epèu. Se meteren en fila, e eth divin Epèu cuehlec era bòla e la lancèc, dempús de hèr-la virar; e toti es aquèus arriren. La lancèc eth dusau, Leontèu, descendent de Mart. Ajax Telamoni la lancèc tanben, damb era sua robusta man, e artenhlec de passar es senhaus des anteriors traits.

L'agarrèc alavetz er intrepid Polipetes e guaire ei era distància qu'arribe eth paishon quan lo lance eth pastor per dessus dera vacada, atau passèc era bòla er espaci dera pista; aplaudiren es aquèus, e es amics de Polipedes, en tot lheur-se, s'amièren entàs concaves naus eth prèmi qu'auie guanhat eth sòn rei.

Dempús treigues Aquilles hèr bluenc entàs arquèrs, en tot plaçar ena pista dètz destraus granes e d'outes dètz de petites. Clauèc ena arena, luenh, un pau de vaishèth dempús d'estacar ena sua punta, per dejós e damb ua còrda prima, a ua timida paloma; e les convidèc a lançar-li sagetes, dident: eth que herisque ara timida paloma, que se hèsque a vier ena sua casa es destraus granes; eth qu'acèrte a tocar era còrda sense tocar ar audèth, coma mès inferior, es destraus petites.”

Atau didec. Se lheuèc de seguit eth robust Teucre e dempús Meriones, esforçat escudèr d'Idomenèu. Meteren dues sòrts en un casco de bronze, e agitant-les, gessec prumèr era de Teucre. Aguest lancèc de seguit e damb fòrça ua flècha, sense aufrir-li a Apòllo ua ecatòmba perfècta d'anhèths primogenits; e encara que non toquèc er audèth (l'ac auie remit Apòllo) era amarganta sageta trinquèc era còrda plan près dera pauta qu'en era s'auie estacat ara paloma: aguesta volèc entath cèu, era còrda quedèc penjant e es aquèus aplaudiren. Meriones agarrèc ara prèssa er arc des mans de Teucre, apressèc ara còrda era flècha que ja auie premanida per auança, hec un vòt a Apòllo de sacrificar-li ua ecatòmba d'anhèths primogenits; e en veir ara timida paloma que hège torns naut de tot der aire, des bromes, tirèc e li traussèc ua des ales. Era flècha vengues en solèr, as pès de Meriones; e er audèth, en tot posar-se en pau deth vaisheth de nera proa, inclinèc eth còth e abaishèc es espesses ales, era vida hugec velòça des sòns membres e queigues deth pau ena luenhor. Era gent ac contemplaue damb admiracion e estonament. Meriones, cuelhec, per tant, es dètz destraus granes, e Teucre se hec a vier enes concaves naus es petites.

Dempús eth Pelida treigues e placèc ena pista ua longa pica e un caudèr qu'encara non auie estat botat en huec, qu'ère deth valor d'un buèu e ere ornat damb flors. Dus òmes adreits en lançament de lances se lheuèren: eth poderós Agammenon Atrida, e Meriones, escudèr esforçat d'Idomenèu. E eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs, les didec:

“Atrida! Donques que mo'n saben de guaire depasses a toti e qu'autant ena fòrça coma en lançar era lança ès eth mès senhalat, cuelh aguest prèmi e torna enes concaves naus. E l'autrejaram era pica ar eròi Meriones, se te platz çò que prepausi.”

Atau parlèc. Agammenon, rei d'òmes, non deishèc d'aubedir-lo. Aquilles li dèc a Meriones era pica de bronze, e eth beròi Atrida cuelhec eth magnific prèmi e l'ac autregèc ar erald Taltibi.

CANT XXIV

Rescat de Hectòr

S'acabèc era assemblada, e es guerrèrs s'espargèren pes naus, sopèren e s'autregeren ath doç saunei. Aquilles ploraue, en tot brempar-se'n deth companh estimat, sense qu'era sòn, que tot ac venç, lo podesse véncer ada eth; hège torns aciú e delà e damb amarum se hège a vier ena memòria eth vigor e era gran animositat de Patrocle, tot aquerò qu'auien amiat a tèrme es dus amassa, es penalitats qu'auien patit, ja combatent damb es òmes, ja regant es temibles ondades. En rebrembar-se'n, s'estarnaue en somics, se viraue de costat o d'esquia o capenjós; e fin finaú, en tot lleuar-se, romaue trist pera plaja. Jamès li passaue non avertit eth despuntar dera Auròra sus eth mar e es sues arribes; alavetz atelaue es shivaus ath car, e en tot estacar en eth eth cadavre de Hectòr, l'arrossegaue enquia hèr tres torns ath tumulus deth defuntat Menetiada; ara seguida tornaue a repausar ena tenda, e deishaue eth cadavre estirat capenjós en povàs. Mès Apòllo, en tot cuélher pietat deth baron enquia e tot dempús de mòrt, lo desliuraue de quinsebolh injúria e lo protegie damb era egida d'aur entà qu'Aquilles non herisse eth còs mentre l'arrossegaue.

De tau sòrta Aquilles, anujat, insultaue ath divin Hectòr. Cuelhent pietat d'aguest es benauradi dius, ahiscauen ath susvelhant Argicida entà que panèsse eth cadavre. A toti les agradaue aguest prepaus, mens a Juno, a Neptun e ara vèrge de ludents uelhs qu'auien en òdi, coma abans, ara sagrada Ilion, a Priam e ath sòn pòble per çò dera injúria qu'Alexandre auie costat as divesses quan vengueren ena sua cabana e declarèc vencedora ara que l'auie aufrit funèsta luxúria. Quan des deth dia dera mòrt de Hectòr arribèc era dotzau auròra, Febo Apòllo les didec as immortaus:

“Qu'ètz, ò dius, crudèus e malefics! Dilhèu Hectòr non usclauè en aunor vòste cueishes de buèus e de crabes escuelhudes? Ara qu'a perit, non gausatz salvar eth cadavre e botar-lo ara vista dera sua esposa, dera sua mair, deth sòn hilh, deth sòn pair Priam e deth pòble, qu'en un virament de uelhs l'autrejarien as ahlames e li harien es funeralhes; çà que la, ò dius, voletz a favorir ath pernicios Aquilles, que concep pensaments non rasonables, saue en sòn pièch ua animositat inflexibla e medite causes herotges, coma un leon qu'en tot deishar-se amiar pera sua gran fòrça e esperit supèrb, se file entàs vegades des òmes pr'amor de premanir-se un hestau: atau perdec Aquilles era sua pietat e ne tansevolh saue eth pudor que tant favorís o damnatge as barons. Aqueth que se li morís un èsser estimat, coma un frair carnau o un hilh, a tot darrèr dèishe de plorar e de planher-se; pr'amor qu'es Parcas balhèren ar òme un còr pacient. Mès Aquilles, dempús que li treigues ath divin Hectòr era doça vida, estaque eth cadavre en car e l'arrossègue ath torn deth tumulus deth sòn companh estimat; e aquerò ne ei bon entad aqueth, ne ei digne. Qu'age pòur de qué mos irrirem damb eth, encara que sigue valent, pr'amor qu'en tot anujar-se, insulte ad aquerò que ja solet ei insensibla tèrra.”

Li responec irritada Juno, era des blanqui braci: “ Que serie coma tu dides, ò tu qu’amies arc d’argent, s’a Aquilles e a Hectòr les auéssetz en parièra estimacion. Mès Hectòr que siguec mortau e li dèc era popa ua hemna; mentre qu’Aquilles ei hilh d’ua divessa que jo madeisha neurí e elevè e maridè dempús damb Pelèu, baron coraument estimat pes immortaus. Toti es diús siguéretz ena nòça; e tu toquères era citara e amassa damb es auti participères en hestau, ò amic des dolents, tostemp perfid!”

Repliquèc Zèus, qu’amolone es bromes: “Juno! Non t’irrites contra es divinitats. Que non serà parièra era estimacion que les ajam; mès Hectòr ère entà toti es diús, e tanben entà jo, eth mès estimat de guairi mortaus demoren en Ilion, pr’amor que jamès se’n desbrenbèc de dedicar-mos agradiues ofrendes. Jamès eth mèn autar manquèc de libacions ne de victimes, que taus son es aunors que se mos deuen. Deishem de cornèr era idia de panar eth còs de Hectòr; qu’ei impossible que se pane a Aquilles, pr’amor que tostemp, de dia e de nets, l’acompanhe era sua mair. Mès se bèth un des diús cridèsse a Tetis, jo li dideria ada era çò que siguesse avient entà qu’Aquilles, recebent es presents de Priam, entornèsse eth cadavre de Hectòr.”

Atau s’exprimic. Se lheuèc Iris, de pès leugèrs coma er auragan, entà amiar eth messatge; sautèc en nere mar entre era còsta de Samos e era escalabrosa d’Imbros, e ressonèc er estret. Era divessa se lancèc en çò de mès prigond, dera madeisha manèra que baishe eth plomb estacat as còrnes d’un buèu sauvatge qu’en eth se bote er am e amie entara mòrt as voraci peishi. Ena prigonda tuta trapèc a Tetis e a d’outes moltes divesses marines que l’enrodauen: era ninfa, seiguda ath miei d’eres, ploraue pera sòrt deth sòn hilh, qu’auie de perir ena fertila Troia, luenh dera pàtria. E en tot apressar-se Iris, era des pès leugèrs, li didec atau:

“Vene, Tetis, donques que te cride Zèus, coneishedor des etèrns decrets.”

Li responec Tetis, era divessa des argentadi pès: “Per qué aqueth gran diu me mane que venga? Que me hè vergonha amassar-me damb es immortaus, donques que son moltes es penes que trebòlen eth mèn còr. Çà que la, vierè entà qu’es sues paraules non siguen en bades e sense cap efècte.”

Dident aquerò, era divina entre es divesses cuelhec un vel tant escur que non n’auie cap aute que siguesse tan nere. Se botèc en camin, precedida pera velòça Iris, de pès leugèrs coma eth vent, e es ondades deth mar se daurien ath pas d’ambdues divinitats. Gesseren aguestes ena plaja, pugèren entath cèu e trapèren ath profèta Saturn damb es auti erosi sempitèrns diús. Se siguec Tetis ath cant de Zèus, donques que Minerva li cedic eth lòc; e Juno li botèc ena man era copa d’aur qu’era ninfa li tornèc dempús d’auer begut. E eth pair des òmes e des diús comencèc a parlar d’aguesta manèra:

“Vies en Olimp, ò divessa Tetis, afligida e damb er esperit aclapat per veementa pena. Que ja ac sai. Mès, çà que la, te vau a díder se per qué te sò cridat. Hè nau dies que se suscitèc entre es immortaus ua batalha per çò que tanh ath cadavre de Hectòr e a Aquilles, esbauçador de ciutats, e ahiscauen ath susvelhant Argicida tà que panèsse eth mòrt; mès que jo m’estimi mès autrejar-li a Aquilles era glòria d’entornar-lo, e salvar

atau eth tòn respècte e amistat. Ve-te'n de seguit entara armada e avisa ath tòn hilh. Ditz-li qu'es dius son fòrça irritadi contra eth e jo encara mès indignat que cap des immortaus, pr'amor que, en tot enforismar-se, retie a Hectòr enes concaves naus e non permet que lo redimisquen; a veir se, cranhent-me, consentís qu'eth cadavre sigue rescatat. Jo enviarè ara divessa Iris entath magnanim Priam tà que vage enes naus aquèes e redimisque ath sòn hilh, en tot autrejar-li a Aquilles presents que padeguen eth sòn anuèg."

Atau s'exprimic; e Tetis, era divessa des argentadi pès, non desaubedic. Baishant en rapid vòl des cims der Olimp, arribèc ena tenda deth sòn hilh: aguest somicaue sense pòsa, e es sòns companhs se tenguien diligentament a premanir era parva, en auer immolat ua gran lanuda oelha. Era venerabla mair se seiguec plan près der eròi, l'amorassèc damb era man e li parlèc d'aguesta sòrta:

"Hilh mèn! Enquia quan deisharàs qu'es plors e era tristesa rosiguen eth tòn còr, sense brembar-te'n deth minjar ne deth coït? Que serie bon que gaudisses der amor damb ua hemna, pr'amor que ja non viueràs guaire temps: era mòrt e eth fado crudèu se t'aprèssen. E ara tie atencion, donques que vengui coma messatgèra de Zèus. Ditz qu'es dius son fòrça irritadi damb tu, e eth, mès indignat que cap des immortaus, pr'amor qu'en tot enforismar-te reties a Hectòr enes concaves naus e non permetes que lo redimisquen. Au, autreja eth cadavre e accèpta eth rescat."

Li responec Aquilles, de pès leugèrs: "Que sigue atau. Aqueth que me hèsque a vier eth rescat que se hèsque a vier tanben ath mòrt; pr'amor que, damb esperit benevòl, eth madeish Olimp ac a dispausat atau."

D'aguesta manèra, laguens dera encencha des naus, passauen de mair a hilh fòrça alades paraules. E mentretant, eth Saturn manèc a Iris entara sagrada Ilion:

"Au, vé-te'n ara prèssa, Iris! Dèisha eth tòn sèti en Olimp, entra en Ilion e ditz-li ath magnanim Priam que s'endralhe entàs naus des aquèus e rescate ath sòn hilh, en tot hèr-li a vier a Aquilles presents que padeguen eth sòn anuèg; que i vage solet e que non l'acompanhe cap troian. Sonque lo pòt acompanhar un erald, mes vielh qu'eth, entà que guide es muls e eth car de berdies arròdes e amie dempús ara poblacion eth cadavre d'aqueth qu'aucic eth divin Aquilles. Ne era idia dera mòrt ne cap aute temor trebole era sua animositat; donques que li balharam coma guida a Argicida, eth quau l'amiarà enquia plan près d'Aquilles. E quan age entrat ena tenda der eròi, aguest non l'aucirà, e evitarà qu'es auti ac hèsquen. Pr'amor qu'Aquilles non ei insensat, ne temerari, ne pervèrs; e aurà suenh de respectar a un suplicant."

Tau didec. Se lheuèc Iris, de pès leugèrs coma er auragan, entà amiar eth messatge; e en tot arribar en palai de Priam, entenec somics e crits. Es hilhs seigudi en pati ath torn deth sòn pair, banhauen es sòns vestits damb lèrmes; e er ancian ère ath miei, entorat damb un mantèl plan cenhut, e amiaue en cap e en còth abondosi hiems qu'en voludar-se peth solèr auie agarrat damb es sues mans. Es hilhes e irèues se planhien en palai, rebrembant as molts barons esforçadi que jadien ena planhèra per auer deishat era vida a

mans des aquèus. Era messatgèra de Zèus s'arturèc près de Priam e en tot parlar-li doçament, tant qu'ar ancian ua tremoladera l'agarraue es membres, atau li didec:

“Coratge, Priam Dardanida, e non te cau pòur; que non vengui a anonciar-te cap mau, senon bones causes: sò messatgèra de Zèus, qu'enquia e tot de luenh, s'interèsse fòrça per tu e te planh. Er Olimp te mane rescatar ath divin Hectòr, amiant-li a Aquilles presents que padeguen eth sòn anuèg; ve-te'n solet e que non t'acompanhe cap troian. Sonque te pòt acompanhar un erald mès vielh que tu, entà qu'amie es tòns muls e eth car de beròies arròdes e se hèsque a vier dempús entara poblacion eth cadavre d'aqueth qu'aucic eth divin Aquilles. Ne era idia dera mòrt ne cap aute temor trebole eth tòt esperit, donques que te guidarà er Argicida, eth quau t'amiarà enquia plan près d'Aquilles. E quan ages entrat ena tenda der eròi, aguest non t'aucirà e empedirà qu'ac hèsquen es auti. Donques qu'Aquilles non ei un insensat, ne temerari, ne pervèrs. E aurà pro suenh de respectar a un suplicant.”

Quan auec dit aquerò, se n'anèc Iris, era des pès leugèrs. Priam ordenèc as sòns hilhs que premanissen un car de mules, de beròies arròdes, botessen ath dessús ua arca e l'estaquèssen damb còrdes. Baishèc dempús en perhumat lhet noviau, qu'ère de cèdre, auie un nau tet e sauvaue fòrça causes de valor; e cridant ara sua esposa Hecuba, li parlèc d'aguesta sòrta:

“Hecuba malerosa! Era messatgèra der Olimp a vengut per orde de Zèus a encargar-me que vaja entàs naus des aquèus e rescata ath hilh, en tot hèr-li a vier a Aquilles presents que padeguen eth sòn anuèg. Va, ditz-me, que ne penses d'aquerò? Pr'amor qu'era mia ment e eth mèn còr m'ahisquen a vier aqui, enes naus, en vast campament des aquèus.”

Atau didec. Era hemna s'estarnèc en somics, e responec dident: “Ai de jo! Qué ei dera prudècia qu'abans te hec famós entre es estrangèrs e entre aqueri que regnes sus eri? Com vòs anar solet entàs naus aquèes e presentar-te ar òme que t'a aucit a tants e tan valerosi hilhs? Qu'as eth còr de pèira. S'aguest guerrèr crudèu e perfid te ve damb es sòns pròpris uelhs e t'agarre, non aurà pietat de tu, ne te respectarà bric. Plorem a Hector seigudi en palai, luenh deth sòn cadavre, donques que quan l'amainadè, eth fado poderós hilèc d'aguesta sòrta es hius dera sua vida: qu'auie d'assadorar damb era sua carn as gossets, luenh des sòns pairs e ath cant der òme violent qu'eth sòn hitge pro podessa jo minjar-me clauant es dents en eth. Alavetz quedariem resvenjadi es insults que l'a hèt ath mèn hilh; e aguest, quan aqueth l'aucic, non se portaue covardament, senon qu'a pè fèrm defenie as troians e as troianes de prigond sen, sense pensar ne en hùger ne en evitar eth combat.”

Responec er ancian Priam, semblable a un diu: “Non t'opauses ara mia decision, ne sigues entà jo un audèth de mala ombra en palai. Que non me convenceràs. Se me balhèsse era orde un des que viuen ena tèrra, encara que siguesse endonviare o sacerdot, la crederiem faussa e maufidariem encara mès; mès ara, coma jo madeish l'è entenut ara divessa e l'è vista ath mèn dauant, i anarè e non seràn en bades es sues paraules. E s'eth mèn destin ei morir enes naus des aquèus de bronzinades armadures,

l'accepti: que m'aucisque Aquilles dempús d'abraçar ath mèn hilh e que satisfèsca eth desir de plorar-lo.”

Didec. E lheuand es beròies tapes des arques cuelhec dotze magnifics pèplums, dotze mantèls simples, dotze tapets, dotze beròis palis e dotze tuniques. Pesèc dempús dètz talents d'aur, e fin finau treigued dus trespès reludents, quate caudèrs e ua magnifica copa que l'auien autrejat es tracis quan vengued, coma embaishador, en sòn país, e ère un supèrb present; donques qu'er ancian non lo volec deishar en palai per çò deth veement desir qu'auie de rescatar ath sòn hilh. E tornant entara pòrta, hec enlà as troians, en tot pejar-les damb injurioses paraules:

“Anatz-vo'n en mala hora, òmes infames e vituperables! Dilhèu non i a pena ena vòsta casa qu'encara vietz a afligir-me? O vos pensatz que son pòques es penes que Zèus Saturn me mane, en hèr-me pèrder ath mèn valent hilh? Que tanben ac patiratz vosati. Pr'amor que, mòrt eth, serà plan mès aisit que vos aucisquen es aquèus. Mès abans que damb aguesti uelhs veiga era ciutat conquistada e esbauçada, m'estimaria mès baishar jo ena casa der Orco.”

Didec; e damb eth scèptre hec enlà as òmes. Aguesti gessèren, pressadi per ancian. E ara seguida Priam repoteguèc as sòns hilhs Helen, Paris, Agaton divin, Pamon, Antifon, Polites, valent ena luta, Deifovo, Hipotoo e eth fòrt Dio: as nau les repoteguèc e les balhèc ordres, dident:

“Esdegatz-vos, maus hilhs, marrits! Pro qu'en sòrta de Hectòr auéssetz mòrt toti vosati enes naus aquèes. Ai de jo, malerós, qu'engendrè hilhs fòrça valents ena vasta Troia, e ja posqui díder que non m'en rèste degun! Ath divin Mestòr, a Troile que combatie en car, e a Hectòr, qu'ère un diu entre es òmes e non semblaue hilh d'un mortau senon d'ua divinitat, Mart les hec perir, e me queden es que son indigni, mentidèrs, dançaires, senhaladi solet enes còrs e adreits en panar ath pòble crabòts e anhèths. Mès qu'ei qu'encara non m'auetz premanit eth car, botant en eth totes es causes, entà que posca començar eth camin?”

Atau les parlèc. Eri, cranhent eth repotèc deth pair, treigueren un car de mules, de beròies arròdes, magnific, nauèth bastit; botèren ath dessus era arca, qu'estaquèren ben; despengèren deth torçat clau era joata de husta de bois, aprovedit d'anères, e cuelheren ua correja de nau codes que servie entà estacar-lo. Placèren dempús era joata sus era part anteriora dera lança, meteren er anèth ena clauilha, e someteren ad aqueth, en tot estacar-lo damb era correja, que li heren dar tres torns en cada costat e es sòns extrèms les amassèren damb un nud. Dempús anèren treiguent dera cramba e botant en car es nombrosi presents entath rescat de Hectòr, atelèren es muls de tiratge, de fòrtes bates, qu'en d'auti tempsi auien regalat es misis a Priam coma esplendid present, e apresèren ena joata a dus shivaus, qu'ada eri er ancian en persona les daue eth minjar en ornat pessebre.

Mentre er erald e Priam, ambdús prudents, onhien as shivaus en naut palai, se les apresèc Hecuba, damb eth còr aclapat, amiant ena sua dèstra ua copa d'aur, plia de doç

vin, entà que hessen era libacion abans de partir. E, arturant-se dauant deth car, li didec a Priam:

“Cuelh, hè libacion ath pair Zèus e suplica-li que posques tornar deth campament des enemics ena tua casa; donques qu’eth tòn esperit t’ahisque a vier enes naus contra eth mèn desir. Prèga, donc, a Zèus Idèu, eth diu des ombriues bromes, que de naut de tot contemple era ciutat de Troia, e demana-li que hèsque aparéisher ena tua dèstra ath sòn velòç messatgèr, er audèth que l’ei mès estimat e qu’era sua fòrça ei immensa, entà que en veder-lo damb es tòns pròpris uelhs, vages, ahiscat per auguri, entàs naus des danaus, de rapids shivaus. E s’eth poderós Zèus non te manèsse eth messatgèr, jo non te conselharia qu’anèsses enes naus des aquèus per mès qu’ac desirèsses.”

Li responec eth deiforme Priam: “Hemna! Non deisharè de hèr çò que me recomanes. Qu’ei bon lheur es mans entà Zèus entà qu’age pietat de nosati.”

Atau didec er ancian, e li manèc ara esclaua codinèra que li balhèsse aigua neta enes mans. Se presentèc era esclaua damb ua plata e ua jarra. E Priam, tanlèu s’auèc lauat, recebec era copa de mans dera sua esposa; preguèc, de pès, ath miei deth pati; libèc eth vin, lheurant es uelhs entath cèu, e prononcièc aquestes paraules:

“Pair Zèus, que regnes des der Ida, plan gloriós, eth mès gran! Autreja-me qu’en arribar ena tenda d’Aquilles li siga agradiu e age pietat de jo. E hè que campe ena mia drete eth velòça messatgèr, er audèth que t’ei mès estimat e qu’era sua fòrça ei immensa, entà que dempús de veder-lo damb es mèns pròpris uelhs vaja, ahiscat per auguri, enes naus des danaus, de rapids shivaus.”

Tau siguec era sua pregària. L’escotèc eth poderós Zèus, e de seguit manèc ath milhor des audèths augurs, ua agla rapaça de color escur, coneishuda damb eth nòm de *percnon*. Dera madeisha amplada que sòl auer ena casa d’un ric era pòrta dera cramba de naut tet, ben adaptada ath marc e assegurada per un barrolh; atau ocupaue er espaci damb es sues ales, d’un costat en aute, era agla que campèc volant ara drete per dessús dera ciutat. En veder-la, toti s’alegrèren e era confiança se remetec enes sòns còrs.

Er ancian pugèc ara prèssa en car e lo guidèc entath carrèr, passant peth vestibul e peth portau sonor. Anauen dauant es muls qu’arrossegauen eth car de quate arròdes, e èren menadi peth prudent Idèu; Seguien es shivaus qu’eth vielh foetaue damb eth soriac entà que trauessèssen rapidament era ciutat; e toti es amics acompanhauen ath rei, vessant abondoses lèrmes, coma se se filèsse entara mòrt. Quan aueren baishat dera ciutat en camp, hilhs e gendres entornèren entà Ilion. Mès en traussar Priam e er erald era planhèra, les vedec Zèus, que vedec ar ancian e cuelhec pietat d’eth. E cridant de seguit ath sòn hilh Mercuri, li parlèc d’aguesta sòrta:

“Mercuri! Donques que t’ei grat acompanhar as òmes e entenes es supliques deth que vòs; au, vè-te’n e acompanha a Priam entàs concaves naus auquès, de sòrta que cap danau lo veigue enquia qu’age arribat ena tenda deth Pelida.”

Atau parlèc. Eth messatgèr Argicida non siguec desaubedient; se caucèc de seguit es daurades divines ales que l'amiauen sus eth mar e sus era tèrra immensa damb era rapiditat deth vent, e cuelhèc era barra que damb era adormís ath que vò e desvelhe as que dormissen. En tot amiar-la ena man, eth poderós Argicida comencèc eth vòl, arribec de seguit en Troia e en Helespon, e se metec a caminar, transfigurat en un joen prince que comence a trèir eth peu dera mostacha e s'està plan graciós ena flor dera joenessa.

Quan Priam e er erald arribèren mès enlà deth gran tumulus d'Ilo, arturèren es muls e es shivaus entà que beuessen en arriu. Ja hège nets sus era tèrra. Avertic er erald era preséncia de Mercuri, qu'ère ath sòn costat, e parlant-li a Priam, li didec:

“Compde Dardanida, pr'amor qu'eth moment que s'aprèsse requerís prudéncia. Que veigui a un òme e m'imagni que de seguit mos aucirà. Au, hugem en car, o supliquem-li, abraçadi as sòns jolhs, entà veir s'a pietat de nosati.”

Aquerò didec. Se trebolèc er ancian, sentec un gran terror, se li quilhèren es peus, e se quedèc espaurit. Alavetz eth benefic Mercuri s'apressèc entath vielh, li sarrèc ua man e l'interroguèc en tot dider-li:

“Entà on, pair mèn, menes ad aguesti shivaus e muls pendent era divina net, tant que dormissen es auti mortaus? Non cranhes as aquèus, qu'alenden valor, es quaus te son malevòls e enemics e se trafen près de nosati? Se bèth un d'eri te vedesse amiar tantes riqueses ena escura e rapida net, qué haries? Tu que non ès joen, aguest que t'acompanhe ei tanben ancian, e non poirietz refusar ad aqueth que vos ataquèsse. Mès jo non te vau a hèr cap mau, e ath delà, te defeneria de quinsevolh òme, pr'amor que te retires ath mèn pair.”

Li responec er ancian Priam, semblable a un diu: “Qu'ei atau coma dides, hilh estimat. Mès quauqua divinitat esten era sua man sus jo, quan me hè gèsser ar encontre un caminaire de tan favorable auguri coma tu, qu'as còs e aspècte digni d'admiracion e esperit prudent, e neisherés de pairs erosi”.

Li didec ath sòn torn eth messatgèr Argicida: “Òc, ancian, qu'ei vertat tot çò que vies de dider: Mès, au, parla e ditz-me damb sinceritat: Li manes a gent estranha tantes e tan precioses riqueses damb era fin de pagar bèra causa, o ja toti abandonatz, espauridi, era sagrada Ilion, per çò d'auer mòrt eth baron mès fòrt, eth tòn hilh, qu'a degun des aquèus cedie en combat?”

Li responec er ancian Priam, semblable a un diu: “Qui ès, òme excellent, e quini es pairs que neisherés, que damb tanta oportunitat as mentat era mòrt deth mèn hilh malerós?”

Repliquèc eth messatgèr Argicida: “Me hès a temptar, ancian, e plan per aquerò me preguntes peth divin Hectòr. Que lo vederen fòrça còps aguesti uelhs ena batalha a on es barons se hèn illustres, e tanben quan arribèc enes naus aucint a aquèus, que herie damb er agudent bronze. Nosati l'admiràuem sense botjar-mos, pr'amor qu'Aquilles ère irritat contra er Atrida e non mos deishauè lutar. Mès jo que sò servidor d'Aquilles, venguí damb eth ena madeisha nau ben bastida; m'engendrèren mirmidons e è coma pair a

Polictor, qu'ei ric e ancian coma tu. Sò eth mès joen des sòns sèt hilhs e, coma qu'ac auíem decidit per sòrts, me toquèc a jo acompanhar ar eròi. E ara sò vengut des naus ena planhèra, pr'amor que deman es aquèus, de uelhs viui, presentaràn batalha enes entorns dera ciutat, s'engüegen d'èster ociosi, e es reis aquèus non pòden contier era sua impaciéncia per entrar en combat.”

Li responec er ancian Priam, semblable a un diu: “S'ès servidor d'Aquilles Pelida, au, ditz-me era vertat: “eth mèn hilh jatz encara près des naus, o Aquilles l'a esbocinat e autrejat as sòns gossets?”

Li responec eth messatgèr Argicida: “Ò ancian! Ne es gossets ne es audèths se l'an avalat, e encara jatz ath costat deth vaishèth d'Aquilles, laguens dera tenda. Qu'amie ja dotze dies estirat, e ne eth còs se poirís, ne se lo mingen es vèrmes que s'avalen as òmes dempús de mòrts ena guèrra. Quan campe era divina Auròra, Aquilles l'arrossegué sense pietat ath torn deth tumulus deth sòn companh estimat; mès ne d'aguesta manèra lo desfigure, e tu madeish, se t'apressèses ada eth, t'admiraries de veir guaire fresc s'està: era sang l'a estat lauada, non presente cap de taca, e totes es herides que recebec (pr'amor que sigueren molti es que li fotèren eth bronze) s'an barrat. De tau sòrta es benauradi dius suenhen ath tòn hilh, enquia e tot dempús de mòrt, pr'amor qu'ei estimat deth sòn còr.”

Atau s'exprimic. S'alegrèc er ancian, e responec dident: “Ò hilh, qu'ei bon aufrir as immortaus es degudi presents. Jamès eth mèn hilh, se non a estat en sauneis, desbrenbèc en palai as dius que demoren en Olimp, e plan per aquerò se'n brembèren d'eth en fatau moment dera mòrt. Mès, tè, receb dera mia man aguesta copa, entà que la sauves, e amia-me damb eth favor des dius entara tenda deth Pelida.”

Li didec ath sòn torn eth messatgèr Argicida: “Ò ancian! Me vòs hèr a temptar pr'amor que sò mès joen; mès que non me convenceràs damb es tòns près tà qu'accepta eth tòn present sense que se'n sàpie Aquilles. Lo cranhi e me hè fòrça pòur de deceber-lo: non siguesse que dempús m'arribèsse bèth mau. Mès t'acompanharia suenhosament en ua velera nau o a pè, encara que siguesse enquiara famosa Argos; e arrés gausarie atacar-te, mespredant ath guida.”

Atau parlèc eth benvolent Mercuri; e pujant en car, agarrèc de seguit eth soriac e es retnes e li bohèc gran valor as shivaus e as muls. Quan arribèren en fossat e enes tors que protegien es naus, es sentinèles començauen a premanir eth sopar, e eth messatgèr Argicida les adormic a toti; de seguit dauric era pòrta, treiguent es barrolhs, e hec passar a Priam e ath car qu'amiaue es esplendids presents. Arribèren, a tot darrèr, ena tenda qu'es mirmidons auien bastit entàth rei damb troncs d'auet, caperant-la damb espesses canes que braquèren ena pradèra: l'enrodaue ua gran barralha de moltes estaques e auie era pòrta assegurada per ua barra d'auet que treiguien e botauen entre tres aquèus amassa, e solet Aquilles la treigüie sense cap ajuda. Alavetz eth benvolent Mercuri dauric era pòrta e hec passar ar ancian e as presents entath Pelida, eth des pès leugèrs. E baishant deth car, li didec a Priam:

“Ò ancian! Jo que sò un diu immortau, que sò Mercuri; e eth mèn pair me manèc entà que siguessa eth tòn guida. M’en vau abans d’arribar ena preséncia d’Aquilles, pr’amor que non serie bon qu’un diu immortau se cuelhesse publicament tant d’interès pes mortaus. Entra tu, abraça-li es jolhs ath Pelida, e suplica-li peth sòn pair, pera sua mair de beròia cabeladura e peth sòn hilh, damb era fin de qué botges eth sòn còr.”

Quan auec dit aquerò, Mercuri se filèc de cap ath vast Olimp. Priam sautèc deth car en solèr, deishèc a Idèu entà que suenhessse es shivaus e es muls, e anèc dret de cap ara tenda que se demoraue Aquilles, estimat de Zèus. Lo trapèc solet (es sòns amics èren seigudi a despart) e er eròi Automedont e Alcime, descendent de Mart, lo mestrauen; donques que venguie de sopar e, encara que ja non minjaue ne beuie, encara ère parada era taula: eth gran Priam entrèc sense èster vist e, en tot apressar-se a Aquilles, l’abracèc es jolhs e punèc aqueres mans terribles, omicides, qu’auien aucit a tanti des sòns hilhs. Dera madeisha manèra que demoren estonadi aqueri que, trapant-se ena casa d’un ric, ven se com arribe un òme qu’auec eth malastre d’aucir ena sua pàtria a un aute baron e a emigrat en un país estranh; atau s’estonèc Aquilles en veir a Priam, semblable a un diu; e es auti s’estonèren tanben e se guardèren es uns as auti. E Priam li supliquèc a Aquilles, en tot dirigir-li aguestes paraules:

“Brema-te’n deth tòn pair, ò Aquilles, semblable as dius, qu’a era madeisha edat que jo e a arribat enquias funèsti lumedans dera vielhesa. Dilhèu es vesins que l’enròden l’oprimissen e non i a degun que lo sauve des malastres e dera roïna; mès aumens aqueth, en saber-se’n de qué tu viues, s’alègre en sòn interior e demore eth dia que veirà ath sòn hilh, arribat de Troia. Mès jo, plan malerós, dempús qu’engendrè hilhs valents ena espaciosa Ilion, posqui díder que non m’en rèste cap d’eri. Cinquanta n’auia quan vingueren es aquèus: dètz-e-nau èren dera madeisha mair; e as auti diuèrses hemnes les amainadèren en palai. Ara majoritat, eth furibond Mart les trinquèc es jolhs; e eth qu’ère unic entà jo e defenie era ciutat e as sòns abitants, ad aguest tu l’aucires non hè guaire, mentre combatie pera pàtria, a Hectòr, que per eth venguie ara enes naus aquèes, damb un abondós rescat, damb era fin de redimir eth sòn cadavre. Respècta as dius, Aquilles, e tie pietat de jo, en tot brempar-te’n deth tòn pair; jo sò encara mès digne de pietat qu’eth, donques que gausè hèr aquerò que cap aute mortau ena tèrra aurie hèt: punar damb es mèns pòts era man der òme qu’aucic as mèns hilhs.”

Atau parlec. A Aquilles li venguec eth desir de plorar per sa pair; e cuelhent era man de Priam, lo hec enlà doçament. Es dus plorauen afligidi pes rebrembes: Priam se’n brembaue de Hectòr, aucidor d’òmes, vessant abondoses lèrmes ajolhat as pès d’Aquilles; aguest les vessaue, uns còps per sa pair e d’auti per Patrocle; e es gemiments des dus ressonauen ena tenda. Mès tanlèu coma eth divin Aquilles siguec assadorat de plors e eth desir de somicar cessèc en sòn còr, se lheuèc dera cagira, cuelhec dera man ath vielh entà que se lheuèsse, e guardant pietós eth cap e era barba peublanca, li didec aguestes alades paraules:

“A malerós! Que son fòrça es malastres qu’eth tòn còr a patit. Com gausères vier solet enes naus aquèes e presentar-te ar òme que t’aucic a tanti e tan valents hilhs? Que deues

auer un còr de hèr. Mès, au, cuelh sèti en aguesta cagira, e encara qu'es dus sigam afligidí, deishem repausar ena amna es penes, pr'amor qu'eth trist plor non servís entad arren. Es dius condemnèren as miserables mortaus a víuer ena tristesa, e solet eri viuen sense penes. Enes lumedans deth palai de Zèus i a dus tonèls de presents que repartís eth diu: en un i a es malastres e en aute es sòrts. Aqueth que Zèus, que se complatz en lançar arrais, les ac balhe barrejadi, uns còps trape eth malastre e d'auti era bona ventura; mès aqueth que solet recep malastres, viu damb escarni, ua grana hame lo perseguís pera tèrra e va d'un costat en aute sense ester aunorat ne pes dius ne pes òmes. Atau es divinitats li heren a Pelèu grani presents dès era sua neishença; depassaue as auti òmes en felicitat e riquesa, regnaue sus es mirmidons, e en èster mortau, auec coma esposa a ua divessa; mès tanben l'impausèren un mau: que non auesse hilhs que regnèssen dempús en palai. Tan solet n'engendrèc a un, a jo, qu'era sua vida a d'èster brèu; e non lo suenhi ena sua vielhesa, donques que m'estongui en Troia, luenh dera pàtria, entà entristir-te a tu e as tòns hilhs. E diden que tanben tu, ò ancian, sigueres erós en d'auti tempsi; e qu'en espaci que s'està Lesbos, a on regnèc Macar, e entà mès amont dera Frigia enquia er immens Helespon, destacaues entre toti pera tua riquesa e pera tua descendéncia. Mès, dès qu'es dius celestiaus te heren a vier aguesta plaga, t'arriben ath torn dera tua ciutat es batalhes e es mortalatges d'òmes. Cuelh-t'ac damb resignacion e non dèishes que s'apodèren deth tòr còr ua pena contunha, donques qu'arren artenheràs afligint-te peth tòr hilh ne artenheràs que se lhèue; e dilhèu auràs de patir ua naua desgràcia.”

Responec er ancian Priam, semblable a un diu: “Non me hèsques sèir en aguesta cagira, escolan de Zèus, mentre Hector jatz sense acogar ena tenda. Autreja-lo-me entà que posca contemplar-lo damb es mèns uelhs, e recep er abondós rescat que te hèm a vier. Pro que poguesses gaudir d'eth e tornar entara tua pàtria, donques qu'ara m'as deishat viuer e veir era lum deth solei.”

En tot guardar-lo damb treble ròstre, li didec Aquilles, eth des pès leugèrs: “ Non m'irrites mès, ò ancian! Que sò prèst a autrejar-te eth cadavre de Hectòr, pr'amor qu'entad aquerò me manèc Zèus coma messatgèra ara mair que m'amainadèc, era hilha der ancian deth mar. Que compreni tanben, e non se m'amague, qu'un diu t'amièc enes velères naus des aquèus; pr'amor que cap mortau, encara que siguesse ena flor dera sua joenessa, gausarie vier ena armada, ne entrarie sense èster vist pes sentinèles, ne treirie aisidament eth barrolh qu'assegure era pòrta. Tie compde, donc, de non aumentar es dolors deth mèn còr; non se passe que dèisha de respectar-te, ò ancian, a maugrat de qué te trapes ena mia tenda e ès un suplicant, e non aubedisca es ordes de Zèus.”

Taus sigueren es sues paraules. Er ancian sentec temor e aubedic eth mandat. Eth Pelida, sautant coma un leon, gessec dera tenda; e non gessec solet, pr'amor que lo seguiren er erò Automedont e Alcime, qu'èren es companhs que mès apreciaue dempús deth defuntat Patrocle. Ara seguida desatelèren es shivaus e es muls, heren entrar ar erald der ancian, en tot hèr-lo sèir en ua cagira, e treigueren deth lustrat car es nombrosi presents destinadi ath rescat de Hectòr. Sonque deishèren dus palis e ua tunica ben teishuda, entà estropar eth cadavre abans que Priam se lo hesse a vier en palai. Aquilles

crijàc alavetz as esclaves e les ordenàc que lauèssen e onhessen eth còs de Hectòr, en tot amiar-lo entà un aute lòc pr'amor de qué Priam non ac vedesse; non siguesse que, en tot aclapar-se de veir ath sòn hilh, non podesse reprimir era colèra en sòn pièch e irritèsse eth còr d'Aquilles, e aguest l'aucisse, desaubedint es ordes de Zèus. Lauat ja e onhut damb òli, es esclaves lo tapèren damb era tunica e eth beròi pali; dempús eth madeish Aquilles se lheuèc e lo placèc en un lhet, e fin finau es companhs lo pugèren en lustrat car. E er eròi alendèc e didec, nomentant ath sòn amic:

“Non t'anuges damb jo, ò Patrocle, se te'n sabes en Orco de qué è autrejat eth cadavre deth divin Hector ath pair d'aguest eròi; donques que m'a hèt a vier un rescat digne e consagrarè ara tua amna era part que t'ei deguda.”

Atau parlèc eth divin Aquilles e tornèc ena tenda. Se seiguec ena cagira hargada qu'abans ocupaue, d'esquia ara paret, dauant de Priam, e li parlèc d'aguesta sòrta:

“Eth tòn hilh, ò ancian, qu'ei rescatat, coma demanaues: jatz en un lhet, e tanlèu trinque eth dia, lo poiràs veir e hér-te-lo a vier. Ara vam a sopar; pr'amor qu'enquia e tot Niobe, era de beròies trenes, se'n brembèc de cuélher aliment quan en palai moriren es sòns dotze hilhs; sies hilhes e sies hilhs illustres. Ad aguesti, Apòllo, irritat contra Niobe, les aucic tirant damb er arc d'argent; ad aqueres les aucit Diana, que se complatz en lançar flèches, pr'amor qu'era mair gausaue comparar-se damb Latona, era de beròies caròles, e didie qu'aguesta sonque auie amainadat a dus hilhs, e era n'auie amainadat a molti; e es dera divessa, en èster solet dus, acabèren damb toti es de Niobe. Nau dies s'estèren estiradi ena sua sang, e non i aucic qui les acoguèsse pr'amor que Saturn auie convertit as òmes en pèires; mès en arribar eth detzau, es celestiaus dius les acoguèren. E Niobe quan s'auic cansat de plorar, pensèc en aliment. Se trape actuaument enes arròques des montes èrms deth Sipil, a on, sivans diden, i a es tutes des ninfes que dancen ath cant der Aqueloo. Mès, tè, vam a sopar nosati tanben, e mès tard, quan ages transportat ath hilh entà Ilion, poiràs plorar sus eth madeish. E serà fòrça plorat per tu.”

Didec eth velòc Aquilles, e lheuand-se, esgorgèc ua candida oelha; es sòns companhs l'espelèren e la premaniren; er agarrant damb ponchons es tròci, les rostiren suenhosament e les retirèren deth huec. Automedont repartic pan en beròis tistèrs e Aquilles distribuic era carn. Eri estirèren era man entara parva qu'auien ath dauant; e quan ja èren assadoradi de minjar e de béuer, Priam Dardanida admirèc era estatura e er aspècte d'Aquilles, donques qu'er eròi se tiraue a un diu; e ath sòn torn, Aquilles admirèc a Priam Dardanida, en contemplar eth sòn nòble ròstre e escotar es sues paraules. E quan s'aueren deleitat, en tot guardar-se er un ar aute, er ancian Priam, semblable a un diu, didec eth prumèr:

“Permet-me, ò escolan de Zèus, que m'ajaça e gaudisca eth doç saunei. Es mèns uelhs non s'an barrat dès qu'eth mèn hilh moric enes tues mans; pr'amor que de contunh panteishi e m'avali penes nombroses, en tot voludar-me pes hiems ena encencha deth pati. Ara qu'è provat era parva e banhat damb et nere vin era gòrja, causa que d'alavetz non auie hèt.”

Didec. Aquilles manèc as sòns companhs e as esclaves que botèssen lhets dejós deth porge, les aprovedissen de beròies vanes de porpra, estenessen tapissi ath dessús d'eri e deishèssen cotonejades tunicas entà abrigar-se. Es esclaves gesseran dera tenda amiant dues halhes alugades; e apraièren diligentament es lhets. E Aquilles, eth des pès leugèrs, li didec en ton de burla a Priam:

“Ajaça-te dehòra dera tenda, ancian estimat; non se passe que quauqu'un des capitans aquèus que vengue, coma sòlen hèr, a consultar-me sus es sòns projèctes; se bèth d'eri te vedesse pendent era velòç e escura net, l'ac poirie díder a Agammenon, pastor de pòbles, e dilhèu se diferirie er autrejament deth cadavre. Mès, au, parla e ditz-me damb sinceritat guari dies vòs entà hèr es funeralhes ath divin Hectòr, e pendent aguest temps m'estarè quiet e tierè ara armada.”

Li responec er ancian Priam, semblable a un diu: “Se vòs que jo posca celebrar es funeralhes deth divin Hectòr, actuant coma te vau a díder, ò Aquilles, me deisharàs compladut. Ja sabes que viuem embarradi ena ciutat; era lenha mos cau hèr-la-mos a vier de luenh, deth monte; es es troians que son espauridi. Pendent nau dies lo ploraram en palai, en dètzau l'acogaram e eth pòble celebrarà era taulejada funèbra, en onzau bastiram eth tumulus sus eth cadavre e en dotzau tornaram a lutar, se siguesse de besonh.”

Responec eth divin Aquilles, eth des pès leugèrs: “Se harà coma dispauses, ancian Priam, e suspenerè eth combat pendent eth temps que demanes.”

Dites aguestes paraules, sarrèc era man der ancian entà que non maufidèsse. Er erald e Priam, ambdús prudents, s'ajacèren en porge. Aquilles dormic en interior dera tenda solidament bastida, e ath sòn costat descansèc Briseida, era de beròies caròles.

Es autes divinitats e es òmes que combaten en cars dormiren tota era net, vençudi pera sòn; mès era sòn non s'apoderèc deth benvolent Mercuri, que meditaue se com treirie der airau des naus a Priam sense que se n'encuedessen es susvelhants des pòrtes. E en tot botar-se dessús deth cap deth rei, li didec atau:

“Ò ancian! Non te'n deues hèr deth perilh, quan d'aguesta manèra dormisses ath miei des enemics, dempús qu'Aquilles t'a respectat. Vies de rescatar ath tòn hilh, autrejant fòrça presents, mès es auti hilhs que deishèren en Troia aurien d'aufrir tres còps mès entà redimir-te viu, s'artenhessen a desnishar-te Agammenon Atrida e es aquèus toti.”

Atau parlèc. Er ancian cuelhec pòur, e desvelhèc ar erald. Mercuri atelèc es shivaus e es muls, e ara seguida les menèc a traucers dera armada sense qu'arrès se n'encuedèsse.

Mès, en arribar en ramalhós Janto, arriu de beròi corrent qu'er immortau Zèus engendrèc, Mercuri se n'anèc entath vast Olimp. Era Auròra de safranat vel s'espargie per tota era tèrra, quan eri, gemegant e planhent-se guidaen es shivaus entara ciutat, e les seguien es muls damb eth cadavre. Cap òme ne hemna de beròia cintura les vedec arribar abans que Casandra, semblabla ara daurada Venus; donques que, en tot pujar en Pergamo, aubirèc eth car damb sa pair e er erald, pregonèr dera ciutat, e vedec ath darrèr

a Hectòr, estirat en un lhet qu'amiauen es muls. De seguit s'estarmèc en somics, e anèc cridant per tota era poblacion:

“Vietz a veir a Hectòr, troians e troianes, se d'auti còps vos alegrères de qué tornèsse deth combat, donques qu'ère era alegria dera ciutat e de tot eth pòble.”

Tau didec, e cap òme ne hemna se demorèc laguens des murs. Toti senteren un gran dolor e vengueren a trapar prèc dera pòrta ad aqueth que les hège a vier eth cadavre. Era esposa estimada e era venerabla mair, en tot lançar-se es prumères sus eth car de berdiès arròdes e agarrant damb es sues mans eth cap de Hectòr, s'arrincauen es peus, e era gent les enrodaue plorant. E s'aurien estat dauant des pòrtes tot eth dia, enquiara còga deth solei, vessant lèrmes per Hectòr, s'er ancian non les auesse dit des deth car:

“Hètz-vos enlà e deishatz que passa damb es mules; e un còp l'aja amiat en palai, vos assadoraratz de plors.”

Atau parlèc; e eri, en tot hèr-se enlà, deishèren que passèsse eth car. Laguens ja deth magnific palai, botèren eth cadavre en un apolidit lhèt e heren sèir ath sòn costat as cantaires entà qu'entonèssen eth planh: aguesti cantauen damb votz planhosa, e es hemnes responien damb gemiments. E ath miei d'eres Andromaca, era des blanqui braci, que tenguie damb es mans eth cap de Hectòr, aucidor d'òmes, comencèc es planhs, exclamant:

“Espós mèn! Gesserer dera vida quan encara ères joen, e me dèishes veuda en palai. Eth hilh que nosati, malerosi!, auem engendrat, ei encara un mainatge e non me pensi qu'arribe ena joenessa; pr'amor qu'abans serà era ciutat esbauçada de naut en baish. Pr'amor que t'as mòrt tu qu'ères eth sòn defensor, eth que sauvaue, eth que protegie as venerables matrones e as trendes mainatges. Lèu se les haràn a vier enes concaves naus e a jo damb eres. E tu, hilh mèn, o me seguiràs o te calerà ocupar-te en vils mestiers, treballant en benefici d'un patron crudèu; o bèth aquèu t'agarrarà dera man e te lançarà de naut de tot dera tor, mòrt òrra!, irritat perque Hectòr l'auie aucit ath sòn frair, ath sòn pair o ath hilh; donques que fòrça aquèus nhaquèren era vasta tèrra a mans de Hectòr. Que non ère mofle eth tòn pair ena funèsta batalha, e plan per aquerò lo ploren toti ena ciutat. Ò Hectòr! As costat as tòns pairs plors e dolor terrible, mès a jo me demoren penes mès grèus. Ne tansevolh poderes, abans de morir, estirar-me es braci des deth lhet, ne hèr-me saludables avertiments, que me n'auria brembat tostemp, de nets e de dia, damb lèrmes enes uelhs.”

Aquerò didec plorant, e es hemnes gemeguèren. E entre eres, Hecuba comencèc ath sòn torn eth funèbre planh:

“Hectòr, eth hilh mès estimat deth mèn còr! Que non pòs dobtar de qué en vida ères estimat pes dius, donques que non se desbembèren de tu en moment fatau dera tua mòrt. Aquilles, eth des pès leugèrs, as auti hilhs mèns qu'artenhèc agarrar, les venec en aute costat deth mar estèrle, en Samos, Imbros o Lemnos, d'escalabrosa arriba; a tu, dempús d'arrincar-te era amna damb eth bronze de longa punta, t'arrossegauè fòrça

còps ath torn deth sepulcre deth sòn amic Patrocle, qu'aucires, mès non per aquerò resuscitèc eth sòn amic. E ara jades en palai, tan fresc coma s'acabèsses de morir e semblable ath qu'Apòllo, eth d'argentat arc, aucís damb suaus flèches.”

Atau parlèc, vessant lèrmes, e ahisquèc en toti eth veement plor. E Helena siguec era tresau en començar eth funèbre planh:

“Hectòr, eth cunhat mès estimat deth mèn còr! Eth mèn marit, eth deiforme Alexandre, me hec a vier en Troia, pro m'auessa mòrt abans!; e enes vint ans passadi dèc qu'arribè e abandonè era pàtria, jamès è entenut dera tua boca ua paraula ofensiua o grossièra; e s'en palai me repotegaue quauqu'un des cunhats, des cunhades o des esposas d'aqueri, o era soèra (pr'amor qu'eth soèr siguec tostemp corau coma un pair), tenguias eth sòn anuèg, en tot padegar-les doçament damb es tues paraules. Damb eth còr afligit, plori ath còp per tu e per jo, malerosa; que ja non i aurà ena vasta Troia qui sigue benevòl ne amic, pr'amor que toti m'an en òdi.”

Atau didec, plorant, e eth revolum de gent s'estarnèc en somics. E er ancian Priam li didec ath pòble:

“Ara, troians, hètz a vier lenha ena ciutat e non cranhetz cap emboscada per part des aquèus; pr'amor qu'Aquilles, en dider-me adiu enes neres naus, me prometec non costar-me cap mau enquia qu'arribè era dotzau auròra.”

D'aguesta manèra les parlèc. Lèu era gent deth pòble, atelant as cars es buèus e es muls, s'amassèc dehòra dera ciutat. Pendant nau dies apressèren abondosa lenha, e quan per dètzau còp puntèc era Auròra, qu'amie era lum as mortaus, treigueren, damb es uelhs plei de lèrmes, eth cadavre der audaç Hectòr, lo botèren naut de tot deth lenhèr, e li calèren huec.

Mès, tanlèu se descaperèc era hilha deth maitin, era Auròra de roients dits, s'amassèc eth pòble ath torn deth lenhèr der illustre Hectòr. E quan toti s'aueran amassat, amortèren damb nere vin era part deth lenhèr qu'auie artenhut era ahlama, e ara seguida es frairs e es amics, panteishant e damb lèrmes regolejant pes caròles, recuelheren es blanqui uassi e les botèren en ua urna d'aur, estropadi en fin vel de porpra. Placèren era urna en horat, que caperèren damb moltes e granes pèires, amolonèren era tèrra e bastiren eth tumulus. Qu'auien botat sentinèles pertot, pr'amor de veir s'es aquèus, de beròies armadures, les atacauen. Bastit eth tumulus, se virèren; e amassadi dempús en palai deth rei Priam, escolan de Zèus, celebrèren era esplendida taulejada funèbra.

Atau celebrèren es aunors de Hectòr, dondaire de shivaus.

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

Diputació de Lleida

**INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs**

Conselh Generau d'Aran

BAQUEIRA/BERET